

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU ZIELONOGÓRSKIEGO NA LATA 2014-2022

dr Anetta Barska

dr Janina Jędrzejczak-Gas

dr Joanna Wyrwa

Recenzent:

prof. zw. dr hab. Eulalia Skawińska

Zielona Góra, październik 2014 r.

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I	5
Główne kierunki rozwoju powiatu zielonogórskiego	
Wstęp	5
1. Metodyka opracowania strategii rozwoju	8
2. Misja i wizja rozwoju powiatu zielonogórskiego	10
3. Cele rozwoju powiatu zielonogórskiego i ich struktura	11
4. Karty celów strategicznych i operacyjnych	27
Cel strategiczny 1.	27
Rozwój infrastruktury technicznej w powiecie zielonogórskim	
Cel strategiczny 2.	31
Rozwój edukacji na terenie powiatu zielonogórskiego	
Cel strategiczny 3.	36
Zapobieganie wykluczeniu społecznemu mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz ich integracja ze środowiskiem rodzinnym i społecznym	
Cel strategiczny 4.	41
Poprawa stanu zdrowia oraz dostępności mieszkańców powiatu zielonogórskiego do opieki zdrowotnej	
Cel strategiczny 5.	46
Wzrost stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie zielonogórskim	
Cel strategiczny 6.	49
Zwiększenie konkurencyjności oraz atrakcyjności turystycznej i kulturowej powiatu zielonogórskiego	
Cel strategiczny 7.	52
Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powiatu zielonogórskiego	
Cel strategiczny 8.	56
Skuteczne planowanie i zarządzanie powiatem zielonogórskim	

5. Zgodność celów z dokumentami strategicznymi województwa, kraju oraz Unii Europejskiej	60
6. System wdrażania i monitoringu strategii	62

CZĘŚĆ II

Uwarunkowania i główne problemy rozwoju powiatu zielonogórskiego

1. Diagnoza stanu powiatu zielonogórskiego	69
1.1. Przestrzeń i środowisko	69
1.1.1. Uwarunkowania geograficzne i demograficzne	69
1.1.2. Środowisko przyrodnicze i jego ochrona	86
1.2. Infrastruktura techniczna	98
1.2.1. Infrastruktura drogowa	98
1.2.2. Infrastruktura gazowa i energetyczna	109
1.2.3. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna	112
1.2.4. Gospodarka odpadami	115
1.3. Sfera społeczna	118
1.3.1. Edukacja publiczna	118
1.3.2. Pomoc społeczna i jej kontekst	125
1.3.3. Ochrona zdrowia	143
1.3.4. Kultura	155
1.3.5. Bezpieczeństwo i porządek publiczny	159
1.3.6. Aktywność społeczna	173
1.4. Sfera gospodarcza	175
1.4.1. Podmioty gospodarcze	175
1.4.2. Rolnictwo i leśnictwo	180
1.4.3. Turystyka	185
1.4.4. Bezrobocie na rynku pracy	194

1.5.	System zarządzania powiatem	213
1.5.1.	Administracja	213
1.5.2.	Gospodarka finansowa	217
1.5.3.	Zmiana granic powiatu zielonogórskiego	224
2.	Analiza uwarunkowań rozwoju powiatu zielonogórskiego	229
2.1.	Uwarunkowania rozwoju o charakterze wewnętrznym	229
2.2.	Uwarunkowania rozwoju o charakterze zewnętrznym	234
3.	Główne problemy i wyzwania rozwoju powiatu – raport z badań ankietowych mieszkańców powiatu	238
	Bibliografia	246
	Spis tabel	253
	Spis wykresów	258
	Spis rysunków	260
	Załączniki	261

Część I

Główne kierunki rozwoju powiatu zielonogórskiego

Wstęp

Rozwój jednostek samorządu terytorialnego zależy przede wszystkim od zdolności do określania długookresowych kierunków rozwoju, a także opracowania właściwych programów operacyjnych, alokujących dostępne zasoby konieczne do realizowania zamierzonych planów. Efektem prac planistycznych jest strategia rozwoju integrująca czynności, które pozwalają na zaprojektowanie przyszłości jednostki samorządu terytorialnego w oparciu o istniejące uwarunkowania. R. Brol¹ twierdzi, że „o rozwoju terytorialnym mówimy wtedy, gdy zharmonizowane i systematyczne działanie społeczności, władzy samorządowej oraz pozostałych podmiotów funkcjonujących na danym obszarze, zmierza do kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowych, tworzenia korzystnych warunków dla gospodarki oraz zapewnienia ładu przestrzennego i ekologicznego regionalnej lub lokalnej jednostki terytorialnej”. Sukces w rozwoju powiatu i zaspokajaniu potrzeb jego mieszkańców jest ściśle uzależniony od sprawności zarządzania, rozumianego jako wiedza i umiejętności sterowania zasobami (ludzkimi, finansowymi, rzeczowymi, przestrzennymi i przyrodniczymi) oraz procesami rozwoju, w celu ich racjonalnego wykorzystania dla osiągnięcia zamierzonych rezultatów (poprawa warunków życia ludności), w istniejących uwarunkowaniach działania, tkwiących zarówno w otoczeniu (szanse i zagrożenia rozwoju), jak i wewnątrz powiatu (silne i słabe strony). W ewolucji rozwoju lokalnego uwidacznia się wpływ zarządzania strategicznego. Jest ono definiowane jako ukierunkowany na przyszłość (długookresowy) proces planowania i wyboru celów rozwoju jednostki samorządu terytorialnego oraz zadań realizacyjnych wdrażania przyjętych postanowień, a także kontroli przyjętych ustaleń. Innymi słowy, zarządzanie strategiczne jest ciągłym procesem zarządzania, nastawionym na formułowanie i wdrażanie skutecznej strategii rozwoju².

Jednym z podstawowych instrumentów zarządzania podmiotami jest strategia rozwoju, będąca scenariuszem przyszłości, w tym przypadku powiatu, do którego dążą władze samorządowe. Strategia identyfikuje najistotniejsze problemy rozwojowe, formułuje misję, cele strategiczne oraz wariantowe opcje rozwoju odnoszące się do sposobów osiągnięcia założonych celów. Określa też kierunki i granice działania władz publicznych. Podstawową funkcją strategii powinno być z jednej strony dostarczanie informacji o długookresowych uwarunkowaniach rozwoju, z drugiej strony – deklarowanie woli władz do podjęcia określonych przedsięwzięć. Tak rozumiana strategia powinna w swoich założeniach przyczyniać się do zwiększania konkurencyjności jednostki terytorialnej oraz – w dalszej perspektywie – do wzmocnienia jej strategicznej pozycji.

Z powyższego wynika, że strategia to określona koncepcja systemowego działania polegająca m.in. na³:

¹ R. Brol, *Planowanie strategiczne rozwoju regionalnego i lokalnego*, „Zeszyty Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości” nr 11 (1), 2008, s. 33-34.

² M. Wakuła, *Rola samorządu terytorialnego w zarządzaniu rozwojem lokalnym*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” nr 2 (42), 2009, s. 225.

³ K. Pająk, *Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s.160.

- formułowaniu zbioru perspektywicznych celów rozwojowych i ich modyfikacji w zależności od zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych,
- określeniu niezbędnych zasobów ludzkich, rzeczowych, finansowych i naturalnych potrzebnych do realizacji przyjętych celów,
- określeniu sposobów postępowania zapewniających realizację przyjętych perspektywicznych celów rozwojowych oraz optymalne wykorzystanie i rozmieszczenie przestrzenne zasobów.

Tworzenie i aktualizacja strategii charakteryzują się otwartością na zmiany i powtarzalnością działań diagnostycznych i weryfikacyjnych. Strategia rozwoju jednostki samorządu terytorialnego dotyczy bowiem otwartego, dynamicznego procesu, a nie jednorazowego projektu. Rzeczywistość, w której funkcjonuje społeczność lokalna, podlega ciągłej zmianie, a gotowość adaptacyjna (bierna i czynna), wynikająca z tej zmiany, jest obecnie nie tylko warunkiem sukcesu, ale wręcz warunkiem przetrwania. Kumulujące się efekty zmian stwarzają natomiast wciąż nowe uwarunkowania strategiczne. Rozwój nie może być wyłącznie postrzegany w kategoriach efektów końcowych (pożądanego stanu w sensie statycznym), lecz powinien być rozpatrywany jako proces tworzenia nowych uwarunkowań rozwojowych (pożądanego efektu w sensie dynamicznym). Przesłanki te mają zasadnicze znaczenie dla konieczności wprowadzania zmian, tj. uaktualniania strategii⁴.

Osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych wymaga zrealizowania różnorodnych przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym czy też organizacyjnym. Skutkiem wprowadzenia do strategii celów związanych ze sferą gospodarczą jest przyporządkowanie im określonej listy zadań strategicznych. Etap tworzenia strategii rozwoju winien być uzupełniony o działania związane z wdrażaniem strategii. W szerokim znaczeniu pojęcie wdrażania strategii obejmuje wszelkie działania i zabiegi inicjowane na rzecz realizacji deklarowanej misji i celów. W ramach tego etapu dokonywane jest opracowanie szczegółowych projektów realizacyjnych, ewaluacja efektów oraz monitoring procesu wdrażania strategii. Początkowa część tego przedsięwzięcia opiera się na definiowaniu projektów, a następnie ich ocenie z punktu widzenia trzech kluczowych wymiarów: ekonomicznego, społecznego i środowiskowego. Kolejną czynnością jest wybór projektów priorytetowych, które umożliwiają jak najlepsze dopasowanie do założonych wyborów strategicznych (misji, celów strategicznych). Etap zakończenia fazy oceny i wyboru projektów stanowi podstawę do sporządzenia planu wdrożenia, który służy do hierarchizacji projektów wyłonionych na etapie oceny i określenia harmonogramu realizacji tych projektów. Ostatni etap procedury wdrażania strategii związany jest z ewaluacją efektów oraz monitoringiem. Ewaluacja jest odnoszona do procesu pomiaru ex-post efektów implementacji strategii. Ocena ex-post jest podstawowym warunkiem dokonania pomiaru skuteczności procesu wdrożenia oraz sukcesu koncepcji wdrożenia. Jej wyniki mogą również stanowić podstawę informacyjną dla działań podejmowanych w przyszłości. Z kolei monitoring wykorzystywany jest do bieżącego nadzorowania stopnia dopasowania rozwiązań, zapisanych w koncepcji rozwoju, do zmieniających się warunków organizacji oraz jej otoczenia⁵.

Specyfika infrastrukturalnych inwestycji lokalnych związana jest nie tylko z zakresem rzeczowym, ale przede wszystkim z długoterminowym horyzontem czasowy. W zadaniu tym pomocna jest metodyka wieloletnich planów inwestycyjnych (WPI). Opracowanie WPI poprzedzone jest uchwaleniem strategii rozwoju, co stanowi połączenie procesu planowania z procesem finansowania inwestycji infrastrukturalnych powiatu. Podstawą do opracowania WPI są priorytety inwestycyjne zapisane w strategii oraz dane finansowe pochodzące z

⁴ M. Kogut-Jaworska, *Opracowanie i aktualizacja strategii rozwoju województwa w kontekście nowych zasad prowadzenia polityki rozwoju*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług” nr 77 (683), 2011, s. 139.

⁵ T. Wołowicz, D. Reško, *Strategia rozwoju gminy jako narzędzie zarządzania zmianą gospodarczą*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Seria Ekonomia” nr 5 (2), 2012, s. 86-87.

budżetu powiatu⁶. Ponadto WPI ulega zazwyczaj corocznym aktualizacjom, co wynika dużej zmienności otoczenia powiatu oraz jego zdolności finansowania. Istotnym elementem procesu wdrażania WPI jest partycypacja społeczna przy przygotowaniu konkretnych projektów. Proces przygotowania WPI stanowi instrument wzmacniania demokracji lokalnej, poprzez rozpoznanie potrzeb mieszkańców i wybór sposobów działania na rzecz ich zaspokojenia (Załącznik 5.).

Nowe Zarządzenie Publiczne eksponuje pomiar wyników. Jednak wobec odstąpienia ustawodawcy od sformalizowanych procedur kontroli oraz akceptacji jej adekwatności, skuteczności i efektywności ocena kontroli zarządczej w jednostce samorządu terytorialnego dokonywana będzie przez osiągnięte cele JST jako całości. W tym kontekście najistotniejszym elementem kontroli zarządczej staje się system wyznaczania celów i zadań w samorządowych jednostkach organizacyjnych, a także system monitorowania realizacji skwantyfikowanych celów i zadań⁷.

W tworzeniu strategii rozwoju istotną rolę, oprócz określania celów strategicznych i operacyjnych oraz sposobów ich osiągnięcia, odgrywa planowanie monitoringu i przyszłej oceny stopnia jego realizacji. Monitoring ma za zadanie kontrolę sposobu realizacji i zgodności z zapisami strategii, umożliwienie podjęcia działań eliminujących nieakceptowane odchylenia wskaźników od przyjętych norm oraz stworzenie podstaw do oceny stopnia realizacji wyznaczonych celów. Powinien także wskazać, na podstawie analizy zmian zachodzących w otoczeniu, czy realizacja celów zapisanych w strategii nie jest zagrożona⁸.

Ważnym elementem monitoringu są wskaźniki oceniające, które wraz z przyporządkowanymi im wartościami docelowymi, prowadzą do oceny stopnia realizacji strategii rozwoju. W systemie monitorowania zadań w sferze budżetowej można wyróżnić mierniki: produktu, rezultatu, oddziaływania, skuteczności i efektywności⁹. Mierniki produktu odzwierciedlają produkty materialne i usługi, które otrzymuje beneficjent w wyniku realizacji zadania. Stanowią bezpośrednią konsekwencję działań w ramach realizacji poszczególnych zadań. Mierniki rezultatu mierzą efekty uzyskane w wyniku działań objętych zadaniem, realizowanych za pomocą odpowiednich wydatków. Mierniki oddziaływania odzwierciedlają długofalowe konsekwencje realizacji zadania. Mogą mierzyć bezpośrednie skutki wdrażania zadania, ale ujawniające się po dłuższym okresie. Mierniki oddziaływania odnoszą się także do wartości, które tylko w części są efektem realizacji zadania (na efekty wpływają inne, zewnętrzne czynniki). Mierniki skuteczności mierzą stopień osiągnięcia założonych celów. Z kolei mierniki efektywności mierzą zależność pomiędzy nakładami i osiągniętymi wynikami.

Do podstawowych zadań systemu monitorowania należy weryfikacja i aktualizacja dokumentu strategii. M. Kogut-Jaworska wskazuje, że korekty zapisów w tym planie powinny dotyczyć celów operacyjnych, rozpisanych na szczegółowe projekty wykonawcze, budżety oraz harmonogramy zadań. Aktualizacja taka jest naturalnym skutkiem zmian w uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych, a typowym zjawiskiem w długookresowej perspektywie bywa pojawienie się nowych okoliczności bądź nowych przeszkód, których podczas procesu planowania nie uwzględniono. Korekty w zakresie celów operacyjnych, struktury zadań, środków i terminów ich realizacji powinny prowadzić do stworzenia skuteczniejszych procedur implementacji. W konsekwencji ciągła aktualizacja i weryfikacja planów rozwoju może pozwolić na efektywniejszą alokację zasobów, oszczędność czasu oraz lepsze dopasowanie systemu finansowania przedsięwzięć¹⁰.

⁶ W. Kozłowski, *Zarządzanie gminnymi inwestycjami infrastrukturalnymi*, Difin, Warszawa, 2012, s. 106.

⁷ W. Skoczylas, *Mierniki monitorowania celów i zadań jednostek samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, rynki, ubezpieczenia” nr 42 (669), 2011, s. 174.

⁸ B. Batóg, J. Batóg, M. Mojsiewicz, K. Wawrzyniak, *Statystyczny system oceny stopnia realizacji strategii*, „Wiadomości Statystyczne” nr 12, 2012, s. 21.

⁹ W. Skoczylas, *op.cit.*, s. 177.

¹⁰ M. Kogut-Jaworska, *op.cit.*, s. 148.

1. Metodyka opracowania strategii rozwoju

Dla efektywnego budowania strategii rozwoju powiatu zielonogórskiego powołano Komitet Sterujący, czyli organ doradczy, którego zadaniem było uzyskania konsensusu wokół strategicznych rozstrzygnięć, jakie zawiera dokument strategii. W jego skład weszły osoby dysponujące wiedzą i doświadczeniem w zakresie objętym tematyką strategii rozwoju, m.in. pracownicy starostwa powiatowego, przedstawiciele urzędów gmin, jednostek organizacyjnych powiatu, organizacji pozarządowych, radni powiatu zielonogórskiego (Załącznik 1.).

Przyjęto następujące zasady budowy strategii, które wyszczególniono poniżej:

1. zasada planowania strategicznego – zastosowano ogólną metodykę i szczegółowe techniki analizy zarządzania i planowania strategicznego;
2. zasada kompletności – wykorzystano propozycje działań zawarte w opracowaniach eksperckich dotyczących poszczególnych dziedzin lub problemów rozwoju powiatu;
3. zasada kompatybilności – cele strategiczne rozwoju powiatu są kompatybilne z ogólnymi celami rozwoju województwa lubuskiego, kraju i zaleceniami Unii Europejskiej;
4. zasada użyteczności – strategia jest narzędziem umożliwiającym podejmowanie działań rozwojowych przez władze powiatu i podmioty gospodarcze;
5. zasada uspołecznienia – strategia opracowana została przy udziale społeczności lokalnej i wszystkich zainteresowanych podmiotów;
6. zasada monitoringu – strategia zawiera koncepcję systemu zarządzania wdrażaniem strategii i monitorowania uzyskanych efektów;
7. zasada aktualizacji – zmiana uwarunkowań zewnętrznych, a także postępy w realizacji polityki zrównoważonego rozwoju wymagają aktualizacji przyjętych w strategii rozwiązań i dostosowanie ich do bieżącej sytuacji.

Model budowy strategii rozwoju powiatu zielonogórskiego składa się z dwóch zasadniczych części: strategicznej i zarządczej. Część strategiczna obejmuje cztery etapy: (1) diagnoza powiatu w sferze społecznej, ekonomicznej i środowiskowej, (2) analiza uwarunkowań rozwojowych (SWOT) oraz identyfikacja problemów, (3) określenie misji i wizji rozwoju powiatu oraz (4) określenie i hierarchizacja celów rozwoju powiatu. Część zarządcza dotyczy systemu zarządzania realizacją strategii, obejmuje monitoring i aktualizację strategii oraz opis źródeł finansowania zadań.

Pierwszą fazą budowy strategii jest szczegółowa charakterystyka istniejącej sytuacji, czyli opracowanie raportu o stanie powiatu zielonogórskiego. Diagnoza powiatu zielonogórskiego, tj. identyfikacja najważniejszych zasobów, wartości, problemów, zawierać będzie opis i ocenę stanu w sferach:

- ekonomicznej (gospodarczej), w tym m.in. ocenę potencjału gospodarczego powiatu z punktu widzenia jego efektywności i konkurencyjności w warunkach gospodarki rynkowej, ocenę perspektyw rozwoju poszczególnych (ważniejszych) podmiotów gospodarczych, ocenę stopnia wykorzystania zasobów ludzkich i kapitałowych;
- społecznej, w tym m.in. sytuację demograficzną, zasoby dziedzictwa kulturowego, wielkość siły roboczej i możliwości jej przemieszczania (możliwość reorientacji zawodowej mieszkańców), potrzeby oraz możliwości kształcenia młodzieży i dorosłych;
- środowiskowej, w tym m.in. opis stanu środowiska naturalnego i zagospodarowania przestrzennego, ocenę zagrożeń podstawowych elementów środowiska i inwentaryzacja źródeł zagrożeń, ocenę wpływu zagrożeń na zdrowie mieszkańców i możliwości rozwojowe powiatu.

Diagnoza powiatu zielonogórskiego nie stanowi „fotografii” ekonomiczno-społecznej powiatu i jego otoczenia w danej chwili, lecz ukazuje dynamikę przeobrażeń i trendy, które doprowadziły do aktualnego stanu. W części diagnostycznej strategii wykorzystano metody

ilościowe (opis statystyczny, prognoza) oraz metodę ekspercką (metoda delficka). Analizy oparte są na wiarygodnych i aktualnych danych statystycznych pochodzących z niezależnych źródeł, czyli dane publikowane przez publiczne jednostki statystyczne (np. Urząd Statystyczny w Zielonej Górze) lub pozyskiwane z organizacji prowadzących oficjalne rejestry. W dokumencie przyjęto, jako podstawę, horyzont czasowy badań lata 2009-2013, jednakże nie wszystkie analizowane kwestie ze względu na możliwość pozyskania danych statystycznych (niektóre dane gromadzone są tylko w trackie Narodowego Spisu Powszechnego, czy też braku opublikowanych danych za rok 2013) były analizowane w tej perspektywie czasowej. Przeprowadzone badania pozwalają na wyodrębnienie tendencji w kształtowaniu się zjawisk oraz zidentyfikowanie kluczowych problemów. Na tym etapie postępowania badawczego zastosowano analizę wskaźnikową.

Drugą fazą budowy strategii jest analiza uwarunkowań rozwojowych, która obejmuje identyfikację problemów i ograniczeń oraz stymulatorów rozwoju. Przeprowadzono ją w formie warsztatów strategicznych z udziałem Zespołu Ekspertów. Zebrane informacje na temat obecnego stanu oraz szczegółowa analiza pozwoliły na dokonanie wyboru tych problemów, które aktualnie są najważniejsze dla mieszkańców oraz określenie tych, których rozwiązanie ma nastąpić w pierwszej kolejności. Identyfikacja ograniczeń i stymulatorów rozwoju powiatu zielonogórskiego dokonana została za pomocą analizy SWOT. Ponadto dane i informacje uzyskiwano także poprzez badania ankietowe i wywiady. Celem badań była identyfikacja aspiracji, oczekiwań, obaw i poglądów respondentów, związanych z przedmiotem strategii. W ocenie otoczenia regionalnego i krajowego ważnym elementem była identyfikacja uwarunkowań rozwojowych wynikających z dokumentów wojewódzkich, krajowych oraz unijnych. Diagnoza, której elementem jest analiza SWOT, została podsumowana zestawem głównych problemów do rozwiązania, co stanowi podstawę do sformułowania celów i priorytetów strategii. Podstawowym narzędziem wykorzystanym do analizy problemów jest tzw. „drzewo problemów”. Celem „drzewa problemów” jest identyfikacja negatywnych aspektów bieżącej sytuacji i wskazanie głównego problemu oraz ustalenie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy istniejącymi przyczynami a skutkami w przypadku braku wyeliminowania problemu. Diagnoza problemów umożliwi rozpoznanie szeregu kwestii, które wymagają interwencji z jednoczesnym kompleksowym przedstawieniem przyczyn rozważanego problemu. „Drzewo problemów” jest usystematyzowaniem tych kwestii, ustala ich współzależności i hierarchię.

Trzecią fazą budowy strategii jest określenie misji i wizji rozwoju powiatu zielonogórskiego. Misja powiatu jest określeniem istoty jego działania, jako samorządowej jednostki administracyjnej, oraz jej roli w zrównoważonym rozwoju województwa i kraju. W odniesieniu do wyznaczonej misji została sformułowana wizja w oparciu o przedstawione założenia.

Czwartą fazą budowy strategii jest określenie i hierarchizacja celów jej rozwoju. Przy wyborze strategicznych celów i kierunków rozwoju powiatu zielonogórskiego zastosowano zasadę rozwoju zrównoważonego, co wymaga zapewnienia równowagi i trwałości rozwoju zarówno w sferze gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Sformułowane cele spełniają kryteria SMART, co oznacza, że są: S (*Specific*) – specyficzne, czyli ściśle określone, w sposób konkretny rozwiązywać zidentyfikowane w diagnozie problemy, M (*Measurable*) – mierzalne przy wykorzystaniu wskaźników, A (*Available/Achievable*) – osiągalne, uwzględniające realną analizę sytuacji (w odniesieniu do potencjału, mocnych stron i in.), R (*Realistic, Rational*) – realne, cel jest realistyczny i ma sens wyłącznie w odniesieniu do struktury żywotnych interesów jednostki i musi być umieszczony w hierarchii priorytetów, T (*Timetables Tim-bound*) – określone w czasie. Cele programu strategicznego tworzą uporządkowaną, spójną strukturę hierarchiczną, która zobrazowana została za pomocą tzw. „drzewa celów”. „Drzewo celów” to pełny obraz pożądanej przyszłej sytuacji, to schemat,

który może powstać na bazie „drzewa problemów” (lustrzany obraz „drzewa problemów”). W efekcie zapis celów strategii w postaci „drzewa celów” stanowi zapis ścieżki jej realizacji. System zarządzania realizacją strategii powiatu zielonogórskiego obejmuje monitoring i aktualizację strategii oraz opis źródeł finansowania zadań.

W celu uzyskania informacji na temat prawidłowości przebiegu procesu tworzenia strategii rozwoju powiatu zielonogórskiego oraz sprawdzenia stopnia realizacji założonych celów niezbędne będzie jego monitorowanie. Opracowana została tabela monitorująca, w której zawarte są podstawowe informacje na temat poszczególnych zadań i sposobu ich realizacji wraz z wyznaczeniem podmiotów, osób, partnerów odpowiedzialnych za ich wykonanie, z uwzględnieniem terminu realizacji. Na podstawie takich danych możliwa będzie weryfikacja postępów strategii.

Istotnym elementem strategii jest także określenie źródeł finansowania wyznaczonych celów i zadań, w tym dostępnych źródeł zewnętrznego wsparcia (np. LRPO) oraz innych form finansowania działalności ze źródeł krajowych i zagranicznych. Tworzenie budżetu strategii uwzględniać będzie wieloletnią prognozę finansową powiatu przyjętą Uchwałą nr XXXIX/346/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 11 września 2014 roku.

Celem nadrzędnym każdej strategii, zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym, jest rozwój konkretnego terenu w oparciu o wyznaczone cele oraz planowy podział środków finansowych. Realizacja strategii w efekcie ma prowadzić do podniesienia jakości życia mieszkańców. Jednocześnie efektem będzie zwiększenie zaangażowania i odpowiedzialności za rozwój lokalny mieszkańców tego terenu oraz zacieśnianie wspólnych relacji pomiędzy ludźmi, organizacjami, przedsiębiorstwami i samorządem lokalnym, a także szeroko rozumiany rozwój społeczno-gospodarczy. Dlatego w podsumowaniu strategii należy określić to, co decyduje o sukcesie jej realizacji, czego miarą są konkretne wskaźniki.

2. Misja i wizja rozwoju powiatu zielonogórskiego

Misja powiatu zielonogórskiego:

**Powiat zielonogórski 2022
stanowi zintegrowaną wspólnotą samorządową, działającą dla wzrostu
konkurencyjnego, zrównoważonego, otwartego i spójnego.**

Wizja powiatu zielonogórskiego:

**Powiat zielonogórski liderem wśród powiatów – przyjazny inwestorom,
bezpieczny i ekologiczny, silny gospodarczo oraz oferujący swoim
mieszkańcom atrakcyjne miejsca pracy i wypoczynku.**

3. Cele rozwoju powiatu zielonogórskiego i ich struktura

1. Rozwój infrastruktury technicznej w powiecie zielonogórskim

2. Rozwój edukacji na terenie powiatu zielonogórskiego

3. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz ich integracja ze środowiskiem rodzinnym i społecznym

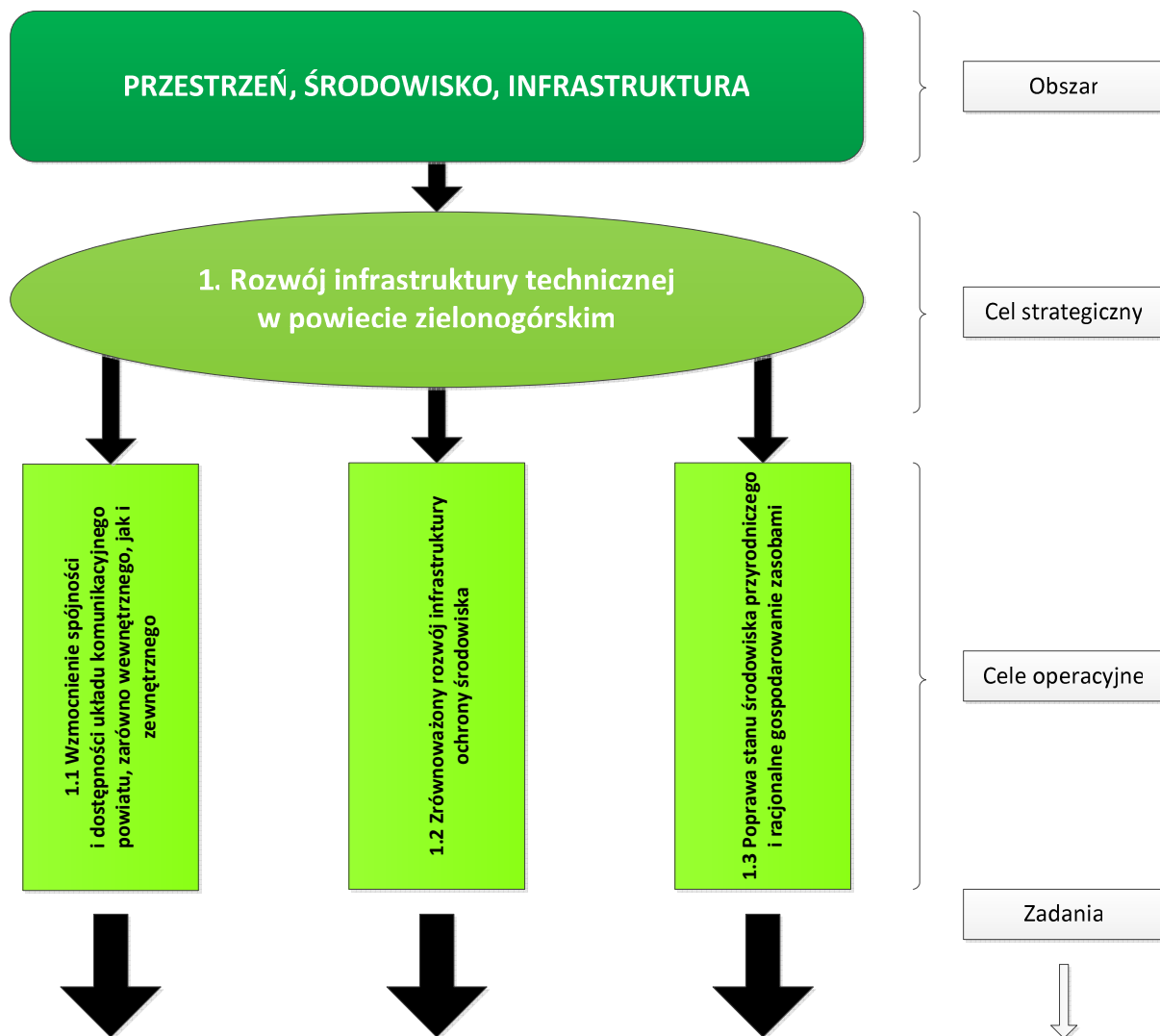
4. Poprawa stanu zdrowia oraz dostępności mieszkańców powiatu zielonogórskiego do opieki zdrowotnej

5. Wzrost stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie zielonogórskim

6. Zwiększenie konkurencyjności oraz atrakcyjności turystycznej i roli funkcji kulturotwórczej powiatu zielonogórskiego

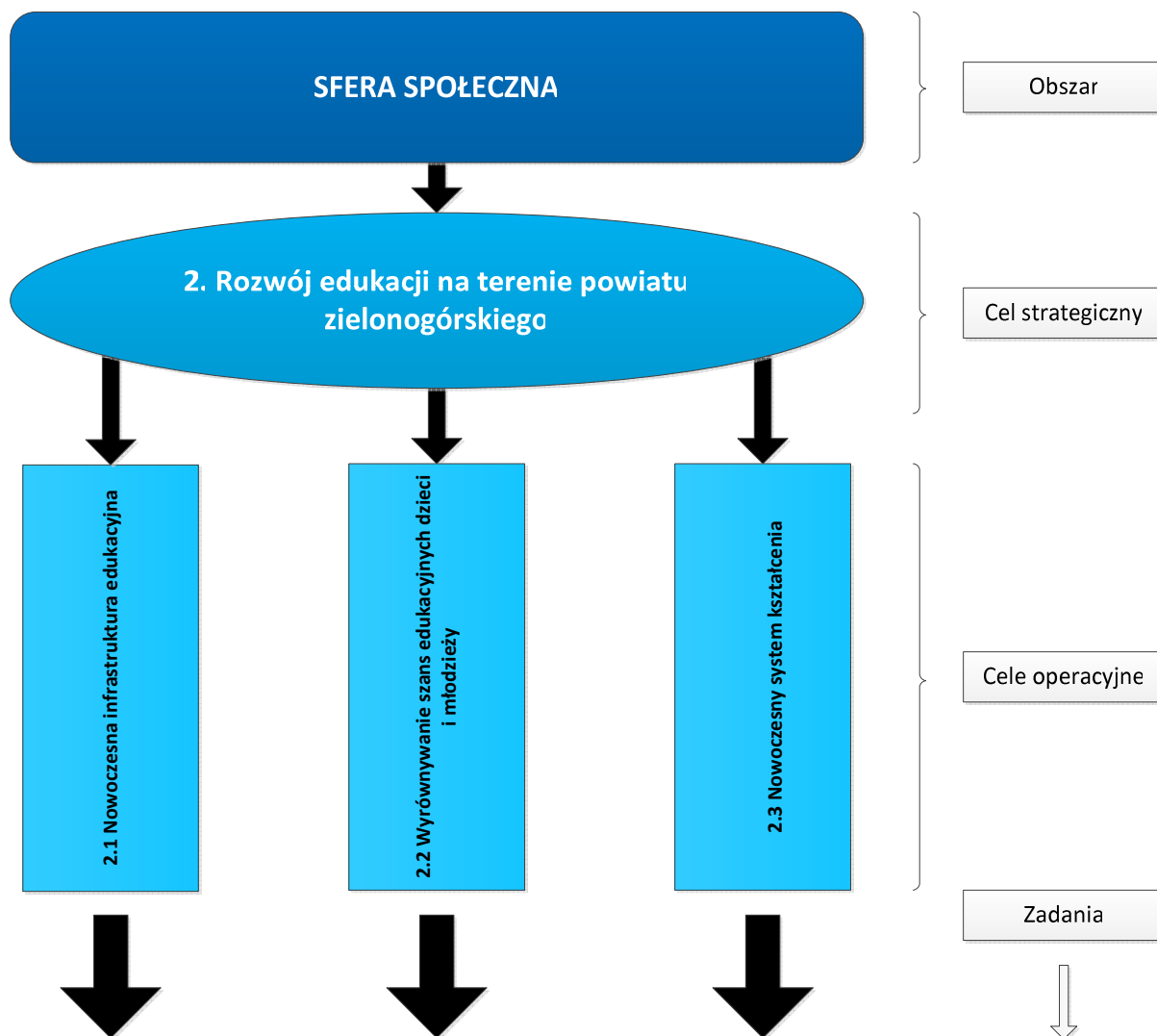
7. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powiatu zielonogórskiego

8. Skuteczne planowanie i zarządzanie powiatem zielonogórskim

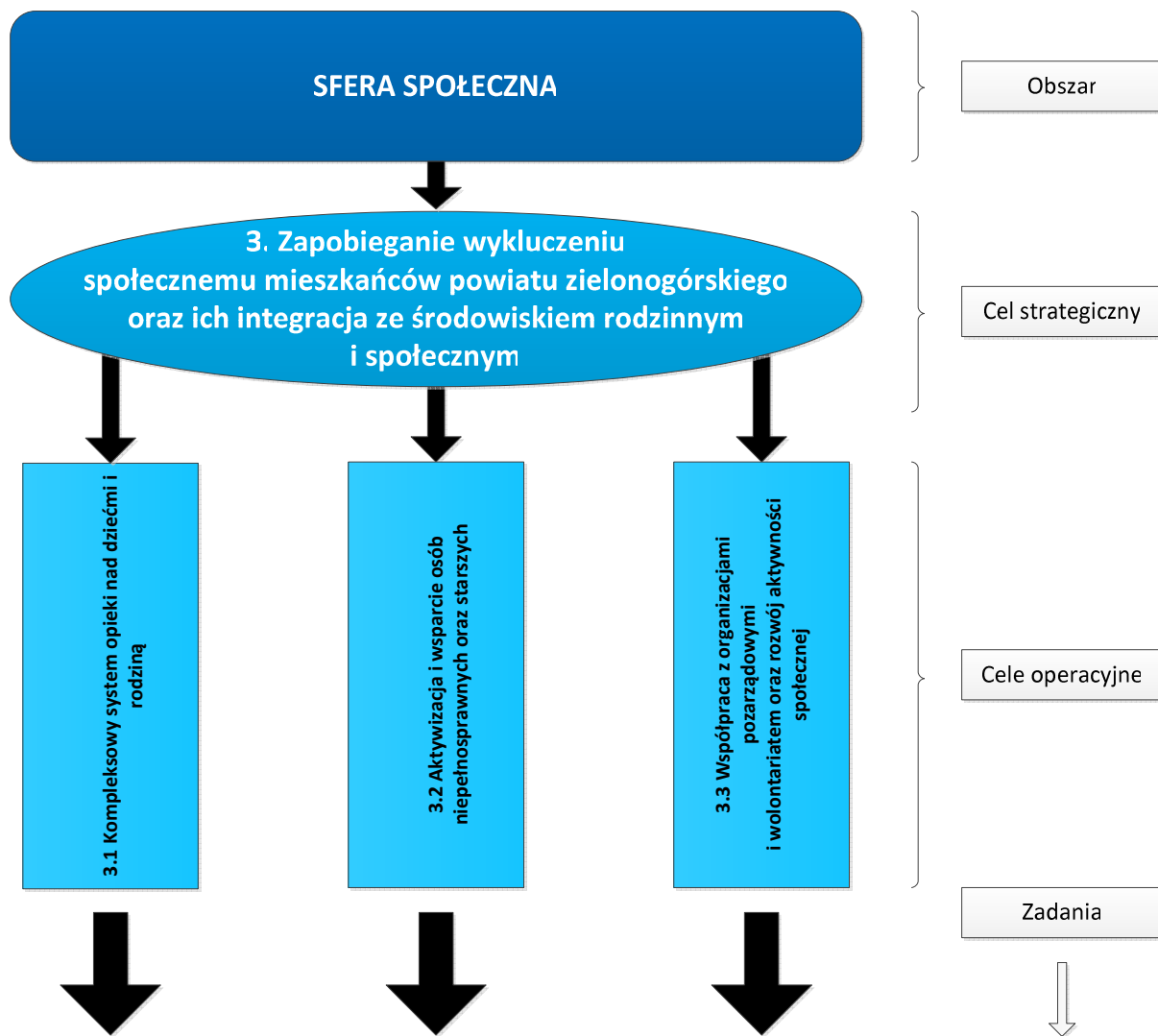
Działania 1.1	<ul style="list-style-type: none"> - Kontynuowanie przebudowy i modernizacji dróg lokalnych. - Modernizacja i rozbudowa infrastruktury okołodrogowej. - Budowa i modernizacja obiektów mostowych w ciągach dróg powiatowych. - Rozwój systemu komunikacji i przewozów pasażerskich na obszarze powiatu. - Współdziałanie z gminami powiatu zielonogórskiego oraz sąsiednimi powiatami przy realizacji inwestycji drogowych. - Kontynuowanie budowy ścieżek rowerowych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 1.2	<ul style="list-style-type: none"> - Współdziałanie na rzecz racjonalnego zagospodarowania przestrzeni. - Wspieranie działań samorządów gminnych w drodze do uporządkowania i rozbudowy infrastruktury wodno-ściekowej na terenie powiatu. - Wspieranie modernizacji systemów oczyszczalni ścieków. - Propagowanie inwestycji proekologicznych w zakresie utylizacji odpadów komunalnych i przemysłowych. - Promocja gospodarki niskoemisyjnej oraz produkcji i dystrybucji energii odnawialnej na terenie powiatu. - Wspieranie inwestycji wykorzystujących odnawialne źródła energii. - Wspomaganie działań w zakresie zapewnienia właściwego stanu urządzeń melioracyjnych oraz budowa zbiorników małej retencji (gwarantujących bezpieczeństwo powodziowe).

	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa walorów krajobrazowych, szczególnie na obszarach zabudowanych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 1.3	<ul style="list-style-type: none"> - Podnoszenie wiedzy i świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu, m.in. poprzez wspieranie i realizację projektów w zakresie edukacji ekologicznej. - Promocja walorów przyrodniczych powiatu. - Wspomaganie działań w zakresie rewitalizacji terenów zdegradowanych ekologicznie. - Planowanie przestrzenne z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego. - Wzrost lesistości i ochrona ekosystemów leśnych, m.in. poprzez wspieranie działań na rzecz inwentaryzacji i likwidacji dzikich wysypisk śmieci oraz czynności prewencyjnych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

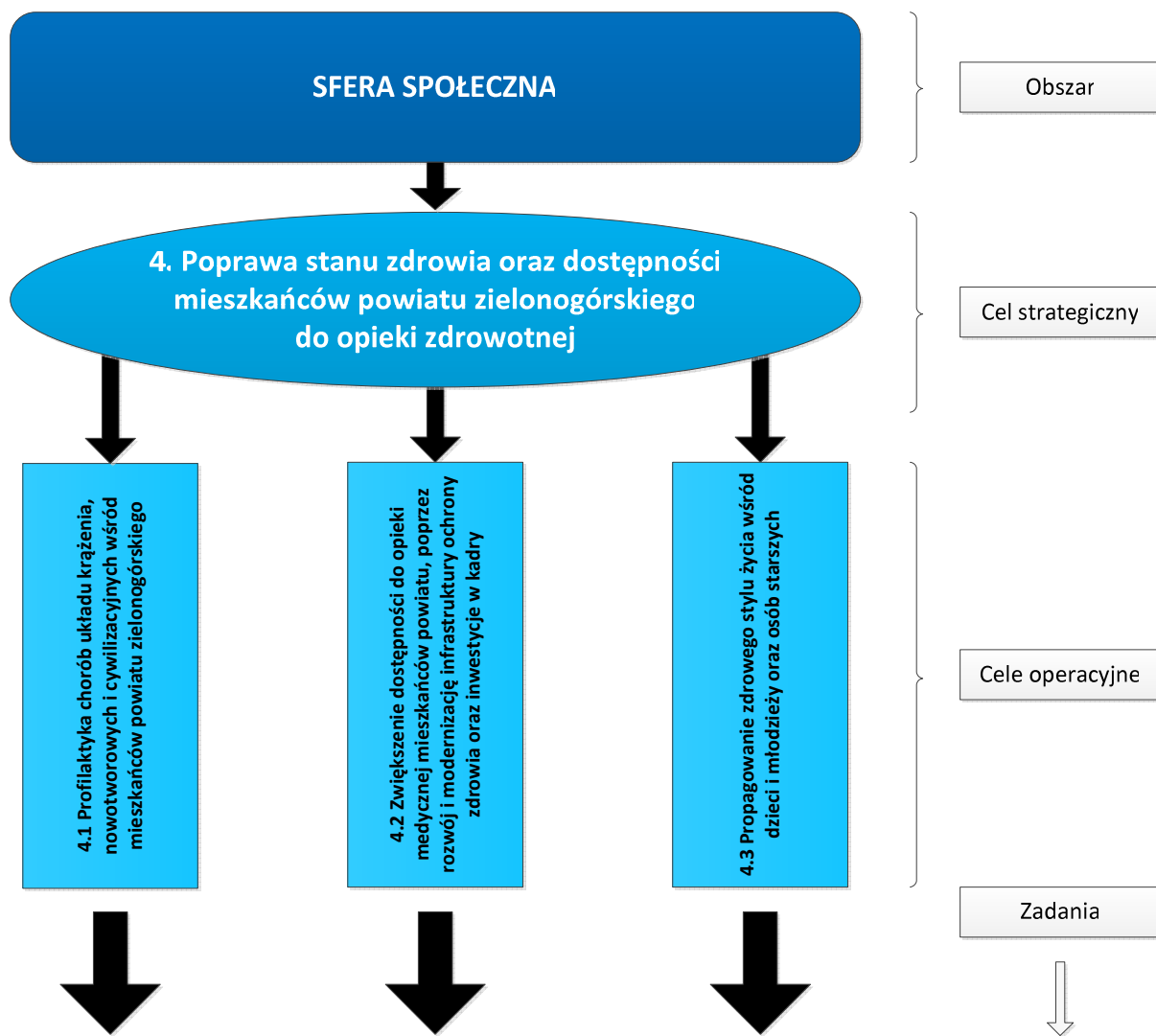
Działania 2.1	<ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja, przebudowa i rozbudowa jednostek oświatowych prowadzonych przez powiat. - Poprawa estetyki i funkcjonalności szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez powiat. - Modernizacja, przebudowa i rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjnej w jednostkach oświatowych prowadzonych przez powiat. - Poprawa wyposażenia szkół i innych placówek w pomoce dydaktyczne i naukowe, tj. np. komputery (notebooki), projektory multimedialne, tablice interaktywne, tablice samokopiujące, systemy odpowiedzi i testów Interwrite PRS IR High Speer. - Pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój bazy lokalowej szkół i innych placówek oświatowych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 2.2	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie i systematyczne wdrażanie powiatowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży. - Dalsze doskonalenie oferty edukacyjnej dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (SPE). - Opracowanie i/lub doskonalenie oferty zajęć pozalekcyjnych przygotowujących do egzaminu maturalnego oraz egzaminów z przedmiotów zawodowych, zajęć wyrównujących wiedzę i umiejętności oraz kół zainteresowań, zajęć o charakterze psychologiczno – pedagogicznym, zajęć sportowych i rekreacyjnych.

	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie i wdrożenie programu pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych. - Dostosowanie jednostek oświatowych prowadzonych przez powiat do potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 2.3	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie strategii rozwoju edukacji ponadgimnazjalnej powiatu zielonogórskiego. - Tworzenie profili kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych na podstawie bieżącej analizy rynku pracy oraz przewidywanych trendów. - Wdrażanie kierunków kształcenia dla zawodów, na które wystąpi zapotrzebowanie w przyszłości. - Opracowanie systemu wsparcia dla pracodawców podejmujących współpracę ze szkołami zawodowymi i technicznymi. - Stworzenie platformy wymiany informacji pomiędzy szkołami, instytucjami rynku pracy i pracodawcami. - Promocja kształcenia zawodowego, np. prowadzenie kampanii informacyjnej zmieniającej dotychczasowy wizerunek szkół zawodowych wśród uczniów i rodziców. - Współpraca z pracodawcami w zakresie organizacji praktycznej nauki zawodu i szkoleń zawodowych. - Stosowanie w pracy z uczniami metod i form wzmacniających pozytywne motywacje do uczenia się. - Monitorowanie losów absolwentów szkół ponadgimnazjalnych powiatu. - Stworzenie systemu umożliwiającego absolwentom szkół ponadgimnazjalnych w powiecie szybkie przekwalifikowanie zawodowe oraz zdobycie nowych umiejętności i kwalifikacji zawodowych. - Stworzenie systemu współpracy z powiatowym i wojewódzkim urzędem pracy. - Stworzenie powiatowego systemu stypendialnego wspierającego zdolnych uczniów. - Promowanie sukcesów uczniów i nauczycieli w środowisku lokalnym. - Stworzenie wspólnego systemu pracy z uczniami zdolnymi. - Wspieranie udziału uczniów w olimpiadach, konkursach itp. - Organizacja współzawodnictwa międzyszkolnego szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych przez powiat. - Wprowadzenie wysokich standardów nauczania języków obcych, np. stosowanie metod interaktywnych przy nauczaniu języków obcych, istnienie w szkołach dodatkowych ofert nauczania języka dla uczniów. - Współpraca szkół z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w celu podjęcia działań motywujących uczniów do egzaminów zewnętrznych potwierdzających kwalifikacje zawodowe. - Stworzenie systemu ustawicznego doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. - Stworzenie systemu pozyskiwania środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych na cele edukacji ponadgimnazjalnej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

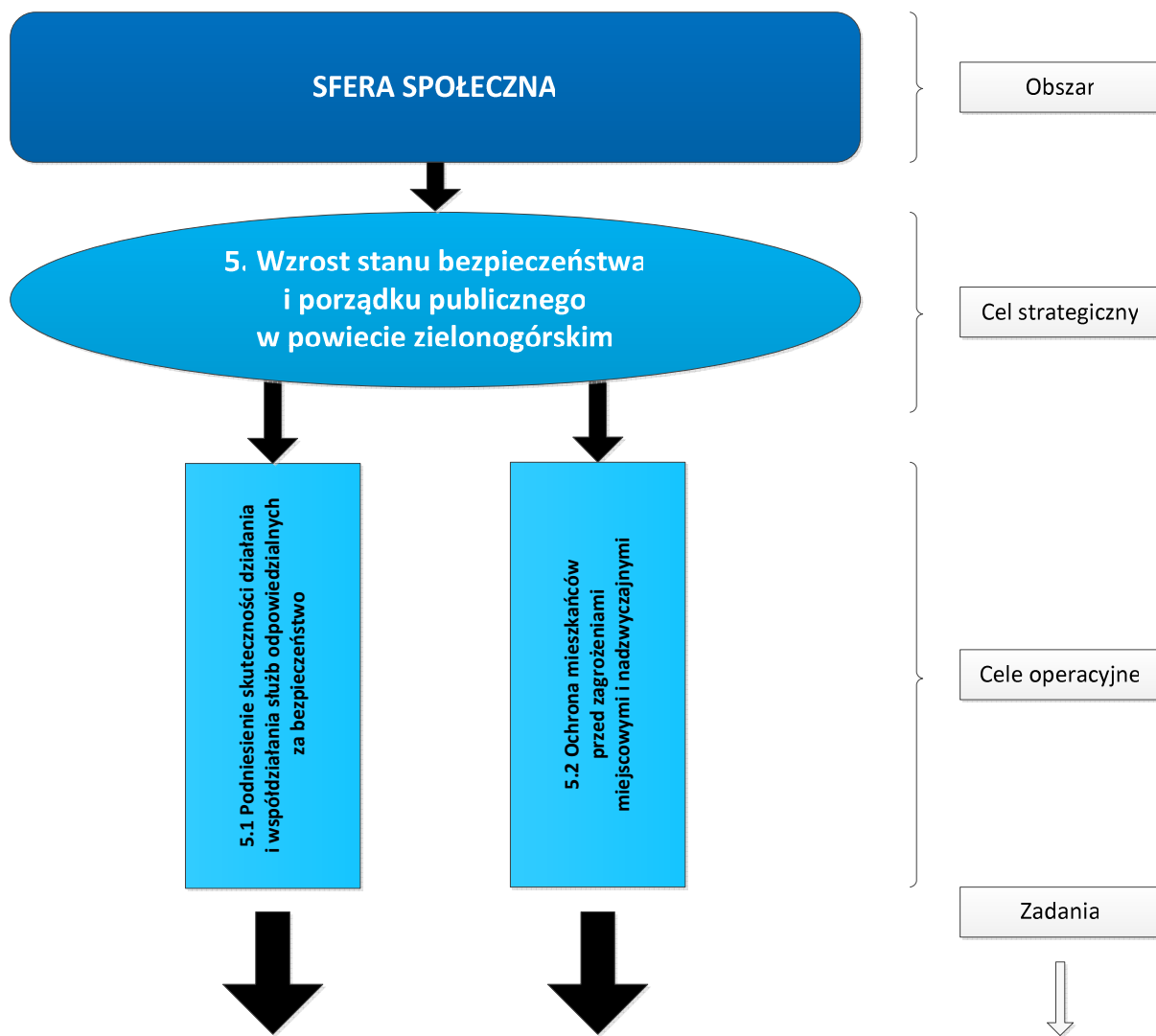
Działania 3.1	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie zintegrowanej sieci poradnictwa rodzinnego, zwiększenie wsparcia specjalistycznego poprzez tworzenie trwałych i doraźnych interdyscyplinarnych zespołów (psycholodzy, pedagodzy, prawnicy, mediatorzy). - Nawiązanie współpracy pomiędzy placówkami, instytucjami i służbami społecznymi w celu podejmowania wspólnych działań na rzecz dziecka i rodziny. - Promowanie i wspieranie rozwoju zastępczych form opieki nad dziećmi. - Adaptacja lokali na potrzeby rodzinnych domów dziecka. - Tworzenie warunków powrotu podopiecznych do rodzin i środowiska oraz wsparcie w procesie usamodzielniania wychowanków placówek opiekuńczo- wychowawczych i rodzin zastępczych (np. utworzenie mieszkania chronionego, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne). - Zapobieganie zjawiskom przemocy, rozwijanie i promowanie metod interwencji kryzysowej m.in. poprzez stworzenie ośrodka interwencji kryzysowej z bazą hostelową. - Prowadzenie działań edukacyjnych oraz poradnictwa w zakresie praw osób dyskryminowanych, będących ofiarami przemocy, realizacja programów edukacyjno-korekcyjnych dla sprawców przemocy i inne. - Wsparcie rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (zwiększenie dostępności do opieki przedszkolnej oraz szkolnictwa integracyjnego i społecznego, wyrównywanie szans). - Rozwój i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej. - Doskonalenie kadr zajmujących się problemami społecznymi na terenie powiatu.
----------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 3.2	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza i monitoring problemów niepełnosprawności oraz osób starszych w powiecie zielonogórskim. - Stworzenie zintegrowanego systemu działań umożliwiających osobom niepełnosprawnym i starszym aktywny udział w życiu społeczności lokalnej. - Podejmowanie działań w celu likwidacji barier architektonicznych, technicznych w komunikowaniu się i transportowych oraz lobbing na rzecz łamania tychże barier. - Wspieranie osób niepełnosprawnych i ich rodzin poprzez system pomocy społecznej. - Wyrównanie szans w zakresie edukacji osób niepełnosprawnych. - Stworzenie możliwości zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych. - Zwiększenie możliwości korzystania z opieki zdrowotnej i rehabilitacji przez osoby niepełnosprawne i starsze. - Wparcie działalności stowarzyszeń zajmujących się problemami osób niepełnosprawnych i starszych. - Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz tworzenia aktywnych środowisk lokalnych. - Organizacja imprez aktywizujących i edukacyjnych przeznaczonych dla seniorów. - Podnoszenie jakości usług w Domu Pomocy Społecznej w Trzebiechowie z filią w Bęczu poprzez ich modernizację, remonty i doposażenie (np.: prace budowlane i renowacyjne przy tarasach, schodach, balkonach drewnianych, wymiana dachu budynku ślusarskiego, położenie polbruku, wykonanie instalacji do przygotowania c.w.u z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, rewitalizację parku i jego ogrodzenie, modernizacja bazy rehabilitacyjnej, zakup wyposażenia do terapii zajęciowej oraz doposażenie pomieszczeń i inne). - Aktywizowanie wolontariatu, działalność edukacyjna wśród dzieci i młodzieży w zakresie kształtowanie tolerancyjnych postaw wobec osób starszych i niepełnosprawnych (np.: organizacja integracyjnych międzypokoleniowych spotkań). - Rozwijanie i promocja współpracy pomiędzy pracodawcami, organizacjami pozarządowymi, samorządem lokalnym w zakresie usamodzielniania zawodowego osób starszych i niepełnosprawnych. - Rozwój systemu pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. - Opracowywanie programów operacyjnych na rzecz osób niepełnosprawnych, starszych oraz z zaburzeniami psychicznymi. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 3.3	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie funkcjonowania organizacji pozarządowych prowadzących działalność na rzecz dzieci i młodzieży oraz rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych. - Działalność edukacyjno-informacyjna w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. - Wspieranie rozwijania różnych form współpracy jednostek samorządowych z instytucjami pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi. - Promowanie partnerstwa oraz projektów realizowanych w partnerstwie (instytucje samorządu, organizacje pozarządowe, społeczność lokalna). - Inicjowanie i wspieranie inicjatyw edukacji społecznej oraz obywatelskiej (np. klubu seniora). - Opracowywanie i realizacja programów aktywności lokalnej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

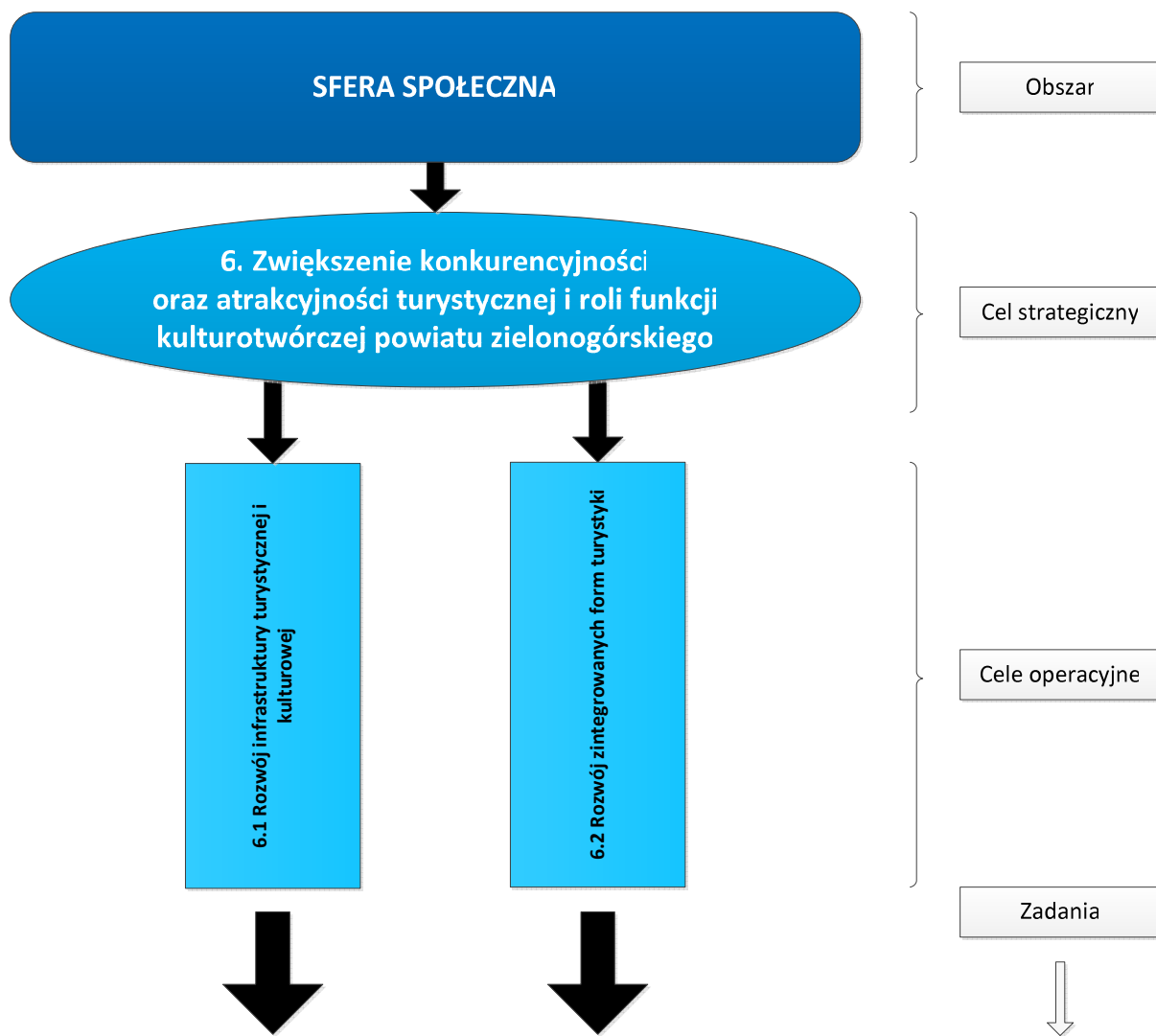

Działania 4.1	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie powiatowego programu ochrony zdrowia. - Coroczne ustalanie programów badań profilaktycznych. - Współpraca w zakresie diagnozowania nowych potrzeb mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej. - Zapewnienie szerokiej promocji prowadzonych badań profilaktycznych wśród mieszkańców. - Prowadzenie badań przesiewowych w kierunku wykrycia schorzeń układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych. - Wspieranie i popularyzacja programów profilaktycznych dotyczących chorób układu krążenia, nowotworowych i innych dostępnych dla różnych grup wiekowych. - Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia (m.in. modernizacja laboratorium w Sulechowie, rewitalizacja parku wokół szpitala w Sulechowie, remonty i modernizacje szpitala w Wojnowie). - Zakup aparatury i specjalistycznego sprzętu nowej generacji niezbędnego w procesie diagnozy i leczenia. - Edukacja zdrowotna mieszkańców, wspieranie stowarzyszeń działających w zakresie profilaktyki zdrowotnej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 4.2	<ul style="list-style-type: none"> - Zmniejszenie różnic w stanie zdrowia i dostępie do opieki medycznej mieszkańców obszarów wiejskich.

	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie liczby dostępnych porad podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej. - Uruchomienie programów wsparcia dla osób przewlekle chorych oraz znajdujących się w trakcie leczenia, poprawa opieki medycznej dla osób starszych (np.: wsparcie psychologów, lekarzy geriatry, opieki paliatywnej, hospicja domowe). - Kontynuacja działań w zakresie modernizacji obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia w taki sposób, aby dostosować je do norm przewidzianych w tym względzie oraz poprawić jakość usług, (dotyczy to modernizacji budynków, zakupu nowego sprzętu medycznego, jak i wyposażenia obiektów (np. w windę) oraz dostosowania do potrzeb pacjentów szczególnie osób niepełnosprawnych i starszych). - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 4.3	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie działań edukacyjnych mających na celu wzrost świadomości roli aktywności sportowej oraz właściwego żywienia w życiu człowieka (lekcje tematyczne, spotkania edukacyjne dla dzieci i dorosłych, programy żywieniowe dla dzieci i młodzieży znajdujące się w trudnych sytuacjach). - Budowanie i wdrażanie programów przeciwdziałania używaniu substancji psychoaktywnych (opracowanie specjalnych broszur informacyjnych). - Badania przesiewowe w kierunku wykrywania wad postaw, nadwagi i otyłości wśród dzieci i młodzieży. - Dofinansowanie specjalnych zajęć sportowych. - Organizacja imprez o charakterze profilaktycznym – konkursy dla dzieci i młodzieży, pikniki zdrowia, bieg po zdrowie i inne. - Wsparcie stowarzyszeń propagujących zdrowy styl życia oraz aktywizujących osoby starsze. - Monitoring problemów używania i dostępności alkoholu oraz środków psychoaktywnych wśród dzieci i młodzieży. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

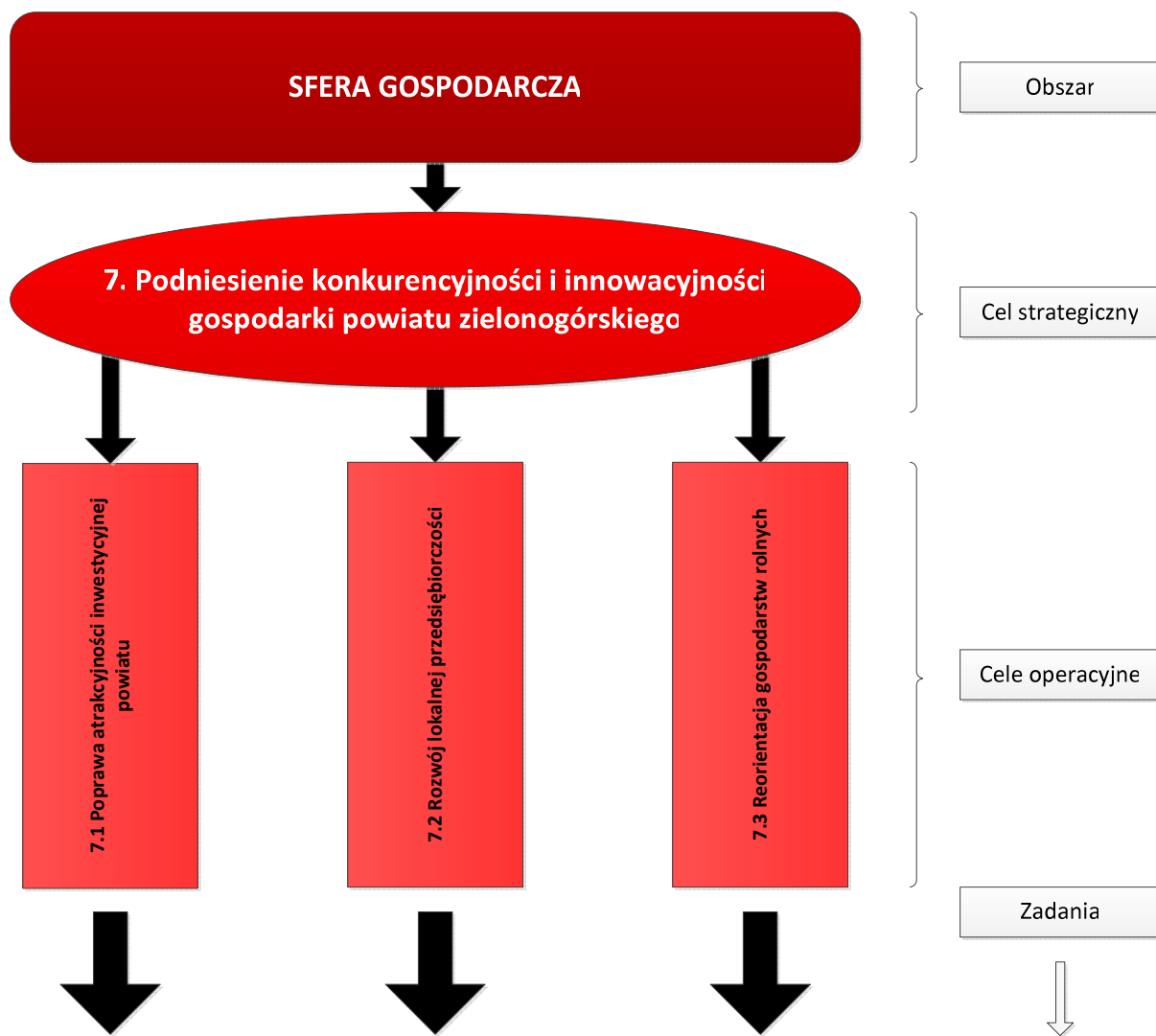

Działania 5.1	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie powiatowego programu bezpieczeństwa i porządku publicznego. - Doskonalenie systemu wymiany informacji między służbami ratunkowymi. - Aktywizacja i integracja lokalnych środowisk w zakresie działań na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. - Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej, ratownictwa. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 5.2	<ul style="list-style-type: none"> - Usprawnienie systemu reagowania – poprawa funkcjonowania służb ratowniczych. - Wsparcie poprawy wyposażenia sprzętowego służb bezpieczeństwa publicznego. - Wsparcie rozwoju infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych. - Minimalizacja i przeciwdziałanie występowaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń ekologicznych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

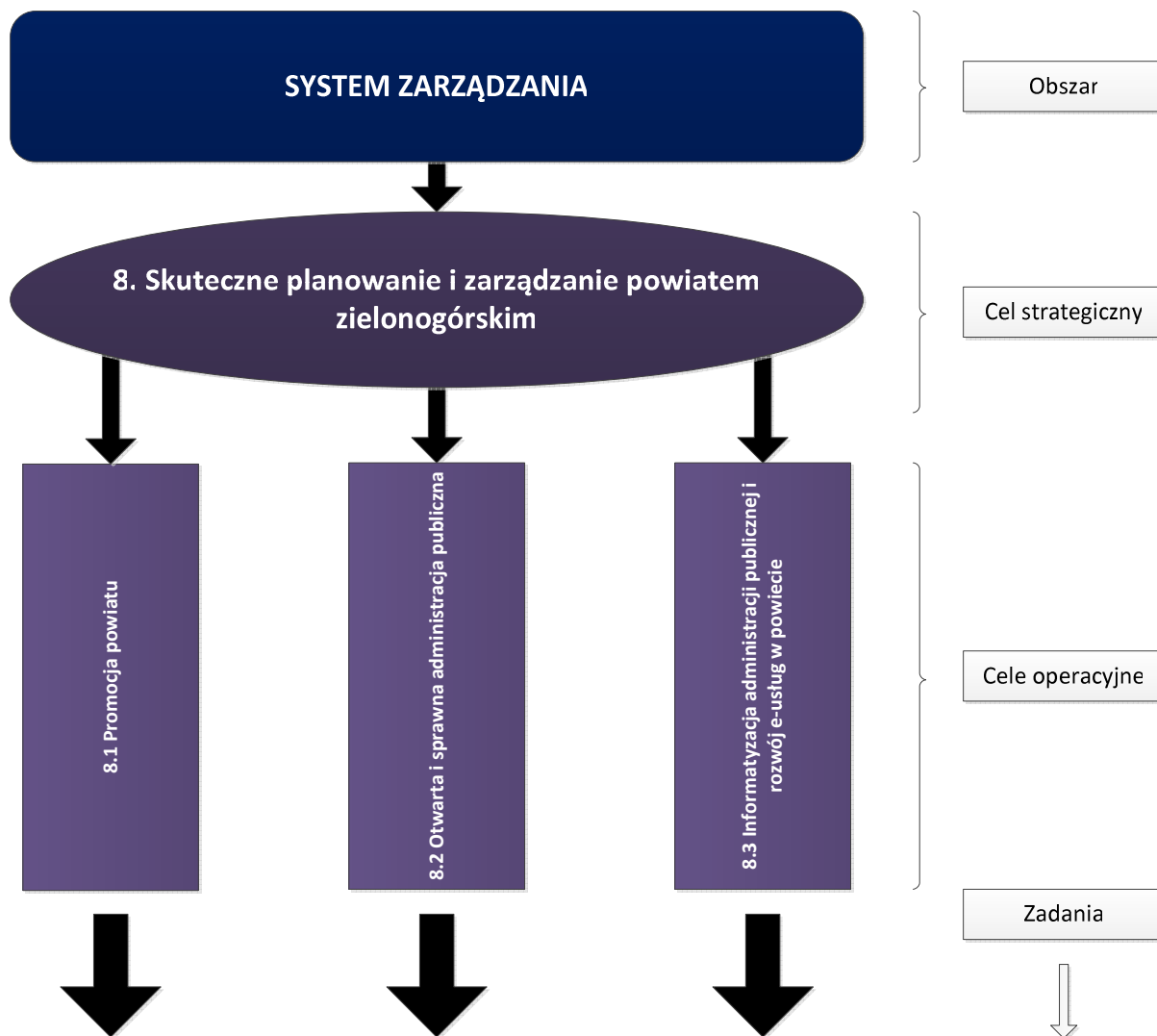
Działania 6.1	<ul style="list-style-type: none"> - Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz renowacji i rewitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu. - Wspieranie rozwoju bazy infrastruktury turystycznej. - Współdziałanie na rzecz rozbudowy i modernizacji małej infrastruktury turystycznej. - Propagowanie inwestycji w zakresie zagospodarowania i odnowy terenów zielonych oraz rekreacyjnych. - Organizacja szlaków turystyki aktywnej (szlaki piesze i rowerowe). - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 6.2	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie spójnej oferty turystyczno-rekreacyjnej terenu powiatu. - Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju turystyki, wspierającego promocję lokalnych produktów turystycznych (Opracowanie koncepcji rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego obejmującego cały obszar powiatu i jego atrakcje turystyczne – Strategia Marki). - Wspieranie inwestycji niezbędnych do uprawiania turystyki kwalifikowanej. - Wspieranie rozwoju agroturystyki. - Wspieranie inicjatyw mających na celu rozwijanie tożsamości lokalnej. - Organizowanie wspólnych, cyklicznych powiatowo-gminnych wydarzeń kulturalnych. - Współpraca i wspieranie przedsięwzięć w zakresie zagospodarowania rzek i jezior w powiecie – promowanie turystyki i sportów wodnych. - Tworzenie dogodnych warunków do rozwoju sektora usług turystycznych.

	<ul style="list-style-type: none">- Promowanie i upowszechnianie aktywnych form spędzania wolnego czasu.- Wspieranie inicjatyw mających na celu upowszechnianie kultury i sportu.- Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
--	---

Działania 7.1	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie programu pozyskiwania inwestorów zewnętrznych. - Opracowanie corocznego powiatowego katalogu ofert inwestycyjnych tzn. terenów, obiektów i projektów dla inwestorów oraz promocja tych ofert w mediach, targach, przedstawicielstwach handlowych za granicą, imprezach, spotkaniach i misjach gospodarczych. - Udział i/lub organizacja targów, wystaw i konferencji promujących walory gospodarcze powiatu. - Stworzenie systemu preferencji i zachęt dla przedsiębiorstw podejmujących nowe inwestycje na terenie powiatu. - Budowanie wizerunku powiatu jako obszaru atrakcyjnego dla inwestorów. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 7.2	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój współpracy między przedsiębiorcami a Powiatowym Urzędem Pracy. - Wspieranie tworzenia zielonogórskich grup producenckich. - Współpraca z Lubuskim Funduszem Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. w Zielonej Górze w dziedzinie poręczeń dla przedsiębiorców z powiatu zielonogórskiego. - Tworzenie podstaw do realizacji polityki klastrowej w wyznaczonych gałęziach gospodarki np. przemysł materiałów budowlanych, przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka. - Organizowanie na terenie powiatu ustawicznych szkoleń bezpośrednich beneficjentów (pracodawców) w zakresie korzystania z funduszy UE i zasad partnerstwa publiczno-prywatnego.

	<ul style="list-style-type: none"> - Stałe monitorowanie potrzeb i możliwości przedsiębiorczości lokalnej. - Tworzenie systemu informacji rynkowej i doradztwa gospodarczego dla przedsiębiorców. - Organizowanie konkursów promujących lokalną przedsiębiorczość. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 7.3	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie programu reorientacji rolnictwa na terenie powiatu zielonogórskiego. - Współdziałanie na rzecz opracowania i wdrożenia systemu indywidualnych preferencji dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, agroturystyki, drobnego przetwórstwa produktów rolno-spożywczych. - Wspieranie działań mających na celu opracowanie i wdrożenie preferencji podatkowych dla rolników podejmujących nowe inicjatywy gospodarcze. - Wspieranie rozwoju grup producenckich. - Promocja lokalnej agroturystyki, produktów ekologicznych. - Upowszechnianie informacji o szkoleniach przygotowujących rolników do korzystania z dopłat do produkcji rolnej i różnych unijnych funduszy celowych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

<p>Działania 8.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie programu promocji powiatu. - Opracowanie i upowszechnienie sloganu reklamowego. - Promocja powiatu w tradycyjnych i nowych mediach elektronicznych, np. doskonalenie własnej strony internetowej. - Wydawanie wkładki informacyjnej i materiałów sponsorowanych do prasy (regionalnej i ogólnokrajowej) lub informatora (rocznika) o charakterze promocyjno-turystycznym i gospodarczo-inwestycyjnym. - Udział w targach oraz organizacja imprez targowych. - Ekspozowanie i prezentowanie flagi, logo, herbu powiatu przed obiektami i instytucjami należącymi do powiatu. - Wspieranie lokalnych wydarzeń społeczno-kulturalnych, rozrywkowych, konferencji biznesowych i naukowych, uroczystości państwowych itp. poprzez przekazywanie drobnych upominków i gadżetów reklamowych, ustawianie banerów lub stojaków reklamowych powiatu zielonogórskiego. - Promocja powiatu poprzez linki i odnośniki na stronach internetowych różnorodnych instytucji związanych z działalnością turystyczną, gospodarczą itp. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
<p>Działania 8.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Stworzenie i wdrożenie systemu zarządzania satysfakcją petenta. - Uruchomienie systemu monitorowania dostępności i jakości usług publicznych w powiecie.

	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój współpracy międzypowiatowej i subregionalnej. - Wspieranie inicjatyw związanych z powstawaniem międzypowiatowych i międzygminnych związków celowych. - Rozwój współpracy samorządu powiatowego z samorządami gminnymi w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć. - Kontynuacja stosowanego dotychczas wieloletniego planowania finansowego oraz wprowadzenie planowania w układzie zadaniowym pozwalającym na ocenę skuteczności ponoszonych wydatków. - Opracowanie i wdrożenie systemu zarządzania kompetencjami kadr. - Zwiększenie aktywności powiatu w zakresie realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Działania 8.3	<ul style="list-style-type: none"> - Organizowanie kampanii edukacyjno-informacyjnych na rzecz zwiększania znaczenia e-umiejętności oraz upowszechniania korzyści z wykorzystywania technologii cyfrowych przez społeczność lokalną powiatu - Rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną. - Tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów powiatu m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, geodezji i kartografii, kultury, edukacji, turystyki, ochrony zdrowia itp. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.

4. Karty celów strategicznych i operacyjnych

Obszar	PRZESTRZEŃ, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
Cel strategiczny	1. Rozwój infrastruktury technicznej w powiecie zielonogórskim
Cel operacyjny	1.1 Wzmocnienie spójności i dostępności układu komunikacyjnego powiatu, zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego
Opis celu	<p>Infrastruktura drogowa jest podstawowym czynnikiem integrującym przestrzeń powiatu, zarówno w ujęciu wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Ocenia się, że drogi lokalne na terenie powiatu zielonogórskiego nie spełniają obowiązujących parametrów technicznych, a ich nawierzchnie wymagają gruntownej modernizacji. Ponadto wzrastający ruch samochodowy zmniejsza dostępność komunikacyjną oraz wydłuża czas przejazdu, a ograniczona przepustowość sieci transportowej wpływa na mobilność mieszkańców wewnątrz powiatu i powoduje negatywne konsekwencje w sferze zatrudnienia i edukacji. Dlatego tak ważnym kierunkiem działań jest poprawa stanu infrastruktury technicznej, w tym przede wszystkim sukcesywna przebudowa i modernizacja dróg. Uzasadnieniem działania jest wymóg realizacji zadań samorządu powiatowego wynikających z Ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. oraz Ustawy o drogach publicznych z 21 marca 1985 r. wskazujących na konieczność modernizacji dróg powiatowych definiowanych jako szlaki stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą. Najważniejszym celem działania jest poprawa jakości dróg powiatowych, podniesienie ich parametrów technicznych, zwiększenie przepustowości dróg oraz zwiększenie poziomu bezpieczeństwa na drogach. Wraz z modernizacją dróg konieczna jest także modernizacja transportu w kierunku jego inteligentnego, bardziej przyjaznego środowisku, rozwojowi.</p>
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Kontynuowanie przebudowy i modernizacji dróg lokalnych. - Modernizacja i rozbudowa infrastruktury okołodrogowej. - Budowa i modernizacja obiektów mostowych w ciągach dróg powiatowych. - Rozwój systemu komunikacji i przewozów pasażerskich na obszarze powiatu. - Współdziałanie z gminami powiatu zielonogórskiego oraz sąsiednimi powiatami przy realizacji inwestycji drogowych. - Kontynuowanie budowy ścieżek rowerowych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa jakości dróg publicznych (podniesienie parametrów technicznych). - Zwiększenie dostępności komunikacyjnej powiatu, poprawa mobilności mieszkańców powiatu. - Poprawa bezpieczeństwa w komunikacji i w ruchu drogowym. - Poprawa lokalizacji dla inwestorów.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Powiatowy Zielonogórski Zarząd Dróg w Górzycowie - Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej - Wydział Komunikacji w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju - Stowarzyszenia i związki gmin

	<ul style="list-style-type: none"> - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Przedsiębiorstwa
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej na lata 2014–2020: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	PRZESTRZEŃ, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
Cel strategiczny	1. Rozwój infrastruktury technicznej w powiecie zielonogórskim
Cel operacyjny	1.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury ochrony środowiska
Opis celu	Jednym z najistotniejszych elementów zrównoważonego rozwoju przynoszącego wymierne efekty ekologiczne jest budowa infrastruktury ochrony środowiska. Inwestycje komunalne i proekologiczne sprzyjają nie tylko ochronie środowiska, lecz także poprawie warunków życia mieszkańców oraz rozwojowi gospodarstwu. Cel jest zgodny z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, w której kwestie ochrony środowiska przyrodniczego, jak również gospodarka wodna są ustawowymi zadaniami powiatu. Dotychczasowe działania podejmowane na terenie powiatu pozwoliły zbliżyć się do celu, jakim jest zrównoważony rozwój, niemniej w dalszym ciągu stanowi on poważne wyzwanie.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Współdziałanie na rzecz racjonalnego zagospodarowania przestrzeni. - Wspieranie działań samorządów gminnych w drodze do uporządkowania i rozbudowy infrastruktury wodno-ściekowej na terenie powiatu. - Wspieranie modernizacji systemów oczyszczalni ścieków. - Propagowanie inwestycji proekologicznych w zakresie utylizacji odpadów komunalnych i przemysłowych. - Promocja gospodarki niskoemisyjnej oraz produkcji i dystrybucji energii odnawialnej na terenie powiatu. - Wspieranie inwestycji wykorzystujących odnawialne źródła energii. - Wspomaganie działań w zakresie zapewnienia właściwego stanu urządzeń melioracyjnych oraz budowa zbiorników małej retencji (gwarantujących bezpieczeństwo powodziowe). - Poprawa walorów krajobrazowych, szczególnie na obszarach zabudowanych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Zmniejszenie emisyjności gospodarki: ograniczenie wpływu działalności przemysłowej na środowisko, wytwarzanie energii z OZE, zwiększenie efektywności energetycznej. - Zagospodarowanie odpadów oraz gospodarka wodno-ściekowa. - Zwiększenie efektywności energetycznej budynków publicznych i sektora mieszkaniowego. - Rozwój sieci infrastruktury komunalnej.

	- Rozwój miejskich terenów zielonych.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Turystyki Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Ochrony Środowiska w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim - Ministerstwo Środowiska - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Przedsiębiorstwa
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	PRZESTRZEŃ, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
Cel strategiczny	1. Rozwój infrastruktury technicznej w powiecie zielonogórskim
Cel operacyjny	1.3 Poprawa stanu środowiska przyrodniczego i racjonalne gospodarowanie zasobami
Opis celu	Zasoby środowiska przyrodniczego są jednym z najważniejszych potencjałów rozwojowych powiatu zielonogórskiego. Szczególnego znaczenia nabiera korzystanie z zasobów w sposób racjonalny, przy minimalizowaniu negatywnego wpływu działalności gospodarczej na środowisko. Cel wpisuje się w podstawowe zadanie powiatu jakim jest m.in. ochrona środowiska i przyrody wynikająca z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym. Stan i ochrona środowiska przyrodniczego stanowi determinantę atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej powiatu, wpływa na warunki i jakość życia mieszkańców oraz decyzje migracyjne ludności. W ramach celu nacisk zostanie położony na efektywne gospodarowanie zasobami naturalnymi.
Działania realizowane przez podmioty	<ul style="list-style-type: none"> - Podnoszenie wiedzy i świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu, m.in. poprzez wspieranie i realizację projektów w zakresie edukacji ekologicznej. - Promocja walorów przyrodniczych powiatu.

uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Wspomaganie działań w zakresie rewitalizacji terenów zdegradowanych ekologicznie. - Planowanie przestrzenne z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego. - Wzrost lesistości i ochrona ekosystemów leśnych, m.in. poprzez wspieranie działań na rzecz inwentaryzacji i likwidacji dzikich wysypisk śmieci oraz czynności prewencyjnych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej. - Rekultywacja na cele środowiskowe obszarów zdegradowanych.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Turystyki Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Ochrony Środowiska w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim - Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Zielonej Górze - Ministerstwo Środowiska - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Przedsiębiorstwa
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	2. Rozwój edukacji na terenie powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	2.1. Nowoczesna infrastruktura edukacyjna
Opis celu	Współczesna szkoła powinna być miejscem, w którym uczniowie zdobywają wiedzę i umiejętności, spędzają czas ciekawie i bezpiecznie, uczą się komunikacji w grupie oraz współpracy z innymi osobami, uczą się stawiać sobie cele i osiągać je itd. Aby szkoła mogła realizować te i inne ważne zadania powinna być wyposażona w nowoczesne środki dydaktyczne i przyciągać uczniów swoim wyglądem zewnętrznym. Nie wszystkie jednostki oświatowe prowadzone przez powiat zielonogórski spełniają te wymagania. Dlatego też istnieje konieczność wyposażenia ich i doprowadzenia do uzyskania standardów niezbędnych do realizacji celów, zapewniających bezpieczeństwo i zgodnych z oczekiwaniami uczniów i rodziców.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja, przebudowa i rozbudowa jednostek oświatowych prowadzonych przez powiat. - Poprawa estetyki i funkcjonalności szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez powiat. - Modernizacja, przebudowa i rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjnej w jednostkach oświatowych prowadzonych przez powiat. - Poprawa wyposażenia szkół i innych placówek w pomoce dydaktyczne i naukowe, tj. np. komputery (notebooki), projektory multimedialne, tablice interaktywne, tablice samokopiujące, systemy odpowiedzi i testów Interwrite PRS IR High Speer. - Pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój bazy lokalowej szkół i innych placówek oświatowych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Uzyskanie coraz wyższych standardów bazy lokalowej powiatowych placówek oświatowych. - Zwiększenie ilości środków zewnętrznych pozyskiwanych na cele oświatowe.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Oświaty, Kultury i Sportu Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Jednostki oświatowe prowadzone przez powiat zielonogórski - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Ministerstwo Edukacji Narodowej - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Pracodawcy - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing

	finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne
--	---

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	2. Rozwój edukacji na terenie powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	2.2. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży
Opis celu	<p>Szansą dla wielu uczniów z powiatu zielonogórskiego mogą być zajęcia pozalekcyjne przygotowujące do egzaminów, zajęcia wyrównawcze, sportowo–rekreacyjne czy zajęcia o charakterze psychologiczno– pedagogicznym. Ponadto zakłada się aktywizację i wspieranie jednostek oświatowych prowadzonych przez powiat w zakresie udzielania pomocy materialnej dla uczniów oraz uświadomienie rodzicom i opiekunom potrzeb edukacyjnych ich dzieci.</p> <p>Szczególną uwagę należy również zwrócić na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz poprawę warunków ich pobytu w powiatowych jednostkach oświatowych.</p>
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie i systematyczne wdrażanie powiatowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży. - Dalsze doskonalenie oferty edukacyjnej dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (SPE). - Opracowanie i/lub doskonalenie oferty zajęć pozalekcyjnych przygotowujących do egzaminu maturalnego oraz egzaminów z przedmiotów zawodowych, zajęć wyrównujących wiedzę i umiejętności oraz kół zainteresowań, zajęć o charakterze psychologiczno – pedagogicznym, zajęć sportowych i rekreacyjnych. - Opracowanie i wdrożenie programu pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych. - Dostosowanie jednostek oświatowych prowadzonych przez powiat do potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Podniesienie umiejętności uczniów z wybranych przedmiotów, uzupełnienie braków. - Rozwijanie zainteresowań uczniów. - Zwiększenie motywacji do poszukiwania i pogłębiania wiedzy. - Promocja uczniów zdolnych. - Zmniejszenie bezradności społecznej. - Likwidacja barier architektonicznych.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Oświaty, Kultury i Sportu Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wlkp. - Jednostki oświatowe prowadzone przez powiat zielonogórski - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Ministerstwo Edukacji Narodowej

	<ul style="list-style-type: none"> - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Pracodawcy - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - środki PFRON - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	2. Rozwój edukacji na terenie powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	2.3. Nowoczesny system kształcenia
Opis celu	<p>Cel odnosi się do zbudowania w powiecie wysokiej jakości oferty kształcenia przygotowującej do aktywności zawodowej oraz utrzymania się na rynku pracy. Cel obejmuje strategiczne działania skierowane na dostosowanie kształcenia ponadgimnazjalnego do wymogów rynku pracy (zakres, jakość, kadra, baza), stworzenie warunków dla rozwoju poradnictwa zawodowego, rozwijanie współpracy placówek edukacyjnych z pracodawcami, a także wykorzystywanie istniejących diagnoz lokalnego i regionalnego rynku pracy przy podejmowaniu decyzji na rzecz budowania adekwatnej oferty kształcenia zawodowego. Ponadto nowoczesny system kształcenia, to system który wspiera edukację nauczycieli i zdolnych uczniów.</p>
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie strategii rozwoju edukacji ponadgimnazjalnej powiatu zielonogórskiego. - Tworzenie profili kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych na podstawie bieżącej analizy rynku pracy oraz przewidywanych trendów. - Wdrażanie kierunków kształcenia dla zawodów, na które wystąpi zapotrzebowanie w przyszłości. - Opracowanie systemu wsparcia dla pracodawców podejmujących współpracę ze szkołami zawodowymi i technicznymi. - Stworzenie platformy wymiany informacji pomiędzy szkołami, instytucjami rynku pracy i pracodawcami. - Promocja kształcenia zawodowego, np. prowadzenie kampanii informacyjnej zmieniającej dotychczasowy wizerunek szkół zawodowych wśród uczniów i rodziców. - Współpraca z pracodawcami w zakresie organizacji praktycznej nauki zawodu i szkoleń zawodowych. - Stosowanie w pracy z uczniami metod i form wzmacniających pozytywne motywacje do uczenia się. - Monitorowanie losów absolwentów szkół ponadgimnazjalnych powiatu. - Stworzenie systemu umożliwiającego absolwentom szkół ponadgimnazjalnych w powiecie szybkie przekwalifikowanie zawodowe oraz zdobycie nowych umiejętności i kwalifikacji zawodowych. - Stworzenie systemu współpracy z powiatowym i wojewódzkim urzędem pracy.

	<ul style="list-style-type: none"> - Stworzenie powiatowego systemu stypendialnego wspierającego zdolnych uczniów. - Promowanie sukcesów uczniów i nauczycieli w środowisku lokalnym. - Stworzenie wspólnego systemu pracy z uczniami zdolnymi. - Wspieranie udziału uczniów w olimpiadach, konkursach itp. - Organizacja współzawodnictwa międzyszkolnego szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych przez powiat. - Wprowadzenie wysokich standardów nauczania języków obcych, np. stosowanie metod interaktywnych przy nauczaniu języków obcych, istnienie w szkołach dodatkowych ofert nauczania języka dla uczniów. - Współpraca szkół z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w celu podjęcia działań motywujących uczniów do egzaminów zewnętrznych potwierdzających kwalifikacje zawodowe. - Stworzenie systemu ustawicznego doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. - Stworzenie systemu pozyskiwania środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych na cele edukacji ponadgimnazjalnej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa jakości kształcenia we wszystkich typach placówek oświatowych i wychowawczych. - Wzrost liczby uczniów biorących udział w olimpiadach, konkursach itp. - Uzyskiwanie wyników z egzaminów zewnętrznych wyższych niż średnia dla województwa i kraju dla danego typu szkoły. - Spadek bezrobocia wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Oświaty, Kultury i Sportu Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wlkp. - Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze - Jednostki oświatowe prowadzone przez powiat zielonogórski - Gminy powiatu zielonogórskiego - Ministerstwo Edukacji Narodowej - Powiatowy Urząd Pracy - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sulechowie i Filia w Zielonej Górze - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Pracodawcy - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - środki PUP, WUP

	- inne środki zewnętrzne
--	--------------------------

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	3. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz ich integracja ze środowiskiem rodzinnym i społecznym
Cel operacyjny	3.1 Kompleksowy system opieki nad dziećmi i rodziną
Opis celu	Urzeczywistnianie celu służyć będzie zapobieganiu wykluczeniu społecznemu rodzin i dzieci znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych zagrożonych ubóstwem, marginalizacją, dotkniętych problemem niepełnosprawności i dysfunkcyjności wychowawczej oraz ich integracji ze środowiskiem rodzinnym i społecznym. Realizacja tego celu pozwoli na eliminowanie dysfunkcyjności wychowawczej rodziny oraz poprawę standardów wychowania i opieki dzieci i młodzieży w podległych placówkach oraz rodzinach zastępczych, przyczyni się również do poprawy efektywności podejmowanych działań.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie zintegrowanej sieci poradnictwa rodzinnego, zwiększenie wsparcia specjalistycznego poprzez tworzenie trwałych i doraźnych interdyscyplinarnych zespołów (psycholodzy, pedagodzy, prawnicy, mediatorzy). - Nawiązanie współpracy pomiędzy placówkami, instytucjami i służbami społecznymi w celu podejmowania wspólnych działań na rzecz dziecka i rodziny. - Promowanie i wspieranie rozwoju zastępczych form opieki nad dziećmi. - Adaptacja lokali na potrzeby rodzinnych domów dziecka. - Tworzenie warunków powrotu podopiecznych do rodzin i środowiska oraz wsparcie w procesie usamodzielniania wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych (m.in. utworzenie mieszkania chronionego, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne). - Zapobieganie zjawiskom przemocy, rozwijanie i promowanie metod interwencji kryzysowej m.in. poprzez stworzenie ośrodka interwencji kryzysowej z bazą hotelową. - Prowadzenie działań edukacyjnych oraz poradnictwa w zakresie praw osób dyskryminowanych, będących ofiarami przemocy, realizacja programów edukacyjno-korekcyjnych dla sprawców przemocy i inne. - Wsparcie rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (m.in. poprzez zwiększenie dostępności do opieki przedszkolnej oraz szkolnictwa integracyjnego i społecznego, wyrównywanie szans) - Rozwój i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej. - Doskonalenie kadr zajmujących się problemami społecznymi na terenie powiatu. - Utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Zahamowanie wzrostu liczby dzieci przebywających w różnych formach opieki poza rodziną. - Zapobieganie wykluczeniu oraz wyrównywanie szans rodzin i dzieci znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych. - Zapobieganie patologiom i eliminowanie ich skutków. - Wzrost liczby lokali przeznaczonych na potrzeby rodzinnych domów dziecka. - Utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej z bazą hostelową. - Wzrost standardów usamodzielnienia oraz przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia. - Rozszerzenie współpracy lokalnych podmiotów działających w sferze pomocy dzieciom i rodzinie. - Podnoszenie jakości wsparcia m.in. poprzez rozwój kadry socjalnej.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej Rady Powiatu Zielonogórskiego

	<ul style="list-style-type: none"> - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II - Powiatowe jednostki oświatowe - Placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz rodziny zastępcze - Poradnie - Sądy - Komenda Miejska Policji w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Samorząd województwa lubuskiego - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu, gmin i województwa - dotacje celowe z budżetu państwa - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Program Operacyjny Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym 2014-2020 - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - środki pozyskane w ramach resortowych programów osłonowych - środki własne organizacji pozarządowych i fundacji - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	3. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz ich integracja ze środowiskiem rodzinnym i społecznym
Cel operacyjny	3.2 Aktywizacja i wsparcie osób niepełnosprawnych oraz starszych
Opis celu	<p>Podejmowane działania będą miały na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i starszych znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych zagrożonych ubóstwem oraz marginalizacją. Realizacja celu wpłynie na poprawę jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych poprzez rozwój różnych form wsparcia zmierzających do pełnego uczestnictwa tych grup w życiu społecznym. Podejmowane działania pozwolą na budowanie nowej międzypokoleniowej solidarności.</p>
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza i monitoring problemów niepełnosprawności oraz osób starszych w powiecie zielonogórskim. - Stworzenie zintegrowanego systemu działań umożliwiających osobom niepełnosprawnym i starszym aktywny udział w życiu społeczności lokalnej. - Podejmowanie działań w celu likwidacji barier architektonicznych, technicznych w komunikowaniu się i transportowych oraz lobbing na rzecz łamania tychże barier. - Wspieranie osób niepełnosprawnych i ich rodzin poprzez system pomocy społecznej. - Wyrównanie szans w zakresie edukacji osób niepełnosprawnych. - Stworzenie możliwości zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych.

	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie możliwości korzystania z opieki zdrowotnej i rehabilitacji przez osoby niepełnosprawne i starsze. - Wsparcie działalności stowarzyszeń zajmujących się problemami osób niepełnosprawnych i starszych. - Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz tworzenia aktywnych środowisk lokalnych; - Organizacja imprez aktywizujących i edukacyjnych przeznaczonych dla seniorów; - Podnoszenie jakości usług w Domu Pomocy Społecznej w Trzebiechowie z filią w Bełczu poprzez ich modernizację i doposażenie (m.in.: prace budowlane i renowacyjne przy tarasach, schodach, balkonach, wymiana dachu budynku ślusarskiego, położenie polbruku, wykonanie instalacji do przygotowania c.w.u z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, rewitalizację parku i jego ogrodzenie, modernizacja bazy rehabilitacyjnej, zakup wyposażenia do terapii zajęciowej oraz doposażenie pomieszczeń i inne). - Aktywizowanie wolontariatu, działalność edukacyjna wśród dzieci i młodzieży w zakresie kształtowanie tolerancyjnych postaw wobec osób starszych i niepełnosprawnych (np.: organizacja integracyjnych międzypokoleniowych spotkań). - Rozwijanie i promocja współpracy pomiędzy pracodawcami, organizacjami pozarządowymi, samorządem lokalnym w zakresie usamodzielniania zawodowego osób starszych i niepełnosprawnych. - Rozwój systemu pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. - Opracowywanie programów operacyjnych na rzecz osób niepełnosprawnych, starszych oraz z zaburzeniami psychicznymi. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Zahamowanie procesu marginalizacji osób niepełnosprawnych i starszych. - Zmniejszenie barier architektonicznych, technicznych w komunikowaniu się i transportowych. - Łagodzenie problemu osób niepełnosprawnych i starszych na terenie powiatu oraz podnoszenie jakości usług skierowanych do tych grup. - Poprawa skuteczności i efektywności działań na rzecz osób niepełnosprawnych i starszych. - Usprawnienie przepływu informacji kierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych. - Poprawa jakości wsparcia dla osób niepełnosprawnych, strasznych oraz z zaburzeniami psychicznymi. - Większa otwartość na problemy wykluczenia i marginalizacji osób niepełnosprawnych i starszych, przewyciężanie negatywnych stereotypów dotyczących tych grup. - Wdrażanie programów operacyjnych na rzecz osób niepełnosprawnych, starszych oraz z zaburzeniami psychicznymi.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II - Powiatowe jednostki oświatowe - Powiatowy Urząd Pracy

	<ul style="list-style-type: none"> - Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych - Centrum Integracji Społecznej - Warsztaty Terapii Zajęciowej w Zielonej Górze - Publiczne i niepubliczne opieki zdrowotnej - Dom Pomocy Społecznej w Trzebiechowie z filią w Belczu - Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi „Parasol” - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Samorząd województwa lubuskiego - Organizacje pozarządowe - Inne podmioty
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu, gmin i województwa - dotacje celowe z budżetu państwa - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Program Operacyjny Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym 2014-2020 - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - środki pozyskane w ramach resortowych programów osłonowych - środki własne organizacji pozarządowych i fundacji - PFRON - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	3. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz ich integracja ze środowiskiem rodzinnym i społecznym
Cel operacyjny	3.3 Współpraca z organizacjami pozarządowymi i wolontariatem oraz rozwój aktywności społecznej
Opis celu	Budowanie i promowanie międzysektorowego partnerstwa w zakresie zwiększania świadomości i rozwoju aktywności społecznej. Rozwój oraz wspieranie organizacji pozarządowych jako bazy wsparcia dla osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie funkcjonowania organizacji pozarządowych prowadzących działalność na rzecz dzieci i młodzieży oraz rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych. - Działalność edukacyjno-informacyjna w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. - Wspieranie rozwijania różnych form współpracy jednostek samorządowych z instytucjami pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi. - Promowanie partnerstwa oraz projektów realizowanych w partnerstwie (instytucje samorządu, organizacje pozarządowe, społeczność lokalna). - Inicjowanie i wspieranie inicjatyw edukacji społecznej oraz obywatelskiej (np. klubu seniora, Uniwersytety Trzeciego Wieku). - Opracowanie i realizacja programów aktywności lokalnej - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	- Otwartość instytucji publicznych środowiska na potrzeby społeczne.

	<ul style="list-style-type: none"> - Integracja instytucji publicznych i organizacji pozarządowych oraz podejmowanie wspólnych inicjatyw. - Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców powiatu. - Wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności za rzeczywistość społeczną. - Poszerzenie zakresu wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją. - Wzrost zaangażowania instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych dotyczących mieszkańców powiatu oraz na rzecz integracji.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II - Powiatowy Urząd Pracy - Powiatowe jednostki oświatowe - Placówki opiekuńczo-wychowawcze - Powiatowa Społeczna Rada ds. osób niepełnosprawnych - Centrum Integracji Społecznej - Warsztaty Terapii Zajęciowej w Zielonej Górze - Kluby Integracji Społecznej funkcjonujące na terenie powiatu - Dom Pomocy Społecznej w Trzebiechowie z filią w Bełczu - Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi „Parasol” - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Samorząd województwa lubuskiego - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu, gmin i województwa - dotacje celowe z budżetu państwa - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Wiedza Edukacja Rozwój, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Programy Narodowego Centrum Badań i Rozwoju np. Innowacje Społeczne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - środki pozyskane w ramach resortowych programów osłonowych - środki własne organizacji pozarządowych i fundacji - PFRON - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	4. Poprawa stanu zdrowia oraz dostępności mieszkańców powiatu zielonogórskiego do opieki zdrowotnej
Cel operacyjny	4.1 Profilaktyka chorób układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych wśród mieszkańców powiatu zielonogórskiego
Opis celu	Realizacja celu pozwoli w przyszłości na obniżenie wskaźników zachorowalności na choroby układu krążenia, nowotworowe i cywilizacyjne oraz ograniczanie hospitalizacji i kosztów leczenia, przyczyni się również do podniesienia wskaźnika zdrowotności społeczności lokalnej. Cel ten jest istotnie determinowany ekonomicznie, bowiem choroby te są przyczyną: zwiększonej absencji chorobowej, hospitalizacji, trwałej niesprawności psychofizycznej oraz przedwczesnej umieralności.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie powiatowego programu ochrony zdrowia. - Coroczne ustalanie programów badań profilaktycznych. - Diagnozowanie nowych potrzeb mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej. - Zapewnienie szerokiej promocji prowadzonych badań profilaktycznych wśród mieszkańców. - Wspieranie prowadzenia badań przesiewowych w kierunku wykrycia schorzeń układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych. - Wspieranie wdrażania i popularyzacja programów profilaktycznych dotyczących chorób układu krążenia, nowotworowych i innych dostępnych dla różnych grup wiekowych. - Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia (m.in. modernizacja laboratorium w szpitalu w Sulechowie, rewitalizacja parku wokół szpitala w Sulechowie, modernizacja i remont szpitala w Wojnowie). - Zakup aparatury i specjalistycznego sprzętu nowej generacji niezbędnego w procesie diagnozy i leczenia. - Edukacja zdrowotna mieszkańców, wspieranie stowarzyszeń działających w zakresie profilaktyki zdrowotnej. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie wskaźników wczesnego wykrywania chorób układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych. - Wyrobienie nawyków wykonywania badań kontrolnych oraz samokontroli. - Zmniejszenie umieralności z powodu chorób układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych. - Zwiększenie spektrum badań diagnostycznych. - Zwiększenie dostępności do badań specjalistycznych. - Wzrost świadomości mieszkańców powiatu w zakresie roli profilaktyki chorób w życiu człowieka. - Racjonalizacja wydatków na ochronę zdrowia w powiecie.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej - Powiatowe jednostki oświatowe - Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna

	<ul style="list-style-type: none"> - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Samorząd województwa lubuskiego - Wydział Zdrowia Urzędu Wojewódzkiego - Narodowy Fundusz Zdrowia - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu, gmin i województwa - dotacje celowe z budżetu państwa - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - środki pozyskane w ramach resortowych programów osłonowych - środki własne organizacji pozarządowych i fundacji - PFRON - Narodowy Fundusz Zdrowia - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	4. Poprawa stanu zdrowia oraz dostępności mieszkańców powiatu zielonogórskiego do opieki zdrowotnej
Cel operacyjny	4.2 Zwiększenie dostępności do opieki medycznej mieszkańców powiatu, poprzez rozwój i modernizację infrastruktury ochrony zdrowia oraz inwestycje w kadry
Opis celu	Realizacja celu pozwoli na eliminację dysproporcji w zakresie dostępu do służby zdrowia, a docelowo do racjonalizacji wydatków na ochronę zdrowia. Dążenie do wzrostu poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców możliwe będzie dzięki podniesieniu standardu świadczonych usług medycznych m.in. poprzez zwieszanie liczby dostępnych lekarzy podstawowej opieki i specjalistów oraz udzielanych porad. Ponadto realizacja celu może następować m.in. poprzez: (1) intensyfikacja współpracy Powiatu Zielonogórskiego z samorządami jednostek wchodzących w strukturę powiatu oraz placówkami ochrony zdrowia (2) wspieranie przeprowadzania prac remontowych i modernizacyjnych budynków placówek ochrony zdrowia, głównie w zakresie zwiększenia ich dostępności do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych, (3) wspieranie placówek ochrony zdrowia w zakupie nowoczesnego sprzętu specjalistycznego.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie działań prowadzących do zmniejszenia różnic w stanie zdrowia i dostępie do opieki medycznej mieszkańców obszarów wiejskich. - Wspieranie działań prowadzących do zwiększenia liczby dostępnych porad podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej. - Uruchomienie programów wsparcia dla osób przewlekle chorych oraz znajdujących się w trakcie leczenia, poprawa opieki medycznej dla osób starszych (np.: wsparcie psychologów, lekarzy geriatrici, opieki paliatywnej, hospicja domowe). - Kontynuacja działań w zakresie modernizacji obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia w taki sposób, aby dostosować je do norm przewidzianych w tym względzie oraz poprawiać jakość usług (dotyczy to modernizacji budynków, zakupu nowego sprzętu medycznego, jak i wyposażenia obiektów (np. w windę) oraz dostosowania do potrzeb pacjentów szczególnie osób niepełnosprawnych i

	<p>starszych).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa populacyjnych mierników zdrowia. - Poprawa zdrowotności mieszkańców powiatu oraz eliminacja różnic w tym zakresie. - Racjonalizacja wydatków na ochronę zdrowia w powiecie.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej - Powiatowe jednostki oświatowe - Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Samorząd województwa lubuskiego - Wydział Zdrowia Urzędu Wojewódzkiego - Narodowy Fundusz Zdrowia - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu, gmin i województwa - dotacje celowe z budżetu państwa - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - środki pozyskane w ramach resortowych programów osłonowych - środki własne organizacji pozarządowych i fundacji - PFRON - Narodowy Fundusz Zdrowia - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	4. Poprawa stanu zdrowia oraz dostępności mieszkańców powiatu zielonogórskiego do opieki zdrowotnej
Cel operacyjny	4.3 Propagowanie zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży oraz osób starszych
Opis celu	Realizacja celu przyczyni się do wzrostu świadomości społeczeństwa na temat przyczyn chorób cywilizacyjnych oraz kształtowania prozdrowotnych postaw. Podniesienie świadomości szkodliwości palenia tytoniu, spożywania alkoholu oraz zażywania

	narkotyków oraz przeciwdziałanie patologicznym następstwom tych zachowań. Budowanie świadomości istnienia związku pomiędzy jakością zdrowotną żywności i sposobem żywienia a prawidłowym rozwojem oraz ogólnym stanem zdrowia.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie działań edukacyjnych mających na celu wzrost świadomości roli aktywności sportowej oraz właściwego żywienia w życiu człowieka (lekcje tematyczne, spotkania edukacyjne dla dzieci i dorosłych, programy żywieniowe dla dzieci i młodzieży znajdującej się w trudnych sytuacjach). - Budowanie i wdrażanie programów przeciwdziałania używaniu substancji psychoaktywnych (np. opracowanie specjalnych broszur informacyjnych). - Wspieranie badań przesiewowych w kierunku np. wykrywania wad postaw, nadwagi i otyłości wśród dzieci i młodzieży. - Dofinansowanie zajęć sportowych. - Organizacja imprez o charakterze profilaktycznym – konkursy dla dzieci i młodzieży, pikniki zdrowia, bieg po zdrowie i inne. - Wsparcie stowarzyszeń propagujących zdrowy styl życia oraz aktywizujących osoby starsze. - Monitoring problemów używania i dostępności alkoholu oraz środków psychoaktywnych wśród dzieci i młodzieży. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Wyrobienie nawyku aktywnego spędzania czasu. - Wzrost świadomości roli aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia wśród mieszkańców powiatu. - Ograniczenie spożycia alkoholu, narkotyków i używek wśród dzieci i młodzieży oraz zmniejszenie szkód zdrowotnych spowodowanych przyjmowaniem tych substancji; - Spadek wskaźnika zachowań patologicznych oraz uzależnień. - Ogólna poprawa kondycji psychofizycznej mieszkańców powiatu. - Wzmacnianie aktywności lokalnej w zakresie polityki ochrony zdrowia.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej - Placówki oświatowe - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sulechowie z filią w Zielonej Górze - Powiatowe jednostki oświatowe - Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Samorząd województwa lubuskiego - Wydział Zdrowia Urzędu Wojewódzkiego - Narodowy Fundusz Zdrowia - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu, gmin i województwa - dotacje celowe z budżetu państwa - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej

	<p>na lata 2014–2020: Wiedza Edukacja Rozwój, Lubuski Regionalny Program Operacyjny</p> <ul style="list-style-type: none">- Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia- Zintegrowane Inwestycje Terytorialne- komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy)- środki pozyskane w ramach resortowych programów osłonowych- środki własne organizacji pozarządowych i fundacji- PFRON- Narodowy Fundusz Zdrowia- inne środki zewnętrzne
--	---

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	5. Poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie zielonogórskim
Cel operacyjny	5.1 Podniesienie skuteczności działania i współdziałania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo
Opis celu	Skuteczność podejmowanych działań w obszarze bezpieczeństwa publicznego, uwarunkowana jest współpracą samorządu powiatowego z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i porządek publiczny na terenie powiatu.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie powiatowego programu bezpieczeństwa i porządku publicznego. - Współpraca z samorządami lokalnymi w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego. - Aktywizacja i integracja lokalnych środowisk w zakresie działań na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. - Doskonalenie systemu wymiany informacji między służbami ratunkowymi. - Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej, ratownictwa. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Stworzenie trwałych mechanizmów koordynujących funkcjonowanie wszystkich służb, inspekcji i straży odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny w powiecie. - Wzrost skuteczności działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców. - Wzrost poczucia bezpieczeństwa w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania. - Kampania edukacyjna.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego – Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Komenda Miejska Policji w Zielonej Górze - Komenda Miejska PSP w Zielonej Górze - Ochotnicze Straże Pożarne - Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Zielonej Górze - Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zielonej Górze - Gminne Zespoły Zarządzania Kryzysowego - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny

	<ul style="list-style-type: none"> - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne
--	--

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	5. Poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie zielonogórskim
Cel operacyjny	5.2 Ochrona mieszkańców przed zagrożeniami miejscowymi i nadzwyczajnymi
Opis celu	Na jakość życia mieszkańców powiatu znaczący wpływ ma poczucie bezpieczeństwa i przeświadczenie o skuteczności funkcjonowania systemu ratowniczego. Występujące zagrożenia w powiecie zielonogórskim wskazują na potrzebę podjęcia zintegrowanych działań w zakresie rozpoznawania, monitorowania i likwidacji zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Usprawnienie systemu reagowania – poprawa funkcjonowania służb ratowniczych. - Wsparcie poprawy wyposażenia sprzętowego służb bezpieczeństwa publicznego. - Wsparcie rozwoju infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych. - Minimalizacja i przeciwdziałanie występowaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń ekologicznych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Zapobieganie występowaniu sytuacji kryzysowych i sprawne likwidowanie ich następstw. - Poprawa jakości funkcjonowania służb działających w zakresie bezpieczeństwa publicznego. - Poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. - Mniejsza liczba ofiar śmiertelnych i poszkodowanych w pożarach.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego – Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Komenda Miejska Policji w Zielonej Górze - Komenda Miejska PSP w Zielonej Górze - Ochotnicze Straże Pożarne - Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Zielonej Górze - Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zielonej Górze - Gminne Zespoły Zarządzania Kryzysowego - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego

	<ul style="list-style-type: none"> - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	6. Zwiększenie konkurencyjności oraz atrakcyjności turystycznej i kulturowej powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	6.1 Rozwój infrastruktury turystycznej i kulturowej
Opis celu	Powiat zielonogórski posiada cenne walory turystyczne. Stanowi to duży potencjał do rozwoju turystyki, szczególnie weekendowej i kwalifikowanej. Do zwiększenia wykorzystania potencjału turystycznego przyczyni się stworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych i infrastrukturalnych.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Inicjowanie i wspieranie działań na rzecz renowacji i rewitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu. - Wspieranie rozwoju bazy infrastruktury turystycznej. - Współdziałanie na rzecz rozbudowy i modernizacji małej infrastruktury turystycznej. - Propagowanie inwestycji w zakresie zagospodarowania i odnowy terenów zielonych oraz rekreacyjnych. - Organizacja szlaków turystyki aktywnej (szlaki piesze i rowerowe). - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa standardów funkcjonowania instytucji kultury. - Renowacja zabytków wraz z ich otoczeniem. - Wdrożenie nowoczesnych rozwiązań w zakresie dostępu do kultury, w tym dla osób niepełnosprawnych. - Podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu zielonogórskiego.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Oświaty, Kultury i Sportu Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Turystyki Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Powiatowy Konserwator Zabytków - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Sportu i Turystyki - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Instytucje sektora kultury - Lokalne i regionalne organizacje turystyczne - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego

	<p>Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne
--	---

Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	6. Zwiększenie konkurencyjności oraz atrakcyjności turystycznej i kulturowej powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	6.2 Rozwój zintegrowanych form turystyki
Opis celu	Wykorzystanie walorów przyrodniczych, wypoczynkowych i kulturowych powiatu zielonogórskiego stwarza szansę wykreowania konkurencyjnej oferty turystycznej w stosunku do innych regionów kraju.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie spójnej oferty turystyczno-rekreacyjnej terenu powiatu. - Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju turystyki, wspierającego promocję lokalnych produktów turystycznych (Opracowanie koncepcji rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego obejmującego cały obszar powiatu i jego atrakcje turystyczne – Strategia Marki). - Wspieranie inwestycji niezbędnych do uprawiania turystyki kwalifikowanej. - Wspieranie rozwoju agroturystyki. - Wspieranie inicjatyw mających na celu rozwijanie tożsamości lokalnej. - Organizowanie wspólnych, cyklicznych powiatowo-gminnych wydarzeń kulturalnych. - Współpraca i wspieranie przedsięwzięć w zakresie zagospodarowania rzek i jezior w powiecie – promowanie turystyki i sportów wodnych. - Tworzenie dogodnych warunków do rozwoju sektora usług turystycznych. - Promowanie i upowszechnianie aktywnych form spędzania wolnego czasu. - Wspieranie inicjatyw mających na celu upowszechnianie kultury i sportu. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost konkurencyjności oferty turystycznej powiatu zielonogórskiego. - Program rozwoju turystyki.
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Oświaty, Kultury i Sportu Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Turystyki Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Samorząd województwa lubuskiego - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Sportu i Turystyki - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Instytucje sektora kultury - Lokalne i regionalne organizacje turystyczne - Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu

	<ul style="list-style-type: none"> - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne
--	--

Obszar	SFERA GOSPODARCZA
Cel strategiczny	7. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	7.1 Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej powiatu
Opis celu	Ważnym elementem w rozwoju lokalnej gospodarki powinno być zachęcanie zewnętrznych inwestorów do uruchomienia działalności gospodarczej oraz tworzenia nowych miejsc pracy na terenie powiatu zielonogórskiego. W tym celu powiat powinien opracować wspólnie z samorządami gminnymi kompleksową ofertę inwestycyjną i aktywnie ją promować w kraju i za granicą.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie programu pozyskiwania inwestorów zewnętrznych. - Opracowanie corocznego powiatowego katalogu ofert inwestycyjnych tzn. terenów, obiektów i projektów dla inwestorów oraz promocja tych ofert w mediach, targach, przedstawicielstwach handlowych za granicą, imprezach, spotkaniach i misjach gospodarczych. - Udział i/lub organizacja targów, wystaw i konferencji promujących walory gospodarcze powiatu. - Stworzenie systemu preferencji i zachęt dla przedsiębiorstw podejmujących nowe inwestycje na terenie powiatu. - Budowanie wizerunku powiatu jako obszaru atrakcyjnego dla inwestorów. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost liczby inwestorów - Wzrost liczby nowych miejsc pracy - Spadek bezrobocia - Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy - Pobudzenie działalności gospodarczej na terenie gminy
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Turystyki Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Instytucje otoczenia biznesu - Przedsiębiorstwa - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego

	<ul style="list-style-type: none"> - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne
--	---

Obszar	SFERA GOSPODARCZA
Cel strategiczny	7. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	7.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości
Opis celu	<p>Ważnym wyzwaniem powiatu jest doprowadzenie do lepiej funkcjonującej lokalnej gospodarki, która z jednej strony będzie efektywniej wykorzystywała lokalne zasoby i potencjały, z drugiej zaś będzie zapewniała więcej trwałych miejsc pracy. By sprostać temu wyzwaniu należy w większym niż dotychczas stopniu zadbać o rozwój lokalnej przedsiębiorczości, poprzez aktywne wspieranie istniejących przedsiębiorstw oraz pomoc w tworzeniu nowych. Realizacja tego celu daje szansę na rozwiązanie wielu problemów związanych między innymi z rosnącym w powiecie bezrobociem, niedostosowaniem kwalifikacji mieszkańców do rynku pracy i zagrożeń związanych z dalszą migracją młodych do większych miast.</p>
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój współpracy między przedsiębiorcami a Powiatowym Urzędem Pracy. - Wspieranie tworzenia zielonogórskich grup producenckich. - Współpraca z Lubuskim Funduszem Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. w Zielonej Górze w dziedzinie poręczeń dla przedsiębiorców z powiatu zielonogórskiego. - Tworzenie podstaw do realizacji polityki klastrowej w wyznaczonych gałęziach gospodarki np. przemysł materiałów budowlanych, przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka. - Organizowanie na terenie powiatu ustawicznych szkoleń bezpośrednich beneficjentów (pracodawców) w zakresie korzystania z funduszy UE i zasad partnerstwa publiczno-prywatnego. - Stałe monitorowanie potrzeb i możliwości przedsiębiorczości lokalnej. - Tworzenie systemu informacji rynkowej i doradztwa gospodarczego dla przedsiębiorców. - Organizowanie konkursów promujących lokalną przedsiębiorczość. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Powstanie nowych przedsiębiorstw - Rozwój innowacji społecznych - Pozyskiwanie kapitału zewnętrznego - Powstanie nowoczesnej struktury podmiotowej gospodarki - Rozwój gospodarczy powiatu i nowych miejsc pracy - Wzrost dochodów mieszkańców
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Turystyki Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Powiatowy Urząd Pracy - Gminy powiatu zielonogórskiego

	<ul style="list-style-type: none"> - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Instytucje otoczenia biznesu - Przedsiębiorstwa - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	SFERA GOSPODARCZA
Cel strategiczny	7. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	7.3 Reorientacja gospodarstw rolnych
Opis celu	<p>W ostatnich latach w zielonogórskim rolnictwie nastąpiło wiele pozytywnych zmian – poprawiło się wyposażenie parku maszynowego, pojawiły się nowe technologie w produkcji żywności. Zmiany te były możliwe przede wszystkim dzięki środkom finansowym z UE. Mimo to, wiele gospodarstw, zwłaszcza małych, nadal jest słabo wyposażonych w sprzęt i prowadzone są w większości w sposób nienowoczesny. Aby podnieść konkurencyjność gospodarki należy wspierać reorientację gospodarki rolnej w kierunku funkcjonowania gospodarstw efektywnych, które mają już (lub mogą mieć) odpowiedni potencjał i chcą się dalej rozwijać, jako podmioty zorientowane rynkowo swoją produkcją lub podejmując działalność w zakresie agroturystyki oraz przetwórstwa zdrowej żywności, czy innych form działania w ramach wielofunkcyjności obszarów wiejskich.</p>
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie programu reorientacji rolnictwa na terenie powiatu zielonogórskiego. - Współdziałanie na rzecz opracowania i wdrożenia systemu indywidualnych preferencji dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, agroturystyki, drobnego przetwórstwa produktów rolno-spożywczych. - Wspieranie działań mających na celu opracowanie i wdrożenie preferencji podatkowych dla rolników podejmujących nowe inicjatywy gospodarcze. - Wspieranie rozwoju grup producenckich. - Promocja lokalnej agroturystyki, produktów ekologicznych. - Upowszechnianie informacji o szkoleniach przygotowujących rolników do korzystania z dopłat do produkcji rolnej i różnych unijnych funduszy celowych. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Zmodernizowane gospodarstwa rolne - Poprawa struktury agrarnej rolnictwa

	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost efektywności gospodarowania - Powstanie grup producenckich - Wysoka jakość produktów rolniczych - Usprawnienie zbytu produktów rolnych - Lepsze zaopatrzenie rynku - Poprawa sytuacji ekonomicznej w rodzinach rolniczych
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Turystyki Rady Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Geodezji Gospodarki Gruntami - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Instytucje otoczenia biznesu - Gospodarstwa rolne - Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	SYSTEM ZARZĄDZANIA POWIATEM
Cel strategiczny	8. Skuteczne planowanie i zarządzanie powiatem
Cel operacyjny	8.1 Promocja powiatu
Opis celu	<p>Ważne znaczenie w skutecznej realizacji strategii rozwoju powiatu ma kompleksowy program promocji, a następnie systematyczna jego realizacja. Bez profesjonalnie prowadzonej promocji nie jest możliwe m.in. zwiększenie liczby turystów i inwestorów.</p> <p>Zasadniczym celem promocji jest zbudowanie silnej i rozpoznawalnej marki powiatu, wykreowanie wizerunku powiatu jako miejsca o dużym potencjale atrakcyjności i unikatowych cechach. Należy przede wszystkim pokazać, że powiat zielonogórski jest: dostępny komunikacyjnie, atrakcyjny inwestycyjnie, bogaty w walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz historyczno-kulturalne, interesujący turystycznie, dbający o środowisko przyrodnicze.</p>
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie programu promocji powiatu. - Opracowanie i upowszechnienie sloganu reklamowego. - Promocja powiatu w tradycyjnych i nowych mediach elektronicznych, np. doskonalenie własnej strony internetowej. - Wydawanie wkładki informacyjnej i materiałów sponsorowanych do prasy (regionalnej i ogólnokrajowej) lub informatora (rocznika) o charakterze promocyjno-turystycznym i gospodarczo-inwestycyjnym. - Udział w targach oraz organizacja imprez targowych. - Ekspozowanie i prezentowanie flagi, logo, herbu powiatu przed obiektami i instytucjami należącymi do powiatu. - Wspieranie lokalnych wydarzeń społeczno-kulturalnych, rozrywkowych, konferencji biznesowych i naukowych, uroczystości państwowych itp. poprzez przekazywanie drobnych upominków i gadżetów reklamowych, ustawianie banerów lub stojaków reklamowych powiatu zielonogórskiego. - Promocja powiatu poprzez linki i odnośniki na stronach internetowych różnorodnych instytucji związanych z działalnością turystyczną, gospodarczą itp. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie rangi powiatu na tle regionu i kraju - Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej powiatu - Aktywizacja społeczno-ekonomiczna powiatu
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Organizacyjny w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Instytucje otoczenia biznesu - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Lubuski Regionalny Program Operacyjny

	<ul style="list-style-type: none"> - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne
--	--

Obszar	SYSTEM ZARZĄDZANIA POWIATEM
Cel strategiczny	8. Skuteczne planowanie i zarządzanie powiatem
Cel operacyjny	8.2 Otwarta i sprawna administracja publiczna
Opis celu	O sukcesie wdrażanej strategii będzie między innymi decydowała otwartość administracji publicznej na innowacje i nowe modele współpracy z mieszkańcami i przedsiębiorstwami, a także rozwój szerokiej współpracy z samorządami gminnymi w ramach wspólnie realizowanych przedsięwzięć i inwestycji.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Stworzenie i wdrożenie systemu zarządzania satysfakcją petenta. - Uruchomienie systemu monitorowania dostępności i jakości usług publicznych w powiecie. - Rozwój współpracy międzypowiatowej i subregionalnej. - Wspieranie inicjatyw związanych z powstawaniem międzypowiatowych i międzygminnych związków celowych. - Rozwój współpracy samorządu powiatowego z samorządami gminnymi w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć. - Kontynuacja stosowanego dotychczas wieloletniego planowania finansowego oraz wprowadzenie planowania w układzie zadaniowym pozwalającym na ocenę skuteczności ponoszonych wydatków. - Opracowanie i wdrożenie systemu zarządzania kompetencjami kadr. - Zwiększenie aktywności powiatu w zakresie realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Sprawnie działający system komunikacji Starostwa Powiatowego z mieszkańcami - Rozwój współpracy międzypowiatowej i subregionalnej - Rozwój współpracy samorządu powiatowego z samorządami gminnymi - Wzrost kompetencji kadr - Wzrost liczby projektów partnerskich
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Organizacyjny w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe

	- Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

Obszar	SYSTEM ZARZĄDZANIA POWIATEM
Cel strategiczny	8. Skuteczne planowanie i zarządzanie powiatem
Cel operacyjny	8.3 Informatyzacja administracji publicznej i rozwój e-usług w powiecie
Opis celu	Wzrost konkurencyjności jednostek administracji publicznej z terenu powiatu zielonogórskiego uwarunkowany jest m.in. wdrożeniem elektronicznego obiegu spraw i dokumentów w urzędach oraz platformy elektronicznej umożliwiającej świadczenie e-usług publicznych dla ludności. Realizacja celu zapewni rozwiązanie szeregu problemów Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze, a także innych jednostek administracji publicznej z powiatu zielonogórskiego, poprzez zaspokojenie potrzeb tj.: wymiana informacji i dokumentów elektronicznych z innymi urzędami, jednostkami organizacyjnymi, podmiotami gospodarczymi oraz obywatelami, obsługa elektronicznego podpisu itd.
Działania realizowane przez podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Organizowanie kampanii edukacyjno-informacyjnych na rzecz zwiększania znaczenia e-umiejętności oraz upowszechniania korzyści z wykorzystywania technologii cyfrowych przez społeczność lokalną powiatu - Rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną. - Tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów powiatu m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, geodezji i kartografii, kultury, edukacji, turystyki, ochrony zdrowia itp. - Inne zadania służące realizacji celu operacyjnego.
Efekty	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój e-usług dla społeczeństwa - Upowszechnianie korzyści z wykorzystywania technologii cyfrowych przez społeczność lokalną powiatu - Rozwój cyfrowych zasobów powiatu - Wzrost kompetencji cyfrowych mieszkańców
Podmioty uczestniczące	<ul style="list-style-type: none"> - Zarząd i Rada Powiatu Zielonogórskiego - Komisja Budżetowa Rady Powiatu Zielonogórskiego - Wydział Organizacyjny w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Wydział Finansowy w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze - Gminy powiatu zielonogórskiego - Stowarzyszenia i związki gmin

	<ul style="list-style-type: none"> - Partnerstwa terytorialne (Lokalne Grupy Działania) - Organizacje pozarządowe - Instytucje otoczenia biznesu - Osoby prywatne
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki własne powiatu - środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach Perspektywy Finansowej na lata 2014–2020: Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Lubuski Regionalny Program Operacyjny - Europejska Współpraca Terytorialna: m.in. Program Współpracy Transgranicznej: Polska-Brandenburgia, Polska-Saksonia, Program Europa Środkowa, INTERREG EUROPA 2014-2020 - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego - komercyjne instrumenty finansowe (pożyczki i kredyty bankowe, leasing finansowy) - fundusze innych uczestników procesu wdrażania strategii, w tym sektora prywatnego - inne środki zewnętrzne

5. Zgodność celów z dokumentami strategicznymi województwa, kraju oraz Unii Europejskiej

Dokumenty strategiczne		Cel strategiczny 1.	Cel strategiczny 2.	Cel strategiczny 3.	Cel strategiczny 4.	Cel strategiczny 5.	Cel strategiczny 6.	Cel strategiczny 7.	Cel strategiczny 8.
Strategia Europa 2020	Cel 1. Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%.								
	Cel 2. Poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej.								
	Cel 3. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20%.								
	Cel 4. Podniesienie poziomu wykształcenia.								
	Cel 5. Wspieranie włączenia społecznego.								
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.								
	Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.								
	Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.								
	Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.								
	Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.								
	Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.								
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030	Cel 1. Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji.								
	Cel 2. Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym.								
	Cel 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.								
	Cel 4. Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki.								
	Cel 5. Stworzenie Polski Cyfrowej.								
	Cel 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”.								
	Cel 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska.								
	Cel 8. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.								
	Cel 9. Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego.								
	Cel 10. Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej								
Cel 10. Wzrost społecznego kapitału rozwoju.									

Dokumenty strategiczne		Cel strategiczny 1.	Cel strategiczny 2.	Cel strategiczny 3.	Cel strategiczny 4.	Cel strategiczny 5.	Cel strategiczny 6.	Cel strategiczny 7.	Cel strategiczny 8.
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.								
	Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe.								
	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.								
	Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej.								
	Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki.								
	Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.								
	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego.								
	Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.								
	Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.								
	Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu								
	Cel III.1. Integracja społeczna.								
	Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.								
	Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.								
Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	Cel główny: Wykorzystanie potencjałów województwa lubuskiego do wzrostu jakości życia, dynamizowania konkurencyjnej gospodarki, zwiększenia spójności regionu oraz efektywnego zarządzania jego rozwojem.								
	Cel 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna.								
	Cel 2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.								
	Cel 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu.								
	Cel 4. Region efektywnie zarządzany.								

6. System wdrażania i monitoringu strategii

Dla realizacji strategii powiatu zielonogórskiego niezmiernie istotne są nie tylko działania związane z pracami koncepcyjnymi, zmierzającymi do określenia misji i wizji oraz wyboru celów strategicznych, ale również działania związane z wdrażaniem strategii. Przed Zarządem Powiatu stoi zadanie podziału i uruchomienia środków niezbędnych do zrealizowania koncepcji w praktyce. Zasadnicze znaczenie ma konstruowanie systemów organizacyjnych, dobór kadry i systemu motywowania, odpowiednie wykonywanie pożądanych czynności administracyjnych oraz kontrola i pomiar efektów. Wdrażanie strategii wymaga od kadry zarządzającej szeregu umiejętności w zakresie alokacji, tj. przypisania właściwych zasobów określonym zadaniom, monitorowania, a więc systemu kontroli wyników działań oraz organizacji i współdziałania¹¹. Powodzenie realizacji założonych celów jest istotnie determinowane poprawnością wdrożenia strategii i elastycznością jej modyfikacji. Istnieją cztery podstawowe sytuacje:

1. Sukces - umiejętne wdrażanie dobrze opracowanej strategii.
2. Ruletka - umiejętna implementacja nieodpowiedniej strategii.
3. Kłopot - nieumiejętne wdrażanie dobrze opracowanej strategii.
4. Niepowodzenie - złe wdrażanie nieodpowiedniej strategii.

Należy mieć na uwadze, że strategia rozwoju, ze względu na turbulentne otoczenie, w jakim funkcjonuje powiat, będzie wymagać ciągłej modyfikacji. Zatem przyjęte w niniejszym dokumencie cele strategiczne wytyczające kierunki rozwoju powinny ulegać modyfikacji adekwatnie do zmian w otoczeniu i przy uwzględnianiu również zmienności sytuacyjnej powiatu.

W realizacji poszczególnych działań planowanych w ramach strategii będą uczestniczyć, w zależności od ich rodzaju, osoby pełniące funkcje kierownicze w komórkach organizacyjnych powiatu zielonogórskiego, adekwatnie do przypisanych zakresów obowiązków, uprawnień decyzyjnych i odpowiedzialności, jednostki organizacyjne powiatu oraz inne podmioty uczestniczące. W zależności od rodzaju zadań strategicznych do prac zespołu mogą być powoływani również na stałe lub czasowo eksperci. W procesie wdrażania należy uwzględnić wykorzystanie rozwiązań w sferze motywowania pracowników, zaplanowania alokacji zasobów (w tym finansowych i ludzkich), niezbędnych do realizacji przyjętych celów, przywództwa strategicznego, sprzyjającego doskonaleniu struktury organizacyjnej, jak również tworzenia sprzyjającego klimatu i postaw pracowników rozumiejących i wspierających wysiłki na rzecz realizacji strategii rozwoju. Wdrożenie strategii będzie wymagało szczególnej mobilizacji, ze względu na istotne zmiany jakie nastąpią w chwili odłączenia gminy Zielona Góra ze struktur powiatu zielonogórskiego. Należy również uwzględnić wewnętrzny system monitorowania i ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu założonych celów, a w konsekwencji osiągnięcie stanu zakładanego w wizji. Gromadzenie i interpretacja danych dotyczących strategii pozwalać będzie na bieżące korekty działań w razie wystąpienia nieprawidłowości. Podstawowym celem monitoringu będzie uzyskanie mierzalnych wyników progresji osiągnięcia celów strategii.

W ewaluacji proponuje się dwa podejścia:

- ex tempore (ocena w trakcie realizacji działań) - odpowiada na pytanie, czy przyjęte cele i podjęte w następstwie działania zmierzają w dobrym kierunku,
- ex post (ocena po realizacji działań) – dotyczy oceny długoterminowego wpływu strategii na grupy docelowe, czy efekty wynikłe z zastosowania strategii są trwałe.

Możliwe sposoby monitorowania i kontroli powinny obejmować:

- sporządzanie raportów realizacji celów strategii, co cztery lata:

¹¹ Ph. Kotler, *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Rebis Dom Wydawniczy, Warszawa 2008.

- analizę zmian w kształtowaniu się wskaźników, uwzględnionych w tabeli 1.
- przeprowadzanie badań ewaluacyjnych - raz na dwa lata - dotyczących stopnia zaawansowania realizacji celów strategicznych w poszczególnych jednostkach z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety lub wywiadu.

W obszarze wpływu strategii na gospodarkę regionalną ewaluacja strategii musi uwzględnić następujące aspekty:

- powiększanie zasobów / kompetencji regionu,
- wspieranie wzrostu gospodarczego,
- przeciwdziałanie bezrobociu,
- przyciąganie środków zewnętrznych (publicznych i prywatnych),
- wzrost konkurencyjności / atrakcyjności regionu,
- procesy innowacyjne.

Tabela 1. Proponowane wskaźniki efektów

Obszar	PRZESTRZEŃ, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
Cel strategiczny	1. Rozwój infrastruktury technicznej w powiecie zielonogórskim
Cel operacyjny	1.1 Wzmocnienie spójności i dostępności układu komunikacyjnego powiatu, zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba projektów mających na celu modernizację i rozbudowę infrastruktury drogowej, w tym w ramach partnerstwa publiczno – publicznego (gmina – powiat). - Długość (w km) nowo wybudowanych i zmodernizowanych dróg publicznych. - Długość (w km) utwardzonych dróg gruntowych. - Długość (w km) ciągów komunikacyjnych, wzdłuż których zmodernizowano i rozbudowano infrastrukturę okołodrogową. - Długość (w km) wybudowanych/przebudowanych lub wyremontowanych ścieżek rowerowych.
Cel operacyjny	1.2 Zrównoważony rozwój infrastruktury ochrony środowiska
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zrealizowanych projektów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii. - Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (%). - Liczba zrekultywowanych wysypisk odpadów. - Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie powiatu (%). - Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowniczej na terenie powiatu (%). - Odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków (%).
Cel operacyjny	1.3 Poprawa stanu środowiska przyrodniczego i racjonalne gospodarowanie zasobami
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Udział powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w powierzchni ogółem (%). - Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem (%). - Liczba utworzonych projektów z zakresu rewitalizacji terenów zdegradowanych ekologicznie na terenach poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu. - Liczba przedsięwzięć minimalizujących negatywny wpływ na środowisko. - Liczba projektów i programów, których celem jest zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo oraz o niskiej klasie bonitacyjnej. - Liczba skutecznie zrealizowanych projektów udroźniających i przywracających funkcjonowanie rzek i ich dolin jako korytarzy ekologicznych.

	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba skutecznie zrealizowanych projektów poprawiających stan sanitarny wód rzecznych i jezior. - Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej przypadająca na 100 mieszkańców (ha).
Obszar	SFERA SPOŁECZNA
Cel strategiczny	2. Rozwój edukacji na terenie powiatu zielonogórskiego poprzez stałe podnoszenie jakości i poziomu kształcenia
Cel operacyjny	2.1 Nowoczesna infrastruktura edukacyjna
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zmodernizowanych, przebudowanych i rozbudowanych szkół i pozostałych placówek oświatowych i wychowawczych. - Nakłady na 1 ucznia na modernizację, przebudowę i rozbudowę szkół i pozostałych placówek oświatowych i wychowawczych. - Liczba zmodernizowanych, przebudowanych i rozbudowanych obiektów sportowych i rekreacyjnych w powiatowych placówkach oświatowych. - Nakłady na 1 ucznia na modernizację, przebudowę i rozbudowę obiektów sportowych i rekreacyjnych w powiatowych placówkach oświatowych. - Nakłady na 1 ucznia na wyposażenia szkół i innych placówek w pomoce dydaktyczne i naukowe.
Cel operacyjny	2.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba uczniów biorących udział w zajęciach wyrównujących szanse edukacyjne. - Liczba godzin dydaktycznych zajęć wyrównujących szanse edukacyjne. - Średnia wartość pomocy stypendialnej dla uczniów zdolnych pochodzących z rodzin ubogich. - Procent uczniów o zdiagnozowanych potrzebach którym udzielono wsparcia. - Liczba programów wsparcia.
Cel operacyjny	2.3 Nowoczesny system kształcenia
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba kandydatów do szkół ponadgimnazjalnych na terenie powiatu. - Liczba uczniów z ilością zdanych egzaminów państwowych z języków obcych. - Liczba przedsiębiorstw współpracujących ze szkołami. - Liczba klas patronackich w szkołach powiatowych. - Liczba wdrożonych kierunków kształcenia. - Liczba stypendiów dla zdolnych uczniów. - Średnia wartość stypendium dla zdolnych uczniów. - Liczba nauczycieli biorących udział w szkoleniach, kursach itp. - Pozycja szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych przez powiat w wojewódzkim rankingu szkół. - Liczba porad psychologicznych udzielonych uczniom.
Cel strategiczny	3. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz ich integracja ze środowiskiem rodzinnym i społecznym
Cel operacyjny	3.1 Kompleksowy system opieki nad dziećmi i rodziną
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba realizowanych programów w zakresie wsparcia dzieci i młodzieży. - Liczba rodzin objętych wsparciem. - Liczba przygotowanych rodzin zastępczych. - Liczba funkcjonujących rodzin zastępczych. - Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu. - Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych. - Liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu i poza jego granicami.

	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych na terenie powiatu i poza jego granicami. - Liczba osób objętych wsparciem. - Liczba osób objętych poradnictwem pedagogicznym i psychologicznym. - Liczba projektów i programów adresowanych do dzieci i rodzin oraz osób w ich ramach objętych wsparciem. - Liczba podopiecznych objęta materialnym i pozamaterialnym wsparciem. - Liczba osób objętych indywidualnym programem usamodzielnienia. - Liczba usamodzielnionych wychowanków. - Liczba zrealizowanych szkoleń i ich uczestników. - Liczba osób korzystających z Ośrodka Interwencji Kryzysowej. - Liczba raportów diagnozujących sytuacje w powiecie. - Liczba pracowników zajmujących się problemami opieki społecznej. - Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. - Liczba pracowników socjalnych uczestniczących w szkoleniach. - Liczba szkoleń, spotkań i warsztatów. - Liczba uczestników programów edukacyjno-korekcyjnych dla sprawców przemocy. - Liczba projektów, programów realizowanych z środków zewnętrznych. - Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów o charakterze socjalnym.
Cel operacyjny	3.2 Aktywizacja i wsparcie osób niepełnosprawnych oraz starszych
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba raportów diagnozujących sytuację osób niepełnosprawnych i starszych w powiecie. - Liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych wsparciem. - Liczba projektów i programów adresowanych do osób niepełnosprawnych i starszych oraz osób w ich ramach objętych wsparciem. - Liczba zrealizowanych szkoleń i ich uczestników. - Liczba osób korzystających z Warsztatów Terapii Zajęciowej. - Liczba dzieci w grupach i klasach integracyjnych. - Wskaźnik osób niepełnosprawnych na 10 000 osób. - Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności. - Liczba inicjatyw i imprez lokalnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu zawodowemu osób niepełnosprawnych. - Liczba miejsc w domach pomocy społecznej i ich wykorzystanie na terenie powiatu. - Liczba międzypokoleniowych imprez integracyjnych. - Liczba wolontariuszy. - Liczba imprez zorganizowanych dla seniorów. - Liczba pracowników zajmujących się problemami opieki społecznej. - Liczba pracowników socjalnych uczestniczących w szkoleniach. - Liczba szkoleń, spotkań i warsztatów. - Liczba projektów, programów realizowanych z środków zewnętrznych. - Liczba i zakres wsparcia dla osób niepełnosprawnych. - Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów o charakterze socjalnym.
Cel operacyjny	3.3 Współpraca z organizacjami pozarządowymi i wolontariatem oraz rozwój aktywności społecznej
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba raportów diagnozujących poziom współpracy z organizacjami pozarządowymi i wolontariatem w powiecie. - Liczba projektów i programów partnerskich oraz osób w ich ramach objętych wsparciem.

	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba aktywnych organizacji działających lokalnie. - Liczba inicjatyw i imprez lokalnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu zawodowemu.
Cel strategiczny	4. Poprawa stanu zdrowia oraz dostępności mieszkańców powiatu zielonogórskiego do opieki zdrowotnej
Cel operacyjny	4.1 Profilaktyka chorób układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych wśród mieszkańców powiatu zielonogórskiego
Wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie powiatowego programu ochrony zdrowia. - Wskaźnik udziału osób zaliczanych do grupy podwyższonego ryzyka w ogólnej liczbie mieszkańców. - Wskaźników wczesnego wykrywania chorób układu krążenia, nowotworowych i cywilizacyjnych. - Wskaźniki struktury udziału mieszkańców biorących udział w programach profilaktycznych. - Liczba wdrożonych programów profilaktycznych oraz przeprowadzonych badań profilaktycznych. - Liczba wydawanych materiałów edukacyjnych. - Wskaźnik udziału w realizacji celów poszczególnych programów zdrowotnych (np. w Narodowym Programie Zdrowia).
Cel operacyjny	4.2 Zwiększenie dostępności do opieki medycznej mieszkańców powiatu, zarówno na poziomie opieki podstawowej, jak i specjalistycznej poprzez rozwój i modernizację infrastruktury ochrony zdrowia oraz inwestycje w kadry
Wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zakupionego specjalistycznego sprzętu nowej generacji niezbędnego w procesie diagnostycznym i leczenia. - Liczba lekarzy i personelu medycznego przypadająca na 10 000 mieszkańców. - Wskaźnik liczby łóżek szpitalnych przypadający na 10 000 mieszkańców. - Wskaźniki zachorowalności i umieralności na poszczególne schorzenia. - Liczba hospitalizowanych mieszkańców powiatu. - Wskaźniki struktury przyczyn hospitalizacji. - Liczba udzielonych porad specjalistycznych. - Liczba placówek służby zdrowia. - Wydatki na doposażenie i modernizacje placówek ochrony zdrowia.
Cel operacyjny	4.3 Propagowanie zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży oraz osób starszych
Wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Wskaźniki struktury udziału mieszkańców biorących udział w programach propagujących zdrowy styl życia. - Liczba spotkań edukacyjnych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców określonych grup wiekowych. - Liczba imprez promujących zdrowy tryb życia. - Liczba konkursów o tematyce zdrowotnej. - Liczba wydawanych materiałów edukacyjnych dotyczących zdrowego trybu życia. - Wskaźnik powszechności systematycznego uprawiania sportu przez dzieci i młodzież.
Cel strategiczny	5. Poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie zielonogórskim
Cel operacyjny	5.1 Podniesienie skuteczności działania i współdziałania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo
Wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw.
Cel operacyjny	5.2 Ochrona mieszkańców przed zagrożeniami miejscowymi i nadzwyczajnymi

Wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Procentowy spadek liczby przestępstw. - Procentowy spadek liczby wypadków i kolizji drogowych. - Procentowy spadek liczby ofiar wypadków drogowych.
Cel strategiczny	6. Zwiększenie konkurencyjności oraz atrakcyjności turystycznej i kulturowej powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	6.1 Rozwój infrastruktury turystycznej i kulturowej
Wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Wskaźniki funkcji turystycznych. - Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów kulturalnych i sportowych. - Liczba wybudowanych/przebudowanych lub wyremontowanych obiektów małej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. - Liczba wspólnych projektów powiatu oraz gmin mających na celu poprawę jakości małej infrastruktury turystycznej. - Liczba podjętych działań we współpracy z gminami w celu rewitalizacji obiektów zabytkowych i ochrony dóbr kultury. - Liczba wybudowanych sieci zintegrowanych szlaków turystycznych. - Liczba projektów promujących atrakcje turystyczne powiatu.
Cel operacyjny	6.2 Rozwój zintegrowanych form turystyki
Wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie programu rozwoju turystyki. - Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w ciągu roku (%). - Długość (w km) wyznaczonych i zagospodarowanych rekreacyjnych szlaków turystycznych wg podziału na różne formy turystyki kwalifikowanej (piesza, konna, rowerowa, kajakowa).
Obszar	SFERA GOSPODARCZA
Cel strategiczny	7. Podniesienie konkurencyjności gospodarki powiatu zielonogórskiego
Cel operacyjny	7.1 Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej powiatu
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Powierzchnia terenów uzbrojonych i przygotowanych pod inwestycje. - Liczba opracowanych ofert inwestycyjnych. - Liczba wysłanych ofert inwestycyjnych do konkretnych firm z kraju i z zagranicy.
Cel operacyjny	7.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba nowopowstałych nowych przedsiębiorstw. - Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności. - Liczba nowych miejsc pracy. - Udział jednostek przetwórstwa przemysłowego w liczbie jednostek ogółem. - Udział pracujących w przetwórstwie przemysłowym w ogólnej liczbie pracujących. - Liczba lokalnych organizacji przedsiębiorców. - Liczba konkursów promujących lokalną przedsiębiorczość. - Liczba szkoleń dla przedsiębiorców. - Liczba różnych form pomocy przy uzyskiwaniu środków finansowych na prowadzenie działalności.
Cel operacyjny	7.3 Reorientacja gospodarstw rolnych
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zmodernizowanych gospodarstw rolnych. - Liczba produktów ekologicznych. - Powierzchnia gleb przeznaczonych pod produkcję ekologiczną. - Liczba szkoleń dla rolników.

Obszar	SYSTEM ZARZĄDZANIA
Cel strategiczny	8. Skuteczne planowanie i zarządzanie powiatem
Cel operacyjny	8.1 Promocja powiatu
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wydanych nowych materiałów promocyjnych (broszury, plakaty itp.). - Liczba zaktualizowanych materiałów promocyjnych (broszury, plakaty itp.). - Udział w targach, konferencjach itp. promujących powiat. - Wydatki na promocję powiatu na 1 mieszkańca.
Cel operacyjny	8.2 Otwarta i sprawna administracja publiczna
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba partnerów, z którymi powiat prowadzi współpracę krajową. - Liczba partnerów, z którymi powiat prowadzi współpracę zagraniczną. - Odsetek osób deklarujących zaufanie do urzędników administracji publicznej. - Dochody powiatu na 1 mieszkańca.
Cel operacyjny	8.3 Informatyzacja administracji publicznej i rozwój e-usług w powiecie
Wybrane wskaźniki efektów	<ul style="list-style-type: none"> - Nakłady na rozbudowę i modernizację infrastruktury informatycznej urzędów. - Liczba systemów informatycznych ułatwiających załatwianie spraw administracyjnych w urzędach. - Liczba usług administracji publicznej dostępnych on-line.

Wskazane w powyższej tabeli wskaźniki nie wyczerpują całego spektrum możliwych do zastosowania mierników skuteczności podjętych działań, jednak dla celów porównawczych, w miarę możliwości, należy stosować te same wskaźniki.

Część II

Uwarunkowania i główne problemy rozwoju powiatu zielonogórskiego

1. Diagnoza stanu powiatu zielonogórskiego

1.1. Przestrzeń i środowisko

1.1.1. Uwarunkowania geograficzne¹² i demograficzne

Powiat zielonogórski leży w województwie lubuskim. Od północy graniczy z powiatem świebodzińskim, od południa z powiatami żagańskim i nowosolskim, od zachodu z powiatami krośnieńskim i żarskim, a od wschodu z powiatem wolsztyńskim. Powiat zielonogórski zajmuje obecnie powierzchnię 1569,73 km², co stanowi 11,2% terytorium województwa lubuskiego. Zasięgiem, zgodnie ze stanem na dzień 20.10.2014, obejmuje 5 gmin miejsko-wiejskich: Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów i 5 gmin wiejskich: Bojadła, Świdnicę Trzebiechów, Zabór i Zielona Góra¹³. W centrum powiatu znajduje się miasto Zielona Góra, jako wydzielony powiat grodzki, oddzielna jednostka administracyjna. Według danych GUS obecnie w skład powiatu wchodzi 145 miejscowości (łącznie z miastami). Pod względem powierzchni największe w powiecie są gminy: miejsko-wiejska Nowogród Bobrzański (o powierzchni 260 km², zajmująca 16,5% jego terytorium), miejsko-wiejska Sulechów (237 km², 15,1%) oraz wiejska Zielona Góra (219 km², rozpościerająca się na 13,9% obszaru powiatu). Pozostałe gminy to: gmina miejsko-wiejska Czerwieńsk (o powierzchni 195 km², co stanowi 12,4% całego terytorium) gmina wiejska Świdnica (160 km², 10,2%), gmina miejsko-wiejska Kargowa (129 km², 8,2%), gmina wiejska Bojadła (102 km², 6,5%), gmina wiejska Zabór (93 km², 6,0%), gmina miejsko-wiejska Babimost (93 km², 6,0%) oraz o najmniejszej powierzchni gmina wiejska Trzebiechów (81 km², 5,2%).

¹² Przy opisie uwarunkowań geograficznych wykorzystano dane zawarte w dokumencie *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie zielonogórskim na lata 2011-2015*.

¹³ W opracowaniu przedstawiono strukturę powiatu zielonogórskiego zgodną ze stanem faktycznym na moment przygotowywania opracowania, należy jednak zaznaczyć, że z dniem 1 stycznia 2015 roku ze struktur powiatu zielonogórskiego zostanie odłączona gmina wiejska Zielona Góra (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalania granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy Dz. U z 31 lipca 2014 poz. 1023), co wpłynie na strukturę geograficzną i demograficzną powiatu zielonogórskiego, o czym w dalszych częściach opracowania.

Rysunek 1. Mapa powiatu zielonogórskiego

Źródło: <http://powiat-zielonogorski.pl/pl/Powiat/Mapa-Powiatu>

W 2013 roku powiat zamieszkiwało 94919 mieszkańców, w stosunku do roku 2009 liczba ta wzrosła o 3,5%. Warto zauważyć, że na terenie województwa lubuskiego obserwowano w 2013 roku spadek liczby mieszkańców. Liczba kobiet zamieszkujących powiat wynosiła 48 032 i stanowiły one 50,6% ogółu mieszkańców. Współczynnik feminizacji w 2013 kształtował się na poziomie 102. Gęstość zaludnienia w powiecie wynosiła w tym czasie 60 osób na 1 km² i była niższa o 12 osób od średniej gęstości zaludnienia województwa lubuskiego. Niepokojącym zjawiskiem jest systematyczny wzrost wskaźników obciążenia demograficznego, chociaż należy zauważyć, że są one korzystniejsze niż dla całego województwa. Dla przykładu wskaźnik obciążenia demograficznego liczony jako udział ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym kształtował się w powiecie zielonogórskim w 2013 roku na poziomie 23,1 i był niższy niż średnia w województwie lubuskim, gdzie przyjął wartość 26,7 (Tabela 1.).

Tabela 1. Charakterystyka powiatu zielonogórskiego na tle województwa lubuskiego w latach 2009-2013

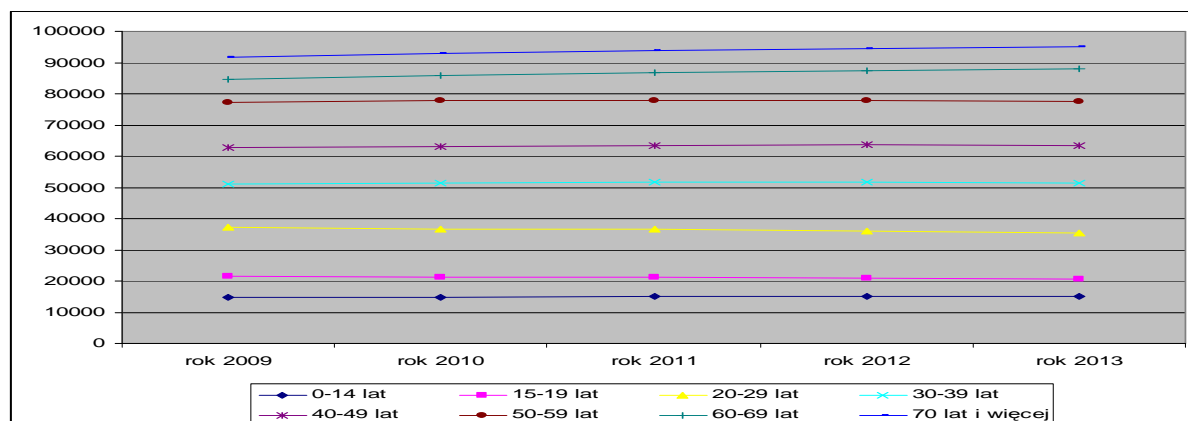
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miast w powiecie zielonogórskim	5	5	5	5	5
Liczba miast w województwie lubuskim	42	42	42	42	42
Liczba miejscowości ogółem w powiecie	150	148	144	144	145
Liczba miejscowości ogółem w województwie	1384	1372	1314	1314	1314
Liczba sołectw w powiecie zielonogórskim	123	123	123	123	123
Liczba sołectw w województwie lubuskim	1018	1019	1022	1023	-
Powierzchnia powiatu zielonogórskiego * [ha]	156971	156972	156972	156972	156973
Powierzchnia województwa lubuskiego [ha]	1398788	1398788	1398788	1398788	1398789
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem w powiecie zielonogórskim	91638	93328	93749	94561	94919
Ogółem w województwie lubuskim	1010047	1023215	1023158	1023317	1021470
Kobiety w powiecie zielonogórskim	46624	47242	47423	47836	48032
Kobiety w województwie lubuskim	520586	524841	524821	524887	524130
Mężczyźni w powiecie zielonogórskim	45014	46086	46326	46725	46887
Mężczyźni w województwie lubuskim	489461	498374	498337	498430	497340
Gęstość zaludnienia w powiecie [na 1 km ²]	58	59	60	60	60
Gęstość zaludnienia w województwie [na 1 km ²]	72	73	73	73	73
Wskaźniki obciążenia demograficznego - powiat zielonogórski (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	50,1	50,2	50,6	51,3	52,2
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	63,7	65,4	70,0	74,4	79,3
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	19,5	19,8	20,8	21,9	23,1
kobiety na 100 mężczyzn	104	103	102	102	102
Wskaźniki obciążenia demograficznego - województwo lubuskie (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	52,0	52,1	52,9	54,0	55,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	76,5	79,1	83,5	88,3	93,3
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	22,5	23,0	24,1	25,3	26,7
kobiety na 100 mężczyzn	106	105	105	105	105
Na 1000 ludności - dane dla powiatu zielonogórskiego (osoby)					
zgony	7,8	8,5	8,6	8,5	9,0
przyrost naturalny	3,6	2,3	1,5	1,5	0,5
urodzenia żywe	11,4	10,8	10,1	10,0	9,5
małżeństwa zawarte w ciągu roku	6,7	5,8	4,8	5,0	4,7
rozwoły	1,6	1,6	1,5	1,6	-
zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych [w promilach]	2,9	4,0	5,3	4,3	7,8
Na 1000 ludności - dane dla województwa lubuskiego (osoby)					
zgony	9,7	9,3	9,4	9,4	9,8
przyrost naturalny	1,7	1,4	0,8	0,7	-0,3
urodzenia żywe	11,4	10,7	10,2	10,1	9,5
małżeństwa zawarte w ciągu roku	6,5	5,8	5,1	5,3	4,6
rozwoły	1,9	1,9	2,1	2,0	:
zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych [w promilach]	6,3	5,4	5,6	6,0	5,6
Saldo migracji na pobyt stały - dane dla powiatu zielonogórskiego (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	542	326	303	546	411
saldo migracji zagranicznych	-8	-17	-18	-40	-103
Saldo migracji na pobyt stały - dane dla województwa lubuskiego (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	-450	-474	-665	-441	-743
saldo migracji zagranicznych	-23	0	-165	-181	-635

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Przyrost naturalny kształtował się w 2013 roku na poziomie 0,5 na 1000 osób i nastąpił wyraźny jego spadek w stosunku do lat ubiegłych. Zjawisko to było obserwowane w całym województwie (przyrost naturalny w 2013 roku wynosił – 0,3). W tym roku nastąpił również wzrost odpływu ludności zamieszkałej na terenie powiatu za granicę Polski.

Analizując strukturę wiekową mieszkańców powiatu zielonogórskiego zauważa się w latach 2009-2013 spadek liczby osób pomiędzy 15 -19 oraz 20-29 rokiem życia oraz wzrost liczby osób powyżej 60 roku życia (Wykres 1.).

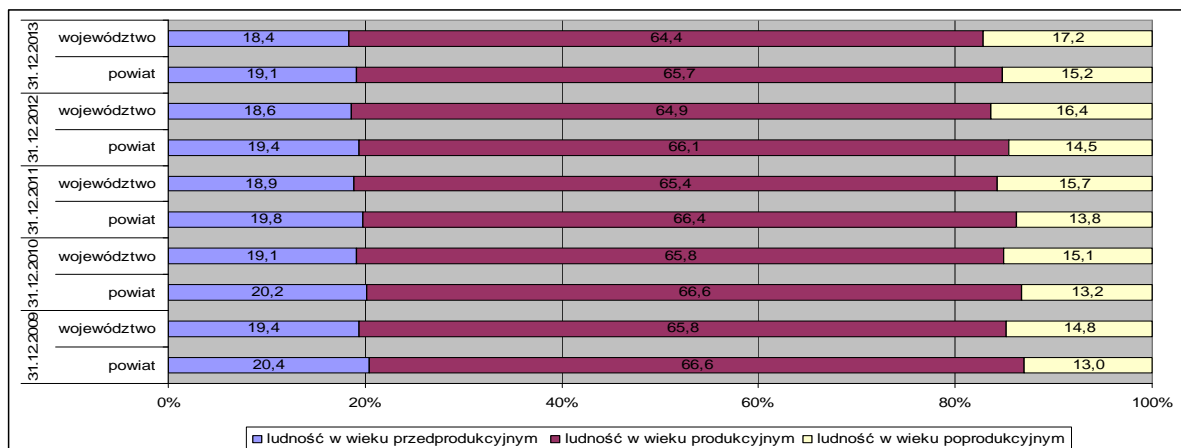
Wykres 1. Struktura wiekowa mieszkańców powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2013 (dane na dzień 31.12)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Badając strukturę wiekową populacji powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2013 w kategoriach: ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym zauważamy wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym, spadek udziału osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym, co nie jest zjawiskiem pozytywnym. Jednak w odniesieniu do sytuacji w województwie, wartość tych wskaźników struktury kształtuje się w powiecie korzystniej (udział w województwie lubuskim w 2013 roku osób w wieku przedprodukcyjnych – 18,4%, wieku produkcyjnym – 64,4% oraz wieku poprodukcyjnym – 17,2%) (Wykres 2.).

Wykres 2. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz województwa lubuskiego w latach 2009 – 2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Największą gminą pod względem liczby mieszkańców jest gmina Sulechów (28% liczby mieszkańców powiatów), następnie Zielona Góra (zamieszkuje ją 21% ogółu mieszkańców powiatu), a najmniejsza liczba ludności zamieszkuje tereny Gminy Bojadła (4% ogółu mieszkańców), Trzebiechów (4% ogółu mieszkańców powiatów) i Zabór (4% ogółu mieszkańców powiatów). W momencie odłączenia gminy Zielona Góra ze struktur powiatu zielonogórskiego, liczba jego mieszkańców ulegnie zmniejszeniu o jedną piątą.

Tabela 2. Liczba mieszkańców jednostek terytorialnych powiatu zielonogórskiego w latach 2009 – 2013

Jednostka terytorialna	Ogółem					Kobiety				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
LUBUSKIE	1010047	1023215	1023158	1023317	1021470	520586	524841	524821	524887	524130
Powiat zielonogórski	91638	93328	93749	94561	94919	46624	47242	47423	47836	48032
% mieszkańców województwa	9%	9%	9%	9%	9%	9%	9%	9%	9%	9%
Babimost	6501	6332	6337	6326	6333	3257	3206	3199	3203	3209
Bojadła	3373	3370	3374	3382	3383	1688	1673	1667	1669	1669
Czerwieńsk	9581	9862	9860	9977	10021	4914	4971	4964	5034	5071
Kargowa	5812	5824	5851	5833	5844	2978	2988	3000	2994	3002
Nowogród Bobrzański	9338	9466	9443	9465	9476	4725	4800	4776	4772	4799
Sulechów	26479	26750	26670	26755	26609	13624	13663	13627	13648	13564
Świdnica	6207	6154	6187	6307	6330	3113	3086	3107	3176	3184
Trzebiechów	3307	3327	3352	3369	3372	1641	1624	1637	1647	1653
Zabór	3706	3809	3877	3947	3995	1863	1928	1961	2000	2018
Zielona Góra	17334	18434	18798	19200	19556	8821	9303	9485	9693	9863

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina miejsko-wiejska Babimost położona jest w środkowo – wschodniej części województwa lubuskiego. Sąsiaduje ona z gminami: Sulechów, Kargowa, Zbąszynek, Zbąszyń, Szczaniec i Siedlec. Babimost leży 34 km od Zielonej Góry i 98 km od Poznania. W odległości 5 km od miasta znajduje się lotnisko pasażerskie. Podstawowym walorem lotniska jest położenie blisko zachodniej granicy państwa i 15 km od autostrady, a także korzystne usytuowanie względem głównych korytarzy powietrznych. Na terenie gminy w 2013 r. zamieszkiwały 6333 osoby, z czego 50,7% stanowiły kobiety. Gęstość zaludnienia wynosiła 68 osób na km². W 2013 roku wystąpił dodatni przyrost naturalny (+1,4), co było zjawiskiem pozytywnym w odniesieniu do dwóch poprzednich lat. Powierzchnia wynosiła 9277 ha (Tabela 3.).

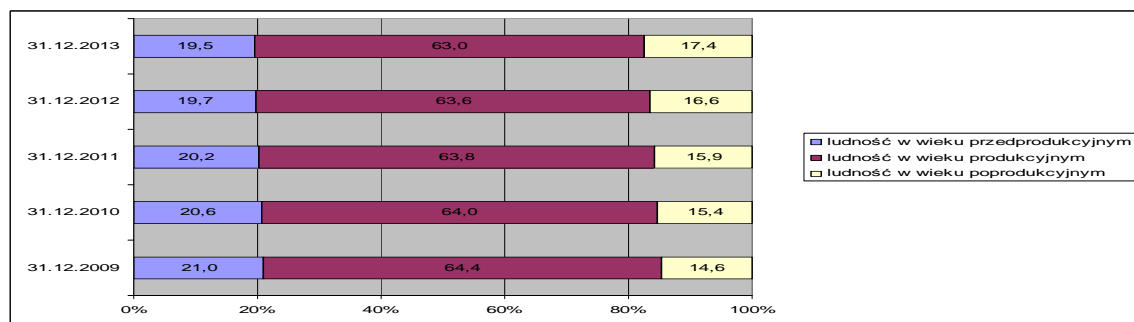
Tabela 3. Charakterystyka gminy Babimost w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	8	7	7	7	7
Liczba sołectw	6	6	6	6	6
Powierzchnia* (w ha)	9277	9277	9277	9277	9277
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	6501	6332	6337	6326	6333
Kobiety	3257	3206	3199	3203	3209
Mężczyźni	3244	3126	3138	3123	3124
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	70	68	68	68	68
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	55,4	56,2	56,7	57,1	58,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	69,5	74,7	78,8	84,4	89,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	22,7	24,0	25,0	26,2	27,7
Kobiety na 100 mężczyzn	100	103	102	103	103
Na 1000 ludności (osoby)					
zgony	7,9	7,1	10,3	10,1	8,9
przyrost naturalny	4,2	2,5	-0,2	-0,9	1,4
urodzenia żywe	12,0	9,7	10,1	9,1	10,3
małżeństwa zawarte w ciągu roku	7,1	6,0	3,3	3,9	6,2
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	-21	30	8	-11	0
saldo migracji zagranicznych	5	-6	-2	-1	-19

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Analizując strukturę wiekową populacji gminy Babimost w latach 2009-2013 w kategoriach: ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym zauważamy wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym, spadek udziału osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym, co nie jest zjawiskiem pozytywnym (Wykres 3.).

Wykres 3. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Babimost w latach 2009 – 2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina wiejska Bojadła jest gminą o typowo rolniczym charakterze położoną na prawym brzegu środkowego biegu Odry w Kotlinie Kargowskiej w odległości 25 km na zachód od Zielonej Góry. Sąsiaduje z gminami: Kargowa, Kolsko, Nowa Sól, Otyń, Trzebiechów, Zabór. Gmina zajmuje powierzchnię około 102 km² i zamieszkiwało ją w 2013 roku 3383 osoby, w tym kobiety stanowiły 49,3% ogółu. Jest to gmina o najniższej gęstości zaludnienia w całym powiecie zielonogórskim (33 osoby na km²) oraz najniższym przyroście naturalnym w całym powiecie (-4,8). W gminie tej zaobserwowano również bardzo wysoki wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (Tabela 4.).

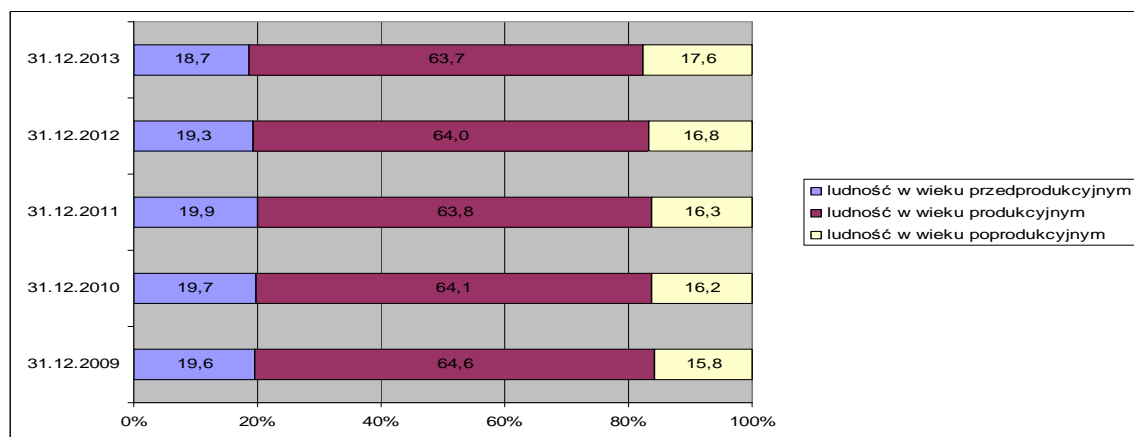
Tabela 4. Charakterystyka gminy Bojadła

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	13	11	11	11	11
Liczba sołectw	9	9	9	9	9
Powierzchnia* (w ha)	10227	10227	10227	10227	10227
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	3373	3370	3374	3382	3383
Kobiety	1688	1673	1667	1669	1669
Mężczyźni	1685	1697	1707	1713	1714
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	33	33	33	33	33
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	54,9	55,9	56,8	56,4	57,1
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	80,5	82,1	82,1	87,0	93,8
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	24,5	25,2	25,6	26,2	27,6
Kobiety na 100 mężczyzn	100	99	98	97	97
Na 1000 ludności (osoby)					
zgony	14,3	11,6	16,0	7,7	12,8
przyrost naturalny	-6,8	-3,0	-2,4	3,8	-4,8
urodzenia żywe	7,4	8,6	13,6	11,5	8,0
małżeństwa zawarte w ciągu roku	7,4	7,2	7,7	5,3	3,0
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	-3	11	12	9	-18
saldo migracji zagranicznych	0	2	0	-3	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W gminie Bojadła obserwujemy niższy niż średni w powiecie zielonogórskim udział osób w wieku produkcyjnym, w ogólnej liczbie mieszkańców (Wykres 4.).

Wykres 4. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Bojadła w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina miejsko-wiejska Czerwieńsk położona jest na obu brzegach Odry, której łodowiec wytyczył w tym miejscu kierunek wzdłuż równoleżnika, urozmaicając jej południowy bieg ku morzu. Gmina, leżąc w malowniczej pradolinie Odry, krańcem południowym dotyka Wysoczyzny Zielonogórskiej, a północnym opiera się o Wysoczyznę Lubuską. Stąd bardzo urozmaicony krajobraz. Z jednej strony sięgające aż do Czerwieńska wzgórza morenowe, na których krawędzi leżą Laski, Nietków i Wysokie. Z drugiej zaś, w okolicach Płot, Leśniowa Wielkiego, wyżłobione są przez topniejący łądolód skandynawski rozległe niecki. Sąsiaduje z gminami: Bytnica, Dąbie, Skąpe, Sulechów, Świdnica, Zielona Góra. Do Zielonej Góry jest zaledwie 12 kilometrów. Powierzchnia gminy zajmuje 19459 ha. W 2013 roku jej tereny zamieszkiwało 10021 osób, z czego 50,5% stanowiły kobiety. Jest to gmina o gęstości zaludnienia poniżej średniej oraz przyroście naturalnym wyraźnie powyżej średniej w powiecie (Tabela 5.).

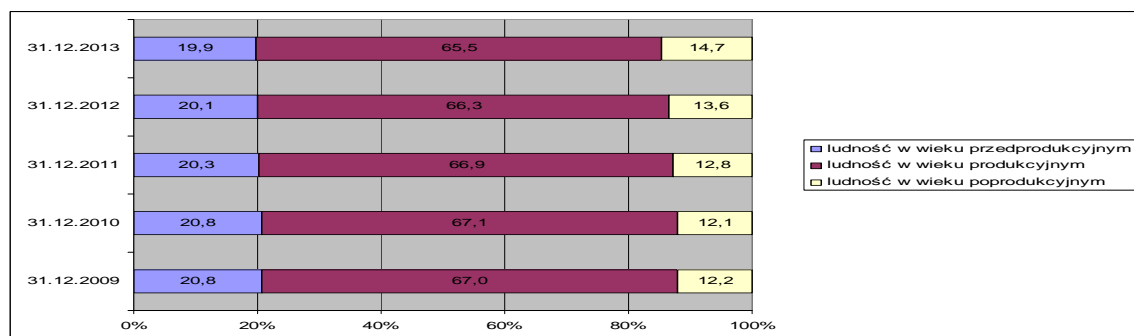
Tabela 5. Charakterystyka gminy Czerwieńsk w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	16	16	16	16	16
Liczba sołectw	13	13	13	13	13
Powierzchnia* (w ha)	19460	19459	19459	19459	19459
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	9581	9862	9860	9977	10021
Kobiety	4914	4971	4964	5034	5071
Mężczyźni	4667	4891	4896	4943	4950
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	49	51	51	51	51
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	49,3	49,1	49,5	50,9	52,8
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	58,5	58,3	63,0	67,6	74,0
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	18,2	18,1	19,1	20,5	22,4
Kobiety na 100 mężczyzn	105	102	101	102	102
Na 1000 ludności (osoby)					
Zgony	7,7	8,0	8,9	9,3	9,4
przyrost naturalny	3,7	3,3	1,9	-0,3	1,2
urodzenia żywe	11,5	11,4	10,9	9,0	10,6
małżeństwa zawarte w ciągu roku	5,7	6,2	5,4	5,7	4,2
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	23	-4	-21	53	44
saldo migracji zagranicznych	-1	-7	0	0	-10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina Czerwieńsk ma zbliżoną strukturę udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, poprodukcyjnym i produkcyjnym do średniej całego powiatu (Wykres 5.).

Wykres 5. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Czerwieńsk w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina miejsko-wiejska Kargowa położona jest na południowo-wschodnich krańcach Wysoczyzny Lubuskiej w Kotlinie Kargowskiej. Miasto Kargowa zlokalizowane jest w odległości 40 km od Zielonej Góry, 120 km od granicy niemieckiej. Przez teren gminy

przepływa rzeka Obrzyca, która łączy się z Kanałem Obry, a poprzez Jezioro Wojnowskie z Gniłą Obrą i Kanałem Obry Leniwej, stając się częścią popularnej trasy spływów kajakowych. Na terenie gminy znajdują się jeszcze dwa jeziora: Linie i Jezioro Wojnowskie. Sąsiaduje z gminami: Babimost, Bojadła, Kolsko, Siedlec, Sulechów, Trzebiechów, Wolsztyn. Powierzchnia gminy to 12853ha. W 2013 roku gminę Kargowa zamieszkiwało 5844 mieszkańców, w tym kobiety stanowiły 51,4% ogółu. Jest to gmina o wyższym wskaźniku feminizacji w odniesieniu do średniej powiatu, charakteryzuje ją również najwyższy przyrost naturalny w całym powiecie (+4,5) (Tabela 6.).

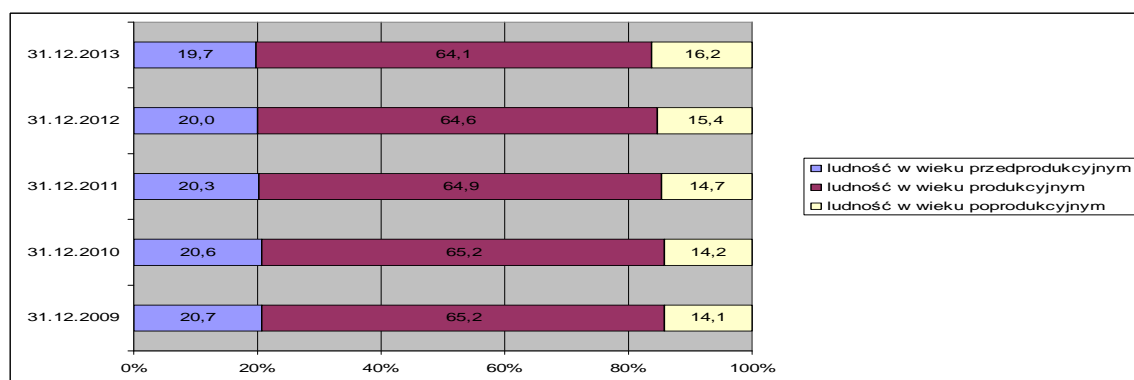
Tabela 6. Charakterystyka gminy Kargowa w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	11	11	10	10	10
Liczba sołectw	9	9	9	9	9
Powierzchnia* [w ha]	12852	12852	12852	12852	12853
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	5812	5824	5851	5833	5844
Kobiety	2978	2988	3000	2994	3002
Mężczyźni	2834	2836	2851	2839	2842
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	45	45	46	45	45
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53,4	53,3	54,1	54,8	56,0
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	67,9	69,2	72,5	76,9	82,5
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	21,6	21,8	22,7	23,8	25,3
Kobiety na 100 mężczyzn	105	105	105	105	106
Na 1000 ludności (osoby)					
Zgony	7,0	10,1	7,4	11,0	7,0
Przyrost naturalny	3,6	1,0	4,1	-1,5	4,5
urodzenia żywe	10,6	11,1	11,5	9,4	11,5
małżeństwa zawarte w ciągu roku	6,0	4,6	3,9	4,8	5,5
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	10	6	6	-10	-25
saldo migracji zagranicznych	3	-3	-3	-5	-2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Na terenie gminy Kargowa zauważa się większy niż średni w powiecie zielonogórskim udział osób w wieku poprodukcyjnym (Wykres 6.).

Wykres 6. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Kargowa w latach 2009–2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina miejsko-wiejska Nowogród Bobrzański jest gminą leżącą w południowo-zachodniej części powiatu zielonogórskiego. Sąsiaduje z gminami: Bobrowice, Brzeźnica, Dąbie, Jasień, Kożuchów, Lubsko, Świdnica, Zielona Góra, Żary. Powierzchnia gminy Nowogród Bobrzański wynosi 25969 ha, z końcem 2013 roku te tereny zamieszkiwało 9476 mieszkańców, w tym kobiety stanowiły 50,6% ogółu. Na terenie tej gminy w 2013 roku odnotowano bardzo niski przyrost naturalny – 1,4 (Tabela 7.).

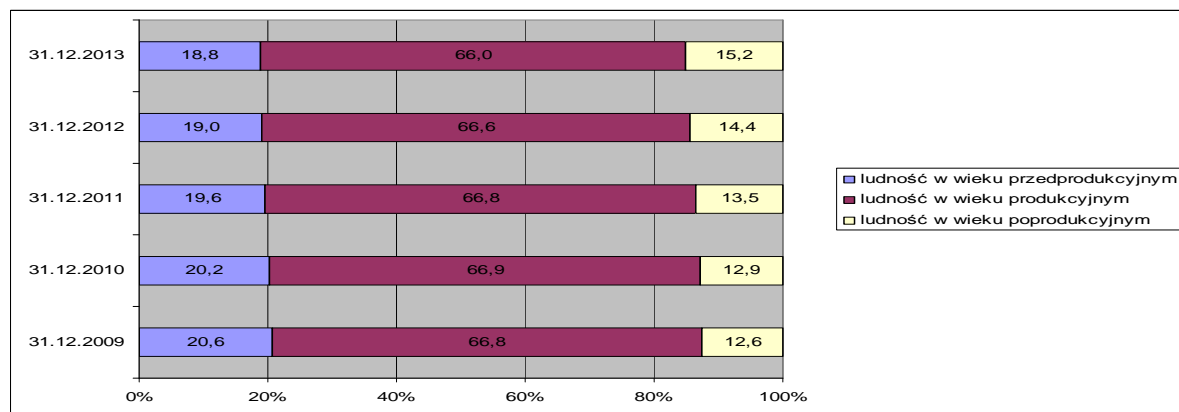
Tabela 7. Charakterystyka gminy Nowogród Bobrzański

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	23	23	22	22	23
Liczba sołectw	20	20	20	20	20
Powierzchnia* (w ha)	25968	25969	25969	25969	25969
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	9338	9466	9443	9465	9476
Kobiety	4725	4800	4776	4772	4799
Mężczyźni	4613	4666	4667	4693	4677
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	36	36	36	36	36
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	49,6	49,5	49,6	50,2	51,5
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	61,4	63,8	68,8	75,8	80,8
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	18,9	19,3	20,2	21,6	23,0
Kobiety na 100 mężczyzn	102	103	102	102	103
Na 1000 ludności (osoby)					
zgony	8,2	10,2	8,5	8,2	9,7
przyrost naturalny	2,9	1,1	1,9	0,7	-1,4
urodzenia żywe	11,1	11,3	10,4	8,9	8,3
małżeństwa zawarte w ciągu roku	7,6	6,7	4,9	6,8	4,4
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	-20	-39	-32	28	12
saldo migracji zagranicznych	-6	-11	-9	-6	-9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W gminie odnotowuje się większy udział osób w wieku produkcyjnym niż średnia charakteryzująca powiat, natomiast mniejszy udział osób w wieku przedprodukcyjnym (Wykres 7.).

Wykres 7. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Nowogród Bobrzański w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina miejsko-wiejska Sulechów położona jest na terenie województwa lubuskiego, na północno - wschodnim krańcu Wysoczyzny Lubuskiej. Teren gminy Sulechów charakteryzuje się interesującym polodowcowym krajobrazem, z najwyższym wzniesieniem sięgającym 145 m n.p.m., malowniczymi zboczami moreny czołowej w rejonie Cigacic, doliną Odry i Obrzyca. Miasto i gmina Sulechów położone są w centralnym punkcie województwa lubuskiego leżące na północno-wschodnim krańcu Wysoczyzny Lubuskiej. Przez tereny gminy przepływa druga co do wielkości rzeka Polski - Odra i ponadto na odcinku ok. 2 km, jako rzeka graniczna gmin - Obrzyca, z której pobierana jest woda na potrzeby mieszkańców Zielonej Góry. Sąsiaduje z gminami: Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Skąpe, Szczaniec, Świebodzin, Trzebiechów, Zielona Góra.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego gmina Sulechów w 2013 roku liczyła 26609 osób, w tym kobiety 50,9% ogółu mieszkańców. W gminie tej wstępuje niższy przyrost naturalny niż w całym powiecie oraz największe zaludnienie (112 osób na km²). Gmina zajmuje powierzchnię 23666 ha (Tabela 8.).

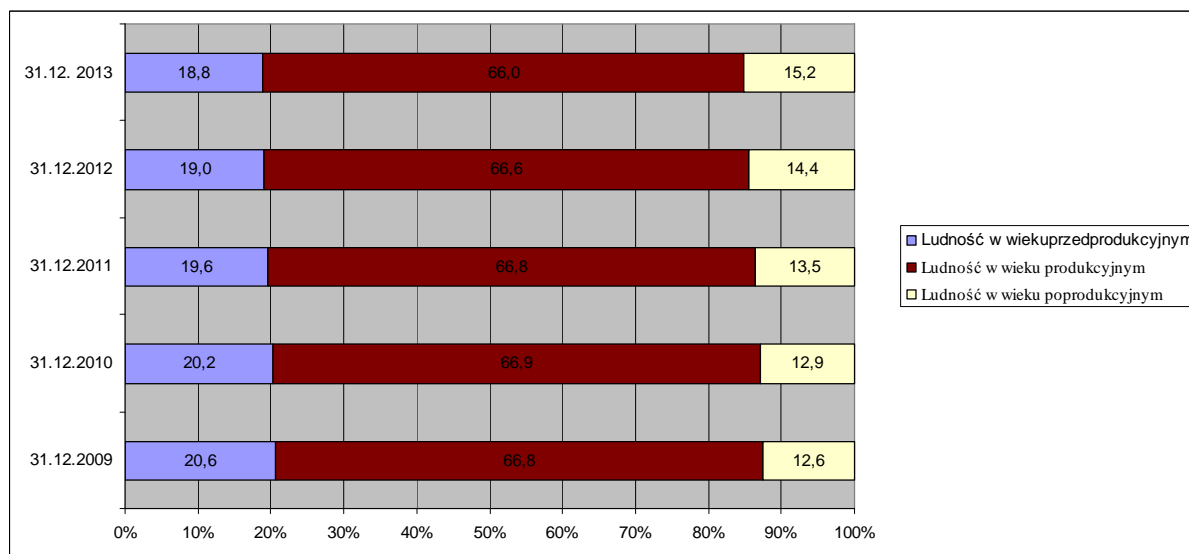
Tabela 8. Charakterystyka gminy Sulechów

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	22	23	23	23	23
Liczba sołectw	20	20	20	20	20
Powierzchnia* (w ha)	23666	23666	23666	23666	23666
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	26479	26750	26670	26755	26609
Kobiety	13624	13663	13627	13648	13564
Mężczyźni	12855	13087	13043	13107	13045
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	112	113	113	113	112
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	49,9	48,8	49,2	50,1	51,5
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	71,3	76,8	83,4	87,9	94,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	20,8	21,2	22,4	23,4	25,0
Kobiety na 100 mężczyzn	106	104	104	104	104
Na 1000 ludności (osoby)					
Zgony	8,1	8,2	9,1	8,4	9,1
przyrost naturalny	3,9	1,6	-0,4	2,1	0,3
urodzenia żywe	12,0	9,8	8,6	10,5	9,3
małżeństwa zawarte w ciągu roku	7,4	5,7	4,8	5,0	4,5
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	1	-46	-59	-63	-5
saldo migracji zagranicznych	-14	-5	-9	-16	-47

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W gminie Sulechów w 2013 roku występował nieznacznie większy udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców niż średnia w powiecie i należy zauważyć, że na przestrzeni lat 2009-2013 ulegał on zmniejszeniu (Wykres 8.).

Wykres 8. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Sulechów w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina wiejska Świdnica położona jest w zachodniej części powiatu zielonogórskiego. Niemal cały jej obszar pokrywają malownicze wzniesienia Wału Zielonogórskiego. Na ich łagodnych stokach rozrzucone są wioski Ziemi Świdnickiej. Od północnych skłónów wzgórz rozpościera się rozległa równina sięgająca aż do doliny Odry. Południowy skraj gminy to obszar wilgotnych łąk i mokradeł. Cały rejon, ciągnący się wzdłuż rzeki Śląska Ochla, jest objęty ochroną krajobrazową. Sąsiaduje z gminami: Czerwieńsk, Dąbie, Nowogród Bobrzański, Zielona Góra. Gmina Świdnica liczyła w 2013 roku 6330 mieszkańców, w tym kobiety stanowiły 50,3% ogółu. Ogółem zajmuje powierzchnię 16090 ha. Wskaźniki obciążenia demograficznego kształtują się korzystniej niż średnia dla powiatu (Tabela 9.).

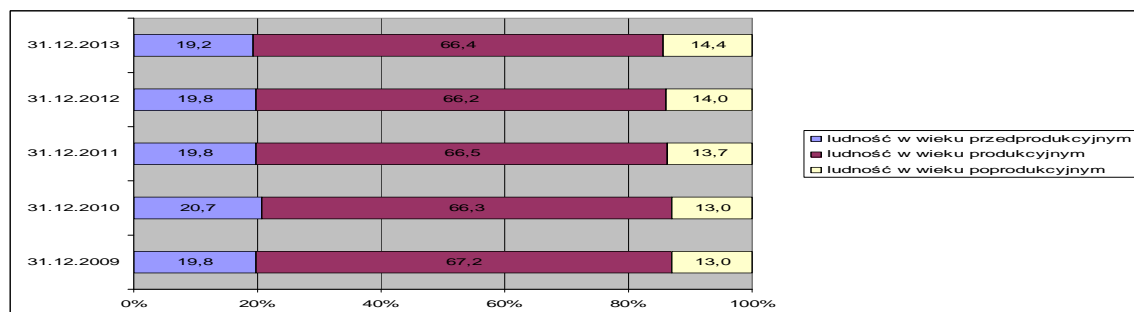
Tabela 9. Charakterystyka gminy Świdnica

	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	14	14	14	14	14
Liczba sołectw	11	11	11	11	11
Powierzchnia* (w ha)	16089	16090	16090	16090	16090
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	6207	6154	6187	6307	6330
Kobiety	3113	3086	3107	3176	3184
Mężczyźni	3094	3068	3080	3131	3146
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	39	38	38	39	39
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	48,8	50,8	50,4	51,0	50,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	65,8	62,8	68,9	71,0	75,0
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	19,4	19,6	20,6	21,2	21,7
Kobiety na 100 mężczyzn	101	101	101	101	101
Na 1000 ludności (osoby)					
zgony	6,5	8,2	10,2	6,6	9,8
przyrost naturalny	3,6	1,8	-3,4	3,5	-1,0
urodzenia żywe	10,0	10,0	6,8	10,1	8,9
małżeństwa zawarte w ciągu roku	6,3	4,7	4,9	5,8	4,0
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	121	51	56	97	50
saldo migracji zagranicznych	3	2	-2	-5	-2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej strukturze ludności na terenie gminy Świdnica kształtuje się nieznacznie korzystniej niż średnia dla powiatu zielonogórskiego (Wykres 9.).

Wykres 9. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Świdnica w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina wiejska Trzebiechów położona jest na lewym brzegu rzeki Odry, zajmując szczególny obszar -1 strefę ochrony ujęcia wody dla Zielonej Góry w południowo - wschodniej części województwa lubuskiego, w odległości około 40 km od Zielonej Góry. Ten

fakt warunkuje ekologiczny charakter rozwoju gminy, a jednocześnie stanowi jej walor. Przez gminę przepływają dwie rzeki - Odra i Obrzyca oraz 4 kanały: Głuchowski, Borkowski, Młynówka i Tomnica. Sąsiaduje z gminami: Bojadła, Kargowa, Sulechów, Zabór, Zielona Góra. Na koniec 2013 roku gminę zamieszkiwało 3372 osób, kobiety stanowiły 49% ogółu. Gmina zajmuje powierzchnię 8096 ha. Charakteryzuje ją ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego i jest on jednym z najniższych w całym powiecie - 4,2) (Tabela 10.).

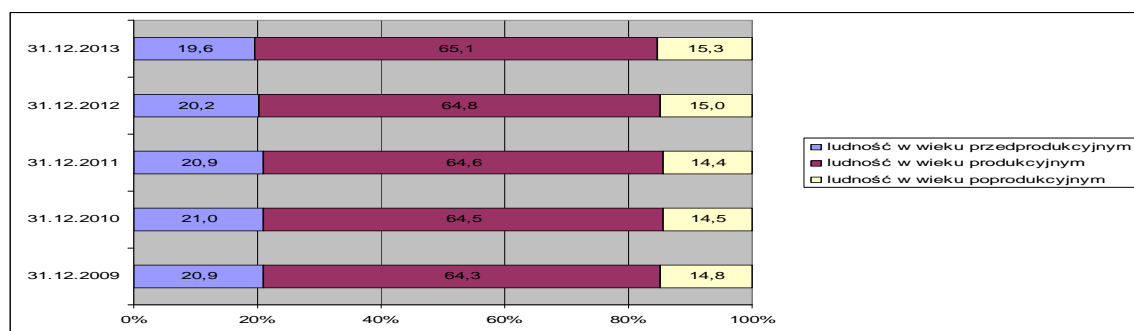
Tabela 10. Charakterystyka gminy Trzebiechów

	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	12	12	12	12	12
Liczba sołectw	10	10	10	10	10
Powierzchnia* [w ha]	8096	8096	8096	8096	8096
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	3307	3327	3352	3369	3372
Kobiety	1641	1624	1637	1647	1653
Mężczyźni	1666	1703	1715	1722	1719
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	41	41	41	42	42
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	55,4	55,0	54,7	54,3	53,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	70,6	69,0	68,8	74,2	77,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	22,9	22,5	22,3	23,1	23,5
Kobiety na 100 mężczyzn	98	95	95	96	96
Na 1000 ludności (osoby)					
zgony	10,9	12,8	12,2	11,6	12,5
przyrost naturalny	1,2	-3,0	3,0	-1,2	-4,2
urodzenia żywe	12,1	9,9	15,2	10,4	8,3
małżeństwa zawarte w ciągu roku	8,5	5,1	3,9	5,4	4,2
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	9	-18	14	31	8
saldo migracji zagranicznych	4	0	1	0	-3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W gminie wstępuje niższy wskaźnik udziału ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie w stosunku do średniej powiatu, choć należy zauważyć, że wskaźnik ten w roku 2013 uległ poprawie (Wykres 10.).

Wykres 10. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Trzebiechów w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina wiejska Zabór położona jest w odległości 16 km na zachód od Zielonej Góry, na dawnym szlaku saskim, w południowo-wschodniej części województwa lubuskiego. Usytuowanie w pradolinie Odry nadaje jej szczególnego uroku, a łagodne wzniesienia, jeziora, stawy i lasy zachęcają do aktywnego wypoczynku. Teren gminy obejmuje 9338 ha powierzchni. Sąsiaduje z gminami: Bojadła, Otyń, Sulechów, Trzebiechów, Zielona Góra. Według danych GUS w 2013 roku gmina liczyła 3995 mieszkańców, przy czym kobiety stanowiły 50,5% ogółu. Przyrost naturalny jest identyczny jak średnia dla powiatu (+0,5) (Tabela 11.).

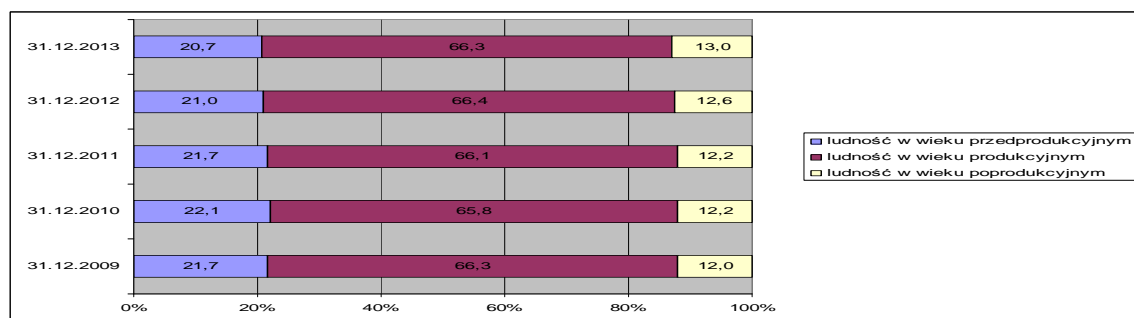
Tabela 11. Charakterystyka gminy Zabór

	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	12	12	12	12	12
Liczba sołectw	8	8	8	8	8
Powierzchnia* (w ha)	9339	9338	9338	9338	9338
Ludność faktycznie zamieszkała [osoby]					
Ogółem	3706	3809	3877	3947	3995
Kobiety	1863	1928	1961	2000	2018
Mężczyźni	1843	1881	1916	1947	1977
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	40	41	42	42	43
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	50,8	52,1	51,3	50,7	50,8
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	55,4	55,1	56,1	60,0	62,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	18,1	18,5	18,4	19,0	19,6
Kobiety na 100 mężczyzn	101	102	102	103	102
Na 1000 ludności (osoby)					
Zgony	7,9	8,5	8,9	11,5	8,5
przyrost naturalny	4,4	2,7	2,3	-3,1	0,5
urodzenia żywe	12,3	11,1	11,2	8,5	9,0
małżeństwa zawarte w ciągu roku	6,0	4,8	3,7	2,6	5,0
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	72	42	59	77	82
saldo migracji zagranicznych	0	4	0	0	-1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Na terenie gminy Zabór wskaźnik struktury udziału ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców kształtował się w 2013 roku korzystniej niż średnia dla powiatu. Pozytywny jest również fakt, że wskaźnik udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym jest nieznacznie wyższy niż średnia charakteryzująca powiat, a udział osób w wieku poprodukcyjnym niższy (Wykres 11.).

Wykres 11. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Zabór w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Gmina wiejska Zielona Góra położona jest w obrębie podprovincji Pojezierze Południowo-Bałtyckie, która z kolei obejmuje makroregiony: Pradolinę Warszawsko - Berlińską i Wzniesienia Zielonogórskie. Gmina ma charakter przemysłowo - rolniczy, co nie przeszkadza, że jest w znacznej części porośnięta lasami, dzięki czemu istnieją tu doskonałe warunki dla zbieractwa owoców leśnych. Obszary bezleśne stanowią pradoliny i doliny rzek: Odry, Śląskiej Ochli, Zimnego Potoku oraz pola uprawne. W jego samym środku znajduje się miasto Zielona Góra, które jest na prawach powiatu grodzkiego, jako oddzielna jednostka administracyjna. Siedzibą władz gminy jest miasto Zielona Góra. Gmina graniczy z siedmioma innymi gminami wiejskimi i miejsko-wiejskimi: gminą Zabór od wschodu, gminą Sulechów od północy, od południa z gminami: Nowa Sól, Kozuchów i Nowogród Bobrzański, od zachodu z gminą Świdnica i Czerwieńsk. W 2013 gmina liczyła 19556 mieszkańców, w tym kobiety stanowiły 50,4% ogółu mieszkańców. Gmina obejmuje obszar 21998 ha. Ma ona jedną z największych gęstości zaludnienia w powiecie zielonogórskim (89 osób na 1 km²). Wskaźniki obciążenia demograficznego kształtują się korzystniej niż średnie wskaźniki dla powiatu. Wyróżnia ją również znaczny przyrost naturalny (Tabela 12.). Z dniem 1 stycznia 2015 roku gmina ta zostanie wyłączona ze struktur powiatu zielonogórskiego, co wpłynie na zmniejszenie jego powierzchni w stosunku do dnia dzisiejszego o około 14% oraz zmniejszenie liczby mieszkańców o 20%.

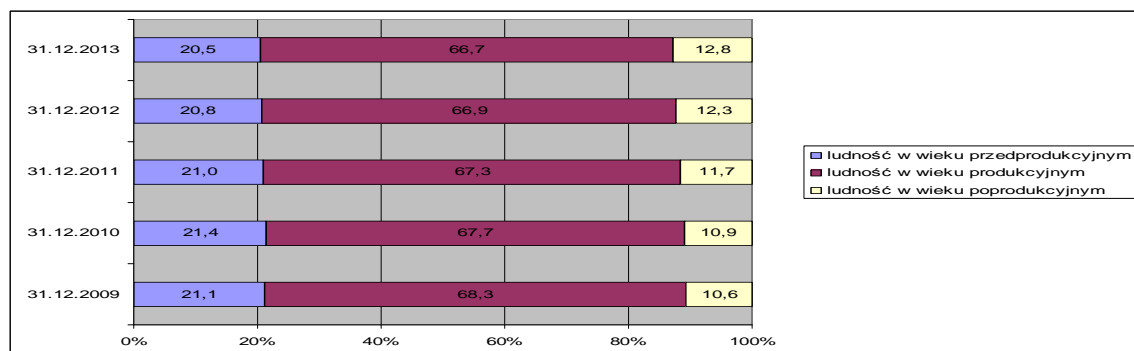
Tabela 12. Charakterystyka gminy Zielona Góra

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba miejscowości ogółem	19	19	17	17	17
Liczba sołectw	17	17	17	17	17
Powierzchnia* (w ha)	21997	21998	21998	21998	21998
Ludność faktycznie zamieszkała (osoby)					
Ogółem	17334	18434	18798	19200	19556
Kobiety	8821	9303	9485	9693	9863
Mężczyźni	8513	9131	9313	9507	9693
Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	79	84	85	87	89
Wskaźniki obciążenia demograficznego (osoby)					
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	46,5	47,7	48,7	49,6	49,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	50,2	50,9	56,0	59,4	62,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	15,5	16,1	17,5	18,5	19,2
Kobiety na 100 mężczyzn					
Na 1000 ludności (osoby)					
Zgony	5,9	7,1	5,2	6,8	7,4
przyrost naturalny	5,8	5,8	5,3	3,9	2,1
urodzenia żywe	11,7	12,9	10,4	10,6	9,5
małżeństwa zawarte w ciągu roku	5,6	6,1	4,9	4,5	5,0
Saldo migracji na pobyt stały (osoby)					
saldo migracji gminnych wewnętrznych	350	293	260	335	263
saldo migracji zagranicznych	-2	7	6	-4	-11

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W gminie Zielona Góra w 2013 roku odnotowujemy wyższe wskaźniki udziału osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym niż średnie dla powiatu, natomiast niższy wskaźnik udziału osób w wieku poprodukcyjnym, co jest zjawiskiem korzystnym (Wykres 12.).

Wykres 12. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Zielona Góra w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (data dostępu 9.06.2014).

Prognozy Głównego Urzędu Statystycznego, dotyczące liczby ludności powiatu zielonogórskiego w obecnej strukturze, odzwierciedlające strukturę wiekową oraz tendencje demograficzne, wskazują na stopniowy wzrost liczby ludności do ok. 97 592 w 2035 roku (Tabela 13.), choć należy zauważyć, że prognozy te były tworzone w 2007 roku i będą jeszcze modyfikowane pod koniec 2014 roku. Odnosząc te prognozy do stanu z końca 2013 roku, należy się spodziewać wzrostu ludności o 2,8%. Struktura demograficzna powiatu ulegnie również zmianie w chwili przyłączenia gminy wiejskiej Zielona Góra do miasta.

Tabela 13. Prognozy demograficzne do roku 2035 dla powiatu zielonogórskiego (w obecnej strukturze)

Rok	Ogółem			Miasto			Wieś		
	Ogółem	Kobiety	% Kobiety	Ogółem	Kobiety	% Kobiety	Ogółem	Kobiety	% Kobiety
2013	94 919	48 032	50,6	34 602	17 740	51,3	60 317	30 292	50,2
% całości				36,5			63,5		
2020	96 231	49 298	51,2	33 553	17 374	51,8	62 678	31 924	50,9
2025	97 299	49 988	51,4	32 983	17 105	51,9	64 316	32 883	51,1
2030	97 672	50 304	51,5	32 124	16 681	51,9	65 548	33 623	51,3
2035	97 592	50 328	51,6	31 071	16 129	51,9	66 521	34 199	51,4
% zmian w stosunku do 2013	102,8	105		89,8	90,9		110,3	112,9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

1.1.2. Środowisko przyrodnicze i jego ochrona

Klimat

Powiat zielonogórski znajduje się pod wpływem różnorodnych mas powietrza, wśród których dominuje powietrze polarno-morskie i podzwrotnikowo-morskie oraz polarno-kontynentalne. Ścieranie się mas powietrza o różnych cechach termiczno-wilgotnościowych oraz ukształtowanie powierzchni terenu i wysokość 50-100 m n.p.m. powoduje, że klimat tego obszaru określa się jako przejściowy z wyraźną przewagą cech oceanicznych, czego konsekwencją są: stosunkowo małe roczne amplitudy temperatury powietrza, wczesna wiosna, długie lato (95 dni), zima łagodna i krótka (60 dni) z mało trwałą pokrywą śnieżną (45 dni).

Okres wegetacyjny rozpoczyna się wcześniej i trwa dłużej (223 dni) niż w centralnej i wschodniej Polsce, natomiast występujące tu opady atmosferyczne generalnie są poniżej średniej kraju (600 mm). Ponadto wschodnia część powiatu znajduje się w obrębie obszaru o największej w województwie lubuskim liczbie dni gorących (średnio do 36 dni) i najdłużej trwającym lecie (średnio 99 dni). Średnia roczna temperatura w powiecie kształtuje się w okolicach 8,5°C. Na terenie powiatu dominują wiatry z kierunków zachodnich. Pewien udział mają także wiatry z kierunku południowo-wschodniego. Średnie prędkości wiatru nie są wysokie i oscylują pomiędzy 2,7 m/s a 4,0 m/s.

Funkcje środowiska przyrodniczego

Powiat zielonogórski wyróżnia się wysokimi walorami przyrodniczymi. Na uwagę zasługuje występowanie obszarów prawnie chronionych, bardzo wysoka lesistość i dostępność terenów zielonych oraz relatywnie niskie zanieczyszczenie powietrza i wód. Do

obszarów prawnie chronionych zaliczane są tereny chronione, ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

W powiecie zielonogórskim nie występują parki narodowe. Istnieją natomiast rezerwy przyrody, o łącznej powierzchni 187,2 ha, obszary chronionego krajobrazu (45351,1 ha), a także użytki ekologiczne (Załącznik 3.), zajmujące obszar 426,5 ha. Ponadto na terenie powiatu zielonogórskiego znajduje się 221 pomników przyrody. W tabeli 14. przedstawiono obszary i obiekty prawnie chronione na terenie powiatu zielonogórskiego.

Największym udziałem obszarów prawnie chronionej przyrody, w ogólnej powierzchni powiatu, cechowała się gmina Zielona Góra (4,2%), a najmniejszym gmina Babimost (1,4)¹⁴.

Tabela 14. Obszary prawnie chronione w powiecie zielonogórskim

Formy ochrony	Liczba form ochrony przyrody		Powierzchnia form ochrony przyrody (w ha)		Udział powierzchni obszarów chronionych powiatu w powierzchni obszarów chronionych województwa (w %)
	powiat zielonogórski	województwo lubuskie	powiat zielonogórski	województwo lubuskie	
Rezerwy przyrody	3	64	187,2	3674,1	5,1
Parki krajobrazowe	1	8	270,0	76394,8	0,4
Obszary chronionego krajobrazu	9*	38	45351,4	438453,4	10,3
Użytki ekologiczne	68*	387	468,43*	3677,92	11,6
Pomniki przyrody	221	1290	-	-	-

* dane z Rejestru obszarów chronionego krajobrazu województwa lubuskiego, stan na 21 marca 2014 r., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014; Rejestru użytków ekologicznych województwa lubuskiego, stan na 8 sierpnia 2014 r., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ochrona środowiska w województwie lubuskim w latach 2009-2011*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012, s. 113; *Ochrona środowiska 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013, s. 283; *Programu Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku. Cz. I audytowo-analityczna*, Zielona Góra 2014, s. 44, 50-56; *Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2011-2012*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 138, 143; *Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r.*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 141.

W obrębie powiatu zielonogórskiego powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosi 46235,1 ha, co stanowi 29,5% ogólnej powierzchni powiatu¹⁵. Jest to wartość niższa od wartości dla całego województwa (38,9%), oraz średnia w porównaniu z innymi powiatami województwa lubuskiego (Tabela 15.). Dane dla powiatu mieszczą się jednak w granicach średniej krajowej, która wynosi 32,5%¹⁶.

¹⁴ *Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r.*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 141.

¹⁵ *Ochrona środowiska w województwie lubuskim w latach 2009-2011*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012, s. 113.

¹⁶ *Ochrona środowiska 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013, s. 283.

Tabela 15. Udział obszarów chronionych i lasów w powierzchni województwa lubuskiego według powiatów

Jednostki administracyjne – powiaty	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych ogółem (w ha)	Udział w powierzchni powiatu (w %)	Powierzchnia rezerwatów przyrody (w ha)	Powierzchnia parków krajobrazowych (w ha)	Powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu (w ha)	Powierzchnia użytków ekologicznych (w ha)	Lesistość (w %)
gorzowski	67254,8	55,4	828,9	13819,8	44949,5	381,7	44,1
Gorzów Wlkp. – miasto	440,3	5,1	78,3	–	360,0	2,0	4,6
krośnieński	37978,4	27,3	115,5	9039,0	28239,0	584,9	60,0
międzyrzecki	43796,5	31,6	321,8	9050,6	34054,0	365,7	52,4
nowosolski	17195,3	22,3	123,8	–	17017,7	53,8	39,0
słubicki	39718,7	39,7	542,1	9036,1	26259,0	337,2	46,7
strzelecko-drezdenecki	90850,4	72,8	370,4	3477,4	79957,7	292,1	50,0
sulciński	61814,4	52,5	477,6	8297,7	46759,5	267,0	55,2
świebodziński	30761,4	32,8	176,6	3115,7	27415,3	53,8	42,1
wschowski	16436,9	26,3	–	2894,0	13537,0	5,9	38,9
Zielona Góra – miasto	–	–	–	–	–	–	44,0
zielenogórski	46235,1	29,5	187,2	270,0	45351,4	426,5	50,2
żagański	29500,1	26,1	158,2	–	29040,1	214,8	46,4
żarski	62384,3	44,8	396,9	18200,0	43492,2	23,9	53,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ochrona środowiska w województwie lubuskim w latach 2009-2011*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012, s. 113, 118; *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.

Na terenie powiatu zielonogórskiego znajdują trzy rezerваты przyrody, zajmujące łącznie powierzchnię ok. 187,2 ha (Tabela 14.). Są to rezerваты „Zimna Woda” – florystyczny, „Radowice” – leśny i „Laski” – leśny. Największy i jednocześnie najstarszy (założony w 1959 roku) z rezerwatów – „Zimna Woda” położony jest na obszarze gminy Zielona Góra. Celem ochrony jest zachowanie lasu jesionowo-olszowego, częściowo naturalnego pochodzenia. Drugim pod względem powierzchni jest rezerwat „Radowice”, utworzony w 2000 roku w celu zachowania, ze względów naukowych i dydaktycznych, zbiorowisk łągu jesionowo-olszowego, a także lasu dębowo-grabowego na silnie urzeźbionej krawędzi wysoczyzny polodowcowej. Charakterystyczne dla rezerwatu są stare drzewostany bukowe, dzikie potoki w głębokich wąwozach, pozwalane pnie olbrzymich drzew, nadające temu terenowi puszczański charakter. Natomiast celem rezerwatu „Laski” jest ochrona naturalnego lasu pierwotnego oraz prowadzenie badań nad powstaniem przejściowych form. W rezerwacie występuje wiele interesujących gatunków roślin: listeria jajowata, śnieżyca wiosenna, bluszcz pospolity, marzanka wonna, kokoryczka wielokwiatowa. Rosnące na terenie rezerwatu dęby i buki osiągnęły wiek 170 lat.

Obszar powiatu zielonogórskiego obejmuje część Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego. Park utworzono w 1996 roku, dla zachowania walorów krajobrazowych i przyrodniczych rynny polodowcowej oraz znajdujących się w niej stawów, jezior i doliny rzeki Gryżynki. Ogólna powierzchnia Parku wynosi 3065,9 ha¹⁷, z tego 270 ha znajduje się na

¹⁷ *Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2011-2012*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 146; *Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.

terenie gminy Czerwieńsk. Natomiast powierzchnia otuliny Parku wynosi 7929,2 ha¹⁸. Środkowa część Parku położona jest w południowej części Pojezierza Lubuskiego, a część południowa w Pradolinie Warszawsko-Berlińskiej, zwanej również Pradolina Warciańsko-Odrzańską, w Dolinie Środkowej Odry. Park jest naturalnym skansenem rzeźby polodowcowej. W pasie o szerokości 2-3 km i długości 12,5 km ukształtowanie powierzchni terenu jest ogromnie zróżnicowane. Nachylenie zboczy waha się w granicach 22-65°. Zachodnią część Parku obejmuje dolina Gryżyńskiego Potoku, biegnąca z północy na południe. Długość rzeki wynosi 16,8 km, a średni spadek 1,8%. Na wschód od doliny Gryżyńskiego Potoku ciągną się wały ostańcowe sandru Ołoboku. W części północno-wschodniej Parku występują wały ozowe oraz zagłębienia bezodpływowe o charakterze rynnowym lub owalnym, wypełnione osadami torfowymi. Krawędzie rynny są pocięte licznymi wąwozami. W Rynnie Gryżyńskiej znajduje się 11 jezior o łącznej powierzchni 144 ha (Park obejmuje 6 z nich o łącznej powierzchni 95 ha) oraz 12 stawów o powierzchni ponad 100 ha. Największym z jezior jest jezioro Jelito (49,9 ha). Wody jezior są na ogół czyste (II i III klasa), gdyż zasilane są przeważnie przez wody podziemne, a w ich zlewniach brak większych źródeł zanieczyszczeń. Lasy stanowiące część Puszczy Lubuskiej, zajmują ponad 86,6% powierzchni Parku. Przeważają drzewostany w wieku 20-60 lat. Na terenie Parku występują siedliska borowe: bór suchy i świeży (50% powierzchni), bór mieszany świeży i las mieszany (40%), bory wilgotne i bagienne (10%). W składzie gatunkowym dominuje sosna, która zajmuje 80 % powierzchni, olsza – 5%, dąb – 5%, brzoza – 5% oraz inne gatunki – 5%. W Rynnie Gryżyny udokumentowano 17 torfowisk typu niskiego, o łącznej powierzchni 305,7 ha. Na terenie Parku można zaobserwować wszystkie stadia zarastania i wypłykania jezior. Można także na tym obszarze znaleźć wiele rzadkich, zagrożonych oraz chronionych roślin. Obszar Parku jest również ciekawym i ważnym miejscem po względem faunistycznym. Na terenie Parku nie występują rezerваты przyrody. Znajdują się natomiast cztery pomnikowe aleje (liczące do 300 dębów) oraz trzy użytki ekologiczne: „Gryżyński Wąwóz” (3,66 ha), „Gryżyńskie Szuwały” (32,86 ha) i „Bagno Żurawinowe” (2,81 ha). W Parku wytyczono ścieżkę przyrodniczą o długości 7,5 km z 10 stanowiskami zróżnicowanymi tematycznie.

Tabela 16. Park krajobrazowy oraz rezerваты przyrody na obszarze powiatu zielonogórskiego

Nazwa	Powierzchnia (w ha)	Położenie	Walory przyrodnicze i cel ochrony	Wykorzystanie turystyczne
Gryżyński Park Krajobrazowy	3065,9, z tego 270 na terenie powiatu zielonogórskiego	Powiaty: świebodziński, zielonogórski, krośnieński Gminy: Skąpe, Czerwieńsk, Bytnica, Krosno Odrzańskie	Gryżyński Park Krajobrazowy ma na celu ochronę i zachowanie walorów krajobrazowych i przyrodniczych rynny polodowcowej oraz znajdujących się w niej stawów, jezior i doliny rzeki Gryżyński Potok. Lasy zajmują 86,6% powierzchni Parku. Atrakcyjność tego obszaru wynika przede wszystkim z niezwykłości krajobrazu. Zróżnicowana rzeźba terenu, duże nachylenie zboczy, rynny, liczne jeziora polodowcowe, stawy, 94 źródła zbieżne, 17 torfowisk i piękna pstrągowa rzeka Gryżynka dostarczają wiele wrażeń. Teren pokrywa bardzo	Szlaki turystyczne: Przez Park przebiegają trzy szlaki piesze oraz cztery rowerowe, prowadzące do najatrakcyjniejszych przyrodniczo i kulturowo miejsc. Ścieżki przyrodnicze: Na terenie Parku wytyczono jedną ścieżkę przyrodniczą o długości ok. 7,5 km, która prowadzi przez 10 zróżnicowanych stanowisk, oznakowanych 17 tablicami informacyjnymi. Zagospodarowanie turystyczne: W Gminie Bytnica, na której obszarze w znacznej części leży Gryżyński Park Krajobrazowy znajduje się kilka gospodarstw agroturystycznych, a także stadnina koni „Ranczo Gryżyna”. W położonym nad Jeziorem Gryżyńskim ośrodku wypoczynkowym do dyspozycji turystów jest strzeżone kąpielisko z dużą, piaszczystą plażą, 100-metrowy pomost oraz

¹⁸ Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2011-2012, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 146.

			ciekawa szata roślinna oraz występuje tu wiele ciekawych gatunków zwierząt.	wypożyczalnia sprzętu wodnego.
Zimna Woda	88,69	Gmina Zielona Góra	Zachowanie ze względów dydaktycznych i naukowych kompleksu łągów olszowo-jesionowych i olsów wraz z naturalnymi procesami ich dynamiki.	Rezerwat typu florystycznego stanowi fragment lasu naturalnego mieszanego o charakterze olsowym z runem torfowiskowym. Drzewostan przeważnie olszowy w I V i V klasie wieku z domieszką brzozy i jesionu z pojedynczymi starszymi przestojami. Zadrzewienie 0,6-0,7. Zwarcie na ogół pełne w lukach naloty. Jesiony i dęby osiągają pokaźne wymiary, ich pnie przekraczają często 3 m obwodu, a wysokość dochodzi do 36 m, drzewa proste, strzeliste z dobrze rozwiniętymi, wysoko osadzonymi koronami. Niższą warstwę stanowi liczny podszyt złożony z leszczyny, kruszyny, porzeczek, czeremchy i kaliny koralowej. Roślinność runa ze względu na dużą mozaikę siedlisk jest wyjątkowo bogata.
Laski	42,92	Gmina Babimost	Zachowanie cennych fitocenoz łąkowych, łągowych i olsowych, prowadzenie badań nad powstawaniem form przejściowych - rola edukacyjna i turystyczna.	Rezerwat położony jest w północno-wschodniej części województwa lubuskiego w tzw. Bruździe Zbąszyńskiej, która jest szerokim obniżeniem graniczącym od wschodu z Pojezierzem Wielkopolskim. Rezerwat stanowi większą część kompleksu leśnego o pow. ok. 150 ha położonego wśród pól znajdujących się blisko wsi. Oprócz czarnych ziem, na terenie rezerwatu, wytworzyły się też gleby mineralno-murszowe, szarobrunatne oraz brunatne kwaśne. Spośród rodzimych gatunków drzew występujących w rezerwacie wymienić można świerk pospolity, który występuje poza zasięgiem swojego naturalnego występowania, podobnie modrzew, na północnej granicy zasięgu występuje klon jawor i lipa drobnolistna. Występują również takie gatunki drzew: sosna wejmutka, robinia akacjowa, kasztanowiec biały i dąb czerwony. Z mszaków w rezerwacie występują: płonnik pospolity, merzyk fałdowany i pokrewny, krótkosz szorstki, rókiet pospolity.
Radowice	55,60	Gmina Trzebiechów, Sulechów	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych zbiorowisk łągi jesionowo-olszowego i lasu dębowo-grabowego na silnie urzeźbionej krawędzi wysoczyzny polodowcowej.	Rezerwat leży na południowym krańcu wzniesień i pagórków Pojezierza Łagowskiego. Teren opada ku Dolinie Środkowej Odry, a także na południowy wschód ku rzece Obrzycy. Dominują tu gleby brunatne, ale występują też brunatne bielcowane, a w obniżeniach przy ciekach wodnych - występują torfy niskie. Jest tu duże zróżnicowanie siedlisk i drzewostanów. Cały teren porastają zbiorowiska leśne z wyjątkiem małego stawu. W przewodzie występują siedliska lasu mieszanego lub lasu świeżego, mniejszy udział mają olsy i lasy wilgotne. Większość lasów ma skład gatunkowy drzew odpowiadający siedlisku, a są to lasy jesionowo-olszowe oraz lasy dębowe z udziałem buku i grabu, określane jako grądy, jak również partie z przewagą buku - 60% powierzchni.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Program Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku. Cz. I audytowo-analityczna*, Zielona Góra 2014, s. 50-51; *Parki Krajobrazowe Województwa Lubuskiego*, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014, s. 11-12; *Rejestr rezerwatów przyrody województwa lubuskiego*, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014, s. 9-10, 43, 81-82; *Ochrona środowiska w województwie lubuskim w latach 2009-2011*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012, s. 85, 92, 101; <http://www.zpkiw.gorzow.pl/index.php/parki-krajobrazowe/grzyzynski-park-krajobrazowy>, (data dostępu 20.08.2014).

Powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu na terenie powiatu zielonogórskiego zajmuje 45 351,4 ha. Są to wydzielone obszary połączone korytarzami ekologicznymi, tworzącymi sieć terenów najcenniejszych przyrodniczo, wyróżniających się krajobrazowo, o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowych w szczególności, ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem lub z uwagi na istniejące, czy też odtwarzane korytarze ekologiczne.

Tabela 17. Obszary chronionego krajobrazu w powiecie zielonogórskim (stan na 21.03.2014 r.)

Nazwa	Gmina	Powierzchnia całkowita (w ha)
Rynna Paklicy i Ołoboku	Czerwieńsk	20505,30 położony w gminach: Czerwieńsk – 641, Świebodzin – 5445,30, Lubrza – 5520, Międzyrzecz – 4842, Skąpe – 4057
Rynny Obrzycko-Obrzańskie	Babimost Bojadła Kargowa Sulechów Trzebiechów	23375 położony w gminach: Babimost – 2169, Bojadła – 4695, Świebodzin – 446, Kargowa – 4242, Kolsko – 2889, Międzyrzecz – 500, Nowa Sól – 831, Sulechów – 1561, Szczaniec – 2355, Trzciel – 925, Trzebiechów – 1403, Zbąszynek – 1359
Krośnieńska Dolina Odry	Czerwieńsk Sulechów Zielona Góra	13265 położony w gminach: Czerwieńsk – 4578, Gubin – 49, Krosno Odrz. – 4225, Sulechów – 2550, Zielona Góra – 1863
Nowosolska Dolina Odry	Bojadła Sulechów Zabór Zielona Góra	9852 położony w gminach: Bojadła – 1727, Nowa Sól – 2985, Siedlisko – 380, Otyń – 271, Sulechów – 287, Trzebiechów – 1133, Zabór – 2771, Zielona Góra – 298
Wzniesienia Zielonogórskie	Świdnica	3573 położony w gminie Świdnica
Dolina Śląskiej Ochli	Świdnica Nowogród Bobrzański Zielona Góra	10350 położony w gminach: Świdnica – 2996, Kożuchów – 452, Nowogród Bobrzański – 123, Otyń – 2461, Zielona Góra – 4318
Dolina Bobru	Nowogród Bobrzański	13.131 położony w gminach: Dąbie – 1800, Żagań – 2753, Bobrowice – 3320, Krosno Odrz. – 255, Małomice – 715, Nowogród Bobrzański – 2248, Szprotawa – 1890, miasto Żagań – 150
Dolina Brzeźnicy	Nowogród Bobrzański	2542 położony w gminach: Brzeźnica – 1040, Nowogród Bobrzański – 1502
Wschodnie okolice Lub ska	Nowogród Bobrzański	7907 położony w gminach: Nowogród Bobrzański – 729, Żary – 240, Jasień – 5438, Lubsko – 1500

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Rejestr obszarów chronionego krajobrazu województwa lubuskiego*, stan na 21 marca 2014 r., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014.

Na terenie powiatu zielonogórskiego znajduje się 221 pomników przyrody. Są to przede wszystkim pojedyncze drzewa, grupy drzew, aleje, głązy narzutowe. Szczególną rangę w skali kraju posiada sosna „Waligóra”, najgrubsza w Polsce sosna pospolita, o 8 konarach. Jej obwód na wysokości 1,3 metra wynosi 620 cm. Sosna znajduje się na trasie ścieżki przyrodniczej „Do Waligóry”, w pobliżu Sulechowa.

O bogactwie środowiska przyrodniczego powiatu zielonogórskiego świadczą także duże kompleksy leśne. W końcu 2012 roku grunty leśne powiatu zielonogórskiego zajmowały obszar 81084,8 ha¹⁹ i stanowiły 11,4% ogólnej powierzchni gruntów leśnych w województwie lubuskim. Powiat zielonogórski jest jednym z najbardziej zalesionych powiatów w województwie lubuskim. Lasy pokrywają połowę jego powierzchni (78740,4

¹⁹ *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.

ha²⁰). Lesistość powiatu zielonogórskiego wynosi 50,2% (Tabela 15.). Najwyższy wskaźnik lesistości odnotowano w gminach Świdnica (61,4) i Nowogród Bobrzański (61,0), a najniższy w mieście Babimost (1,3)²¹.

Rozległe kompleksy leśne oraz obszary chronione mają niewątpliwie bardzo duże znaczenie marketingowe, są gwarancją dobrego stanu środowiska przyrodniczego i dają podstawę do kreowania pozytywnego wizerunku powiatu. Sprzyjają więc rozwojowi turystyki (zwłaszcza jej form nastawionych na kontakt z przyrodą). Specyficzną formą rekreacyjnego wykorzystania lasów jest ich sezonowe użytkowanie w okresie grzybobrania. Większość lasów – z wyjątkiem drzewostanów na siedliskach łągowych i bagiennych stanowi miejsce występowania cennych gatunków jadalnych.

Krajobraz powiatu zielonogórskiego urozmaicają rzeki oraz jeziora, w tym druga co do wielkości rzeka w Polsce – Odra. Odcinek rzeki Odry przepływający przez powiat zielonogórski liczy 58 km (od 442 do 500 km). Na terenie powiatu Odra zasilana jest przez dopływy rzek Obrzycy (z Obrą Leniwą) i Ołoboku. Wzdłuż lewego brzegu Odry płynie Zimna Woda (zwana też Zimnym Potokiem), do której w rejonie Czerwieńska uchodzi Łącza. Południowo-zachodnią część powiatu przecina rzeka Bóbr, z uchodzącą w Nowogrodzie Bobrzańskim – Brzeźnicą. W południowej części powiatu płyną rzeki Czarna Struga i Śląska Ochla – uchodząca na terenie powiatu nowosolskiego do Odry. Sieć hydrograficzną uzupełniają mniejsze ciekły, o znaczeniu lokalnym (rzeka Sulechówka, Rów z Klepska).

Ostatnia ocena stanu wód rzecznych w powiecie zielonogórskim za lata 2010-2012 została wykonana w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze. Stan ekologiczny rzek w powiecie zielonogórskim, biorąc pod uwagę łączną ocenę stanu rzek, był zróżnicowany i kształtował się między stanem umiarkowanym a dobrym. Ogólny stan jednolitych części wód (JCW) rzek, uwzględniając wyniki klasyfikacji potencjału ekologicznego i chemicznego, jest na ogół zły. W tabeli 18. przedstawiono ocenę stanu ekologicznego i chemicznego rzek w powiecie zielonogórskim.

²⁰ Tamże.

²¹ *Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r.*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 141.

Tabela 18. Klasyfikacja potencjału ekologicznego i chemicznego rzek w powiecie zielonogórskim w 2012 roku

Nazwa punktu pomiarowego	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów hydromorfologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Klasa elementów fizykochemicznych – specyficzne zanieczyszczenia syntet. i niesyntet.	Stan ekologiczny	Stan chemiczny	Spełnia wymagania dla obszarów chronionych (T/N)	Stan JCW po określeniu spełnienia wymogów dodatkowych
Bóbr – m. Nowogród Bobrzański	II	I	II	b.d.	DOBRY	b.d.	T	b.d.
Gniła Obra – odpływ jez. Wojnowskiego Zachodniego	I	I	II	b.d.	DOBRY	b.d.	T	b.d.
Brzeźnica – ujście do Bobru (m. Nowogród Bobrzański)	I	I	PSD*	b.d.	UMIARKOWA NY	b.d.	N	ZŁY
Obrzyca – powyżej ujścia Ciekącej (m. Konotopy)	I	I	II	b.d.	DOBRY	b.d.	T	b.d.
Kanał Obrzycki – ujście do Obrzycy	II	I	I	I	DOBRY I POWYZEJ	b.d.	N	ZŁY
Obrzyca – ujście do Odry	III	I	II	II	UMIARKOWA NY	PSD_śr*	N	ZŁY
Zimny Potok – powyżej ujścia Łączy (m. Wysokie)	II	I	II	II	DOBRY	DOBRY	T	DOBRY
Sulechówka – ujście do Odry	II	I	PSD*	b.d.	UMIARKOWA NY	b.d.	N	ZŁY
Jabłonna (Rakówka) – ujście do Odry (m. Laskowo, gm. Sulechów)	II	I	PSD*	b.d.	UMIARKOWA NY	b.d.	N	ZŁY
Kanał Łączy – ujście do Zimnego Potoku (na pd. od m. Dobrzęcin)	III	I	II	b.d.	UMIARKOWA NY	b.d.	N	ZŁY

* PSD – poniżej stanu dobrego

* PSD_śr – przekroczone stężenia średnioroczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ocena stanu jednolitych części wód rzecznych na obszarze województwa lubuskiego w latach 2010-2012*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

Na terenie powiatu zielonogórskiego występują 33 jeziora o powierzchni łącznej powyżej 404 ha. W zlewni rzeki Obry Leniwej (Gniłej Obry) znajdują się 3 jeziora o łącznej powierzchni 249,1 ha. W bezpośredniej zlewni rzeki Odry – 13 jezior, o łącznej powierzchni 57,9 ha, w zlewni rzeki Zaborski Potok – 4 jeziora, o łącznej powierzchni 41,9 ha. Pozostałe jeziora leżą w zlewniach Kanału Obrzyckiego i rzek: Gryżyny, Czarnej Strugi, Obrzycy i Ołoboku. W powiecie jest 9 jezior przepływowych, o łącznej powierzchni 290,3 ha, odpływowych – 11, o łącznej powierzchni 74,5 ha i jezior bezodpływowych – 13, o łącznej powierzchni 38,9 ha. Większość zbiorników znajdujących się na terenie powiatu zielonogórskiego, zalicza się do małych płytkich bezodpływowych lub odpływowych jezior. Są one zazwyczaj bogate w substancje biologiczne i należą do jezior eutroficznych. Jeziora te z reguły wykorzystywane są lokalnie do celów rekreacyjnych lub wędkarskiego połowu ryb.

Ocena stanu dla dwóch jednolitych części wód jezior, zbadanych w latach 2010-2012 na obszarze powiatu zielonogórskiego, wskazuje, że stan ekologiczny jezior jest słaby (Tabela 19.). W dalszym ciągu największym zagrożeniem dla jezior są wprowadzane do nich nadmierne ładunki zanieczyszczeń antropogenicznych. W nielicznych przypadkach ścieki wprowadzane są do jezior bezpośrednio, najczęściej przedostają się do nich z wodami dopływów. Dotkliwym zagrożeniem dla stanu czystości jezior jest rolnicze użytkowanie terenów, zwłaszcza jeśli nad jeziorami znajdują się fermy hodowli zwierząt. Często pola uprawne przylegają bezpośrednio do obrzeży zbiorników i rzek, co sprzyja przenikaniu do wód substancji biogennych, które wpływają na przyspieszenie eutrofizacji jezior. Kolejnym zagrożeniem jest intensywne rekreacyjne użytkowanie jezior. Do zbiorników wodnych mogą

przedostawać się zanieczyszczenia z ośrodków wypoczynkowych nieposiadających prawidłowo rozwiązanej gospodarki ściekowej i odpadowej.

Tabela 19. Klasyfikacja potencjału ekologicznego i chemicznego jezior w powiecie zielonogórskim w 2012 roku

Nazwa punktu pomiarowego	Powierzchnia (w ha)	Głębokość średnia (w m)	Objętość wód (w tys. m ³)	Widzialność (w m)	Stan ekologiczny	Stan chemiczny	Stan JCW
Wojnowskie Wschodnie	81,6	1,5	1253,1	0,5	SŁABY	b.d.	ZŁY
Wojnowskie Zachodnie	147,3	4,3	6312,0	0,5	SŁABY	b.d.	ZŁY

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ocena stanu jednolitych części wód jeziornych na obszarze województwa lubuskiego w latach 2010-2012*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

W 2012 roku badania jakości wód podziemnych w powiecie zielonogórskim prowadzone były w ramach monitoringu diagnostycznego, którego celem jest ocena wpływu oddziaływań wynikających z działalności człowieka oraz długoterminowych zmian zarówno warunków naturalnych, jak i antropogenicznych. Badania wykonano w trzech gminach powiatu zielonogórskiego (Tabela 20.).

Tabela 20. Klasyfikacja jakości wód podziemnych w powiecie zielonogórskim w 2012 roku

Jednostka terytorialna	Miejscowość	Nr punktu MONBADA	JCWp _d	Nazwa dorzecza	Użytkowanie terenu	Klasa jakości wody w punkcie – końcowa	Wskaźniki w granicach stężeń III klasy jakości	Klasa jakości – związki organiczne
Czerwieńsk	Wysokie	792	66	dorzecze Odry	grunty orne	III	temp., O ₂	–
Czerwieńsk	Wysokie	793	66	dorzecze Odry	grunty orne	III	O ₂ , Mn, Fe	I
Kargowa	Kargowa	795	71	dorzecze Odry	tereny przemysłowe	III	temp., O ₂ , NO ₂ , Ni, K, Ca	I
Zielona Góra	Kiełpin	1150	66	dorzecze Odry	zabudowa wiejska	III	O ₂	I

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Monitoring jakości wód podziemnych województwa lubuskiego w 2012 roku*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012, s. 1-4 .

Na obszarze powiatu zielonogórskiego nie stwierdzono obecności wody bardzo dobrej (klasa I) i dobrej (klasa II) jakości. Nie występują też wody niezadawalającej (klasa IV) i złej (klasa V) jakości. Badania wykazały jedynie zadowalającą jakość wód (klasa III).

Z ochroną krajobrazu ściśle związana jest ochrona zieleni oraz zadrzewień, która służyć ma zapewnieniu należytych warunków do zachowania zdrowia i odpoczynku, a także zapewnienia równowagi ekologicznej miast i wsi. Poziom dostępności terenów zieleni obrazuje wskaźnik liczby mieszkańców gmin przypadającej na 1 hektar parków spacerowo-wypoczynkowych, zielenców i terenów zieleni osiedlowej ogólnodostępnej. Do najbardziej „zielonych” gmin w powiecie zielonogórskim należą Trzebiechów i Nowogród Bobrzański, w których na 1 hektar zieleni przypada odpowiednio – 330 i 333 mieszkańców.

Tabela 21. Tereny zieleni w powiecie zielonogórskim w 2013 roku

Jednostka terytorialna	Parki spacerowo-wypoczynkowe		Zieleńce		Zieleń uliczna	Tereny zieleni osiedlowej	Ogółem	Udział terenów zieleni w powierzchni ogółem	Liczby mieszkańców przypadająca na 1 hektar terenów zielonych ogółem
	obiekty	powierzchnia (w ha)	obiekty	powierzchnia (w ha)	powierzchnia (w ha)	powierzchnia (w ha)	powierzchnia (w ha)		
Babimost	2	5,6	9	8,1	1,6	11,95	25,65	0,3	247
Bojadła	1	2,1	8	6,3	1,3	0,2	8,6	0,1	393
Czerwieńsk	3	11,4	7	2,6	6,0	5,68	19,68	0,1	509
Kargowa	1	2,4	2	1,6	0,5	1,42	5,42	0,0	1078
Nowogród Bobrzański	2	13,0	9	12,9	1,9	2,56	28,47	0,1	333
Sulechów	4	11,8	6	3,8	3,6	51,34	66,94	0,3	397
Świdnica	1	3,6	1	0,4	0	0	4,0	0,0	1582
Trzebiechów	1	7,2	5	3,0	0,6	0	10,20	0,1	330
Zabór	0	0	18	8,8	0	0,75	9,55	0,1	418
Zielona Góra	0	0	0	0	0	5,80	5,80	0,0	3372

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.08.2014).

Głównymi atutami środowiskowymi powiatu zielonogórskiego są wysokie walory krajobrazowe wiążące się z obecnością lasów, wód powierzchniowych stojących i płynących oraz urozmaiconą rzeźbą. Teren ten wyróżnia się zróżnicowaniem siedliskowym i znaczną bioróżnorodnością. Odpowiednie wykorzystanie obszarów prawnie chronionych, walorów krajobrazowych, terenów leśnych i zasobów wodnych warunkuje budowanie przewag konkurencyjnych nad innymi obszarami, jak również decyduje o specjalizacjach w przestrzeni. Europejska Konwencja Krajobrazowa podkreśla rolę i wartość krajobrazu jako całości oraz wzajemnie powiązanych elementów. W zależności od cech charakterystycznych krajobrazu działania jego ochrony powinny być podejmowane na poziomie lokalnym.

Ochrona powietrza

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza w województwie lubuskim jest tzw. emisja antropogeniczna, wynikająca z działalności ludzi. Naturalne procesy zachodzące w przyrodzie (emisja naturalna) mają znaczenie marginalne i w niewielkim stopniu oddziałują na jakość powietrza atmosferycznego. Emisja antropogeniczna obejmuje emisję z zakładów przemysłowych i energetycznych, tzw. emisję niską – z gospodarki komunalnej (kotłownie, indywidualne paleniska domowe i prywatne zakłady) oraz emisję komunikacyjną²².

Jakość powietrza w powiecie zielonogórskim jest monitorowana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

Rozkład emisji gazowych i pyłowych do powietrza w znaczącym stopniu odpowiada charakterowi zagospodarowania terenu w powiecie zielonogórskim. Największa emisja ze źródeł punktowych oraz znacząca emisja liniowa związane są z obszarami zurbanizowanymi. Z analizy danych statystycznych wynika, że emisja pyłów w powiecie na przestrzeni lat 2007-2012 utrzymuje się na zbliżonym poziomie (wyjątek stanowiły lata 2009-2010), natomiast zauważalny jest spadek emisji substancji gazowych z zakładów przemysłowych. Emisja pyłów na obszarze powiatu zielonogórskiego wyniosła 147 ton, co stanowiło 12,7% ogólnej masy emitowanych zanieczyszczeń pyłowych na terenie województwa lubuskiego. Wielkość emisji gazów w powiecie w 2012 roku osiągnęła poziom 16897 ton, co w odniesieniu do całkowitej ilości emitowanych gazów w województwie lubuskim stanowiło aż 70,3%.

²² Pięcioletnia ocena jakości powietrza na obszarze województwa lubuskiego, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2014, s. 16.

Tabela 22. Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie			2007		2008		2009		2010		2011		2012	
L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski			L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z
Emisja zanieczyszczeń (w t)	pyłowych	ogółem	1587	139	1353	141	1382	106	1389	115	1261	144	1162	147
		w tym ze spalania paliw	1386	68	1138	69	1098	44	1130	56	960	52	884	55
	gazowych (bez dwutlenku węgla)	ogółem	36599	29535	29151	22547	26146	19222	28136	20270	23146	15941	24032	16897
		w tym dwutlenek siarki	3267	293	2742	242	2944	307	3034	350	2759	369	2630	378
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń (w % zanieczyszczeń wytworzonych)	pyłowe		98,4	97,4	98,5	96,6	98,7	96,8	98,8	96,7	99,0	96,3	99,0	96,3
	gazowe (bez dwutlenku węgla)		0,0	–	0,5	0,0	0,3	0,1	0,8	0,0	19,0	0,0	14,2	0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Duży wpływ na jakość powietrza, szczególnie w miastach, ma tzw. emisja niska, ze źródeł takich jak: paleniska domowe, małe kotłownie, warsztaty rzemieślnicze. Wielkość tej emisji jest trudna do oszacowania: wynosi od kilku do kilkunastu procent ogółu emisji na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej oraz do kilkadziesiąt procent – na obszarach, których nie obejmują centralne systemy ciepłownicze, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Jej oddziaływanie odzwierciedla się wzrostem stężeń zanieczyszczeń gazowych i pyłu zawieszonego w sezonie grzewczym. W miastach i w rejonach tras o dużym natężeniu ruchu coraz większy problem, ze względu na emisję zanieczyszczeń do powietrza oraz emisję hałasu, stanowi komunikacja samochodowa. W wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory aromatyczne (szczególnie benzen) oraz pyły zawierające m.in. związki: ołowiu, kadmu, niklu i miedzi. Oddziaływanie komunikacji na środowisko wykazuje tendencję rosnącą. W ostatnich latach nastąpił dynamiczny wzrost liczby pojazdów poruszających się po drogach. Na drogach obserwuje się również duży ruch tranzytowy²³.

Klimat akustyczny i pole elektromagnetyczne

Na klimat akustyczny powiatu zielonogórskiego negatywny wpływ ma głównie hałas komunikacyjny. Dla dróg i linii kolejowych dopuszczalny poziom hałasu wynosi w porze dziennej (w zależności od przeznaczenia terenu) od 50 do 68 dB, w porze nocnej od 45 do 60 dB. Należy jednak zwrócić uwagę, że zachowanie powyższych wymogów nie może zagwarantować pełnego zadowolenia mieszkańców, gdyż odczucie uciążliwości hałasu komunikacyjnego odbierane jest w subiektywnej skali. Normy wyznaczone są więc realnymi możliwościami ograniczenia hałasów komunikacyjnych.

Wyniki badań monitorujących hałas drogowy w powiecie zielonogórskim, przeprowadzone w 2012 roku, wskazują, że tereny otaczające główne szlaki komunikacyjne należą do obszarów objętych przekroczeniami dopuszczalnych wartości poziomu hałasu w

²³ *Pięcioletnia ocena jakości powietrza na obszarze województwa lubuskiego*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2014, s. 19.

środowisku²⁴. Dlatego też m.in. odcinek drogi wojewódzkiej nr 278, znajdującej się na terenie miasta Sulechów, został objęty Programem ochrony środowiska przed hałasem dla odcinków dróg województwa lubuskiego²⁵.

W ramach monitoringu hałasu komunikacyjnego w 2013 roku przeprowadzono pomiary w miejscowościach: Droszków (droga wojewódzka nr 282), Łaz (droga wojewódzka nr 282) oraz Zabór (droga wojewódzka nr 282). Na podstawie zrealizowanych badań nie stwierdzono przekroczeń poziomów dopuszczalnych w wyznaczonych punktach pomiarowych²⁶.

Zagrożenie ze strony hałasu komunikacyjnego wykazuje tendencję malejącą.

W latach 2005-2013 na terenie powiatu zielonogórskiego Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze prowadził badania monitoringowe poziomów pól elektromagnetycznych (PEM) w środowisku. Na podstawie przeprowadzonych pomiarów, nie stwierdzono występowania natężeń pól elektromagnetycznych przekraczających poziom dopuszczalny. W 2013 roku zmierzone wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych promieniowania elektromagnetycznego wahały się w granicach: <2,1 – 27,8% wielkości dopuszczalnej²⁷.

Monitoring środowiska powiatu zielonogórskiego

Specyfika powiatu zielonogórskiego, o niewielkim uprzemysłowieniu, sprawia, że nie ma istotnych czynników wpływających na pogorszenie stanu środowiska. Niemniej jednak wymagającymi zauważenia są:

1. Zły stan ekologiczny jezior .
2. Umiarkowany stan ekologiczny w 50,0% jednolitych częściach wód rzek.
3. Zadawalająca jakość wód podziemnych (klasa III).
4. Wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza ozonem, pyłem zawieszonym PM 2,5, PM 10, arsenem, benzo(a)pirenem.
5. Brak przekroczeń poziomu dopuszczalnego hałasu komunikacyjnego.
6. Brak przekroczeń poziomu dopuszczalnego natężenia promieniowania elektromagnetycznego.
7. Konieczność wdrażania aktualnych programów ochrony środowiska w powiecie zielonogórskim – w latach 2004-2013 nie opracowano dokumentu przedstawiającego stan środowiska w powiecie zielonogórskim oraz nie zaktualizowano programu ochrony środowiska (w 2003 roku Rada Powiatu Zielonogórskiego przyjęła dokument pn. „Program ochrony środowiska dla powiatu zielonogórskiego na lata 2004-2011”).

²⁴ Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa lubuskiego w 2012 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 7-11; Wykonanie map akustycznych dla dróg krajowych na terenie województwa zachodniopomorskiego i lubuskiego (zadanie 4), Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Warszawa 2012, s. 38-39, 122-123.

²⁵ Program ochrony środowiska przed hałasem dla odcinków dróg województwa lubuskiego, Załącznik do uchwały Nr XXXV/394/13 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 18 marca 2013 r., Zielona Góra 2013, s. 42-48.

²⁶ Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa lubuskiego w 2013 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 5-13.

²⁷ Monitoring pól elektromagnetycznych na terenie województwa lubuskiego w 2013 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, s. 1-4.

1.2. Infrastruktura techniczna

1.2.1. Infrastruktura drogowa

Powiat zielonogórski posiada bardzo dobrą zewnętrzną dostępność komunikacyjną. Podstawowy układ transportowy tworzą szlaki komunikacyjne o znaczeniu krajowym i regionalnym (droga ekspresowa S3, drogi krajowe 27 i 32, linia kolejowa CE-59).

Drogi krajowe na terenie powiatu zielonogórskiego tworzą łącznie sieć o długości 106,05 km. Są to trzy drogi:

- nr S3 – Świnoujście – Szczecin – Gorzów Wlkp. – Zielona Góra – Lubin – Legnica – granica państwa (33,84 km na terenie powiatu zielonogórskiego),
- nr 27 – granica państwa – Przewóz – Żary – Nowogród Bobrzański – Świdnica – Zielona Góra (22,45 km na terenie powiatu zielonogórskiego),
- nr 32 – granica państwa (Gubinek) – Krosno Odrzańskie – Zielona Góra – Sulechów – Kargowa – Wolsztyn – Grodzisk Wielkopolski – Stęszew (49,76 km na terenie powiatu zielonogórskiego).

Najbardziej uciążliwą jest droga nr S3 północ – południe, leżąca w transeuropejskim korytarzu transportowym, przenosząca ruch międzynarodowy, tranzytowy i regionalny.

Na terenie powiatu zielonogórski znajduje się 16 dróg wojewódzkich. Łączna długość dróg wojewódzkich wynosi 276,305 km (Tabela 23.).

Tabela 23. Drogi wojewódzkie na terenie powiatu zielonogórskiego

Numer drogi	Nazwa drogi	Długość drogi na terenie powiatu (w km)
276	granica powiatu krośnieńskiego – Sycowice – granica powiatu świebodzińskiego	8,241
277	granica powiatu świebodzińskiego – Sulechów	7,153
278	granica powiatu krośnieńskiego – Sulechów – Bojadła – granica powiatu wschowskiego	53,149
279	Zawada – Stary Kisielin – Drzonków – Czerwińsk - Wysokie	58,635
280	Zielona Góra – Czerwińsk – Brody	14,711
281	Zielona Góra – Wysokie – Pomorsko	9,644
282	Zielona Góra – Zabór – Bojadła	23,166
283	Zielona Góra – Zatonie – granica powiatu nowosolskiego	7,753
288	granica powiatu krośnieńskiego – Bogaczów – DK 27	13,533
289	Nowogród Bobrzański – granica powiatu żarskiego	6,206
290	DK27 – Niwiska – granica powiatu nowosolskiego	11,196
295	DK27 – granica powiatu zagańskiego	5,600
303	granica powiatu świebodzińskiego – Babimost – granica województwa wielkopolskiego	10,036
304	DK 32 - Babimost – granica powiatu świebodzińskiego	17,325
313	Babimost – granica województwa wielkopolskiego – Kargowa – Klenica	20,441
314	Kargowa – granica woj. wielkopolskiego	8,945
456	DW 304 – port lotniczy Zielona Góra Babimost	0,571

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rejonu Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze.

Na terenie powiatu zielonogórskiego występuje gęsta sieć dróg powiatowych (Tabela 24.), których całkowita długość w 2012 roku wynosiła 413,9 km (w 2013 roku – 422,466²⁸),

²⁸ <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=246>

w tym dróg o twardej nawierzchni jest 324,6 km, co stanowi 78,4% całkowitej ich długości. W 2012 roku dróg o nawierzchni gruntowej było 89,3 km, tj. 21,6 % dróg powiatowych. W zarządzie gmin powiatu zielonogórskiego pozostaje 813,1 km dróg gminnych.

Tabela 24. Drogi powiatowe w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Drogi powiatowe L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z
o nawierzchni twardej ogółem (w km)	3481,0	311,5	3482,5	311,5	3487,7	311,6	3493,2	311,6	3490,5	317,6	3504,8	324,6
w tym o nawierzchni ulepszonej (w km)	3220,6	304,7	3232,2	304,7	3247,4	304,8	3258,8	304,8	3263,5	315,9	3234,0	279,6
o nawierzchni gruntowej (w km)	753,9	111,5	750,9	111,5	746,7	111,5	743,1	111,5	736,8	103,9	799,2	89,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Rysunek 2. Układ drogowy w powiecie zielonogórskim

Źródło: Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze

Powiat Zielonogórski z dniem 1 stycznia 2015 roku²⁹, w trybie porozumienia, przekaze Miastu Zielona Góra realizację zadania własnego polegającego na przejęciu zarządzania, administrowania i utrzymania drogi powiatowej nr 1187F od granicy Miasta Zielona Góra do mostu w Cigacicach (włącznie z mostem).

Poziom funkcjonalności sieci drogowej w powiecie zielonogórskim można mierzyć gęstością dróg przypadającą na 100 km powierzchni ogólnej regionu lub na 1000 mieszkańców. W 2012 roku gęstość sieci dróg powiatowych o twardej nawierzchni wyniosła

²⁹ § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy, Dz.U. 2014, poz. 1023.

20,7 km na 100 km². Tempo zmian w latach 2007-2012 kształtowało się na poziomie 4,5%. Natomiast w 2012 roku długość sieci dróg powiatowych na 1000 mieszkańców stanowiła 4,4.

W skład infrastruktury drogowej zarządu powiatu zielonogórskiego wchodzi także 11 czynnych przejazdów kolejowych w ciągu dróg powiatowych, 30,39 km chodników o średniej szerokości 1,5 m oraz 33 obiekty mostowe³⁰ o łącznej długości 805,01 m³¹.

Istotnym wskaźnikiem ukazującym sytuację transportową powiatu zielonogórskiego jest osiągalność komunikacyjna, wyrażona średnim czasem dojazdu do Zielonej Góry. Zgodnie z regulacjami prawnymi zawartymi w ustawie o drogach publicznych, drogi powiatowe powinny stanowić połączenia miast będących siedzibami powiatów z miejscowościami, które są siedzibami gmin oraz połączenia miejscowości będących siedzibami gmin między sobą³². W Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020³³ wskazano „dla zdecydowanej większości mieszkańców województwa średni czas dojazdu do głównych ośrodków aglomeracyjnych wynosi od 30 do 60 minut, co stanowi jeden z lepszych rezultatów w kraju”.

Prognoza tempa motoryzacji stanowi element wyjściowy do rozbudowy i modernizacji układu drogowego. W 2012 roku w powiecie zielonogórskim zarejestrowanych było 64213 samochodów, w tym 49871 samochodów osobowych, tj. o 17,7% więcej niż trzy lat wcześniej. W 2012 roku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przypadło 527,4 samochodów osobowych, podczas gdy w 2009 roku – 459,9. Generalnie wzrost liczby samochodów osobowych na 100 mieszkańców powiatu zielonogórskiego następuje sukcesywnie. W latach 2007-2012 w powiecie zielonogórskim liczba samochodów osobowych wzrosła bardziej dynamicznie niż przeciętnie w województwie lubuskim. Wzrost wyniósł 30,3%, tj. o 2,6 pkt. proc. więcej od przeciętnej dla województwa lubuskiego.

W 2012 roku na terenie powiatu zielonogórskiego zarejestrowanych było 7568 samochodów ciężarowych, tj. o 19,8% więcej niż w 2009 roku. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców były to 87,1 pojazdów. Zwiększyła się także liczba motocykli będących w posiadaniu mieszkańców powiatu zielonogórskiego i wyniosła w 2012 roku – 3011, tj. 15,4 więcej w relacji do 2009 roku. Na 1000 mieszkańców było 31,8 motocykli.

Tabela 25. Pojazdy samochodowe zarejestrowane w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z
Samochody osobowe (w tys.)	405,9	38,3	440,6	41,8	448,7	42,3	469,7	44,5	498,3	47,6	518,4	49,9
Samochody osobowe na 1000 ludności	402,4	–	436,7	–	443,4	459,9	459,0	477,2	487,0	507,2	506,6	527,4
Autobusy (w tys.)	2,1	0,1	2,2	0,1	2,2	0,1	2,3	0,1	2,3	0,1	2,3	0,1
Samochody ciężarowe i ciągniki siodłowe (w tys.)	59,1	5,7	62,6	6,1	64,8	6,3	69,3	6,8	73,8	7,3	82,1	8,2
Samochody ciężarowe na 1000 ludności	63,0	–	66,8	–	68,8	72,2	72,9	77,1	78,1	84,4	80,2	87,1
Motocykle (w tys.)	28,2	2,3	29,8	2,5	31,5	2,6	32,5	2,7	33,8	2,9	34,9	3,0
Motocykle na 1000 ludności	28,0	–	29,5	–	31,2	28,4	31,7	29,1	33,0	30,6	34,1	31,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

³⁰ <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=246>.

³¹ Dane Powiatowego Zielonogórskiego Zarządu Dróg.

³² Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, Dz. U. z 2013 r., poz. 260, 843, 1446, 1543, z 2014 r., poz. 659, art. 6a.

³³ *Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*, Załącznik do Uchwały nr XXXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r., Zielona Góra 2012, s. 19.

W latach 2011-2013 Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrole w obszarach kluczowych dla dokonania oceny poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego w Polsce. Celem kontroli była ocena organizacji ruchu na drogach, w tym prawidłowości oznakowania dróg publicznych, w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa obywateli w ruchu drogowym. Ocena kontrolowanej działalności na terenie powiatu zielonogórskiego była pozytywna³⁴. Niemniej jednak Rada Powiatu Zielonogórskiego przyjęła „Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na drogach powiatowych Powiatu Zielonogórskiego”³⁵. Jego celem jest zmniejszenie liczby wypadków i ich ofiar oraz liczby kolizji na drogach powiatowych poprzez przebudowy (budowy i remonty) odcinków dróg i skrzyżowań, na których koncentrują się wypadki, a także budowy nowych chodników i ścieżek rowerowych oraz montaż urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego³⁶. W ramach Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na drogach powiatowych zaplanowano realizację 19 zadań na obszarze powiatu zielonogórskiego.

Rozwój i inwestycje na terenie gmin powiatu zielonogórskiego powodują dynamiczny wzrost natężenia ruchu, który pociąga za sobą konieczność modernizacji lub kompleksowej przebudowy dróg. W latach 2009-2013 przeprowadzono inwestycje i remonty na drogach powiatowych, które za główny cel stawiały poprawę stanu infrastruktury. Priorytetem była eliminacja odcinków dróg o najgorszym stanie technicznym, a także utrzymanie w odpowiednim standardzie dróg stanowiących podstawę do przenoszenia ruchu tranzytowego oraz najbardziej obciążonych ruchem pojazdów.

Inwestycje oraz remonty zrealizowane w latach 2009-2013 przez Powiatowy Zielonogórski Zarząd Dróg polegały na ułożeniu około 9,70 km nowych nawierzchni bitumicznych i przebudowie 4,02 km dróg³⁷.

W celu umożliwienia sfinansowania zadań inwestycyjnych w zakresie poprawy stanu infrastruktury transportowej niezbędne jest pozyskanie dofinansowania ze środków unijnych (Regionalnego Programu Operacyjnego) lub krajowych (Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych).

Na terenie powiatu zielonogórskiego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, współfinansowane zostały cztery projekty pn. „Budowa obejścia miejscowości Nowy Kisielin łączącego drogi wojewódzkie nr 279 i 282”, „Budowa obwodnicy Babimostu w ciągu dróg wojewódzkich nr 303/304”, „Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 279 relacji Buchałów – Kiełpin” oraz „Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 279 w miejscowości Ochla”. Beneficjentem tych projektów było województwo lubuskie.

Na terenie powiatu zielonogórskiego prowadzono także inwestycje drogowe związane z Narodowym Programem Przebudowy Dróg Lokalnych 2008-2012 (Tabela 26.). W ramach tego programu przebudowano drogi powiatowe nr 1201F, 1204F, 1203F (Krężoły – Łęgowo – Klępsk), nr 1175F (Drzonków – Sucha), 1191 F (Kolesin – Wojnowo – do drogi krajowej nr 32) oraz wyremontowano drogę nr 1071F (Jeleniów – Niwiska). W 2014 roku, w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój, zrealizowano zadanie inwestycyjne pn. „Przebudowa drogi powiatowej nr 1189F na odcinku Kargowa-Karszyn – etap I”.

³⁴ Informacja o wynikach kontroli – Organizacja ruchu na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2014, s. 35.

³⁵ Uchwała Nr XXXIX/358/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 11 września 2014 r. w sprawie przyjęcia „Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na drogach Powiatu Zielonogórskiego”.

³⁶ Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na drogach Powiatu Zielonogórskiego, <http://bip.powiat-zielonogorski.pl/?a=5265>

³⁷ Dane Powiatowego Zielonogórskiego Zarządu Dróg.

Tabela 26. Remonty i modernizacje dróg powiatowych w latach 2009-2013

Nazwa drogi i lokalizacja	Długość odcinka (w mb)	Rodzaj robót	Gmina	Źródło finansowania / Wartość zadania (w zł)
2009				
nr 1201F, 1204F, 1203F relacji Krężoły – Łęgowo – Klępsk	753	przebudowa dróg powiatowych	Sulechów	1 971 017,93 Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008 – 2011
2010				
nr 1208F w m. Buków	380	remont nawierzchni drogi powiatowej	Sulechów	53 459,08 w tym dotacja z gminy Sulechów
nr 1175F, odcinek Drzonków – Sucha	2.000	przebudowa drogi powiatowej	Zielona Góra	3 016 366,77 Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008 – 2011
nr 1194F w m. Podmokle Małe	330	remont drogi powiatowej oraz poszerzenie ulicy Leśnej w Babimostcie	Babimost	354 168,37
nr 1176F ul. Sadowa w m. Płoty	400	budowa ciągu pieszo-jezdnego w pasie drogi powiatowej	Czerwieńsk	424 560,00
nr 1029F ul. Chłapowskiego w m. Zabór	645	remont drogi powiatowej	Zabór	342 461,97
2011				
nr 1172F, km 6+200 w m. Łagoda	92	przebudowa mostu, na rzece Bóbr, w ciągu drogi powiatowej	Nowogród Bobrzański	2 652 513,77 rezerwa subwencji ogólnej z Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej
nr 1071F, odcinek Jeleniów – Niwiska	6.000	modernizacja drogi powiatowej	Zielona Góra	2 938 954,72 Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008 – 2011 dotacja z budżetu państwa w kwocie: 1 443 443
3802F, Aleja Niepodległości w Sulechowie	950	modernizacja drogi	Sulechów	529 047,60 rezerwa subwencji ogólnej z Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej: 150 800,00 dotacja z gminy Sulechów: w kwocie: 100 000
2012				
1191 F od km 2 +799,00 do km 4+799,00 – I etap (ciąg drogi: Kolesin – Wojnowo – do drogi krajowej nr 32)	1 024	przebudowa drogi powiatowej, I etap	Babimost	Narodowy Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój 1 844 477 w tym dotacja z budżetu państwa w kwocie: 450 000** dotacja z gminy Babimost w kwocie: 5 000
nr 1050F w m. Jeleniów	900	modernizacja drogi powiatowej, I etap – remont konstrukcji jezdnii	Zielona Góra	680 219,98
2013				
nr 1176F ul. Szkolnej w m. Zawada	–	budowa progów wyspowych i gradzenia łańcuchowego	Zielona Góra	Inwestycja wykonana została przy współpracy z Miastem Zielona Góra – Fundusz Integracyjny 13 989,13

* Wystąpienie pokontrolne, IB-III.431.1.30.2012.TKus, Wojewoda Lubuski, Gorzów Wlkp., dnia 31 grudnia 2012 roku.

** Wystąpienie pokontrolne, IB-III.431.1.3.2014.TKus, Wojewoda Lubuski, Gorzów Wlkp., dnia 29 lipca 2014 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zielonogórskiego Zarządu Dróg,

<http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=151>; <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=152>;

<http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=224>; <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=225>;

<http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=265>, (data dostępu 01.09.2014).

Tabela 27. Budowa i remont chodników przy drogach powiatowych w latach 2010-2013

Nazwa drogi i lokalizacja	Długość odcinka (w mb)	Rodzaj robót	Gmina	Źródło finansowania / Wartość zadania (w zł)
2010				
nr 1201F w m. Sulechów ul. Poznańska	140	remont chodnika w ciągu drogi powiatowej	Sulechów	24 333,05 w tym dotacja z gminy Sulechów
nr 1175F, odcinek Drzonków – Sucha	1 330	ułożenie chodnika	Zielona Góra	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008 – 2011
nr 1194F w m. Podmokle Małe	350	rozebraniu istniejącego chodnika wraz z krawężnikami oraz jego ułożenie po prawej stronie drogi w kierunku Babimost – Podmokle Małe	Babimost	113 383,86
nr 1029F ul. Chłapowskiego w m. Zabór	315	remont chodnika	Zabór	97 980,92
1191 F od km 2 +799,00 do km 4+799,00 – I etap (ciąg drogi: Kolesin – Wojnowo – do drogi krajowej nr 32)	885	ułożenie chodnika	Babimost	205 072,00 Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008 – 2011
2013				
droga powiatowa w Jeleniowie	90	budowa chodnika	Zielona Góra	Inwestycja wykonana została przy współpracy z Miastem Zielona Góra – Fundusz Integracyjny 23 495,48
droga powiatowa w Kiełpinie	71	modernizacja chodnika wraz ze zjazdami z drogi	Zielona Góra	Inwestycja wykonana została przy współpracy z Miastem Zielona Góra – Fundusz Integracyjny 22 247,95
m. Sucha	130	budowa chodnika do remizy strażackiej	Zielona Góra	Inwestycja wykonana została przy współpracy z Miastem Zielona Góra – Fundusz Integracyjny 47 009,57
nr 1176F ul. Szkolna w m. Zawada	124	budowa chodnika	Zielona Góra	Inwestycja wykonana została przy współpracy z Miastem Zielona Góra – Fundusz Integracyjny 44 110,84
nr 1187F ul. Zielonogórska w m. Zawada	75	budowa chodnika	Zielona Góra	Inwestycja wykonana została przy współpracy z Miastem Zielona Góra – Fundusz Integracyjny

				20 257,17
droga powiatowa w Wojnowie	730	budowa chodnika	Kargowa	Inwestycja wykonana została przy współpracy z Gminą Kargowa – dofinansowanie w kwocie 49 893,79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zielonogórskiego Zarządu Dróg,
<http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=151>; <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=152>;
<http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=224>; <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=225>;
<http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=265>, (data dostępu 1.09.2014).

Powiat zielonogórski, w celu zwiększenia zdolności inwestycyjnej w zakresie finansowania projektów modernizacji i budowy dróg, zawarł porozumienia z poszczególnymi gminami oraz przedsiębiorstwami. W tabeli 28. przedstawiono wspólne inwestycje drogowe zrealizowane w partnerstwie w latach 2011-2014.

Tabela 28. Inwestycje drogowe zaplanowane i zrealizowane przez powiat zielonogórski w partnerstwie w latach 2011-2014*

Gmina	Zakres porozumienia	Uchwała Rady Powiatu Zielonogórskiego	Forma prawna
2011			
Sulechów	Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Przebudowa drogi nr 3246F – ulica walki Młodych w Sulechowie” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój. Wykonanie zadania poprawi bezpieczeństwo w obrębie skrzyżowania drogi gminnej ul. Walki Młodych z drogą powiatową – ul. Jana Pawła II w Sulechowie.	Uchwała Nr XI/93/2011 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 30 września 2011 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Zielonogórskiego do zadania inwestycyjnego.	umowa partnerska
Zielona Góra	Przystąpienie do współpracy z firmą STELMET S.A. z siedzibą w Zielonej Górze w zakresie modernizacji drogi nr 1050F w m. Jeleniów wraz z budową chodnika.	Uchwała Nr XI/94/2011 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 30 września 2011 r. w sprawie zajęcia stanowiska o przystąpieniu do współpracy powiatu Zielonogórskiego z firmą STELMET S.A. z siedzibą w Zielonej Górze.	umowa o współpracy
Sulechów	Powierzenie Gminie Sulechów wykonania zadań publicznych będących zadaniami własnymi powiatu. Zadania realizowane będą w zakresie: bieżącego utrzymania dróg, oświaty, kultury, kultury fizycznej, bezpieczeństwa, ochrony zdrowia i gospodarki mieszkaniowej na terenie Gminy Sulechów.	Uchwała Nr XV/129/2011 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie powierzenia wykonania zadania Gminie Sulechów.	porozumienie
Kargowa	Powierzenie Gminie Kargowa wykonania zadań publicznych będących zadaniami własnymi powiatu. Zadania realizowane będą w zakresie: bieżącego utrzymania dróg, bezpieczeństwa, oświaty, ochrony zdrowia na terenie Gminy Kargowa.	Uchwała Nr XV/137/2011 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 9 lutego 2011 r. w sprawie powierzenia wykonania zadania Gminie Kargowa.	porozumienie
2012			
Zielona Góra	Przekazanie Gminie Zielona Góra prowadzenia zadania własnego Powiatu polegającego na zarządzaniu częścią pasa dróg powiatowych nr 1050F w m. Jarogniewice z przeznaczeniem na zagospodarowanie placu znajdującego się przy świetlicy wiejskiej przy drodze powiatowej w Jarogniewicach.	Uchwała Nr XVII/161/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 24 maja 2012 r. w sprawie przekazania Gminie Zielona Góra zadania zarządzania drogami powiatowymi	porozumienie
Świdnica	Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Przebudowa drogi gminnej o nr 006001F, drogi gminnej o nr 006013F oraz drogi gminnej nr 006042F w miejscowości Stone” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój.	Uchwała Nr XX/195/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 27 września 2012 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Zielonogórskiego do zadania inwestycyjnego.	umowa partnerska
Babimost	Przekazanie Gminie Babimost prowadzenia zadania własnego Powiatu polegającego na zarządzaniu częścią pasa drogi powiatowej nr 1193F w m. Podmokle Małe z przeznaczeniem na budowę ścieżki rowerowej. Informacje dotyczące odcinka pasa drogi powiatowej nr 2802F, nad którą zarząd przejmie Gmina Babimost: obręb geodezyjny: Podmokle Małe, nr działki: 682, 685, 711,	Uchwała Nr XXI/197/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 15 października 2012 r. w sprawie przekazania Gminie Babimost zadania zarządzania drogami powiatowymi.	porozumienie

	długość pasa drogowego: do 600 m, szerokość pasa drogowego: do 2,6 m.		
Babimost	<p>Przekazanie Gminie Babimost prowadzenia zadania własnego Powiatu polegającego na zarządzaniu częścią pasa dróg powiatowych nr 2101F (ul. Dworcowa w m. Babimost) oraz nr 1194F (ul. Leśna w m. Babimost oraz na odcinku Babimost – Podmokle Małe) z przeznaczeniem na budowę ścieżki rowerowej.</p> <p>Informacje dotyczące odcinka pasa drogi powiatowej nr 2802F, nad którą zarząd przejmuje Gmina Babimost:</p> <p>obręb geodezyjny: Podmokle Małe, nr działki: 712/4, długość pasa drogowego: 79,15 m, szerokość pasa drogowego: 3,5 m, powierzchnia pasa drogowego: 277,03 m²;</p> <p>obręb geodezyjny: Podmokle Małe, nr działki: 712/3, długość pasa drogowego: 320,35 m, szerokość pasa drogowego: 2,5 m, powierzchnia pasa drogowego: 800,88 m²;</p> <p>obręb geodezyjny: Babimost, nr działki: 13, długość pasa drogowego: 28 m, szerokość pasa drogowego: 3 m, powierzchnia pasa drogowego: 84 m², 6 m²;</p> <p>obręb geodezyjny: Babimost, nr działki: 14, długość pasa drogowego: 446,35 m, szerokość pasa drogowego: 3 m, powierzchnia pasa drogowego: 1339,05 m²;</p> <p>obręb geodezyjny: Babimost, nr działki: 14, długość pasa drogowego: 578,30 m, szerokość pasa drogowego: 3,5 m, powierzchnia pasa drogowego: 2024,05 m²;</p> <p>obręb geodezyjny: Babimost, nr działki: 20, długość pasa drogowego: 22 m, szerokość pasa drogowego: 3 m, powierzchnia pasa drogowego: 66 m²</p>	Uchwała Nr XXIV/212/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie przekazania Gminie Babimost zadania zarządzania drogami powiatowymi.	porozumienie
2013			
Kargowa	<p>Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Przebudowa dróg łączących ulicę Dolną z ulicą Sulechowską w Kargowej” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój.</p> <p>Wykonanie zadania spowoduje powstanie nowego ciągu komunikacyjnego i przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa oraz w znacznym stopniu zmniejszy natężenie ruchu samochodowego w centrum miejscowości.</p>	Uchwała Nr XXX/252/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 19 września 2013 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Zielonogórskiego do zadania inwestycyjnego.	umowa partnerska
Kargowa	Powierzenie Gminie Kargowa zarządzania publiczną drogą powiatową nr 2802F (ul. Piaskowa w m. Kargowa), nr działki: 354, długość pasa drogowego: 457 m, szerokość pasa drogowego: 10 m powierzchnia pasa drogowego: 4570 m ² .	Uchwała Nr XXX/264/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 19 września 2013 r. w sprawie przekazania Gminie Kargowa zadania zarządzania drogami powiatowymi.	porozumienie
Nowogród Bobrzański	<p>Realizacji zadania inwestycyjnego pn. „Budowa zjazdu publicznego z drogi nr 3601F (ul. Kościuszki, dz. nr 574/4) na terenie Gimnazjum im. H. Brodatego (dz. nr 1862) w Nowogrodzie Bobrzańskim wraz z przebudową zjazdów publicznych oraz chodnika stanowiącego połączenie działek nr 1862 i 721 z drogą powiatową nr 3601F (ul. Kościuszki, dz. nr 574/4) w Nowogrodzie Bobrzańskim” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój.</p> <p>Wykonanie zadania przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa dzieci uczęszczających do Gimnazjum oraz w znacznym stopniu usprawni ruch samochodowy w obrębie ul. Kościuszki – ulicy przy której zlokalizowane są ważne dla mieszkańców instytucje publiczne i zakłady.</p>	Uchwała Nr XXX/266/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 19 września 2013 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Zielonogórskiego do zadania inwestycyjnego	umowa partnerska
Nowogród Bobrzański	Przekazanie Gminie Nowogród Bobrzański prowadzenia zadania własnego Powiatu polegającego na zarządzaniu częścią pasa drogi powiatowej nr 3601F (ul. Kościuszki w m. Nowogród Bobrzański), nr działki: 574/7, długość pasa drogowego: 116,5 m, szerokość pasa drogowego: 4 m powierzchnia pasa drogowego: 466 m ²	Uchwała Nr XXX/267/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 19 września 2013 r. w sprawie przekazania Gminie Nowogród Bobrzański zadania zarządzania drogą powiatową	porozumienie
Babimost	Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Budowa dróg gminnych nr 100121F ul. Jodłowa i Świerkowa w Babimoście” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój.	Uchwała Nr XXX/268/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 19 września 2013 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Zielonogórskiego do zadania inwestycyjnego.	umowa partnerska

	Wykonanie zadania przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców oraz w znacznym stopniu usprawni ruch samochodowy do dużej firmy produkcyjnej, gdyż drogi te stanowią jedyny szlak komunikacyjny prowadzący do firmy, a także jedyny dojazd dla mieszkańców miejscowości Podmokle Małe do instytucji publicznych, takich jak ośrodek zdrowia, szkoła, urząd i zakłady pracy zlokalizowanych na terenie Babimostu. Budowa dróg w znaczny sposób ułatwi mieszkańcom gminy dojazd do lotniska znajdującego się w Nowym Kramsku.		
Sulechów	Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Remont drogi – ul. Odrzańska w Sulechowie” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój. Wykonanie zadania przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa ruchu w ciągu komunikacyjnej relacji Sulechów – Zielona Góra, tj. łączącym drogę powiatową, poprzez drogę gminną i drogę krajową do drogi powiatowej w kierunku Zielonej Góry.	Uchwała Nr XXX/269/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 19 września 2013 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Zielonogórskiego do zadania inwestycyjnego.	umowa partnerska
Świdnica	Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Przebudowa dróg gminnych nr 006001F, nr 006013F, nr 006042F w miejscowości Słone” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój.	Uchwała Nr XXXII/282/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 28 listopada 2013 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej dla Gminy Świdnica.	umowa partnerska
Trzebiechów	Powierzenie Gminie Trzebiechów wykonania zadania w zakresie „Zarządzanie przystankami komunikacyjnymi zlokalizowanymi w ciągu dróg powiatowych w granicach administracji Gminy Trzebiechów”.	Uchwała Nr XXXIII/296/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 20 grudnia 2013 r. w sprawie przekazania Gminie Trzebiechów zadania w zakresie „Zarządzanie przystankami komunikacyjnymi zlokalizowanymi w ciągu dróg powiatowych w granicach administracji Gminy Trzebiechów”	porozumienie
2014			
Kargowa	Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Przebudowa dróg łączących ulicę Dolną z ulicą Sulechowską w Kargowej”	Uchwała Nr XXXVII/337/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 30 czerwca 2014 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej dla Gminy Kargowa	umowa partnerska
Zabór	Przekazanie Gminie Zabór prowadzenie zadania własnego Powiatu polegającego na modernizacji drogi powiatowej w miejscowości Dąbrowa. Informacje dotyczące odcinka pasa drogi powiatowej, nad którą zarząd przejmuje Gmina Zabór: nr działki 118, długość pasa drogowego: 160 m, szerokość pasa drogowego: 3,3 m, powierzchnia pasa drogowego: 528 m ² .	Uchwała Nr XXXVII/341/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 30 czerwca 2014 r. w sprawie przekazania Gminie Zabór realizacji zadania własnego powiatu	porozumienie
Sulechów	Wykonanie zadania pn. „Remont drogi – ul. Odrzańska w Sulechowie” realizowanego w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój	Uchwała Nr XXXIX/347/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 11 września 2014 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej dla Gminy Sulechów	umowa
Babimost	Przekazanie Gminie Babimost prowadzenie zadania własnego Powiatu polegającego na zarządzaniu częścią pasa drogi powiatowej nr 2101F - ul. Dworcowa w m. Babimost.	Uchwała Nr XXXIX/350/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 11 września 2014 r. w sprawie przekazania Gminie Babimost zadania zarządzania drogą powiatową nr 2101F – ul. Dworcowa w Babimoście	porozumienie
Babimost	Realizacja zadania inwestycyjnego pn. „Budowa dróg gminnych nr 100121F ul. Jodłowa i Świerkowa w Babimoście” w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój. Wykonanie zadania przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców oraz w znacznym stopniu usprawni ruch samochodowy do dużej firmy produkcyjnej, gdyż drogi te stanowią jedyny szlak komunikacyjny prowadzący do firmy, a także jedyny dojazd dla mieszkańców miejscowości Podmokle Małe do instytucji publicznych takich jak ośrodek zdrowia, szkoła, urząd i zakłady pracy zlokalizowanych na terenie Babimostu. Budowa dróg w znaczny sposób ułatwi mieszkańcom gminy dojazd do lotniska znajdującego się w Nowym Kramsku.	Uchwała Nr XXXIX/359/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 11 września 2014 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Zielonogórskiego do zadania inwestycyjnego	umowa partnerska

* dane za okres od 1 stycznia 2011 roku do 11 września 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Uchwał Rady Powiatu Zielonogórskiego, <http://bip.powiat-zielonogorski.pl/?c=738>, (data dostępu 30.06.2014).

Najważniejsze efekty realizacji inwestycji drogowych w powiecie zielonogórskim to:

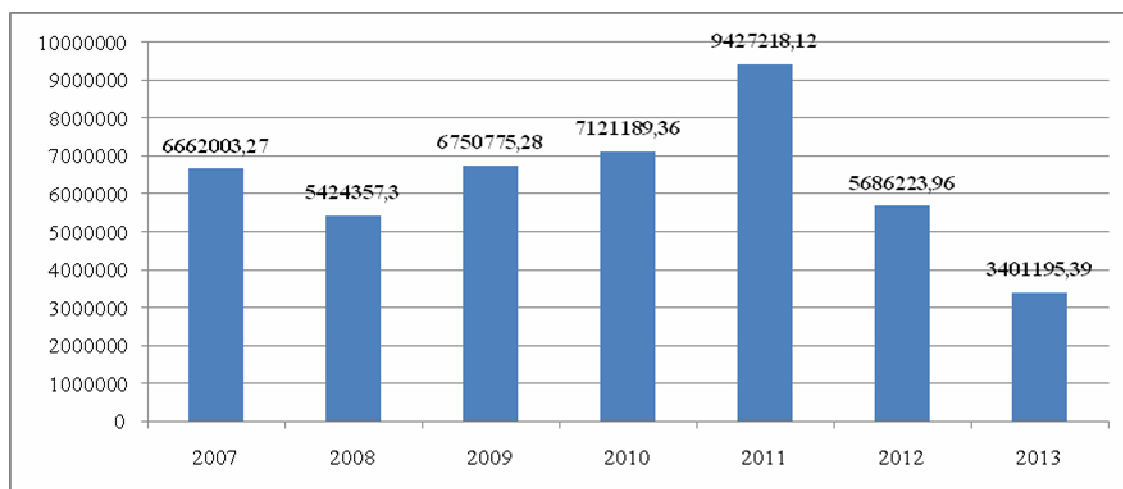
- poprawa jakości dróg powiatowych zwiększająca dostępność do krajowej sieci;
- wzmocnienie nawierzchni dróg powiatowych, wzrost bezpieczeństwa i polepszenie warunków ochrony środowiska;
- zmniejszenie uciążliwości ruchu drogowego dla użytkowników dróg i mieszkańców;
- obniżenie poziomu hałasu komunikacyjnego;
- zwiększenie dostępności komunikacyjnej w powiecie;
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej służąca umocnieniu potencjału rozwoju gmin;
- wzrost konkurencyjności powiatu.

W latach 2011-2012 powiat zielonogórski powierzył wykonanie zadania własnego – zimowe utrzymaniu dróg sześciu gminom: Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański i Zabór. Gminy zobowiązały się, na podstawie porozumienia, m.in. do utrzymania przejezdności dróg (w nocy i w dzień) oraz zwalczania śliskości pośniegowej i gołoledzi na ich terenie. W latach 2013-2014, zadanie – zimowe utrzymanie dróg powiatowych realizowało pięć gmin: Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański.

Środki finansowe dostępne w budżecie powiatu zielonogórskiego na modernizację i rozbudowę sieci dróg są niewystarczające w stosunku do zidentyfikowanych potrzeb.

Na wykresie 13. zaprezentowano wysokość nakładów finansowych przeznaczonych z budżetu powiatu zielonogórskiego na drogi powiatowe w latach 2007-2013.

Wykres 13. Wysokość nakładów finansowych na inwestycje drogowe w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 i 2013 rok.*

W 2013 roku wydatki na infrastrukturę drogową stanowiły 5,1% wydatków powiatu zielonogórskiego ogółem. W roku tym nastąpił wyraźny spadek środków finansowych przeznaczonych w budżecie powiatu na realizację inwestycji drogowych.

Zgodnie z Wieloletnim Planem Inwestycyjnym³⁸ potrzeby w zakresie realizacji zadań mających na celu rozwój infrastruktury drogowej w powiecie zielonogórskim dotyczą: budowy drogi powiatowej nr 1198F na odcinku Cigacice – Górzykowo, drogi gminnej nr 100121 ul. Jodłowa i Świerkowa w Babimoście, przebudowy drogi nr 1183F Nowogród Bobrzański – Klepina – Dragownia – Skibice II etap, nr 1189F na odcinku Kargowa – Karszyn, dróg łączących ul. Dolną z ul. Sulechowską w Karowej, nr 1191F na odcinku Wojnowo do drogi krajowej 32, modernizacji drogi: nr 1184F ul. Chłapowskiego w Zaborze, nr 1191 Kolesin – Wojnowo, nr 1176F Płoty – Leśniów Wielki, nr 1024 Bojadła – Pyrnik, nr 1198F (od skrzyżowania drogi wojewódzkiej 317 do m. Trzebiechów), nr 1184F Droszków – Czama – Dąbrowa, nr 1187 Zielona Góra – Sulechów, nr 1144F od drogi krajowej przez Radomię – Drzonków, drogi powiatowej w miejscowości Dąbrowa, nr 1192F w Smolnie Wielkim, ulic powiatowych w Sulechowie, pobocza wzdłuż drogi powiatowej w Droszkowie, chodnika wzdłuż drogi powiatowej w Trzebiechowie – I etap, chodnika w pasie drogi powiatowej ul. 9-go Maja w Nowogrodzie Bobrzańskim, drogi ul. Odrzańska w Sulechowie, drogi dojazdowej do gruntów rolnych na odcinku Sudół – Leśniów Wielki, przebudowy nawierzchni na drodze powiatowej nr 1140F Nowogród Bobrzański – Krzywaniec, wykonania odwodnienia oraz ułożenie chodnika na ul. 31 Stycznia w Sulechowie w ciągu drogi powiatowej nr 1201F, budowy zjazdu publicznego z drogi nr 3601F (ul. Kościuszki) na teren Gimnazjum w Nowogrodzie Bobrzańskim wraz z przebudową zjazdów publicznych oraz chodnika stanowiącego połączenie działek nr 1862 i 721 z drogą powiatową nr 3601F w Nowogrodzie Bobrzańskim, ułożenia dywanika asfaltowego na drodze powiatowej nr 1192F w miejscowości Ostrzyce do drogi krajowej nr 32, nr 1192 od Ostrzyc do Trzebiechowa, nr 1028F Miłsko-Dąbrowa, profilowania i utwardzenia drogi powiatowej (gruntowej) nr 1198F Podlegórz – Trzebiechów.

³⁸ Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXVII/336/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 30 czerwca 2014 r. w sprawie zmiany w „Planie Rozwoju Lokalnego Powiatu Zielonogórskiego na lata 2008-2015”.

Obok układu drogowego istotną rolę, szczególnie z punktu widzenia funkcjonowania transportu zbiorowego, na obszarze powiatu zielonogórskiego odgrywa sieć kolejowa. Infrastrukturę kolejową w powiecie cechuje duża spójność, dobra dostępność oraz stan techniczny, który można ocenić na średnim poziomie. W powiecie zielonogórskim podstawą układu kolejowego są linie kolejowe: nr 358 Zbąszynek – Czerwieńsk – Krosno Odrzańskie – Gubin o długości 96,407 km oraz nr 370 Zielona Góra – Nowogród Bobrzański – Żary o długość 53,326 km.

1.2.2. Infrastruktura gazowa i energetyczna

Długość sieci gazociągowej w powiecie zielonogórskim w 2012 roku wyniosła 613,9 km, co stanowi 16,1% długości sieci w województwie. W latach 2007-2012 długość sieci gazowej wzrosła o 87,2 km, tj. 16,6%.

Ogólny stopień zgazyfikowania obszaru powiatu zielonogórskiego wyrażony jako ilość gospodarstw domowych podłączonych do systemu gazowniczego ogółem wyniósł w 2011 roku 48,7%³⁹. Na terenie powiatu zielonogórskiego gmina Bojadła nie posiada dostępu do systemu gazowniczego.

Gęstość sieci gazowej na 100 km² w 2012 roku w powiecie stanowiła 29,4 km, tj. 41,3% więcej niż w województwie lubuskim.

W latach 2007-2012 zaobserwowano wzrost (o 35,7%) liczby mieszkań posiadających dostęp do sieci gazowej (Tabela 29.). Całkowita liczba odbiorców gazu z systemów dystrybucyjnych na obszarze powiatu zielonogórskiego w 2012 roku obejmowała 14458, tj. 15,2% więcej w porównaniu do 2007 roku. W 2012 roku przeciętne zużycie gazu na jednego mieszkańca w powiecie było wyższe o 29,6% niż w województwie lubuskim.

Tabela 29. Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski	2007		2008		2009		2010		2011		2012		
	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	
Sieć gazowa (w km)	3427,9	526,7	3469,2	538,2	3541,4	545,2	3573,8	551,6	3706,9	600,5	3808,4	613,9	
Przyłącza prowadzące do budynków (w szt.)	43674	5854	45769	6343	47676	6773	49498	7143	51117	7580	52588	7946	
Odbiorcy gazu z sieci (w tys.)	186,3	12,5	187,9	12,9	189,3	13,3	191,4	13,8	191,7	14,2	192,3	14,4	
Zużycie gazu z sieci	hmł	126,1	11,5	126,7	13,4	128,1	13,9	143,2	16,3	127,5	15,3	132,5	15,8
	na 1 mieszkańca w mł	125,0	127,8	125,6	148,2	126,9	152,2	141,6	177,9	124,7	163,9	129,6	168,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Przedsiębiorstwami dystrybucyjnymi gazu na terenie powiatu zielonogórskie są: Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. (PSG Sp. z o.o.) oraz EWE Energia Sp. z o.o. (EWE), które poprzez system sieci i urządzeń gazowniczych dostarczają gaz ziemny do celów komunalno-bytowych oraz do celów grzewczych budownictwa mieszkaniowego, usług, przemysłu. Zasięg działania PSG Sp. z o.o. obejmuje gminy: Sulechów, Babimost, Kargowa,

³⁹ *Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego*, Załącznik 1. Analiza stanu istniejącego systemów energetycznych, 2013, s. 120.

Świdnica, Zielona Góra, natomiast obszar oddziaływania EWE – Czerwieńsk, Sulechów, Świdnica, Zielona Góra, Zabór, Nowogród Bobrzański⁴⁰.

W 2012 roku w gospodarstwach domowych powiatu zielonogórskiego 29883 odbiorców korzystało z energii elektrycznej. Zużyto łącznie 73,1 GWh energii, tj. o 11,9% więcej niż w 2007 roku. W ciągu 2012 roku każdy odbiorca zużył przeciętnie 2447,2 kWh, czyli o 22,7% więcej w porównaniu do 2007 roku. Przeciętne zużycie energii elektrycznej na jednego mieszkańca w powiecie zielonogórskim było o 8,5% wyższe niż województwie lubuskim (Tabela 30.).

Tabela 30. Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski	2007		2008		2009		2010		2011		2012		
	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	
Odbiorcy energii elektrycznej	350826	27911	353371	28378	356814	28837	359205	29111	361125	29547	361843	29883	
Zużycie energii elektrycznej	w GWh	699,4	65,3	722,2	68,7	731,2	70,5	749,9	72,9	747,6	73,7	733,6	73,1
	na 1 mieszkańca w kWh	693,5	725,2	716,0	757,3	724,2	771,6	742,0	793,2	730,8	787,8	717,0	777,9
	na 1 odbiorcę w kWh	1993,6	2339,6	2043,8	2419,9	2049,2	2444,7	2087,8	2503,0	2070,3	2492,7	2027,3	2447,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

W powiecie zielonogórskimi wytwarzana jest energia z odnawialnych źródeł, do których zaliczyć należy energię z biogazu oraz energię wodną⁴¹. Na terenie powiatu zielonogórskiego znajdują się trzy elektrownie biogazowe, w tym dwie wytwarzające energię z biogazu rolniczego i jedna – z biogazu składowiskowego. Ponadto w powiecie funkcjonuje jedna elektrownia wodna przepływowa do mocy 0,3 MW. Nie występują natomiast elektrownie biomasowe, wiatrowe oraz wytwarzające energię z promieniowania słonecznego⁴².

W miejscowości Kalsk (gmina Sulechów) powstała biogazownia o mocy cieplnej 1,14 MW i elektrycznej 1,06 MW, której investorem jest Gospodarstwo Rolne w Bukowie Sp. z o.o. 92% wytworzonej energii elektrycznej sprzedawane jest do sieci elektroenergetycznej, a pozostałą część oraz uzyskane ciepło Spółka wykorzystuje na własne potrzeby. Uzyskane z niej ciepło służy miejscowej suszarni. Wsad do biogazowni stanowią: obornik, gnojowica oraz kiszonka kukurydziana. Odpad, czyli pozostały z procesu produkt pofermentacyjny jest odzyskiwany i służy do nawożenia pól (nawóz pozbawiony związków azotu). W miejscowości Klepsk (gmina Sulechów) powstała biogazownia o mocy elektrycznej 1,40 MW i cieplnej 1,00 MW, której investorem jest Gospodarstwo Rolne Kargowa – Klepsk Ryszard Maj, wytwarzająca energię elektryczną i ciepłą w turbinach gazowych i wymienniku ciepła. Instalacja przystosowana jest do przerabiania szerokiego

⁴⁰ *Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego*, Załącznik 1. Analiza stanu istniejącego systemów energetycznych, 2013, s. 108-110.

⁴¹ *Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego*, Załącznik 1. Analiza stanu istniejącego systemów energetycznych, 2013, s. 131-133; http://www.arr.gov.pl/data/02004/rejestr_biogazowni_rolniczych_04092014.pdf, (data dostępu 04.09.2014); <http://www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html>, (data dostępu 30.08.2014).

⁴² Na terenie powiatu zielonogórskiego, na obiektach użyteczności publicznej oraz prywatnych domach jednorodzinnych, zainstalowano kolektory słoneczne, *Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego*, Załącznik 1. Analiza stanu istniejącego systemów energetycznych, 2013, s. 146-147.

asortymentu półproduktów: gnojowicy świńskiej, pomiotu kurzego, wyśłoków browarnianych, różnego rodzaju kiszonek itp. Natomiast w miejscowości Racula (gmina Zielona Góra) znajduje się składowisko odpadów komunalnych, na którym prowadzone jest energetyczne wykorzystanie gazu wysypiskowego.

W 2010 roku powstał program rządowy pn.: „Kierunki rozwoju biogazowni rolniczych w Polsce w latach 2010-2020”, w ramach którego założono, że w każdej polskiej gminie (która ma odpowiednie warunki do uruchomienia takiego przedsięwzięcia) do 2020 roku powstanie średnio jedna biogazownia wykorzystująca biomasę pochodzenia rolniczego.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim pozytywnie zaopiniowała inwestycje dotyczące budowy elektrowni wodnych, wiatrowych oraz biogazowni i elektrociepłowni na terenie powiatu zielonogórskiego (Tabela 31.).

Tabela 31. Planowane elektrownie wiatrowe, wodne, biogazownie i elektrociepłownie na terenie powiatu zielonogórskiego (stan na dzień 16.04.2013 r.)

Gmina	Miejscowość	Inwestor	Typ inwestycji	Moc
ELEKTROWNIE WODNE				
Nowogród Bobrzański	Dobroszów Wielki, Dobroszów Mały, Nowogród Bobrzański	MEW DOBROSZÓW Sp. z o.o. ul. Piłsudskiego 40 67-100 Nowa Sól	Budowa małej elektrowni wodnej zlokalizowanej na rzece Bóbr w 50+140 km jej biegu	1,2 MW
Nowogród Bobrzański	Przybymierz	Osoba fizyczna	Budowa małej elektrowni wodnej zlokalizowanej na rowie szczegółowym Br-6 prawym dopływie rzeki Brzeznica Grochowo na działkach nr 17, 57/1, 94, 96, 97, 98/1, 98/2, 169, 167/11, 19/3	5 kW
Nowogród Bobrzański	Dragowina	Łukasz Hnatyszyn ul. Objazdowa 2 66-010 Dragowina	Budowa małej elektrowni wodnej zlokalizowanej na rzece Brzeznica	40 kW
ELEKTROWNIE WIATROWE				
Czerwieńsk	Leśniów Wielki	Elektrownie Wiatrowe – Administracja Sp. z o.o. ul. Stary Rynek 24 65-067 Zielona Góra	Budowa elektrowni wiatrowej zlokalizowanej na działce nr 499 obręb Leśniów Wielki	2,5 MW
Nowogród Bobrzański	Skibice	WINDPARK SKIBICE Sp. z o.o. ul. Stary Rynek 24 65-067 Zielona Góra	Budowa nowoczesnej farmy wiatrowej liczącej ok. 16 elektrowni wiatrowych z niezbędną infrastrukturą techniczną na dzierżawionych działkach nr 4/8, 5, 7, 9, 10/6, 12, 17, 21 zlokalizowanych na północ i południe od wsi Skibice	56 MW
Trzebiechów	Ostrzyce	Farma Wiatrowa Trzebiechów Sp. z o.o. ul. Parkowa 4 66-132 Trzebiechów	Budowa farmy wiatrowej Ostrzyce zlokalizowanej w obrębie ewidencyjnym Ostrzyce na działkach nr 225/4, 257, 231, 239/2, 161/1	12,5 MW
BIOGAZOWNIE				
Trzebiechów	Głuchowo	Osoba fizyczna	Budowa biogazowni w Głuchowie na działce nr 512	2 MW
ELEKTROCIEPŁOWNIE				
Trzebiechów	Trzebiechów	Bomafar Sp. z o.o. Dąbrówka 20 66-133 Klenica	Budowa elektrociepłowni na biogaz na działce nr 388/1 w miejscowości Trzebiechów	1 MW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim.

1.2.3. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Układy wodociągowe i kanalizacyjne gmin powiatu zielonogórskiego są w różnym stopniu zintegrowane i zcentralizowane.

Długość sieci wodociągowej w granicach powiatu zielonogórskiego w 2012 roku wynosiła 801,3 km, tj. 12,0% długości sieci w województwie lubuskim (Tabela 33.). W latach 2007-2012 jej długość wzrosła o 19,3%. Największy przyrost sieci wodociągowej nastąpił w gminach Świdnica (66,4%), Zielona Góra (28,3%), Kargowa (26,3%) i Czerwieńsk (21,8%) (Tabela 34.).

Gęstość sieci wodociągowej jest w znacznym stopniu zróżnicowana, na co wpływ ma gęstość zaludnienia i struktura zagospodarowania terenu. W powiecie zielonogórskim jej gęstość wyniosła w 2012 roku – 51,0 km na 100 km², tj. o 7,1% więcej niż w województwie lubuskim. W powiecie zielonogórskim największe zagęszczenie sieci wodociągowej (na 100 km²) występowało na terenie gmin Zielona Góra (84,0 km), Trzebiechów (64,1 km), Sulechów (57,1 km), Nowogród Bobrzański (50,6 km), Zabór (49,6 km), Czerwieńsk (46,1 km) oraz Babimost (45,6 km), a najmniejsze na terenie gmin Kargowa (24,3 km), Bojadła (26,1 km) oraz Świdnica (38,5 km).

W latach 2007-2012 dostępność do sieci wodociągowej ludności wzrastała. W 2012 roku w powiecie zielonogórskim z sieci wodociągowej korzystało 81 874 osoby, tj. 86,6% ogółu ludności, a w 2007 roku – 76215 (84,3%). Najwyższe wartości w 2012 roku uzyskały gminy: Sulechów (97,3%), Trzebiechów (96,9%), Zabór (93,4%) oraz Czerwieńsk (90,9%). W 2012 roku w gminach powiatu zielonogórskiego długość sieci kanalizacyjnej wyniosła 426,2 km, co stanowiło 13,3% długości sieci w województwie lubuskim (Tabela 32.). W latach 2007-2012 długość sieci kanalizacyjnej wzrosła o 104,4%. Największy przyrost sieci kanalizacyjnej nastąpił w gminach Zielona Góra (367%), Czerwieńsk (161,5%), Świdnica (103,5%) i Babimost (69,0%) (Tabela 33.).

Na terenie powiatu zielonogórskiego w 2012 roku gęstość sieci kanalizacyjnej na 100 km² stanowiła 27,2 km, tj. 19,3% więcej niż w województwie lubuskim. Wskaźnik ten był jednym z najwyższych wśród powiatów ziemskich województwa lubuskiego, wyższy był jedynie w powiecie świebodzińskim. Najbardziej zagęszczona sieć kanalizacyjna była na terenach gmin Świdnica (50,0 km), Babimost (47,9 km) oraz Czerwieńsk (40,4 km), najmniej w gminach Trzebiechów (2,5 km) oraz Zabór (5,2 km). W latach 2007-2012 gęstość sieci kanalizacyjnej w powiecie zielonogórskim wzrosła o 104,5%.

W 2012 roku z sieci kanalizacyjnej w powiecie zielonogórskim korzystało 48 777 osób, tj. 51,6% ogółu ludności. W latach 2007-2012 nastąpił wzrost osób korzystających z sieci kanalizacyjnej o 22,9%. Pomimo wzrostu tego odsetka, jest to jeden z najniższych wskaźników w województwie lubuskim, niższy był jedynie w powiecie gorzowskim i żarskim. W 2012 roku w powiecie zielonogórskim najwyższy wskaźnik ludności korzystającej z kanalizacji uzyskały gminy: Babimost (76,1%), Sulechów (75,6%) oraz Czerwieńsk (58,7%), najniższy – gmina Trzebiechów (8,3%). W gminie Bojadła do 2012 roku nie było sieci kanalizacyjnej.

Tabela 32. Wodociągi i kanalizacja w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski	2007		2008		2009		2010		2011		2012		
	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	
Sieć rozdzielcza (w km)	wodociągowa	5754,0	671,6	6016,7	698,9	6143,1	727,4	6459,8	760,1	6550,6	782,7	6658,7	801,3
	kanalizacyjna	2305,0	208,5	2465,6	265,5	2565,1	293,7	2709,0	304,1	2991,5	406,7	3191,6	426,2
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych (w szt)	wodociągowe	112200	13973	118738	14405	120060	14991	122259	15083	125099	16427	126416	16789
	kanalizacyjne	49253	4013	50812	4108	52745	4925	56681	5257	60007	7338	62617	7790
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	w dam ³ *	30565,1	2507,7	30961,0	2602,5	30298,1	2573,2	30730,8	2673,9	30663,3	2768,8	29345,3	25906
	na 1 mieszkańca w m ³	30,3	27,9	30,7	28,7	30,0	28,2	30,4	29,1	30,0	29,6	28,7	27,6
Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną (w dam ³)		30339,7	1897,2	30715,7	2037,0	29867,4	2327,4	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	33410	2958

* 1 dam³ = 1 000 m³

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Tabela 33. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012 według gmin

Jednostka terytorialna	Sieć rozdzielcza (w km)											
	wodociągowa						kanalizacyjna					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Babimost	42,3	42,3	42,3	42,3	42,3	42,3	16,5	16,5	19,9	19,9	44,4	44,4
Bojadła	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7	–	–	–	–	–	13,6
Czerwieńsk	73,7	78,6	78,6	78,7	89,1	89,8	30,1	30,1	30,1	30,2	77,7	78,7
Kargowa	24,7	24,7	26,0	26,0	31,0	31,2	13,6	13,6	13,6	13,6	17,8	17,9
Nowogród Bobrzański	112,8	112,8	115,4	131,2	131,3	131,3	28,2	28,7	31,3	31,3	31,4	31,4
Sulechów	122,8	122,8	124,9	128,4	130,9	135,1	57,6	58,3	59,6	60,2	78,8	79,0
Świdnica	37,2	43,2	56,9	56,9	56,9	61,9	39,5	47,2	58,7	68,7	76,4	80,4
Trzebiechów	45,9	47,0	47,3	47,1	49,3	51,9	2,3	2,3	2,3	2,0	2,0	2,0
Zabór	41,5	42,7	44,2	44,2	46,1	46,3	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9
Zielona Góra	144,0	158,1	165,1	178,6	179,1	184,8	15,8	63,9	73,3	73,3	73,3	73,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Tabela 34. Połączenia wodociągowe i kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012 według gmin

Jednostka terytorialna	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych (w szt.)											
	wodociągowe						kanalizacyjne					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Babimost	955	1004	1038	1058	1027	1076	559	581	628	666	895	1063
Czerwieńsk	1519	1607	1620	1634	1695	1758	639	650	661	665	739	913
Kargowa	752	745	786	834	1006	1022	394	376	396	418	482	506
Nowogród Bobrzański	1569	1664	1683	1701	1718	1734	570	594	634	644	654	656
Sulechów	2483	2505	2505	2520	3472	3530	593	593	593	628	2164	2175
Bojadła	675	705	715	723	731	739	–	–	–	–	–	–
Świdnica	1161	1214	1390	1423	1433	1457	601	641	817	886	1018	1091
Trzebiechów	653	667	678	671	676	682	30	42	30	18	18	18
Zabór	768	868	922	933	962	952	157	161	165	165	172	154
Zielona Góra	3438	3426	3654	3586	3707	3839	470	470	1001	1167	1192	1214

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Tabela 35. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012 według gmin

Jednostka terytorialna	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³
Babimost	204,0	31,5	219,6	33,8	199,5	30,7	206,6	31,0	216,6	34,2	218,0	34,4
Czerwieńsk	279,0	29,4	277,0	28,9	299,0	31,0	364,0	37,9	404,8	41,1	311,8	31,6
Kargowa	115,9	20,1	122,3	21,1	119,6	20,6	121,1	20,7	124,1	21,3	126,3	21,6
Nowogród Bobrzański	251,6	27,0	254,1	27,3	251,6	27,0	263,4	28,3	275,2	29,1	267,2	28,3
Sulechów	848,1	32,1	844,2	32,0	825,7	31,2	813,1	30,7	791,4	29,6	764,2	28,7
Bojadła	85,3	25,6	93,2	27,5	88,9	26,5	88,8	26,4	92,4	27,4	78,5	23,2
Świdnica	104,5	17,8	108,0	17,9	113,5	18,4	119,9	19,2	121,8	19,8	122,6	19,7
Trzebiechów	81,8	25,2	95,7	29,3	73,2	22,2	72,2	21,9	71,0	21,2	68,0	20,3
Zabór	126,2	34,9	125,9	35,0	125,3	34,3	132,4	35,5	141,4	36,9	117,1	30,0
Zielona Góra	411,3	24,9	462,5	27,6	476,9	27,8	492,4	28,2	530,1	28,5	516,9	27,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

W 2012 roku do gospodarstw domowych powiatu zielonogórskiego dostarczone 25906 dam³ wody, czyli średnie zużycie wody na jednego mieszkańca wyniosło 27,6 m³. Ilość odprowadzanych średniorocznie ścieków stanowiła 2958 dam³, tj. 8,8% ścieków odprowadzonych w województwie lubuskim (Tabela 35.).

Tabela 36. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski	2007		2008		2009		2010		2011		2012		
	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	
Ogółem (w hm ³)	87,6	4,6	94,0	4,2	89,4	4,2	89,5	4,2	88,1	4,2	92,3	4,2	
Przemysł	w hm ³	13,1	1,0	12,2	0,7	11,4	0,7	11,2	0,8	11,4	0,7	10,8	0,7
	w %	14,9	21,6	13,0	16,1	12,8	16,9	12,5	19,3	12,9	17,0	11,7	16,5
Rolnictwo i leśnictwo	w hm ³	36,2	0,5	42,9	0,3	40,0	0,3	40,0	0,2	38,1	0,2	43,5	0,2
	w %	41,3	10,6	45,6	6,0	44,7	6,1	44,6	4,0	43,3	4,0	72,2	4,0
Eksploatacja sieci wodociągowej	w hm ³	38,2	3,1	38,9	3,3	38,0	3,2	38,4	3,2	38,6	3,3	37,9	3,3
	w %	43,8	67,8	41,4	77,8	42,5	77,0	42,9	76,7	43,8	79,0	41,1	79,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Na terenie powiatu zielonogórskiego w 2012 roku funkcjonowało 18 oczyszczalni⁴³, w tym 3 oczyszczalnie przemysłowe i 15 – komunalnych. W większości były to oczyszczalnie biologiczne (77,8%), z podwyższonym usuwaniem biogenów (16,7%). W 2012 roku ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do oczyszczalni ścieków na terenie powiatu zielonogórskiego liczyła 3 062 dam³, z czego 3 061 dam³ stanowiły ścieki oczyszczone, w tym 2,8% – mechanicznie, 61,0% – chemicznie i biologicznie oraz 36,1% – z podwyższonym usuwaniem miogenów. Pomimo jednak zauważalnego w ostatnich latach postępu w zakresie budowy infrastruktury komunalnej zapewniającej odprowadzanie i efektywne oczyszczanie ścieków, w 2012 roku – 37,1% mieszkańców powiatu pozostało bez dostępu do oczyszczalni ścieków (Tabela 37.).

Tabela 37. Ścieki przemysłowe i komunalne oraz ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie L – województwo lubuskie Z – powiat zielonogórski	2007		2008		2009		2010		2011		2012		
	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	
Ogółem (w dam ³)	35418	2144	15620	2248	34815	2498	34977	2532	35610	2676	38082	3062	
Ścieki oczyszczone	ogółem (w dam ³)	32572	2028	33715	2132	33318	2378	34499	2531	34998	2675	37590	3061
	mechanicznie (w %)	3,4	6,0	2,5	6,6	2,7	5,5	2,5	4,5	2,2	3,2	2,0	2,8
	chemicznie i biologicznie (w %)	29,4	68,5	31,3	68,4	33,5	59,9	36,4	64,9	33,1	64,6	30,9	61,0
	z podwyższonym usuwaniem biogenów (w % ścieków oczyszczonych)	59,1	20,1	61,3	19,9	59,6	29,7	59,7	30,5	63,0	32,2	67,1	36,1
Ścieki nieoczyszczone (w dam ³)	2846	116	1768	116	1497	120	478	1,0	612	1,0	492,3	1,0	
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (w % ludności ogółem)	65,2	46,2	68,4	49,4	67,4	51,0	68,4	51,2	68,0	61,1	70,3	62,9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

⁴³ *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2013*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.

1.2.4. Gospodarka odpadami

Województwo lubuskie⁴⁴ zostało podzielone na cztery regiony gospodarowania odpadami komunalnymi (północny, centralny, wschodni, zachodni). Powiat zielonogórski należy do regionu wschodniego, który obejmuje 30 gmin i 2 miasta. Region wschodni posiada pięć Regionalnych Instalacji do Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) są to: Sita Zachód Sp. z o.o. we Wrocławiu, Wexpool Sp. z o. o. w Dąbrowce Wlkp., TEW Gospodarowanie Odpadami Sp. z o.o. w Kiełczu, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Zielonej Górze, Agmarex Sp. z o.o. Zakład Utylizacji Odpadów w Nowym Świecie.

Na terenie regionu wschodniego istnieje porozumienie gmin pn. Zielonogórski Związek Gmin, który powołano w celu wspólnego wykonywania zadań własnych gmin w zakresie utrzymania czystości i porządku oraz unieszkodliwiania odpadów komunalnych⁴⁵. Aktualnie jego członkami są 2 jednostki samorządu terytorialnego – Miasto oraz Gmina Zielona Góra⁴⁶. Miasto oraz Gmina Zielona Góra objęte są wspólnym projektem, w związku z tym kierują odpady komunalne do ZZO Zielona Góra – Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Zielona Góra przez wyznaczony okres trwałości projektu, czyli do 30 września 2018 roku⁴⁷. Ponadto na terenie powiatu zielonogórskiego funkcjonuje też związek międzygminny pn. Eko-Przyszłość⁴⁸, do którego należy 13 gmin, w tym Bojadła i Kargowa. Pozostałe gminy powiatu zielonogórskiego, czyli Babimost, Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów i Zabór nie przynależą do żadnego związku międzygminnego i indywidualnie realizują zadania z zakresu gospodarki odpadami.

Tabela 38. Odpady wytworzone i nagromadzone oraz teren ich składowania w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie			2007		2008		2009		2010		2011		2012	
L – województwo lubuskie			L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z
Z – powiat zielonogórski														
Odpady w tys. t	wytworzone w ciągu roku	ogółem	727,0	68,0	706,4	79,4	730,0	113,1	914,3	216,0	1135,4	401,9	924,9	205,6
		poddane odzyskowi	512,2	26,8	456,2	41,9	479,0	79,1	705,5	178,2	1079,0	400,7	883,6	204,8
		unieszkodliwione	159,1	6,0	184,6	5,6	181,3	4,2	138,5	8,6	49,4	0,7	40,05	0,5
		magazynowane czasowo	55,7	35,2	65,6	31,9	69,7	29,8	70,3	29,9	7,0	0,5	1,0	0,3
	nagromadzone (stan w końcu roku)		2913,8	–	2905,3	–	2943,6	–	2663,2	–	2664,2	–	2695,9	–
Tereny składowania odpadów niezrekultywowane (stan w końcu roku) w ha			53,5	–	55,4	–	50,2	–	45,0	–	39,9	–	39,9	–

⁴⁴ Uchwała nr XXX/281/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 10 września 2012 r. w sprawie wykonania Planu gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku; Uchwała nr XXXIII/351/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 grudnia 2012 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wykonania Planu gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku.

⁴⁵ Obwieszczenie Wojewody Lubuskiego z dnia 1 kwietnia 2014 r. w sprawie zmiany statutu Zielonogórskiego Związku Gmin, Dziennik Urzędowy Województwa Lubuskiego, Gorzów Wielkopolski, dnia 7 kwietnia 2014 r., poz. 860

⁴⁶ Gminy Czerwieńsk i Świdnica wystąpiły z Zielonogórskiego Związku Gmin i od 1 sierpnia 2014 r. będą indywidualnie realizować zadania związane z gospodarką odpadami: Uchwała nr XXVIII/298/14 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie wystąpienia z Zielonogórskiego Związku Gmin, Uchwała nr XLV/246/14 Rady Gminy Świdnica z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie wystąpienia z Zielonogórskiego Związku Gmin.

⁴⁷ Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Zielonogórskiego Związku Gmin za rok 2013, Zielonogórski Związek Gmin, Zielona Góra 2014, s. 9.

⁴⁸ Statut Związku Międzygminnego „EKO-PRZYSZŁOŚĆ”, Dziennik Urzędowy Województwa Lubuskiego, Gorzów Wielkopolski, dnia 18 lipca 2012 r., poz. 1454.

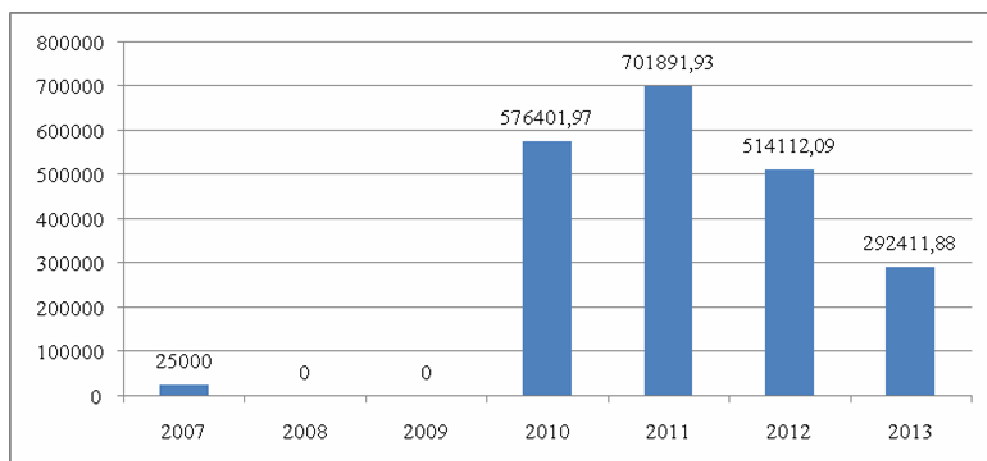
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy* (z lat 2008-2013), Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Na terenie powiatu zielonogórskiego w 2012 roku wytworzono 205,6 tys. ton odpadów, z czego aż 99,6% poddano odzyskowi, podczas gdy w 2007 roku – jedynie 39,4%. Nastąpił wyraźny spadek odpadów przeznaczonych do składowania z 35,2 tys. ton w 2007 roku do 0,3 tys. ton w 2012 roku.

Szczegółowe zasady funkcjonowania gospodarki odpadami w powiecie zielonogórskim określono w Planie Gospodarki Odpadami dla powiatu zielonogórskiego na lata 2009-2012 z perspektywą na lata 2013-2020⁴⁹.

⁴⁹ Uchwała nr XXXIX/305/10 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 26 sierpnia 2010 roku.

Wykres 14. Wysokość nakładów finansowych na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 i 2013 rok.

W 2013 roku wydatki publiczne na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w budżecie powiatu zielonogórskiego wyniosły 292 411,9 zł i stanowiły jedynie 0,44% wydatków powiatu zielonogórskiego ogółem. Wykres 14. prezentuje wysokość nakładów finansowych przeznaczonych na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w latach 2007-2013.

1.3. Sfera społeczna

1.3.1. Edukacja publiczna

W powiecie zielonogórskim istnieje dobrze rozwinięty system szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego. W roku szkolnym 2013/2014 obejmował on⁵⁰:

- 38 szkół podstawowych,
- 18 gimnazjów,
- 3 licea ogólnokształcące,
- 1 technikum,
- 2 zasadnicze szkoły zawodowe,
- 1 szkołę specjalną przysposabiającą do pracy.

W latach 2009-2014 na terenie powiatu zielonogórskiego miały miejsce zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych. Jedną z przyczyn tych zmian była nowelizacja ustawy o systemie oświaty⁵¹. Od 1 września 2008 roku do 31 sierpnia 2012 roku powiat zielonogórski prowadził następujące jednostki oświatowe:

- 1) 1 liceum ogólnokształcące,
- 2) 2 zespoły szkół ponadgimnazjalnych, w ramach których funkcjonowało 6 rodzajów szkół, zespół pracowni zawodowych oraz 1 internat,
- 3) 1 specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, w tym: przedszkole specjalne (od roku szkolnego 2010/2011), 1 szkoła podstawowa specjalna, 1 gimnazjum specjalne, 2 szkoły ponadgimnazjalne specjalne: zasadnicza szkoła zawodowa specjalna i szkoła specjalna przysposabiająca do pracy oraz 1 internat – w dwóch siedzibach,
- 4) 1 młodzieżowy ośrodek socjoterapii, w tym szkoła podstawowa specjalna i internat,
- 5) 2 zespoły szkół specjalnych, w tym 2 szkoły podstawowe specjalne, 2 gimnazja specjalne i 2 zespoły pozalekcyjne zajęć wychowawczych,
- 6) 1 poradnię psychologiczno-pedagogiczną wraz z filią,
- 7) 1 szkolne schronisko młodzieżowe.

1 września 2012 roku wprowadzono zmiany w sieci publicznych szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych przez powiat zielonogórski. W wyniku tych zmian od 1 września 2012 roku powiat zielonogórski prowadzi następujące jednostki oświatowe:

- 1) 2 licea ogólnokształcące,
- 2) 1 zespół szkół ponadgimnazjalnych, w ramach którego funkcjonuje 5 rodzajów szkół, zespół pracowni zawodowych i 1 internat,
- 3) 1 specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, w tym: przedszkole specjalne, 1 szkoła podstawowa specjalna, gimnazjum specjalne, 2 szkoły ponadgimnazjalne specjalne: zasadnicza szkoła zawodowa specjalna i szkoła specjalna przysposabiająca do pracy oraz 1 internat – w dwóch siedzibach,
- 4) 1 młodzieżowy ośrodek socjoterapii, w tym szkoła podstawowa specjalna i internat,
- 5) 2 zespoły szkół specjalnych, w tym 2 szkoły podstawowe specjalne, 2 gimnazja specjalne i 2 zespoły pozalekcyjne zajęć wychowawczych,
- 6) 1 poradnię psychologiczno-pedagogiczną wraz z filią,
- 7) 1 szkolne schronisko młodzieżowe.

⁵⁰ www.ko-gorzow.edu.pl, (data dostępu 11.09.2014)

⁵¹ Ustawa z 19.08.2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206).

Wykaz publicznych szkół ponadgimnazjalnych oraz zmiany w sieci tych szkół na terenie powiatu zielonogórskiego w latach 2008-2014 przedstawia tabela 39.

Tabela 39. Wykaz publicznych szkół ponadgimnazjalnych na terenie powiatu zielonogórskiego w latach 2008-2014

Lp.	Nazwa i adres szkoły funkcjonującej od 01.09.2008 r. do 31.08.2012 r.	zmiany wprowadzone w 2012 r.	Nazwa i adres szkoły funkcjonującej od 01.09.2012 r.
1.	Liceum Ogólnokształcące w Sulechowie ul. Licealna 10, 66-100 Sulechów	-	Liceum Ogólnokształcące w Sulechowie ul. Licealna 10, 66-100 Sulechów
2.	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Sulechowie ul. Licealna 10, 66-100 Sulechów	przekształcenie 01.09.2012	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Sulechowie ul. Licealna 10, 66-100 Sulechów
3.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. gen. Wł. Sikorskiego w Sulechowie ul. Piaskowa 53, 66-100 Sulechów	-	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. gen. Wł. Sikorskiego w Sulechowie ul. Piaskowa 53, 66-100 Sulechów
a)	Liceum Ogólnokształcące w ZSP w Sulechowie	likwidacja 31.08.2012	-
b)	Liceum Profilowane w ZSP w Sulechowie	wszczęcie likwidacji 01.09.2012	-
c)	Technikum w ZSP w Sulechowie	-	Technikum w ZSP w Sulechowie
d)	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w ZSP w Sulechowie	-	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w ZSP w Sulechowie
e)	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące w ZSP w Sulechowie	likwidacja 31.08.2012	-
f)	Technikum Uzupełniające w ZSP w Sulechowie	likwidacja 31.08.2012	-
g)	Szkoła Policealna w ZSP w Sulechowie	likwidacja 31.08.2012	-
h)	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w ZSP w Sulechowie	-	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w ZSP w Sulechowie
i)	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w ZSP w Sulechowie	wszczęcie likwidacji 01.09.2012	-
j)	Szkoła Policealna dla Dorosłych w ZSP w Sulechowie	likwidacja 31.08.2012	-
4.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Czerwieńsku ul. Małoszkolna 2, 66-016 Czerwieńsk	rozwiązanie 31.08.2012	-
a)	Liceum Ogólnokształcące w ZSP w Czerwieńsku	-	Liceum Ogólnokształcące w Czerwieńsku ul. Małoszkolna 2, 66-016 Czerwieńsk
b)	Technikum w ZSP w Czerwieńsku	likwidacja 31.08.2012	-
c)	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w ZSP w Czerwieńsku	likwidacja 31.08.2012	-
d)	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w ZSP w Czerwieńsku	likwidacja 31.08.2012	-
e)	Szkoła Policealna dla Dorosłych w ZSP w Czerwieńsku	likwidacja 31.08.2012	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

Ponadto w latach 2007-2011 w prowadzonej przez powiat ewidencji szkół i placówek niepublicznych zarejestrowane były 3 jednostki oświatowe, w tym 2 szkoły niepubliczne

posiadające uprawnienia szkół publicznych i 1 internat sportowy. Od roku szkolnego 2011/2012 w ewidencji tej zarejestrowana jest 1 placówka niepubliczna - internat sportowy, który z dniem 1 stycznia 2015 r. prowadzony będzie przez miasto Zielona Góra⁵².

W związku z obserwowanym od kilkunastu lat niżej demograficznym systematycznie maleje liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez powiat zielonogórski. W roku szkolnym 2013/2014 uczyło się w nich 1489 uczniów – o 5,7% mniej w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym (o 18,5% mniej w porównaniu do roku szkolnego 2009/2010), z tego do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 1201 uczniów, o 6,8% mniej w stosunku do poprzedniego roku szkolnego (o 21,8% mniej w stosunku do roku szkolnego 2009/2010), zaś do szkół podstawowych i gimnazjów (specjalnych) uczęszczało 267 uczniów, o 1,5% mniej w stosunku do poprzedniego roku szkolnego (o 8,6% mniej w stosunku do roku szkolnego 2009/2010) (Tabela 40.).

Tabela 40. Liczba uczniów w jednostkach oświatowych prowadzonych przez powiat zielonogórski oraz w szkołach niepublicznych działających na terenie powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Szkoły publiczne , w tym:	1827	1780	1675	1579	1489
Szkoły ponadgimnazjalne	1 496	1444	1342	1243	1157
Szkoły ponadgimnazjalne specjalne	39	40	37	46	44
Szkoły podstawowe specjalne oraz gimnazja specjalne	292	296	296	271	267
Przedszkola specjalne	-	-	-	19	21
Szkoły niepubliczne , w tym:	103	82	-	-	-
Szkoły ponadgimnazjalne	103	82	-	-	-
Razem	1930	1862	1675	1579	1489

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

Największą jednostką oświatową prowadzoną przez powiat zielonogórski jest Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych (ZSP) w Sulechowie. W roku szkolnym 2013/2014 jednostka ta prowadziła 29 oddziałów, w których kształciło się 682 uczniów, tj. 45,8% wszystkich uczniów szkół prowadzonych przez powiat. Należy jednak zaznaczyć, że w ostatnich latach spośród wszystkich jednostek oświatowych prowadzonych przez powiat zielonogórski ZSP w Sulechowie odnotował największy spadek liczby uczniów – w roku szkolnym 2013/2014 w porównaniu do roku 2009/2010 liczba uczniów zmniejszyła się aż o 34% (Tabela 41.).

W roku szkolnym 2014/2015 ZSP w Sulechowie kształci w następujących zawodach:

- 1) Technikum (4 lata): technik energetyk, technik informatyk, technik ekonomista, technik organizacji usług gastronomicznych, technik mechatronik, technik hotelarstwa, technik obsługi turystycznej, technik logistyk.
- 2) Zasadnicza szkoła zawodowa (3 letnia): kucharz, elektryk, mechanik pojazdów samochodowych, inne zawody wymienione w klasyfikacji zawodów po wcześniejszym podpisaniu umowy o pracę w zakładzie przemysłowym, usługowym lub rzemieślniczym.
- 3) Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych – forma zaoczna (3 lata, absolwenci ZSZ 2 lata).

Drugą pod względem wielkości jednostką oświatową prowadzoną przez powiat zielonogórski jest Liceum Ogólnokształcące (LO) w Sulechowie. W roku szkolnym

⁵² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy, Dz.U. z 2014 r. poz. 1023.

2013/2014 jednostka ta prowadziła 13 oddziałów, w których kształciło się 320 uczniów, tj. 21,5% wszystkich uczniów szkół prowadzonych przez powiat – o 0,% mniej w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym i o 11,6% mniej w porównaniu do roku szkolnego 2009/2010 (Tabela 41.).

W roku szkolnym 2014/2015 LO w Sulechowie kształci w klasie⁵³:

1) europejskiej - przedmiotami wiodącymi są: geografia, język obcy (j. ang. lub j. niem.), historia. Przedmiotami uzupełniającymi są: historia i społeczeństwo lub przyroda. Dodatkowo uczniowie mogą się uczyć: podstaw wiedzy o prawie, podstaw dziennikarstwa, podstaw języka łacińskiego.

2) medyczo – przyrodniczej - przedmiotami wiodącymi są: biologia, chemia, fizyka oraz język obcy (j. ang. lub j. niem.). Przedmiotami uzupełniającymi są: historia i społeczeństwo lub przyroda. Dodatkowo uczniowie mogą się uczyć: języka łacińskiego dla biologów i ratownictwa przedmedycznego.

3) politechnicznej - przedmiotami wiodącymi są: matematyka, fizyka, język obcy (j. ang. lub j. niem.). Przedmiotami uzupełniającymi są historia i społeczeństwo lub przyroda.

4) klasie wojskowej - przedmiotami wiodącymi są: geografia, wojska, język obcy (j. ang. lub j. niem.). Przedmiotami uzupełniającymi są: historia i społeczeństwo lub przyroda. Dodatkowo uczniowie uczą się przysposobienia wojskowego. Zajęcia praktyczne odbywają się w jednostce wojskowej 5LPA oraz młodzież ma możliwość uczestniczyć w pokazach ćwiczeń na poligonie wojskowym.

5) sportowej - przedmiotami wiodącymi są: geografia, biologia, język obcy (j. ang. lub j. niem.). Przedmiotami uzupełniającymi są: historia i społeczeństwo lub przyroda. Dodatkowo uczniowie mogą się uczyć podstaw języka łacińskiego. Klasa sportowa to jedyny na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej, w woj. lubuskim ośrodek szkolenia SOS dla dziewcząt w zakresie piłki siatkowej.

Trzecią pod względem wielkości jednostką oświatową prowadzoną przez powiat zielonogórski jest Liceum Ogólnokształcące (LO) w Czerwieńsku, które odnotowało w ostatnich latach największy wzrost liczby uczniów. W roku szkolnym 2013/2014 w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym liczba uczniów w LO w Czerwieńsku wzrosła o 6,2%, natomiast w porównaniu do roku szkolnego 2009/2010 liczba ta wzrosła aż o 53,5% (Tabela 41.).

Zmiana liczby uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych znajdujących się na terenie powiatu zielonogórskiego odzwierciedla występującą od wielu już lat tendencję w polskim szkolnictwie – preferowanie liceów względem szkół zawodowych.

Kolejne cztery jednostki oświatowe prowadzone przez powiat zielonogórski to tzw. jednostki specjalne, do których uczęszczają uczniowie wymagający stosowania specjalnej organizacji nauki oraz specjalnych metod wychowania. W latach 2009-2014 liczba uczniów i wychowanków w jednostkach oświatowych tj. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Sulechowie, Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Przytoku, Zespół Szkół Specjalnych w Zaborze przy Centrum Leczenia Dzieci i Młodzieży, Zespół Szkół Specjalnych w Wojnowie przy Szpitalu Rehabilitacyjno - Lecznicy dla Dzieci, kształtowała się na podobnym poziomie.

W tabeli 41. przedstawiono liczbę uczniów i oddziałów w poszczególnych jednostkach oświatowych prowadzonych przez powiat zielonogórski w latach 2009-2014.

⁵³ <http://www.losulechow.pl/o-nas/rekrutacja> (data dostępu 11.09.2014)

Tabela 41. Liczba uczniów i oddziałów w powiatowych jednostkach oświatowych w latach 2009-2014

Wykaz jednostek	2009/2010		2010/2011		2011/2012		2012/2013		2013/2014	
	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.
Liceum Ogólnokształcące w Sulechowie	362	14	334	13	308	12	322	13	320	13
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Czerwieńsku / Liceum Ogólnokształcące w Czerwieńsku ¹⁾	101	5	111	5	129	5	146	6	155	6
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Sulechowie	1033	44	976	41	905	37	775	32	682	29
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Sulechowie	122	15	125	14	127	15	130	16	130	14
Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Przytoku	72	6	72	6	72	6	72	6	72	6
Zespół Szkół Specjalnych w Zaborze przy CLDziM ²⁾	92	10	92	10	92	10	91	10	88	10
Zespół Szkół Specjalnych w Wojnowie przy SR-LdDz ³⁾	45	5	44	5	42	3	43	3	42	3
Razem	1827	99	1754	94	1675	88	1579	86	1489	81

¹⁾ Od 01.09.2012 r. Liceum Ogólnokształcące w Czerwieńsku

²⁾ Zespół Szkół Specjalnych w Zaborze przy Centrum Leczenia Dzieci i Młodzieży

³⁾ Zespół Szkół Specjalnych w Wojnowie przy Szpitalu Rehabilitacyjno - Lecznicy dla Dzieci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

Największą popularnością wśród absolwentów gimnazjów w powiecie zielonogórskim od wielu lat cieszą się licea ogólnokształcące, na drugim miejscu znajdują się technika. W ostatnich latach szkoły te odnotowały największy nabór do klas pierwszych. Z kolei szkoły tj. liceum profilowane, uzupełniające licea ogólnokształcące, w wyniku zmian wprowadzonych w ustawie o systemie oświaty nie przeprowadziły naboru do klas pierwszych w roku szkolnym 2012/2013 i 1 września 2012 roku wszczęto ich likwidację (Tabela 42.).

Tabela 42. Nabór do klas pierwszych w szkołach prowadzonych przez Powiat Zielonogórski w latach 2009-2013

Wykaz jednostek	2009/2010		2010/2011		2011/2012		2012/2013		2013/2014	
	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.	liczba uczniów	liczba oddział.
Liceum Ogólnokształcące w Sulechowie	100	4	116	4	96	4	121	5	105	4
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Czerwieńsku / Liceum Ogólnokształcące w Czerwieńsku ¹⁾	31	1	60	2	61	2	63	2	58	2
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Sulechowie	365	13	364	14	273	9	208	8	194	7
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Sulechowie	27	3,29	32	2,79	30	3,88	24	3,03	26	3,13
Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Przytoku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zespół Szkół Specjalnych w Zaborze przy CLDziM ^{2) 4)}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zespół Szkół Specjalnych w Wojnowie przy SR-LdDz ^{3) 4)}	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹⁾ Od 01.09.2012 r. Liceum Ogólnokształcące w Czerwieńsku

²⁾ Zespół Szkół Specjalnych w Zaborze przy Centrum Leczenia Dzieci i Młodzieży

³⁾ Zespół Szkół Specjalnych w Wojnowie przy Szpitalu Rehabilitacyjno - Leczniczym dla Dzieci

⁴⁾ Szkoła przyszpitalna, do której nie prowadzi się naboru (uczy dzieci, które przebywają na leczeniu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

W roku szkolnym 2013/2014 we wszystkich typach szkół prowadzonych przez powiat zielonogórski pracowało 278 nauczycieli, to jest o 9% więcej niż w roku poprzednim. Jednym z ważniejszych aspektów dotyczących sytuacji nauczycieli jest ich awans zawodowy. W Karcie Nauczyciela ustawodawca określił możliwości awansu nauczycieli według czterostopniowej skali. Kariera rozpoczyna się od stopnia stażysty. Po roku pracy i po uzyskaniu pozytywnej oceny z egzaminu można uzyskać stopień nauczyciela kontraktowego. Po kolejnych trzech latach oraz zdaniu egzaminu kwalifikującego, nauczyciel uzyskuje mianowanie. Potem możliwe jest uzyskanie najwyższego stopnia to jest stopnia nauczyciela dyplomowanego⁵⁴.

W roku szkolnym 2013/2014 aż 47,5% kadry pedagogicznej stanowili nauczyciele dyplomowani, natomiast 28,4% nauczycieli posiadało stopień nauczyciela mianowanego. Z kolei nauczyciele kontraktowi i stażyści to odpowiednio 17,6% i 2,5% wszystkich nauczycieli. Nauczyciele bez stopnia awansu stanowili 3,9% wszystkich nauczycieli. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w analizowanym okresie 2009-2014 zmalał odsetek nauczycieli stażystów i mianowanych (odpowiednio o 3,8 pkt. proc. i 2,3 pkt. proc.), wzrósł natomiast odsetek nauczycieli bez stopnia awansu zawodowego oraz nauczycieli dyplomowanych (odpowiednio o 3,6 pkt. proc. i 1,4 pkt. proc.) (Tabela 43.).

Tabela 43. Kadra pedagogiczna wg awansu zawodowego w szkołach prowadzonych przez powiat zielonogórski w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	Liczba	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Nauczyciel bez st. awansu zaw.	pracowników	1	5	7	10	11
	etatów	1,5	1,19	1,26	3,03	3,36
Nauczyciel stażysta	pracowników	16	12	11	10	7
	etatów	13,22	10,81	9,65	7,05	5,17
Nauczyciel kontraktowy	pracowników	42	47	41	41	49
	etatów	39,57	42,67	37,65	36,2	42,76
Nauczyciel mianowany	pracowników	78	78	76	69	79
	etatów	68,74	67,31	65,77	62,55	71,03
Nauczyciel dyplomowany	pracowników	117	123	130	125	132
	etatów	107,35	110,61	114,88	115,25	124,3
Razem	pracowników	254	265	265	255	278
	etatów	230,38	232,59	229,15	224,08	246,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

Wśród innych - prowadzonych przez powiat zielonogórski - placówek wspierających proces oświatowo-wychowawczy dzieci i młodzieży, znajduje się Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sulechowie z filią w Zielonej Górze, Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii oraz Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Przytoku.

⁵⁴ *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013*, GUS, Warszawa 2013, s. 119.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sulechowie z filią w Zielonej Górze udziela pomocy uczniom, ich rodzicom i nauczycielom przedszkoli, szkół i placówek mających siedzibę na terenie powiatu. Poradnia jest specjalistyczną placówką resortu oświaty prowadzącą działalność diagnostyczną, konsultacyjną, terapeutyczną, psychoedukacyjną, doradczą, profilaktyczną oraz informacyjną w środowiskach wychowujących dzieci i młodzież (Tabela 44.).

Tabela 44. Działalność Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Sulechowie z filią w Zielonej Górze

Lp.	Rodzaj działalności	Charakterystyka działalności
1.	Diagnostyczna	<p>Diagnoza psychologiczna, pedagogiczna, logopedyczna - rozpoznanie i określanie możliwości (potencjału) dzieci i młodzieży oraz ich indywidualnych potrzeb edukacyjno – wychowawczych, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznanie przyczyn trudności w nauce oraz problemów przystosowawczych uczniów, określanie rodzaju i zakresu niezbędnej pomocy psychologiczno – pedagogicznej, - diagnoza dzieci i młodzieży z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi, wymagającymi kształcenia specjalnego, względnie zajęć rewalidacyjno – wychowawczych, - diagnoza psychologiczna, pedagogiczna i logopedyczna dzieci i młodzieży, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły, - opracowanie diagnozy badanych dzieci i młodzieży.
2.	Konsultacyjna	<p>Udzielanie konsultacji rodzicom, nauczycielom i uczniom, przede wszystkim w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wspomagania rozwoju dziecka, - wspomagania wychowania dzieci i młodzieży, - rozwiązywania problemów edukacyjnych, przystosowawczych, problemów dojrzewania i innych, - pomocy merytorycznej udzielanej pedagogom, logopedom, nauczycielom.
3.	Terapeutyczna	<p>Prowadzenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - różnego rodzaju form terapii psychologicznej i pedagogicznej dla dzieci i młodzieży, - indywidualnych terapii dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, - logoterapii dla dzieci i młodzieży w wieku przedszkolnym i szkolnym. <p>Ponadto poradnia inspirowała działalność terapeutyczną w przedszkolach, szkołach i placówkach rejonu.</p>
4.	Psychoedukacyjna	<ul style="list-style-type: none"> - Wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny. - Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. - Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży ze specjalnymi uzdolnieniami. - Wskazywanie możliwości rozwijania umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli.
5.	Doradcza	<ul style="list-style-type: none"> - Doradztwo psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne dla dzieci młodzieży, rodziców, nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych. - Pomoc uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej.
6.	Profilaktyczna	<ul style="list-style-type: none"> - Prowadzenie działalności informacyjnej, edukacyjnej i konsultacyjnej w zakresie zapobiegania patologiom społecznym. - Udzielanie specjalistycznej pomocy dzieciom i młodzieży zagrożonym niedostosowaniem społecznym oraz ich rodzinom. - Inicjowanie różnych form pracy wychowawczej w środowisku szkolnym i pozaszkolnym dzieci i młodzieży.
7.	Informacyjna	<p>Prowadzenie działalności informacyjnej dla rodziców, nauczycieli i uczniów.</p>

Źródło: <http://pppsulechow.edupage.org>, (data dostępu 09.10.2014).

Pracownicy poradni realizują zadania placówki również poza poradnią, w środowisku dzieci i młodzieży, w tym w razie potrzeby w środowisku rodzinnym. Poradnia udziela m.in.

pomocy psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna pełni istotną rolę we współtworzeniu interdyscyplinarnego systemu pomocy dziecku i rodzinie na terenie powiatu, wspiera szkoły w realizacji ich zadań, szczególnie w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Jest otwarta na współpracę ze wszystkimi podmiotami środowiska lokalnego oraz na zmieniające się potrzeby klientów indywidualnych, szkół i placówek.

1.3.2. Pomoc społeczna i jej kontekst

Sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców powiatu

W Polsce w 2012 roku dla osoby samotnie gospodarującej ustalono kwotę 519 zł jako granicę minimum egzystencji (wzrost o 4,8% w stosunku do roku poprzedniego). Jest to poziom dochodów (wydatków) niezbędny do przetrwania, natomiast granica ubóstwa relatywnego dla gospodarstwa jednoosobowego wynosiła 693 zł, a ustawowego 542 zł. Oznacza to, że dla gospodarstwa 4-osobowego (2 osoby dorosłe plus 2 dzieci do 14 lat) były to kwoty odpowiednio dla minimum egzystencjalnego 1401 zł, ubóstwa relatywnego 1871 zł oraz ustawowego 1824 zł⁵⁵.

Z danych GUS wynika, że w 2012 roku w województwie lubuskim⁵⁶:

- ubóstwo egzystencjalne (minimum egzystencji) dotyczyło 4,9% gospodarstw domowych (w Polsce 6,8%),
- ubóstwo relatywne (50% przeciętnych wydatków) dotknęło 13,3% gospodarstw (średnio w kraju 16,3%),
- ustawowa granica ubóstwa objęła 5% rodzin (średnia w kraju 7,2%).

Powołując się na *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*⁵⁷ wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2011 r. osiągnął wartości najwyższe w następujących województwach: lubelskim (40,6%), lubuskim (37,1%) i świętokrzyskim (34,3%). Województwo lubuskie plasuje się również w czołówce, jeżeli chodzi o wskaźnik zagrożenia ubóstwem (25,1%), ustępując jedynie województwu lubelskiemu (31,3%) oraz świętokrzyskiemu (25,5%). Badanie spójności społecznej potwierdza też, że bieda dochodowa w Polsce dotyczy częściej mieszkańców wsi (ok. 24%) niż miast (ok. 11%). Najniższy poziom ubóstwa dochodowego zaobserwowano w największych ośrodkach miejskich, natomiast w każdej kolejnej klasie, obejmującej coraz mniejsze miasta, stwierdzono wyższy odsetek gospodarstw domowych dotkniętych tą formą biedy (od 5% w miastach liczących, co najmniej 500 tys. mieszkańców do ok. 17% w miastach poniżej 20 tys.). W tym miejscu warto zaznaczyć, że w powiecie zielonogórskim przeważają mieszkańcy obszarów wiejskich (około 62%) oraz niedużych miast. Zagrożone szczególnie ubóstwem są rodziny niepełne, w tym miejscu warto przypomnieć, że w województwie lubuskim występuje jeden z najwyższych wskaźników w Polsce dzieci urodzonych poza związkiem małżeńskim.

Analizując rok 2012 w stosunku do lat ubiegłych zauważa się w województwie, w ujęciu absolutnym, wzrost udziału osób ubogich żyjących w gospodarstwach domowych. Należy również zauważyć, że w 2012 roku niepokojąco dużą liczbę gospodarstw domowych (45,9%) stanowiły gospodarstwa, głównie utrzymujące się z niezarobkowego źródła. Wśród

⁵⁵Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS, GUS, Warszawa 2013.

⁵⁶Jak wyżej.

⁵⁷Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, Warszawa sierpień 2014.

nich najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa utrzymujące się z emerytur i rent (38,7%). Zagrożenie ubóstwem wzrasta wraz ze wzrostem liczebności gospodarstwa domowego, a najwyższe wartości osiąga ono w rodzinach wielodzietnych z trojgiem bądź większą liczbą dzieci na utrzymaniu. Wskaźnik zagrożenia *niską intensywnością pracy* kształtował się najmniej korzystnie w województwie lubuskim (13,2%). Najsilniejszą *deprywacją materialną* zagrożone były województwa: zachodniopomorskie (23,5%) i lubuskie (18,8%), w najlepszej sytuacji były natomiast podlaskie (5,0) i wielkopolskie (7,5%)⁵⁸.

W 2013 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie zielonogórskim kształtowało się powyżej średniej w województwie oraz poniżej średniej w kraju, co może świadczyć o pogarszającej się sytuacji ekonomicznej mieszkańców (Tabela 45.).

Tabela 45. Wynagrodzenie w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013

Wynagrodzenie	2009	2010	2011	2012	2013
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie lubuskim [w zł]	2802,77	2920,43	3073,95	3203,18	3282,07
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) [w %]	84,5	85,0	84,8	85,5	84,6
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie zielonogórskim [w zł]	2765,05	2895,29	3073,28	3373,25	3320,76
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie zielonogórskim w relacji do średniej województwa (województwo =100) [w %]	98,7	99,1	100,0	105,3	101,2
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie zielonogórskim w relacji do średniej krajowej (Polska=100) [w %]	83,4	84,3	84,8	90,1	85,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W województwie lubuskim w 2012 przeciętne miesięczne wydatki na osobę były niższe niż średnie w gospodarstwach domowych ogółem w kraju o 4,2%. W największym stopniu budżet przeciętnego gospodarstwa domowego w województwie lubuskim obciążony były wydatkami na żywność. Kwoty przeznaczone na żywność i napoje bezalkoholowe stanowiły 27,3% ogółu wydatków. Drugą, obok żywności, istotną grupą wydatków niezbędnych dla funkcjonowania rodziny były wydatki związane z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii, które stanowiły 20% ogółu wydatków. Wydatki na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe były w województwie lubuskim o 8,6% większe niż średnia w kraju⁵⁹. W województwie lubuskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na jedną osobę w 2013 roku był niższy niż w Polsce o 4,7% i co istotne różnica ta na przestrzeni lat 2009-2013 staje się coraz większa, natomiast wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej na 10 tysięcy mieszkańców był o 20% większy niż średni dla kraju (Tabela 46.).

⁵⁸ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa sierpień 2014

⁵⁹ Obliczenia własne na podstawie Banku Danych Lokalnych (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Tabela 46. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w województwie lubuskim w latach 2009-2012.

Wyszczególnienie	LUBUSKIE				
	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem (zł)	1103,32	1153,06	1189,89	1231,16	1299,07
Polska = 100 (%)	99,0	96,7	97,0	96,3	95,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sytuacja gospodarstw domowych w 2013 w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, (<http://www.stat.gov.pl>, data dostępu 09.06.2014).

W powiecie zielonogórskim udział procentowy osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem jest wyższy niż średnia dla kraju, ale niższy niż dla województwa (Tabela 47.).

Tabela 47. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)

Jednostka terytorialna	gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej				osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej				udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (w %)			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
POLSKA	1240758	1229371	1174352	1194097	3463031	3338703	3101405	3111064	9,1	8,7	8,1	8,1
LUBUSKIE	43321	41885	39117	39198	115776	105291	95842	94023	11,5	10,3	9,4	9,2
Powiat zielonogórski	3219	3198	3015	3033	9625	9087	8172	7965	10,5	9,8	8,7	8,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W powiecie zielonogórskim zmniejsza się procentowy udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców. Spadek ten dotyczy osób zarówno w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym, jak i poprodukcyjnym. W odniesieniu do średniej województwa wskaźniki udziału osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym kształtują się bardziej, natomiast w wieku poprodukcyjnym mniej korzystnie. Odnosząc wartość tych wskaźników do średniej krajowej, ich wyniki są już mniej zadowalające (Tabela 48.).

Tabela 48. Struktura udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie w latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)

Jednostka terytorialna	udział osób w wieku przedprodukcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku (w %)			udział osób w wieku produkcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku (w %)			udział osób w wieku poprodukcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku (w %)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
POLSKA	17,0	15,8	15,8	7,6	7,1	7,2	3,2	3,0	3,0
Lubuskie	19,3	17,4	17,1	9,3	8,5	8,4	3,3	3,2	3,1
Powiat zielonogórski	18,0	16,0	15,6	8,4	7,6	7,4	4,0	3,6	3,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W Polsce wydatki na zabezpieczenie społeczne stanowiły w 2010 roku 18,9% PKB i należały do najniższych w Unii Europejskiej⁶⁰. Ogólna kwota świadczeń rodzinnych w 2012 roku w powiecie zielonogórskim wzrosła o 5% w stosunku do roku 2009, wzrosła również o 15% kwota zasiłków pielęgnacyjnych, natomiast zmalała kwota zasiłków rodzinnych o 15% (Tabela 49.).

Tabela 49. Kwoty świadczeń oraz zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)

Jednostka terytorialna	kwota świadczeń rodzinnych					kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)					kwota zasiłków pielęgnacyjnych						
	2009	2010	2011	2012	12/09 [%]	2009	2010	2011	2012	12/09 [%]	2009	2010	2011	2012	12/09 [%]		
	tys. zł						tys. zł						tys. zł				
POLSKA	7121794	7856989	7818853	7757588	109	4807903	5157796	4729571	4323610	90	1534751	1602828	1648868	1684659	110		
LUBUSKIE	226413	248132	248695	248995	110	138595	145059	130262	116404	84	63171	68041	70869	73309	116		
Powiat zielonogórski	20537	22434	22012	21545	105	13013	13682	12369	11108	85	5200	5551	5772	5972	115		

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

W powiecie zielonogórskim w latach 2009-2012 spadła liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne, podobne zjawisko zaobserwowano w odniesieniu do liczba dzieci otrzymujących zasiłek (Tabela 50.).

⁶⁰ *Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS*, GUS, Warszawa 2013.

Tabela 50. Rodziny i dzieci otrzymujące zasiłki rodzinne w latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)

Jednostka terytorialna	Liczba rodzin				Liczba dzieci			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Polska	1696100	1540801	1416015	1285312	3314200	3003450	2767822	2521897
Województwo lubuskie	50662	44929	40105	35354	94017	83770	75464	67267
Powiat zielonogórski	4559	4054	3689	3351	8728	7760	7074	6392
Jednostka terytorialna	Liczba dzieci w wieku do lat 17				Udział dzieci w wieku do lat 17 w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Polska	3002808	2722199	2507919	2285810	41,1	37,6	35,1	32,2
Województwo lubuskie	85388	76298	68724	61240	43,3	39,0	35,6	31,9
Powiat zielonogórski	7912	7055	6380	5751	42,0	37,4	34,5	31,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Na terenie powiatu zielonogórskiego z pomocy społecznej korzysta 3 tysiące gospodarstw domowych. Największy odsetek ludność w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej odnotowano w gminie Trzebiechów, natomiast największy odsetek dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny zarejestrowano w gminie Bojadła (Tabela 51.).

Tabela 51. Gospodarstwa domowe poszczególnych gmin powiatu zielonogórskiego korzystające z pomocy społecznej

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w tys.	Ludność w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej		Rodziny otrzymujące świadczenia rodzinne w tys.	Dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny	
		w tys.	w % ogółu ludności		w tys.	w % ogółu osób w tym wieku
Województwo lubuskie	39,2	94,0	9,2	71,2	61,2	31,9
Powiat zielonogórski	3,0	8,0	8,5	6,2	5,8	31,3
Gminy						
Babimost	0,1	0,4	5,5	0,3	0,2	19,3
Bojadła	0,1	0,4	10,7	0,3	0,3	41,7
Czerwieńsk	0,4	1,2	11,7	0,7	0,8	39,7
Kargowa.	0,2	0,5	8,3	0,5	0,5	41,1
Nowogród Bobrzański	0,4	1,1	11,5	0,6	0,7	35,6
Sulechów	0,7	1,7	6,5	1,7	1,4	30,4
Świdnica	0,3	0,7	11,5	0,4	0,4	30,0
Trzebiechów	0,2	0,4	13,3	0,3	0,3	41,6
Zabór	0,1	0,4	9,6	0,2	0,3	30,6
Zielona Góra	0,5	1,3	6,6	1,0	0,9	24,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

Niepełnosprawność

Osoby niepełnosprawne zmagają się z szeregiem trudności wynikających z obniżenia ich sprawności fizycznej, psychicznej i umysłowej, ale również z prawidłowym funkcjonowaniem ich w społeczeństwie. Szereg ograniczeń i trudności spowodowanych barierami uniemożliwiającymi aktywne uczestnictwo w życiu społecznym powoduje, że ta grupa społeczna jest bardziej narażona na marginalizację społeczną oraz wykluczenie społeczne. W województwie lubuskim osoby niepełnosprawne stanowią 17% ludności, natomiast w powiecie 15,4% ogółu mieszkańców. Warto zauważyć, że w województwie w roku 2011 w stosunku do 2002 liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 3,4%, spadek ten był bardziej zauważalny na terenie powiatu 5,4%. W stosunku do roku 2002 ogólna liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się, natomiast wyraźnie wzrosła liczba osób niepełnosprawnych biologicznie oraz niepełnosprawnych dzieci z orzeczeniem prawnym (Tabela 52.). Jest to sygnał, że problem niepełnosprawności w powiecie zielonogórskim jest szczególnie ważny i trudny. Osoby niepełnosprawne charakteryzuje niski wskaźnik aktywności zawodowej. Na sytuację taką ma wpływ to, że osoby niepełnosprawne często mają niskie aspiracje, brakuje im wiary we własne możliwości oraz akceptują siebie jako stałego konsumenta świadczeń społecznych.

Tabela 52. Osoby niepełnosprawne w roku 2002 i 2011 w województwie oraz powiecie zielonogórskim

Wyszczególnienie		Ogółem	Osoby niepełnosprawne z orzeczeniem prawnym			Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie
			Razem	dorosli	dzieci	
Województwo lubuskie	2002	176373	151727	147778	3949	24646
	2011	170537	131201	125280	5921	39336
Powiat zielonogórski	2002	15272	13256	13051	205	2016
	2011	14449	11493	10949	544	2956

Źródło: *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie lubuskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna*. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.

Wśród osób niepełnosprawnych na terenie województwa i powiatu przeważały kobiety, stanowiły one 53% ogółu osób niepełnosprawnych w powiecie zielonogórskim. Należy jednak zauważyć, że liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących miasta w 2011 roku wzrosła w stosunku do 2002 roku (Tabela 53.).

Tabela 53. Osoby niepełnosprawne według płci i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011 (województwo lubuskie oraz powiat zielonogórski)

Wyszczególnienie		Ogółem			Miasta			Wieś		
		Ogółem	kobiety	% kobiety	razem	kobiety	% kobiety	razem	kobiety	% kobiety
Województwo lubuskie	2002	176373	94835	54	108732	58824	54	67641	36011	53
	2011	170537	92341	54	113372	62390	55	57165	29951	52
Powiat zielonogórski	2002	15272	8089	53	5205	2793	54	10067	5296	53
	2011	14449	7627	53	5315	2987	56	9134	4640	51

Źródło: *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie lubuskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna*. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.

Ogólny wskaźnik osób niepełnosprawnych przypadających na 1000 mieszkańców kształtuje się korzystniej na terenie powiatu zielonogórskiego niż w województwie, jednak

należy zauważyć, że w stosunku do średniej krajowej jest on o jedną czwartą większy. Jego wyższą wartość w odniesieniu do województwa lubuskiego stwierdzono w przypadku niepełnosprawnych mężczyzn zamieszkujących obszary wiejskie (Tabela 54.). Obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym znacznie zwiększa ryzyko zagrożenia ubóstwem. Z badań GUS wynika, że stopa ubóstwa skrajnego wśród osób w gospodarstwach domowych, z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną wyniosła ok. 10%. W najtrudniejszej sytuacji znalazły się rodziny, w których obecne było przynajmniej jedno niepełnosprawne dziecko do lat 16. W tej grupie wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym wyniósł w 2012 roku ok. 12%. Dla porównania, odsetek osób zagrożonych ubóstwem w gospodarstwach domowych, bez osób niepełnosprawnych, kształtował się w omawianym okresie na poziomie 6%⁶¹.

Tabela 54. Osoby niepełnosprawne wskaźnik na 1000 osób (dane za 2011 rok)

Wyszczególnienie	Ogółem			Miasta			Wieś		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
w liczbach bezwzględnych									
Polska	4697048	2166911	2530136	3018036	1362113	1655923	1679012	804799	874213
Województwo lubuskie	170537	78196	92341	113372	50982	62390	57165	27214	29951
Powiat zielonogórski	14449	6822	7627	5315	2328	2987	9134	4494	4640
na 1000 osób									
Polska	122	116	127	129	123	135	111	107	115
Województwo lubuskie	167	157	176	175	164	184	153	145	161
Powiat zielonogórski	155	148	161	152	137	167	156	154	158

Źródło: *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie lubuskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.*

Odsetek osób niepełnosprawnych w powiecie jest znaczny, fakt ten niesie ze sobą istotne następstwa:

- osoby niepełnosprawne charakteryzuje niska aktywność zawodowa oraz niewystarczająca adaptacja do pracy na wolnym rynku pracy;
- bariery architektoniczne i urbanistyczne są podstawowym ograniczeniem życiowym osób niepełnosprawnych;
- bariery w edukacji osób niepełnosprawnych uniemożliwiają rekompensowanie ich dysfunkcji (w Polsce niespełna 1% osób niepełnosprawnych posiada wyższe wykształcenie);
- bariery w sferze świadomości społecznej są źródłem dyskryminacji osób niepełnosprawnych.

⁶¹ *Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS*, GUS, Warszawa 2013.

Tabela 55. Osoby niepełnosprawne według kategorii niepełnosprawności, płci oraz miejsca zamieszkania (2011 rok)

Wyszczególnienie	Ogółem	Osoby niepełnosprawne prawnie							Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie			
		razem	osoby w wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełnosprawności					osoby w wieku 0-15 lat	razem	odczuwający ograniczenie sprawności		
			razem	znaczny	umiarkowanym	lekki	Nieustalonym			całkowite	powazne	umiarkowane
Ogółem												
Woj. lubuskie	170537	131201	125280	34660	57751	30149	2720	5921	39336	1805	8764	28766
% w danej grupie		77	95	28	46%	24	2	5	23	5	22	73
Powiat zielonogórski	14449	11492	10949	3006	4928	2756	259	544	2956	118	720	2118
% w danej grupie		80	95	27	45	25	2	5	20	4	24	72
Mężczyźni												
Woj. lubuskie	78196	62170	58697	15353	27265	14635	1444	3472	16026	725	3464	11837
Powiat zielonogórski	6822	5598	5265	1336	2334	1457	139	333	1224	24	275	924
Kobiety												
Woj. lubuskie	92341	69031	66583	19307	30486	15514	1276	2448	23310	1080	5300	16929
Powiat zielonogórski	7627	5894	5684	1670	2594	1299	120	211	1732	93	445	1194
Miasta												
Woj. lubuskie	113372	88481	84916	23403	39938	19844	1731	3564	24891	1088	5337	18466
Powiat zielonogórski	5315	4216	4030	1257	1730	948	95	186	1098	54	281	763
Mężczyźni												
Woj. lubuskie	50982	41137	39026	10353	18461	9323	889	2111	9844	418	2093	7333
Powiat zielonogórski	2328	1954	1830	536	746	497	52	124	374	10	88	275
Kobiety												
Woj. lubuskie	62390	47343	45890	13050	21476	10521	842	1453	15047	670	3244	11133
Powiat zielonogórski	2987	2262	2200	721	984	452	43	62	725	43	194	488
Wieś												
Woj. lubuskie	57165	42721	40364	11257	17814	10304	990	2356	14444	717	3427	10300
Powiat zielonogórski	9134	7276	6918	1749	3198	1807	164	358	1858	64	439	1355
Mężczyźni												
Woj. lubuskie	27214	21032	19671	5000	8804	5312	556	1361	6181	306	1371	4504
Powiat zielonogórski	4494	3644	3435	800	1588	960	87	209	850	14	187	649
Kobiety												
Woj. lubuskie	29951	21688	20693	6257	9010	4992	434	995	8263	411	2056	5797
Powiat zielonogórski	4640	3632	3483	949	1610	847	77	149	1008	50	252	706

Źródło: *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie lubuskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.*

Osoby starsze

Wydłużenie czasu życia stanowi niewątpliwie pożądane osiągnięcie cywilizacyjne, związane ze wzrostem poziomu życia, postępem medycyny i funkcjonowaniem systemu zabezpieczenia społecznego, niesie jednak również negatywne następstwa w postaci dynamicznego wzrostu liczebności ludności w wieku poprodukcyjnym i rosnących z tego powodu kosztów społecznych. Na terenie powiatu zielonogórskiego mieszkańcy w tym wieku stanowią 15,2% ogółu społeczności. Dotychczasowa i przewidywana dynamika starzenia się populacji ze względu na towarzyszące jej konsekwencje wymusza nie tylko konieczność zbudowania długofalowych rozwiązań systemowych, ale również stwarza potrzebę podjęcia oddolnych inicjatyw na szczeblu lokalnym. Coraz liczniejsze badania prowadzone wśród osób starszych w Polsce, wskazują na narastający problem ich wykluczenia społecznego po zakończeniu aktywności zawodowej. Problem tego wykluczenia rozumiany jest jako sytuacja, w której jednostki zostają pozbawione pełnego uczestnictwa w społeczeństwie. Zazwyczaj nie uczestniczą one w pełni w życiu społecznym, przez co nie mogą korzystać ze wszystkich swoich praw, co pogłębia ich izolację i marginalizację. Do najczęstszych powodów wykluczenia zalicza się złą sytuację finansową, zły stan zdrowia, brak rodziny lub brak zainteresowania ze strony rodziny, brak aktywności w życiu publicznym i społecznym. Taki stan rzeczy z jednej strony sprawia, że potencjał osób starszych oraz ich kapitał społeczny jest istotnie marginalizowany, a z drugiej generuje koszty w postaci wydatków na realizację polityki włączenia społecznego. Konieczne jest poprawienie komfortu psychicznego oraz kondycji zdrowotnej osób starszych poprzez ich aktywizację, integrację społeczną, zwłaszcza ze środowiskiem lokalnym oraz wykorzystanie potencjału osób w wieku emerytalnym. Niezbędne jest również przełamywanie utrwalonych stereotypów postrzegania osoby starszej jako osoby biernej w życiu społeczno-kulturalnym, promowanie kierunków zmian pomocy społecznej w stosunku do osób starszych poprzez m.in. popularyzację wiedzy na temat form pomocy ludziom starszym w środowisku, zwłaszcza wśród osób młodszych⁶². Problem osób starszych będzie się pogłębiał w obliczu nasilających się takich trendów demograficznych, jak: ujemny przyrost naturalny, coraz mniej liczebne gospodarstwa domowe, wydłużający się okres życia. W powiecie zielonogórskim istotnymi problemami są: ograniczony dostęp osób starszych do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, niewystarczająca liczba osób zajmujących się problemami osób starszych, niski poziom życia osób starszych i rosnący ich udział w grupie świadczeniobiorców pomocy społecznej⁶³.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II w Zielonej Górze w walce z problemami społecznymi powiatu zielonogórskiego

Pomoc społeczna zdefiniowana została jako instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia⁶⁴. Przyczynami trudnej sytuacji życiowej mieszkańców powiatu zielonogórskiego są: ubóstwo, bezradność, bezrobocie, niepełnosprawność, sieroctwo naturalne lub społeczne, trudności wychowawcze z dziećmi, konflikt wewnątrzrodzinny spowodowany rozwodem lub roszczeniami materialnymi, oziębłość emocjonalna, niepodjęcie działań, przemoc fizyczna i psychiczna oraz uzależnienie od alkoholu lub narkotyków. Zadania z zakresu rozwiązywania problemów społecznych należą do gmin, powiatów, samorządu województwa, wojewody oraz ministra właściwego do spraw

⁶² *Strategia polityki społecznej województwa lubuskiego na lata 2014-2020*, uchwała nr XLVI/542/14 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 24 marca 2014 roku.

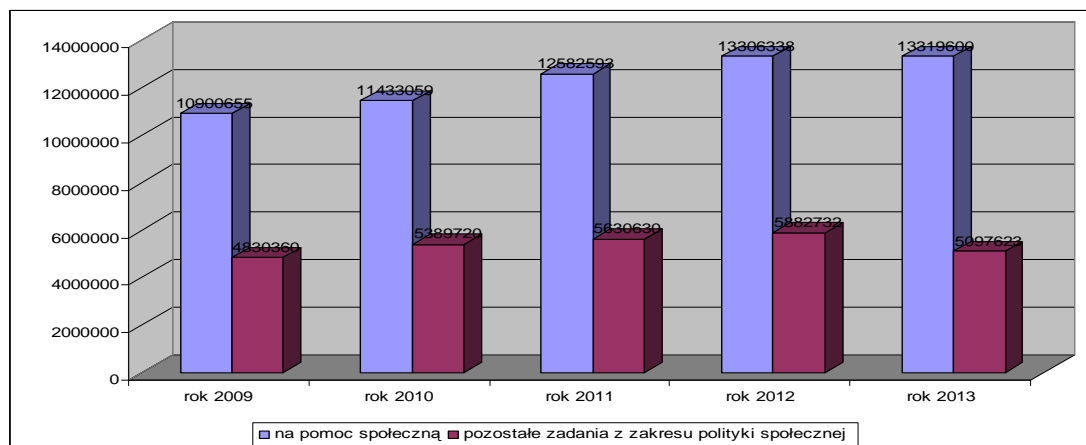
⁶³ *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie zielonogórskim na lata 2011-2015*, s.116.

⁶⁴ Dz. U. z 2013, poz. 182 z późn. zm.

zabezpieczenia społecznego, realizowane są one w zakresie przewidzianym przez stosowne przepisy prawa. Zadania pomocy społecznej w powiecie zielonogórskim realizowane są głównie przez jednostki samorządu gminnego (gminne ośrodki pomocy społecznej) i powiatowego (powiatowe centrum pomocy rodzinie).

Wydatki poniesione na pomoc społeczną w powiecie zielonogórskim systematycznie rosną, natomiast wydatki na pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wyraźnie zmalały w 2013 roku (Wykres 15).

Wykres 15. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na pomoc społeczną oraz pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w latach 2009-2013 (w zł)

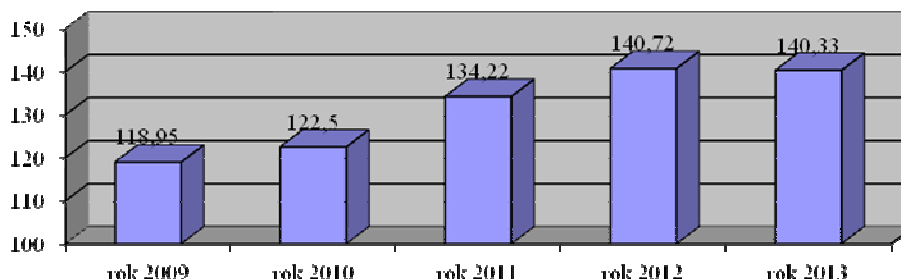

*Kwota wydatków została zaokrąglona do pełnych złotych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowanych za rok 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.*

W latach 2009-2013 stwierdzono również systematyczny wzrost wydatków poniesionych na pomoc społeczną przypadających na jednego mieszkańca powiatu zielonogórskiego (Wykres 16).

Wykres 16. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na jednego mieszkańca na pomoc społeczną w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowanych za rok 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.*

W powiecie zielonogórskim działaniami pomocy społecznej zajmuje się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II w Zielonej Górze. Jest to w powiecie

podstawowa instytucja mająca właściwości do wykonywania bezpośrednio lub pośrednio, tzn. z uczestnictwem innych podmiotów, zadań z zakresu pomocy społecznej oraz rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych. Główne problemy społeczne i sposoby ich rozwiązywania zostały zdefiniowane w następujących dokumentach strategicznych: *Plan rozwoju lokalnego 2008-2015*, *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie zielonogórskim na lata 2011-2015*, *Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2013 – 2015*, *Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie zielonogórskim 2014- 2020*, *Program budowania lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w powiecie zielonogórski na lata 2008-2015*, *Program aktywności lokalnej w powiecie zielonogórskim na lata 2014-2020*, *Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie na lata 2012 – 2015*.

Centrum realizuje zadania własne powiatu oraz zadania z zakresu administracji rządowej. Do zadań Centrum z zakresu zadań własnych powiatu należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami,
- 2) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa,
- 3) przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze,
- 4) pomoc w integracji ze środowiskiem osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, osobom opuszczającym domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mającym braki w przystosowaniu się,
- 5) pomoc osobom, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mającym trudności w integracji ze środowiskiem,
- 6) pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- 7) prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób,
- 8) prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 9) prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej,
- 10) udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach,
- 11) szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,
- 12) doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu,
- 13) podejmowanie innych działań wynikających z rozeznaczonych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych,
- 14) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego,
- 15) przygotowanie oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej.

16) wydawanie z upoważnienia Starosty Zielonogórskiego decyzji administracyjnych w indywidualnych sprawach z zakresu pomocy społecznej należących do właściwości Powiatu.

Do zadań Centrum z zakresu administracji rządowej w szczególności należą:

- 1) pomoc uchodźcom w zakresie indywidualnego programu integracji oraz opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- 2) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 3) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia,
- 4) udzielanie cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, pomocy w zakresie interwencji kryzysowej.

Ponadto inne zadania własne powiatu z zakresu:

- przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- rehabilitacji osób niepełnosprawnych,
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁶⁵.

W 2013 roku w analizowanej jednostce zatrudnionych było 18 osób w ramach umowy o pracę, w tym 3 w ramach projektów finansowanych ze środków unijnych oraz 3 w ramach umów cywilno-prawnych. Wsparcie jest udzielane blisko 700 potrzebującym. Należy również zauważyć, że procent osób korzystających ze wsparcia PCPR w 2013 roku wzrósł o 9 w stosunku do roku poprzedniego, co wskazuje, że problemy społeczne na terenie powiatu zielonogórskiego narastają (Tabela 56.).

Tabela 56. Podstawowe informacje o PCPR

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba osób zatrudnionych w PCPR - umowa o pracę, w tym współfinansowane z EFS	11 2	13 2	14 3	16 4	18 3
Liczba osób zatrudnionych w PCPR - umowa zlecenie	2	3	3	4	3
Liczba osób objętych wsparciem PCPR	610	626	679	624	681

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Analizując wartość środków na realizację zadań PCPR w 2013 należy zauważyć wzrost wysokości środków z budżetu powiatu o ponad jedną trzecią, w stosunku do roku 2009. Natomiast wartość ogólna środków wzrosła o jedną czwartą (Tabela 57.).

⁶⁵ Pełen zakres zadań własnych oraz z zakresu administracji rządowej znajduje się w regulaminie organizacyjnym Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II w Zielonej Górze przyjęty Uchwałą 188/2012 z dnia 28.03.2012r. przez Zarząd Powiatu Zielonogórskiego.

Tabela 57. Wartość środków na realizację zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (w zł)

Lata	Środki z PFRON	Wartość środków z budżetu państwa (zadania zlecone)	Wartość środków z budżetu powiatu (zadania własne)
2013	1 124 475,10 *	285 715,00	6 744 272,33
2012	1 670 832,09	372 722,00	6 746 692,78
2011	830 997,53	245 217,92	6 338 615,82
2010	889 946,20	186 258,37	5 549 140,90
2009	1 171 188,44	335 382,00	4 941 170,39

*w tym Aktywny Samorząd – 263 985, 57 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Wsparcie osób niepełnosprawnych w powiecie zielonogórskim

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie współpracuje z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie pozyskiwania i rozpowszechniania informacji na temat programów działań i konkursów PFRON. Były to min. :

- „Program wyrównywania różnic między regionami”,
- Program „Aktywny samorząd”,
- Konkursy plastyczne dla osób niepełnosprawnych i inne.

Ponadto „Centrum” udziela pomocy osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom w zakresie załatwiania życiowych problemów, czy też uzyskiwania środków finansowych niezbędnych do życia poprzez kierowanie do odpowiednich organizacji. Jednostka realizuje projekt systemowy „Działania na rzecz integracji mieszkańców powiatu zielonogórskiego” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.2 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie”⁶⁶.

Systematycznie są podejmowane działania na rzecz osób niepełnosprawnych (Tabela 58.), takie jak:

1. dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych;
2. dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze;
3. dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych;
4. dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych (w roku 2013 nie przeznaczono środków finansowych na realizację tego zadania).

⁶⁶ Sprawozdanie z działalności PCPR z lata 2009-2013.

Tabela 58. Informacja o wykorzystanych środkach PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2009-2013

Nazwa zadania	2009		2010		2011		2012		2013	
	Liczba osób	zł	Liczba osób	zł	Liczba osób	zł	Liczba osób	zł	Liczba osób	zł
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	423	308016	387	393793	276	223834	810	702925	322	286891
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	5	55135	13	57132	9	64890	22	103334	2	29432
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortoped. i środki pomocnicze	534	523908	629	401779	627	433211	688	618201	463	473154
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	65	7294	103	4393	-	-	138	7925	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie za rok 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.*

Wsparcie dzieci i rodziny w powiecie zielonogórskim

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie podejmuje działania związane z wsparciem dzieci i rodzin, a przede wszystkim organizacją pieczy zastępczej (Tabela 59.).

Tabela 59. Liczba dzieci objętych pomocą przez PCPR

Rok	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba dzieci objętych pomocą	168	151	149	155	149
Liczba nowych rodzin	19	11	11	13	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie za rok 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.*

Rodzinną piecza zastępcza

Począwszy od 1 stycznia 2012 roku system pieczy zastępczej został wyłączony z zakresu pomocy społecznej (wejście w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej). Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez Starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Starosta Zielonogórski Zarządzeniem Nr 78/2011 z dnia 28 grudnia 2011 roku na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznaczył Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II w Zielonej Górze. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym Centrum utworzono Zespół ds. Pieczy Zastępczej.

W roku 2013 w powiecie zielonogórskim funkcjonowało 129 rodzin zastępczych (wzrost o 4% w stosunku do roku poprzedniego, w tym 14 nowych rodzin przybyło a 9 rodzin zostało rozwiązanych), w których przebywało 204 dzieci⁶⁷.

⁶⁷ *Sprawozdanie z działalności PCPR za rok 2013.*

Tabela 60. Piecza zastępcza w powiecie zielonogórskim w 2013 roku

Typ rodziny	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Spokrewnione	67	89
Niezawodowe	51	68
Zawodowe	5	17
Specjalistyczne	0	0
Pogotowia rodzinne	6	30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Rodziny zastępcze

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie obejmuje wsparciem dzieci m.in. poprzez umieszczanie dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych, w rodzinach niezawodowych i zawodowych oraz w pogotowia rodzinnych i nadzoruje powstawanie nowych rodzin. Największym problemem w tym zakresie jest brak kandydatów na rodziny zastępcze wszystkich typów, a także brak możliwości całkowitego usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków tych rodzin z powodu braku mieszkań.

Pomoc na usamodzielnienie

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie przyznaje pomoc pieniężną na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki wychowankom rodzin zastępczych i niektórych typów placówek. Są to: wsparcie finansowe na kontynuowanie nauki; pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej; pomoc pieniężna na usamodzielnienie. Poza wsparciem finansowo-rzeczowym wszystkie osoby zostają objęte pomocą, w ramach realizowanych indywidualnych programów usamodzielnienia.

W zakresie świadczeń socjalnych dominującą pozycję stanowią świadczenia dla rodzin zastępczych (w tym wynagrodzenia dla rodzin zawodowych) łącznie w 2013 roku wynosiły one 87% świadczeń, w dalszej kolejności była pomoc na kontynuowanie nauki - rodziny zastępcze około 7%. Ogółem wydatki w 2013 roku wzrosły o 11% w stosunku do 2012 roku (Tabela 61.).

Tabela 61. Wartość świadczeń socjalnych przyznawanych w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013 (w zł)

Rodzaj świadczenia	2009	2010	2011	2012	2013
pomoc na usamodzielnienie - rodziny zastępcze	11 175	4 941	11 529	4 941	28 011
pomoc na kontynuowanie nauki - rodziny zastępcze	171 716	159 564	192 099	189 662	183 203
pomoc na zagospodarowanie - rodziny zastępcze	41 955	17 582	29 964	7 815	11 380
pomoc na usamodzielnienie - placówki	6 588	13 176	7 888	3 936	18 838
pomoc na kontynuowanie nauki - placówki	71 077	69 274	74 708	53 356	86 210
pomoc na zagospodarowanie - placówki	13 882	14 823	8 950	3 735	19 289
świadczenia dla rodzin zastępczych (w tym wynagrodzenia dla rodzin zawodowych)	1 652 004	1 769 739	1 588 642	2 119 402	2 304 367
RAZEM	1 968 397	2 049 099	1 913 780	2 382 847	2 651 299

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Mieszkanie chronione przeznaczone dla czterech usamodzielnionych wychowanków z rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo – wychowawczych, w których obecnie zamieszkuje jedna osoba znajduje się przy Domu Pomocy Społecznej w Trzebiechowie.

Przeciwdziałanie przemocy

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie angażuje się w prace związane z przeciwdziałaniem przemocy. W ramach tej działalności opracowany i zrealizowany został program „NIE DLA PRZEMOCY”, w ramach konkursowego Programu Osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” organizowanego przez MPiPS (dotacja w kwocie 15 000,00 zł). Celem programu było zwiększenie świadomości nt. zagrożeń jakie płyną z podejmowania nieakceptowanych społecznie zachowań agresywnych. W programie wzięło udział 150 osób mieszkańców powiatu zielonogórskiego i realizowany on był we wszystkich gminach powiatu. Ponadto wykonano program korekcyjno - edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie pod nazwą: „Trening zastępowania agresji – trening umiejętności komunikacyjnych”. Uczestnikami programu były osoby wytypowane przez Ośrodki Pomocy Społecznej. Do udziału w zajęciach skierowano 22 osoby, natomiast ostatecznie program ukończyło 6 osób.

Informacje o uprawnieniach

W ramach działalności Centrum na bieżąco udzielane są informacje o prawach i uprawnieniach. Centrum posiada własną stronę internetową, na której zamieszczone są informacje dotyczące realizowanych zadań.

Główne problemy utrudniające realizację zadań przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie to:

- zbyt mała liczba rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych, w tym o charakterze pogotowia rodzinnego;
- niewystarczająca liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu;
- braki kadrowe, w tym wykwalifikowanych pracowników zajmujących się sprawami rodziny;
- nieodpowiednie warunki do pracy, w tym zbyt mała liczba pomieszczeń oraz niekorzystna lokalizacja (parter budynku, ciąg komunikacyjny);
- niewystarczająca liczba ośrodków wsparcia dla dzieci i młodzieży oraz rodzin w kryzysie;
- niewystarczająca współpraca pomiędzy organizacjami i instytucjami zajmującymi się problemami dzieci i młodzieży oraz rodzin.

Pożądane działania to: poprawa standardu usamodzielnień, poprzez utworzenie mieszkania chronionego, utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej z baza hostelową, utworzenie dodatkowych miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz adaptacja lokali na potrzeby rodzinnych domów dziecka.

Inne jednostki i działania wspierające rozwiązywanie problemów społecznych na terenie powiatu zielonogórskiego

Miejski Zespół do Spraw Orzekania ds. Niepełnosprawności

Liczba orzeczeń ogółem w 2013 wzrosła w stosunku w 2009 o 14%, przy czym zmalała o 14% liczba orzeczeń dla dzieci do 16 lat a powyżej wrosła o 18% (Tabela 62.).

Tabela 62. Informacja o wydanych orzeczeniach o niepełnosprawności w powiecie Zielonogórskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	Dynamika 2013/2009 (w%)
Liczba wydanych orzeczeń	2611	2983	2272	2352	2985	114
Liczba orzeczeń do 16 roku życia	305	270	206	266	262	86
Liczba orzeczeń powyżej 16 roku życia	2306	2713	2066	2086	2723	118

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Obecnie Miejski Zespół do Spraw Orzekania ds. Niepełnosprawności zajmuje się również przyjmowaniem wniosków i wydawaniem kart parkingowych uprawniających osoby niepełnosprawne do niestosowania się do niektórych znaków drogowych. Dotychczas zadanie to realizowane było przez Wydział Komunikacji, który w roku 2013 wydał 514 kart parkingowych.

Warsztaty terapii zajęciowej

Powiat zielonogórski nie posiada na swoim terenie Warsztatów terapii zajęciowej (WTZ), mieszkańcy powiatu uczestniczą w warsztatach działających na terenie miasta Zielona Góra (porozumienie z dnia 03.01.2013 roku pomiędzy miastem Zielona Góra a powiatem zielonogórskim). W 2013 uczestniczyły w nich 22 osoby niepełnosprawne z powiatu zielonogórskiego. Do głównych zadań WTZ należy przede wszystkim: ogólne usprawnianie uczestników, rozwijanie umiejętności wykonywania czynności życia codziennego, przygotowanie do życia w środowisku społecznym, a także rozwijanie podstawowych oraz specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających późniejsze podjęcie pracy zawodowej w zakładach aktywności zawodowej lub innej pracy zarobkowej. Zajęcia w warsztatach prowadzone są zgodnie z indywidualnym programem rehabilitacji i terapii. WTZ są finansowane w 90% przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, a w 10% przez powiat. W 2013 roku dotacja celowa przekazana przez powiat wynosiła 36168,00 zł. Kwartalny koszt rehabilitacji jednego uczestnika w części nieobjętej dofinansowaniem ze środków PFRON wynosi 411,00 zł.

Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi „Parasol” w Zielonej Górze

Powiatowy Ośrodek Wsparcia „Parasol” w Zielonej Górze jest to placówka przeznaczona dla osób z upośledzeniem umysłowym i zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Prowadzony jest przez Katolickie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Tęcza” Diecezji Zielonogórsko – Gorzowskiej w ramach realizacji przez powiat zadania z zakresu administracji rządowej. Celem działania Ośrodka jest rehabilitacja zmierzająca do rozwoju ogólnego każdego uczestnika, poprawy zaradności życiowej, sprawności psychofizycznej oraz przystosowania do samodzielnego życia w środowisku społecznym. W roku 2013 w ośrodku zatrudnionych było 8 osób, dysponuje on 30 miejscami, średniomiesięczna liczba uczestników - 22 osoby. Na funkcjonowanie ośrodka przekazano 265670,00 zł.

Program aktywny samorząd

W 2013 roku Powiat Zielonogórski przystąpił do realizacji pilotażowego programu „AKTYWNY SAMORZĄD”, którego celem głównym jest wyeliminowanie lub zmniejszenie

barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Na terenie powiatu zielonogórskiego funkcjonuje całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego - Dom Dziecka w Klenicy. Jest on prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Maryi Niepokalanej Prowincja Wrocławska. Placówka przeznaczona jest dla 20 wychowanków. Ze względu na fakt, że placówka nie jest w stanie w pełni zaspokoić istniejące potrzeby, dlatego dzieci z powiatu zielonogórskiego przebywają również w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na terenie innych powiatów, za które powiat ponosi koszty utrzymania na podstawie porozumień między powiatami. Koszty te w 2013 roku wynosiły od 2273 złotych do 5752 złotych na jedno dziecko.

Tabela 63. Dzieci przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poza terenem powiatu w latach 2009-2013

	2009	2010	2011	2012 ^{*)}	2013 ^{*)}
Liczba dzieci	66	61	77	66	54

^{*)} stan na 1 styczeń.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Dom Pomocy Społecznej w Trzebiechowie z filią w Bełczu

Zakres pomocy w Domu Pomocy Społecznej uregulowany jest w ustawie z dnia 12 marca 2004r⁶⁸. Do 2011 r. w powiecie zielonogórskim funkcjonowały dwa domy pomocy społecznej w Trzebiechowie i w Bełczu. Zgodnie z Uchwałą Nr XX/192/2012 r. Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 27 września 2012r. w sprawie połączenia Domów Pomocy Społecznej w Trzebiechowie i w Bełczu od miesiąca listopada 2012 roku funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej w Trzebiechowie z filią w Bełczu. Placówka jest jednostką organizacyjną powiatu zielonogórskiego. Dom jest przeznaczony dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz niepełnosprawnych fizycznie i jest zlokalizowany w budynkach położonych:

1. **w Bełczu** z przeznaczeniem dla 75 osób przewlekle somatycznie chorych i niepełnosprawnych fizycznie (oraz dla osób z chorobą Alzheimera).
2. **w Trzebiechowie** z przeznaczeniem dla 105 osób przewlekle somatycznie chorych i niepełnosprawnych fizycznie.

Dom oferuje swoim podopiecznym usługi w zakresie potrzeb bytowych, gwarantując im miejsce zamieszkania, wyżywienie, odzież i obuwie oraz utrzymanie czystości. Nad zdrowiem i bezpieczeństwem mieszkańców przez całą dobę czuwają pielęgniarki i opiekunowie. Usługi opiekuńcze wykonywane przez pracowników Domu obejmują: udzielanie pomocy w podstawowych czynnościach życiowych, pielęgnację oraz niezbędną pomoc w załatwieniu spraw osobistych. Usługi wspomagające polegają na umożliwieniu mieszkańcom udziału w terapii zajęciowej, podnoszeniu sprawności i aktywności mieszkańców, zaspokajaniu potrzeb religijnych i kulturowych, stymulowaniu nawiązywania, utrzymywania i rozwijania kontaktów z rodziną i środowiskiem, działaniach zmierzających do usamodzielnienia mieszkańca, umożliwieniu podjęcia pracy terapeutycznej. W Domu prowadzone są usługi terapeutyczne takie jak: psychoterapia, terapia pedagogiczna, muzykoterapia, arteterapia, terapia zajęciowa. Ponadto prowadzone są usługi rehabilitacyjne: fizykoterapia i kinezyterapia. Podopiecznych przyjmuje lekarz rodzinny, a w razie potrzeby

⁶⁸ Dz.U. z 2013, poz. 182 z późn. zm.

mieszkańcy są konsultowani u specjalistów. Zajęcia terapeutyczne prowadzą instruktorzy terapii i rehabilitant, domownicy mają także zapewnioną opiekę duszpasterską. W placówce znajdują się pracownie terapii zajęciowej, sale telewizyjne, biblioteka, pomieszczenia rehabilitacyjne, sala rekreacyjna, jadalnia, kaplica. Budynek domu i jego otoczenie są pozbawione barier architektonicznych. W placówce są organizowane imprezy okolicznościowe, wycieczki, mieszkańcy mogą uprawiać ogród, majsterkować i rozwijać własne zainteresowania.

Problemem prezentowanej jednostki jest niepełne wykorzystanie dostępnych miejsc oraz wysokie koszty funkcjonowania. Najważniejszymi problemami placówki są niewystarczający poziom środków finansowych na bieżącą działalność Domu, wynikający z niedofinansowania przez budżet państwa osób przyjętych przed 2004 rokiem (dotyczy mieszkańców na dotacji) oraz niskie wynagrodzenia dla wysoko wykwalifikowanych kadry.

1.3.3. Ochrona zdrowia

Analizując stan zdrowia mieszkańców powiatu zielonogórskiego, należy zauważyć, że wskaźnik umieralności mieszkańców powiatu zielonogórskiego jest jednym z niższych w województwie lubuskim, jednak w latach 2009–2013 uległ on podwyższeniu (Tabela 64.).

W województwie lubuskim średnia życia kobiet wynosi 80,1 lat, mężczyzn 71,4 lat. W odniesieniu do średniej krajowej jest ona znacznie niższa - według danych GUS w roku 2011 przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 72,4 lat a kobiet była o 8,5 roku dłuższa i wynosiła 80,9 lat. Należy zauważyć, że obserwuje się wyraźne zróżnicowanie międzywojewódzkie długości trwania życia – od lat najkrócej żyją w Polsce mieszkańcy województwa łódzkiego, przy czym w przypadku kobiet tylko w niewiele lepszej sytuacji są mieszkanki Śląska. Natomiast najdłuższego życia mogą oczekiwać mężczyźni w województwach małopolskim i podkarpackim oraz kobiety w podlaskim i podkarpackim⁶⁹. Na podstawie danych WHO szacuje się, że obecnie mężczyźni w Polsce żyją przeciętnie o ok. 4,8 roku krócej niż wynosi średnia długość życia mieszkańców UE, przy czym różnica w stosunku do najdłużej żyjących mieszkańców Szwecji stanowi 7,5 lat. W przypadku kobiet różnice są mniejsze i Polki żyją przeciętnie o ok. 2,1 lat krócej niż wynosi średnia długość życia dla ogółu mieszkanki UE, a o ok. 4,8 lat krócej niż kobiety w Hiszpanii i Francji, które żyją najdłużej.

Tabela 64. Wybrane dane demograficzne dla województwa lubuskiego i powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2013

Na 1000 ludności dane dla powiatu zielonogórskiego (osoby)					
	2009	2010	2011	2012	2013
Zgony	7,8	8,5	8,6	8,5	9,0
przyrost naturalny	3,6	2,3	1,5	1,5	0,5
urodzenia żywe	11,4	10,8	10,1	10,0	9,5
zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych (w promilach)	2,9	4,0	5,3	4,3	7,8
Na 1000 ludności dane dla województwa lubuskiego (osoby)					
Zgony	9,7	9,3	9,4	9,4	9,8
przyrost naturalny	1,7	1,4	0,8	0,7	-0,3
urodzenia żywe	11,4	10,7	10,2	10,1	9,5
zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych (w promilach)	6,3	5,4	5,6	6,0	5,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 9.06.2014).

⁶⁹ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, pod redakcją B. Wojtyniak, P. Goryński, B. Moskalewicz, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2012.

Należy zauważyć, że powiat zielonogórski znalazł się w czołówce powiatów (na pozycji 19), w których stwierdzono wysoki standaryzowany wskaźnik umieralności z powodu „*Nie w pełni zdiagnozowanych stanów chorobowych i nieznanych przyczyny zgonu*” oraz „*Objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych laboratoryjnych gdzie indziej niesklasyfikowane*” (na pozycji 21)⁷⁰ (Tabela 65.). Oznacza to, że przyczyną zgonów stała się grupa przyczyn niedokładnie określonych, a więc takich gdzie przyczyna zgonu zawierała opis objawów, odwoływała się do nieprawidłowych wyników badań laboratoryjnych, była niedokładnie określona, bądź nieznaną. Na szczególną uwagę zasługuje niepokojąca sytuacja w przypadku wojewódzkiego zróżnicowania zgonów z powodu tych przyczyn. Zróżnicowanie to jest bardzo duże i różnica natężenia zgonów ogółu ludności w województwach skrajnych w Polsce w latach 2009-2010 była ponad czterokrotna. Tak znaczne różnice w częstości zgonów z powodu przyczyn nieznanych i niedokładnie określonych, mogą świadczyć o występujących różnicach w rozpoznawaniu przyczyn zgonów i najprawdopodobniej niedorejestrowaniu pewnych rozpoznań⁷¹. Na terenie powiatu wystąpił w latach 2009 – 2011 dość wysoki standaryzowany wskaźnik umieralności z powodu: nowotworu szyjki macicy (powiat znajduje się na 41 miejscu spośród 380 powiatów), chorób zakaźnych i pasożytniczych (pozycja 61), niewydolności serca (pozycja 67), białaczki (69 miejsce), nowotworów wargi, jamy ustnej i gardła (72 miejsce) (Tabela 65.). Mieszkańcy powiatu zielonogórskiego częściej niż w pozostałych rejonach województwa umierają z powodu przyczyn zewnętrznych (są to m.in. wypadki komunikacyjne, urazy, ukąszenia, zatrucia, samobójstwa). Ma to odzwierciedlenie w jednym z najwyższych w województwie wskaźników rannych i zabitych w wypadkach drogowych – w 2012 roku 27,3 zabitych na 100 wypadków drogowych (województwo – 12,3 zabitych na 100 wypadków, a w kraju – 9,6) oraz 145,5 rannych na 100 wypadków drogowych (wskaźnik dla województwa 135,2 rannych na 100 wypadków oraz kraju – 123,6). Warto zauważyć, że w odniesieniu do problemów zdrowotnych natury psychicznej w ciągu ostatnich 10 lat o 1/3 zwiększyła się liczba pacjentów objętych szpitalną opieką psychiatryczną, a o połowę liczba pacjentów leczonych ambulatoryjnie z powodu zaburzeń psychicznych.

⁷⁰ B. Wojtyniak, D. Rabczenko, P. Pokarowski, A. Poznańska, J. Stokwiszewski, *Atlas umieralności ludności Polski w latach 1999-2001 i 2008-2010*, <http://www.atlas.pzh.gov.pl>

⁷¹ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, pod redakcją B. Wojtyniak, P. Goryński, B. Moskalewicz, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2012.

Tabela 65. Wskaźniki umieralności mieszkańców powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2011 (kobiety i mężczyźni razem)

Przyczyny zgonu	Ranga wśród powiatów wg współczynnika rzeczywistego zgonów ⁷²	Ranga wśród powiatów wg standaryzowanego wskaźnika zgonów ⁷³
Nie w pełni zdiagnozowane stany chorobowe i nieznanie przyczyny zgonu	25	19
Objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych laboratoryjnych, gdzie indziej niesklasyfikowane	47	21
Nowotwór szyjki macicy	58	41
Zewnętrzne przyczyny zgonu	57	57
Choroby zakaźne i pasożytnicze	79	61
Niewydolność serca	119	67
Białaczki	131	69
Nowotwory wargi, jamy ustnej i gardła	101	72
Zespół sercowo-płucny i choroby krążenia płucnego	154	88
Choroby układu moczowo-płciowego	165	89
Inne choroby serca	157	90
Niewydolność nerek	164	94
Zatrzymanie krążenia	133	114
Choroby układu trawienego	179	119
Nowotwór gruczołu krokowego	257	146
Przewlekłe choroby wątroby	179	157
Nowotwory złośliwe jelita, grubego, odbytnicy i odbytu	275	162
Udar mózgu	247	165
Choroby naczyń mózgowych	247	166
Nowotwór żołądka	261	181
Choroby układu nerwowego	251	187
Zamierzone samouszkodzenie	191	192
Zapalenie płuc	247	195
Choroby układu kostno-mięśniowego i tkanki łącznej	206	196
Wypadki komunikacyjne	227	211
Choroby układu oddechowego	279	213
Nowotwory tchawicy, oskrzeli i płuc	292	220
Choroby powodowane paleniem tytoniu	313	235
Nowotwory ogółem	338	243
Zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywienia i przemiany metabolicznej	303	247
Wszystkie przyczyny zgonu	335	253
Przewlekłe choroby dolnych dróg oddechowych	311	255
Cukrzyca	309	260
Miażdżyca	279	263
Zawały serca	309	265
Choroby alkoholozależne	280	271
Choroby nadciśnieniowe	299	283

⁷² Miara ta opisuje natężenie umieralności w danej populacji w sposób bezpośredni, bez korygowania wpływu, jaki na poziom umieralności ma struktura wieku tej populacji. Współczynnik ten pokazuje, jaka jest wielkość problemu w odniesieniu do danej przyczyny zgonu, nie informując, czy ta „wielkość problemu” wynika z faktu, że mamy do czynienia z populacją o starszej lub może młodszej strukturze wieku niż inne populacje, czy też z faktu, że zagrożenie życia z powodu danej przyczyny (choroby, wypadku) jest w tej populacji większe (lub mniejsze) z jakichś innych powodów.

⁷³ Miara ta uwzględnia strukturę wieku populacji i jej wpływ.

Choroby układu krążenia	340	303
Choroba niedokrwienna serca	351	307
Upadki	326	316
Nowotwór złośliwy pęcherza moczowego	347	318
Nowotwór sutka	351	333

Źródło: opracowanie własne na podstawie: B. Wojtyniak, D. Rabczenko, P. Pokarowski, A. Poznańska, J. Stokwiszewski, Atlas umieralności ludności Polski w latach 1999-2001 i 2008-2010, <http://www.atlas.pzh.gov.pl>

Istotnym problemem społecznym, dotyczącym również powiatu zielonogórskiego, jest obserwowany wzrost zachorowalności na choroby nowotworowe i niestety słaby wskaźnik ich wyleczalności. Zachorowania na nowotwory złośliwe ogółem, w województwie lubuskim na 100 tys. ludności w 2010 roku, wynosiły 343,6 dla kobiet i 347,7 mężczyzn. Wyleczalność chorych na nowotwory złośliwe obrazuje wskaźnik względnych 5-letnich przeżyć. W Polsce wskaźnik ten u chorych, którzy zachorowali w latach 2000–2002, wynosił: u mężczyzn 38,8% i 48,3% u kobiet i był znacznie niższy od średniej europejskiej, zarówno u mężczyzn (47,3%), jak i u kobiet (55,8%). Oznacza to, że około 11 tys. zgonów rocznie, można byłoby uniknąć, gdyby wyleczalność nowotworów w Polsce była na średnim poziomie europejskim⁷⁴. Wśród przyczyn hospitalizacji mieszkańców powiatu zielonogórskiego choroby nowotworowe znalazły się na trzecim miejscu, było tak w przypadku, co dziesiątego hospitalizowanego mieszkańca powiatu. Głównymi przyczynami hospitalizacji mieszkańców powiatu zielonogórskiego w 2012 roku były choroby układu krążenia oraz ciąża, poród i połóg (Tabela 66.).

Tabela 66. Przyczyny hospitalizacji mieszkańców powiatu zielonogórskiego

Przyczyny hospitalizacji mieszkańców powiatu zielonogórskiego	Liczba	Udział (w %)
Choroby układu krążenia (Niewydolność serca, Przewlekła choroba niedokrwienna serca, Zawał mózgu, Ostry zawał serca, Migotanie i trzepotanie przedsionków, Miażdżycza, Dusznicza bolesna)	1 826	14,2%
Ciąża, poród i połóg (Poród samoistny pojedynczy, O82 Poród pojedynczy przez cięcie cesarskie, Krwawienie we wczesnym okresie ciąży)	1 502	11,7%
Nowotwory (głównie: Nowotwór złośliwy sutka, Nowotwór złośliwy jelita grubego, Nowotwór o niepewnym lub nieznanym charakterze ucha środkowego, narządów układu oddech. i klatki piersiowej, Nowotwór złośliwy odbytnicy, Niezłośliwy nowotwór jajnika)	1 438	11,2%
Czynniki wpływające na stan zdrowia i kontakt ze służbą zdrowia (głównie: Żywo urodzone niemowlęta, Inna opieka medyczna)	1 165	9,1%
Choroby układu moczowo-płciowego (głównie: Przewlekła niewydolność nerek, Schorzenia przekwitania i okresu okołomenopauzalnego, Polip żeńskiego narządu rodowego, Inne zaburzenia układu moczowego, Kamica nerki i moczowodu)	1 091	8,5%
Choroby układu oddechowego (głównie: Zapalenie płuc wywołane nieokreślonym drobnoustrojem, Dychawica oskrzelowa, Inne choroby układu oddechowego, Inna przewlekła zaporowa choroba płuc)	926	7,2%
Choroby układu trawiennego (głównie: Kamica żółciowa, Przepuklina pachwinowa, Ostre zapalenie wyrostka robaczkowego, Ostre zapalenie trzustki)	914	7,1%
Urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych (głównie: Złamanie przedramienia, Złamanie kości udowej, Złamanie podudzia łącznie ze stawem skokowym, Uraz śródczaszkowy)	840	6,6%
Choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej (głównie: Choroba zwyrodnieniowa stawów biodrowych (Koksartroza), Wewnętrzne uszkodzenia stawu kolanowego, Choroba zwyrodnieniowa stawów kolanowych (Gonartroza))	805	6,3%
Pozostałe	2 315	18,1%
Ogółem	12 822	100%

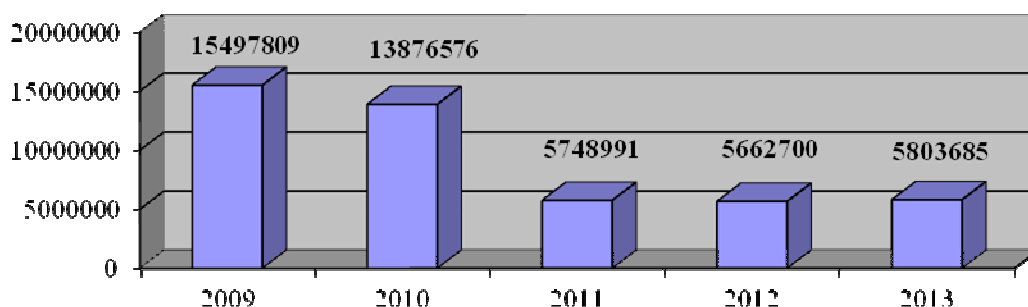
Źródło: *Rozmowy o zdrowiu w powiatach*, Wydział Zdrowia Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, 2014.

⁷⁴ Tamże.

Dostęp do opieki zdrowotnej na terenie powiatu zielonogórskiego

Zadania w zakresie równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej realizowane są przez gminy, powiaty, samorząd województwa oraz wojewodę w różnym zakresie wyznaczonym przez stosowne przepisy prawa⁷⁵. Polska należy do grupy krajów Unii Europejskiej, w której wydatki na zdrowie wyrażone jako procent PKB oraz wydatki *per capita* należą do jednych z najniższych. Na zdrowie przeznaczają się tylko 7% PKB, podczas gdy średnia dla krajów UE wynosi 9,8%. Równocześnie trzeba zaznaczyć, iż wysokość PKB jest w Polsce znacznie niższa niż w krajach tzw. starej Unii. Różnica w wydatkach na zdrowie pomiędzy Polską a Holandią i Francją, które wydają najwięcej, wynosi odpowiednio aż 5 oraz 4,7 punktów procentowych. W Polsce środki finansowe przeznaczane na profilaktykę oraz zdrowie publiczne w przeliczeniu na jednego mieszkańca należą do jednych z najniższych w UE. W Holandii, Francji i Niemczech na ten cel wydawanych jest odpowiednio ponad osiem, sześć i pięć razy więcej środków⁷⁶. W powiecie zielonogórskim wydatki ponoszone na ochronę zdrowia w 2013 roku stanowiły 37% wydatków z roku 2009. W roku 2009 oraz 2010 znaczne obciążenie budżetu wydatkami na ochronę zdrowia było spowodowane nakładami na zadanie „Modernizacja szpitala w Sulechowie poprzez rozbudowę w celu dostosowania do wymogów określonych w obowiązujących przepisach prawa” w samym 2010 roku zadanie to pochłonęło 8798 111,30 złotych. (Wykres 17).

Wykres 17. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na ochronę zdrowia w latach 2009-2013 (w zł)

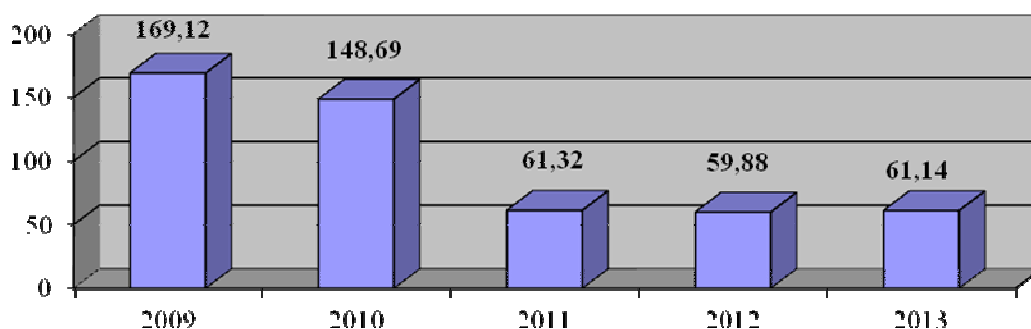
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowanych za lata 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.

Analizując poniesione wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca powiatu zielonogórskiego w roku 2011 zauważa się ich wyraźny spadek, uległy one w stosunku do roku poprzedniego obniżeniu o 87,36 złotych (Wykres 18).

⁷⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych Dz.I.2008.164.1027 j. t.

⁷⁶ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, pod redakcją B. Wojtyniak, P. Goryński, B. Moskalewicz, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2012.

Wykres 18. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na jednego mieszkańca na ochronę zdrowia w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowanych za lata 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.*

Przeprowadzone badania zaprezentowane poniżej wskazują na istotne zróżnicowanie warunków dotyczących opieki zdrowotnej, obserwuje się wyraźne dysproporcje w dostępie ludności do opieki medycznej na terenie całego kraju (Tabela 67.).

Tabela 67. Liczba pracowników medycznych posiadających prawo wykonywania zawodu medycznego na rok 2012 według województw

Obszar	Lekarze	Lekarze dentyści	Pielęgniarki ^{a)}	Położne ^{b)}	Farmaceuci	Diagności
Polska 2011	136208	38335	282483	34607	29291	13186
Polska 2012	137109	38848	285339	35154	29869	11799
Dolnośląskie	11200	3382	23250	2443	2491	860
Kujawsko-pomorskie	6118	1309	14091	1821	1395	716
Lubelskie	8030	2152	16541	2173	1972	819
Lubuskie	2452	817	6590	836	556	151
Łódzkie	10801	3105	23984	3085	2389	811
Małopolskie	11848	3313	23843	2948	3070	1199
Mazowieckie	24787	6898	39705	4338	4215	1816
Opolskie	2471	716	7245	784	532	191
Podkarpackie	5232	1658	16869	2420	1224	495
Podlaskie	4944	1362	9211	1252	861	491
Pomorskie	8431	2546	14359	1734	2161	672
Śląskie	16757	4328	37253	4253	3770	1311
Świętokrzyskie	3622	1014	10072	1226	755	437
Warmińsko-mazurskie	3603	956	9366	1092	747	339
Wielkopolskie	10752	3307	22090	3354	2839	1047
Zachodniopomorskie	6061	1985	10870	1395	892	444

^{a)} W tym pielęgniarki z wyższym wykształceniem oraz magistrzy pielęgniarstwa.

^{b)} W tym położne z wyższym wykształceniem oraz magistrzy położnictwa.

Źródło: Rejestry posiadających prawo wykonywania zawodu – dane Ministerstwa Zdrowia otrzymane z izb lekarskich, pielęgniarskich i farmaceutycznych oraz diagnostów laboratoryjnych, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia.

W województwie lubuskim na tle innych województw wystąpił jeden z niższych w kraju wskaźnik lekarzy i pielęgniarek przypadających na 10 000 mieszkańców, a w powiecie

zielonogórskim sytuacja ta kształtuje się jeszcze mniej korzystnie (Tabela 68.). Zauważa się problem nadmiernego obciążenia lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej na poziomie gmin spowodowany niedostateczną liczbą lekarzy rodzinnych.

Tabela 68. Personel medyczny uprawniony do wykonywania zawodu w przeliczeniu na 10 tys. Ludności w Polsce, województwie lubuskim oraz powiecie zielonogórskim

Wyszczególnienie	Zatrudnienie wybranego personelu medycznego (według podstawowego miejsca pracy, bez resortowej służby zdrowia i aptek ogólnodostępnych, wskaźnik na 10 tys. Ludności, dane na rok 2012)		
	Powiat zielonogórski	Województwo lubuskie	Polska
Lekarze	8,1	19,2	21,5
Lekarze dentyści	2,9	5,4	3,2
Farmaceuci	0,1	0,3	0,5
Diagności laboratoryjni	0,3	1,2	1,8
Pielęgniarki ogółem	25,5	46,8	51,9
Położne ogółem	3,9	5,9	6,2
Fizjoterapeuci	3,0	4,6	5,4
Ratownicy medyczni ogółem	1,3	3,6	3,0

Źródło: Materiały ze spotkania, *Rozmowy o zdrowiu w powiatach*, Wydział Zdrowia Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, 2014.

Na terenie województwa lubuskiego w 2012 roku funkcjonowało 25 szpitali oferujących łącznie 4537 łóżek. Liczba osób przypadających na łóżko wynosiła 226 i wskaźnik ten w ostatnich latach uległ poprawie (Tabela 69.). Według badań Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego wskaźnik wykorzystania łóżek na 10 tysięcy osób w województwie przyjął wartość 43,6, co dało 15 miejsce w Polsce, natomiast wykorzystanie łóżek w dniach wynosiło 225,7⁷⁷. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych dostępnych na terenie powiatu wynosiła, zgodnie z danymi GUS – 224. W ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono w 2012 roku 413,5 tys. porad, co daje 4,4 porady na mieszkańca (przy średniej dla województwa 6,9 porad na mieszkańca)⁷⁸.

Tabela 69. Opieka szpitalna na terenie Polski i województwa lubuskiego w latach 2009-2013

Jednostka terytorialna	Lata			
	2009	2010	2011	2012
Szpitale bez oddziałów i filii				
Polska	754	795	814	913
Województwo lubuskie	20	19	20	25
Łóżka w szpitalach ogólnych				
Polska	183040	181077	180606	188820
Województwo lubuskie	4357	4191	4219	4537
Liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych				
Polska	209	213	213	204
Województwo lubuskie	232	244	243	226
Szpitale psychiatryczne				
Polska	-	47	48	49
Województwo lubuskie	-	3	3	3
Łóżka w szpitalach i filiach szpitali psychiatrycznych				

⁷⁷ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, pod redakcją B. Wojtyński, P. Goryński, B. Moskalewicz, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2012.

⁷⁸ <http://zielonagora.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/powiaty/warunki-zycia-1210/>, data dostępu 17.07.2014

Polska	-	17750	17761	17529
Województwo lubuskie	-	796	803	815
Leczeni w szpitalach psychiatrycznych				
Polska	-	198021	201207	197099
Województwo lubuskie	-	8086	7894	7426

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 17.06.2014).

Na terenie województwa lubuskiego zaobserwowano w 2013 roku poprawę w zakresie dostępności do punktów aptecznych, odmienne zjawisko miało miejsce na terenie powiatu, gdzie na jeden punkt apteczny w 2013 roku przypadało 5273 osób (Tabela 70.).

Tabela 70. Dostępność punktów aptecznych w latach 2009 -2013 na terenie Polski, województwa lubuskiego i powiatu zielonogórskiego

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
punkty apteczne					
Polska	1154	1161	1185	1220	1284
Województwo lubuskie	47	47	46	42	46
Powiat zielonogórski	8	8	9	9	9
ludność na aptekę ogólnodostępną					
Polska	3528	3411	3290	3211	3150
Województwo lubuskie	3507	3457	3399	3366	3263
Powiat zielonogórski	4582	4912	4934	5253	5273

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, <http://stat.gov.pl>, data dostępu 09.06.2014.

W powiecie zielonogórskim funkcjonują dwa szpitale będące jednostkami organizacyjnymi powiatu są:

1) Szpital Rehabilitacyjno - Lecznicy dla Dzieci w Wojnowie. Na rehabilitację i leczenie przyjmowane są tutaj dzieci z terenu całej Polski w wieku od 3 do 15 lat ze schorzeniami układu oddechowego i chorobami o podłożu alergicznym. Szpital posiada bardzo dobrą bazę lokalową, pozwalającą na wszechstronność terapii w postaci usług kinezyterapii, psychoterapii indywidualnej i grupowej, terapii zajęciowej, pełnego zakresu fizykoterapii (elektroterapia, magnetoterapia, światłolecznictwo, hydroterapia). Wykonywana jest także diagnostyka w zakresie chorób alergicznych (testy skórne, spirometrię, PEF)⁷⁹. Z leczenia i rehabilitacji w szpitalu Rehabilitacyjno - Lecznicy dla Dzieci w Wojnowie w roku 2013 skorzystało 769 dzieci, z tego 55 osób stanowiły dzieci spoza województwa lubuskiego, co stanowi 7,15% ogólnej liczby pacjentów. W Poradni Chorób Płuc przyjęto 1912 dzieci, z czego 232 spoza województwa lubuskiego, co stanowiło 12,13% przyjętych pacjentów. Łącznie w placówce w 2013 roku było zatrudnionych 42 osoby (39,45 etatu), w tym personel medyczny stanowił 18 osób (16,45 etatu)⁸⁰.

2) Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Sulechowie, jest to szpital ogólny. Obejmuje on bezpośrednim działaniem mieszkańców Babimostu, Kargowej, Sulechowa, Bojadeł, Trzebiechowa i części Czerwieńska oraz pozostałe gminy powiatu zielonogórskiego. Szpital w Sulechowie świadczy usługi w zakresie ochrony zdrowia dla ponad 45 tys. mieszkańców województwa lubuskiego. Struktura pacjentów korzystających z usług SP ZOZ w Sulechowie za 2010 rok była następująca: 99,99% to pacjenci krajowi, z czego 98,82% z

⁷⁹ <http://www.szpitalwojnowo.republika.pl/> (data dostępu 17.06.2014)

⁸⁰ *Roczne sprawozdanie z działalności jednostki za 2013 rok.*

woj. lubuskiego, 92,69% pacjentów krajowych stanowili chorzy z powiatu zielonogórskiego, a 87,65 % pacjenci z bezpośredniego obwodu zapobiegawczo-leczniczego. W Zakładzie działa rada społeczna, która jest organem inicjującym i opiniodawczym podmiotu, który utworzył Zakład oraz organem doradczym Dyrektora Zakładu⁸¹. Leczenie stacjonarne odbywa się na Oddziale Ginekologiczno-Położniczym, Oddziale Neonatologicznym, Oddziale Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej, Bloku Operacyjno - Zabiegowym, Oddziale Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Oddziale Wewnętrznym i Oddziale Rehabilitacji. Ponadto funkcjonuje również na terenie placówki apteka zakładowa oraz sterylizatornia. Przy szpitalu działa Poradnia Chirurgii Ogólnej, Poradnia Chirurgii Onkologicznej, Poradnia Ginekologiczno- Położnicza, Szkoła Rodzenia, Poradnia Kardiologiczna, Poradnia Diabetologiczna, Poradnia Endokrynologiczna, Poradnia Rehabilitacyjna i Poradnia Gastrologiczna oraz Zakład Radiologii i Diagnostyki Obrazowej, Zakład Diagnostyki Laboratoryjnej i Zakład Fizjoterapii. Na terenie placówki funkcjonuje pogotowie ratunkowe oraz realizowana jest podstawowa opieka zdrowotna⁸². Szpital w Sulechowie w 2013 roku dysponował w systemie opieki stacjonarnej 172 łózkami (w tym m.in. oddział wewnętrzny – 32, chirurgia – 30, położniczo-ginekologiczny – 31, noworodkowy – 16, rehabilitacja – 58, intensywnej terapii i anestezjologii – 5), przyjął 6159 pacjentów oraz udzielił 27 195 porad specjalistycznych (wskaźnik wykonania porad specjalistycznych wynosił 98,89%)⁸³. Liczba przeprowadzanych w placówce badań świadczy o wysokim oddziaływaniu szpitala. Stary budynek Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sulechowie był jednak niedostosowany do aktualnie obowiązujących przepisów prawa i nie realizował założeń określonych w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z 2006 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia oraz urządzenia zakładu opieki zdrowotnej. Zły stan techniczny infrastruktury powodował, że szpital nie miał możliwości w pełni realizować stawianych przed nim zadań i konieczna stała się modernizacja obiektu. Projekt „Modernizacji szpitala w Sulechowie, poprzez rozbudowę, w celu dostosowania do wymogów określonych w obowiązujących przepisach prawa” był współfinansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. W maju 2011 r. w SP ZOZ w Sulechowie odbyło się uroczyste otwarcie zmodernizowanego szpitala. Dzięki realizacji projektu Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Sulechowie realizuje swoje zadania w pomieszczeniach o poziomie zgodnym z wymogami UE. Sale chorych są klimatyzowane, w każdej jest nowoczesny telewizor i dostęp do Internetu. Placówka cieszy się pozytywną opinią wśród pacjentów, będąca wynikiem przede wszystkim wysokiej jakości świadczonych. Na poprawę wizerunku szpitala wpływ miała również modernizacja jego obiektów. Istotne zadania do realizacji to modernizacja laboratorium, zakup aparatury i sprzętu medycznego oraz rewitalizacja parku wokół szpitala.

W 2013 roku na terenie powiatu łącznie funkcjonowały 43 zakłady opieki zdrowotnej, w tym 8 publicznych zakładów opieki zdrowotnej (na terenie województwa jest ich 62) oraz 35 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej (w województwie jest ich 480). Na terenie powiatu działają 21 poradni ogólnostomatologicznych oraz następujące poradnie specjalistyczne: 2 alergologiczne, 2 chirurgii ogólnej, 2 dermatologii i wenerologii, 1 diabetologiczna, 1 kardiologiczna, 4 neurologiczne, 2 okulistyczne, 1 chirurgii urazowej i ortopedycznej, 1 otolaryngologicznej, 6 położniczo-ginekologicznych oraz 1

⁸¹ <http://www.spzozsulechow.med.pl/szpital/> (data dostępu 17.06.2014).

⁸² Dane Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych w Starostwie Powiatowym w Zielonej Górze

⁸³ *Skorygowane roczne sprawozdanie z wykonania planu finansowego, w tym inwestycyjnego jednostki za 2013 rok.*

rehabilitacyjna⁸⁴. Powiat zielonogórski, znalazł się w 2012 roku w grupie powiatów województwa lubuskiego, w których wystąpiła największa liczba ludności (od 1601 do 2075) przypadająca na jeden podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (łącznie z praktykami lekarskim)⁸⁵. Główne przyczyny objęcia opieką czynną przez lekarzy POZ mieszkańców powiatu zielonogórskiego (2012 r.) to:

- w grupie dzieci i młodzież:

- 1) zaburzenia refrakcji i akomodacji oka (19% objętych opieką czynną),
- 2) zniekształcenia kręgosłupa (18%),
- 3) otyłość (11%),
- 4) dychawica oskrzelowa (8%),
- 5) niedokrwistości (5%),

- w grupie osób w wieku 19 lat i więcej:

- 1) choroby układu krążenia (w tym: choroba nadciśnieniowa, niedokrwienność serca) –54% objętych opieką czynną,
- 2) choroby układu mięśniowo kostnego i tkanki łącznej (14,3%),
- 3) choroby obwodowego układu nerwowego (13%),
- 4) cukrzyca (10%),
- 5) przewlekłe choroby układu trawiennego (10%)⁸⁶.

Powiat zielonogórski w 2012 roku zrealizował 4 z 15 celów operacyjnych Narodowego Programu Zdrowia:

- zmniejszenie i zmiana struktury spożycia alkoholu oraz zmniejszenie szkód zdrowotnych spowodowanych alkoholem;
- zwiększenie aktywności fizycznej ludności;
- tworzenie warunków dla aktywnego życia osób niepełnosprawnych;
- intensyfikacja zapobiegania próchnicy zębów u dzieci i młodzieży.

Poszczególne gminy wykazały się różną aktywnością w tym zakresie - żadna z gmin nie podjęła działań w zakresie realizacji celu operacyjnego *Poprawa jakości świadczeń zdrowotnych* w zakresie skuteczności, bezpieczeństwa i akceptowalności społecznej, w tym przestrzegania praw pacjenta (Tabela 71.). Na terenie powiatu zielonogórskiego wykonany był program profilaktyki raka szyjki macicy oraz raka piersi. Procentowe objęcie populacji programem profilaktyki raka szyjki macicy zgodnie ze stanem na 1.12.2007, wynosiło 17,53%, a w 1 lutego 2014 – 30,90%. Z kolei procentowe objęcie populacji programem profilaktyki raka piersi w 1.12.2007 – 42%, a w 1 lutego 2014 – 56,4%. Wśród dokumentów strategicznych powiatu zielonogórskiego dotyczących zdrowia brak jest aktualnych opracowań. Dotychczasowy Program ochrony zdrowia powiatu zielonogórskiego na lata 2007-2013 (uchwała nr VII/48/2007 Rady Powiatu z dnia 24.05.2007) nie obejmuje swoim horyzontem czasowym obecnych działań. Brak jest dokumentów z monitoringu dotychczasowego programu.

⁸⁴ Ocena zabezpieczenia opieki zdrowotnej w województwie lubuskim - poziom powiatów, Konwent Starostów i Wicestarostów Lubuskich, Świebodzin, 28 lutego 2014 r.

⁸⁵ Województwo lubuskie 2013, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.

⁸⁶ Materiały ze spotkania, *Rozmowy o zdrowiu w powiatach*, Wydział Zdrowia Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, 2014.

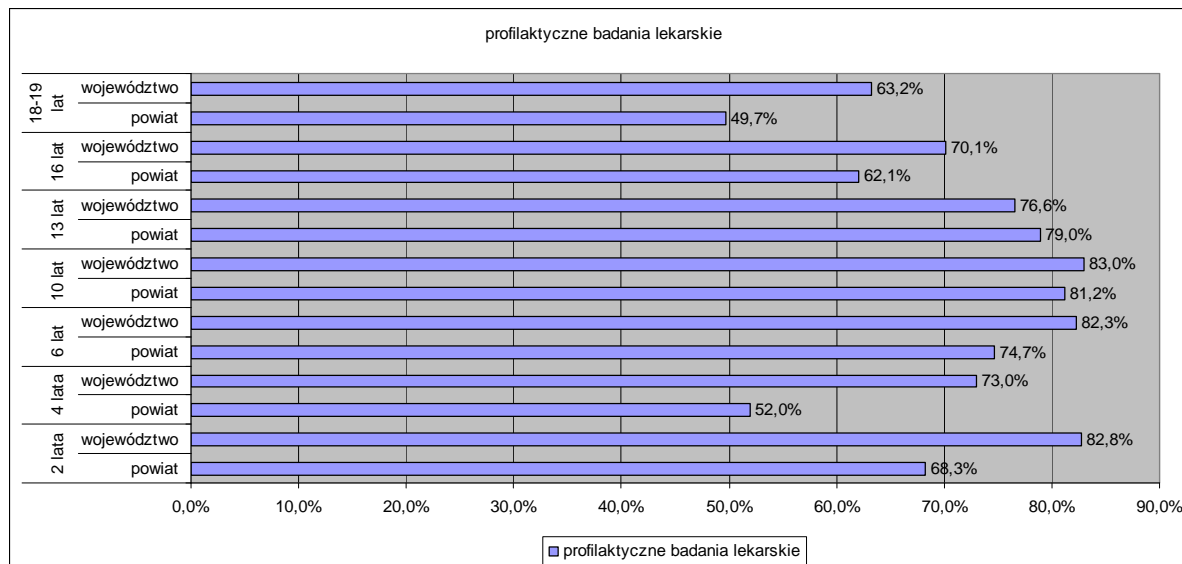
Tabela 71. Cele operacyjne dotyczące czynników ryzyka i działań w zakresie promocji zdrowia realizowanych przez powiat zielonogórski i gminy wchodzące w jego strukturę (dane za 2012 rok)

Cel operacyjny	Powiat (4/15)	Gminy (X/10)
Zmniejszenie rozpowszechnienia palenia tytoniu.	0	7/10 (Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra)
Zmniejszenie i zmiana struktury spożycia alkoholu oraz zmniejszenie szkód zdrowotnych spowodowanych alkoholem.	1	9/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra)
Poprawa sposobu żywienia ludności i jakości zdrowotnej żywności oraz zmniejszenie występowania otyłości.	0	9/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra)
Zwiększenie aktywności fizycznej ludności.	1	10/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Zabór, Trzebiechów, Zielona Góra)
Ograniczenie używania substancji psychoaktywnych i związanych z tym szkód zdrowotnych.	0	8/10 (Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra)
Zmniejszenie narażenia na czynniki szkodliwe w środowisku życia i pracy oraz ich skutków zdrowotnych i poprawa stanu sanitarnego kraju.	0	8/10 (Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Zabór, Trzebiechów)
Poprawa opieki zdrowotnej nad matką, noworodkiem i małym dzieckiem.	0	2/10 (Babimost, Czerwieńsk)
Wspieranie rozwoju i zdrowia fizycznego i psychospołecznego oraz zapobieganie najczęstszym problemom zdrowotnym i społecznym dzieci i młodzieży.	0	9/10 (Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów, Zabór, Zielona Góra)
Tworzenie warunków do zdrowego i aktywnego życia osób starszych	0	7/10 (Babimost, Bojadła, Kargowa, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra)
Tworzenie warunków dla aktywnego życia osób niepełnosprawnych.	1	7/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra)
Intensyfikacja zapobiegania próchnicy zębów u dzieci i młodzieży.	1	7/10 (Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Sulechów, Świdnica, Zabór, Zielona Góra)
Usprawnienie wczesnej diagnostyki i czynnej opieki nad osobami zagrożonymi chorobami układu krążenia, udarami mózgowymi, nowotworami, powikłaniami cukrzycy, chorobami układu oddechowego oraz chorobami reumatycznymi, szczególnie przez działania POZ.	0	10/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów, Zabór, Zielona Góra)
Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych do działań na rzecz zdrowia społeczeństwa.	0	7/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów)
Poprawa jakości świadczeń zdrowotnych w zakresie skuteczności, bezpieczeństwa i akceptowalności społecznej, w tym przestrzegania praw pacjenta.	0	0/10
Usprawnienie wczesnej diagnostyki i czynnej opieki nad osobami zagrożonymi chorobami układu krążenia, udarami mózgowymi, nowotworami, powikłaniami cukrzycy, chorobami układu oddechowego oraz chorobami reumatycznymi, szczególnie przez działania POZ.	0	10/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów, Zabór, Zielona Góra)
Zwiększenie i optymalne wykorzystanie systemu ochrony zdrowia oraz infrastruktury samorządowej dla potrzeb promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej.	0	8/10 (Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Zielona Góra)

Źródło: *Rozmowy o zdrowiu w powiatach*, Wydział Zdrowia Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, 2014.

Udział mieszkańców powiatu w profilaktycznych badaniach lekarskich dzieci i młodzieży jest niższy niż średnia wojewódzka, jedynie o 2,4% wyższy w przypadku badań dotyczących trzynastolatków (Wykres 19.).

Wykres 19. Profilaktyczne badania lekarskie dzieci i młodzieży na terenie województwa i powiatu w 2012 (% objętej populacji)

Źródło: *Rozmowy o zdrowiu w powiatach*, Wydział Zdrowia Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, 2014.

1.3.4. Kultura

Powiat zielonogórski posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego. Za obszary cenne kulturowo uznać należy miejsca występowania zabytków ruchomych, jak i nieruchomości. Zabytki nieruchome na terenie powiatu zielonogórskiego stanowią istotną część potencjału kulturowego w skali województwa lubuskiego. Ich liczba na terenie powiatu wynosi 269 (Załącznik 4.).

W obrębie powiatu zielonogórskiego znajdują się trzy muzea, tj. Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie, Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z siedzibą w Świdnicy oraz Muzeum Etnograficzne w Ochli (Tabela 72.).

Tabela 72. Muzea w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Muzea i oddziały muzealne	3	3	3	3	3	3	
Muzealia (w tys.)	41,5	41,8	42,0	39,7	41,7	42,0	
Wystawy czasowe	własne	34	41	40	27	13	16
	obce	7	3	5	2	13	10
Zwiedzający	ogółem	63,6	59,2	59,7	60,5	60,1	61,1
	w tym młodzież szkolna	20,6	19,9	29,4	17,1	16,8	14,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013*, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Lubuskie Muzeum Wojskowe (LMW) jest drugim, co do wielkości i znaczenia zbiorem militariów w Polsce. Mieści się w klasycystycznym pałacu w Drzonowie oraz na terenie 3,5 hektarowego parku. Muzeum swoje korzenie wywodzi z Muzeum Ziemi

Lubuskiej w Zielonej Górze, natomiast jego historia rozpoczęła się po przejęciu w 1978 roku zdewastowanego pałacu w miejscowości Drzonów. Prace adaptacyjne i remontowe trwały do 1985 roku, w którym oficjalnie otwarto nową placówkę muzealną. W obiekcie znajduje się ponad 3 000 eksponatów, w tym m.in.: samoloty i śmigłowce wojskowe, ciężki sprzęt wojskowy, czołgi, transportery opancerzone, wozy zabezpieczenia technicznego, wyrzutnie rakietowe, armaty, haubice, a także ciężka broń maszynowa, itd. W Muzeum w Drzonowie zwiedzający mogą obejrzeć również broń strzelecką i białą, uzbrojenie ochronne, umundurowanie, dokumenty, zdjęcia, modele, odznaczenia i medale oraz dzieła sztuki o tematyce batalistycznej. Od 2005 r. Lubuskie Muzeum Wojskowe uczestniczy w prestiżowym wydarzeniu kulturalnym, jakim jest Europejska Noc Muzeów⁸⁷. Muzeum organizuje również inne imprezy plenerowe, takie jak: Piknik Rodzinny „Mama, Tata i ja” oraz Piknik „Pożegnanie Wakacji”. Impreza Noc Muzeów w Drzonowie uzyskała wyróżnienie w konkursie na „Lubuską Perłę Turystyczną”. W 2013 roku Pikniki oraz Noc Muzeów w Drzonowie przyciągnęły do muzeum łącznie ok. 9 tysięcy osób. W Muzeum prowadzona jest działalność edukacyjna poprzez organizację programów skierowanych do różnych grup wiekowych np.: Moja przygoda w Muzeum, Odkrywamy tajemnice LMW, Moje spotkanie z rycerzem, Pokaz walk i obyczajów rycerskich oraz lekcje muzealne.⁸⁸

Możliwości działalności LMW zdeterminowane są wysokością dotacji podmiotowej organu założycielskiego, która nie ulega znacznemu zwiększeniu, mimo wzrastających kosztów funkcjonowania, jak też malejącymi dochodami oraz coraz bardziej ograniczonymi środkami ze sponsoringu.

Siedzibą Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza jest wzniesiony w Świdnicy w 1602 roku dwór w stylu renesansowym. Pałac pochodzi z XVII wieku i był niegdyś własnością rodziny Kietliczów, zaprojektowany przez włoskiego architekta Alberta Antonio z Turbino. Płyty nagrobne pierwszych właścicieli i budowniczych dworku, czyli członków rodu Kietliczów znajdują się w kościele pod wezwaniem św. Marcina. Wnętrze dworu jest charakterystyczne dla pałaców renesansowych. Placówka jest ośrodkiem naukowo – badawczym i edukacyjnym. Ekspozycja archeologiczna obejmuje pradzieje i historię regionu do czasów nowożytnych. W muzeum eksponowane są cztery wystawy stałe oraz wystaw sezonowe. Pierwszą ekspozycją stałą jest edukacyjna, poświęcona łowcom i rolnikom epoki kamienia na środkowym Nadodrzu. Druga prezentuje kulturę łużycką ze szczególnym uwzględnieniem zabytków pochodzących z badanego od ponad 20 lat grodziska w Wicinie (jest to wystawa przedmiotów użytku codziennego). Trzecia ekspozycja przedstawia osadnictwo na przełomie er, a czwarta materiały związane z obroną zachodniej granicy państwa piastowskiego oraz osadnictwem wczesnośredniowiecznym. Muzeum od lat prowadzi działalność związaną z ochroną konserwatorską stanowisk archeologicznych na obszarze województwa lubuskiego. Muzeum wydaje opinię archeologiczną dla inwestorów niezbędną do uzyskania zezwolenia na budowę na obszarach zabytkowych. Personel dokonuje również konserwacji i rekonstrukcji ceramicznych zabytków archeologicznych. Muzeum prowadzi również szeroką działalność edukacyjną i oświatową. Dzięki lekcjom muzealnym z zakresu archeologii możliwy jest bezpośredni kontakt młodzieży z przeszłością i prehistorią regionu środkowego Nadodrza⁸⁹. W Muzeum znajduje się biblioteka muzealna. Zbiór biblioteczny liczy prawie 6000 woluminów. Większość to publikacje z dziedziny archeologii, historii starożytnej i średniowiecznej oraz historii kultury materialnej. Muzeum wraz z Oddziałem Lubuskiego Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich prowadzi

⁸⁷ <http://powiat-zielonogorski.pl/pl/Powiat/Powiatowe-jednostki-organizacyjne/Lubuskie-Muzeum-Wojskowe-w-Zielonej-Gorze-z-siedziba-w-Drzonowie>

⁸⁸ <http://www.muzeum.drzonow.eu/>

⁸⁹ <http://powiat-zielonogorski.pl/pl/Powiat/Powiatowe-jednostki-organizacyjne/Muzeum-Archeologiczne-Srodkowego-Nadodrza-z-siedziba-w-Swidnicy> - data dostępu 23.08.2014

również działalność wydawniczą, publikuje, bowiem systematycznie wydawane jest czasopismo Archeologia Środkowego Nadodrza. W roku 2014 Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z/s w Świdnicy pozyskało środki finansowe z funduszy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wartość zadania 45 000,00 zł. Muzeum otrzyma dofinansowanie z programu: Dziedzictwo kulturowe, priorytet: Wspieranie działań muzealnych na kwotę 35 000,00 zł.⁹⁰

Zabytki kultury istniejące na terenie powiatu zielonogórskiego

Gmina Babimost

- 1) Kościół parafialny pod wezwaniem św. Wawrzyńca w Babimoście, z pierwszej połowy XVIII wieku;
- 2) Kościół ewangelicki w Babimoście zbudowany w drugiej połowie XVIII wieku wraz z parkiem krajobrazowym;
- 3) Kościół parafialny w Babimoście pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny z drugiej połowy XVIII wieku;
- 4) Kościół o konstrukcji ryglowej z drugiej połowy XVIII wieku;
- 5) Pałac myśliwski wraz z parkiem z drugiej połowy XIX wieku.

Gmina Bojadła

- 1) Barokowy Pałac z XVIII w. w Bojadłach wraz z przyległym parkiem;
- 2) Kościół o konstrukcji ryglowej w Bojadłach, wybudowany w latach 1757-1758;
- 3) Kościół parafialny pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Klenicy z 1782 roku;
- 4) Pałac Myśliwski w Klenicy z 1884 wraz z parkiem, w którym znajduje się staw z wyspą.

Gmina Czerwieńsk

- 1) Kościół parafialny w Leśniowie Wielkim, zbudowany w XIV wieku;
- 2) Drewniany wiatrak typu „koźlak” w Leśniowie Wielkim, pochodzący z początków XIX wieku;
- 3) Klasycystyczny Dwór w Laskach z początku XIX wieku;
- 4) Neogotycki kościół w Nietkowie, zbudowany w miejscu starszego w 1886 r.;
- 5) Kościół parafialny w Nietkowicach, z drugiej połowy XIX wieku;
- 6) Kościół pod wezwaniem Trójcy Świętej w Będowie z XIX wieku;
- 7) Kościół parafialny oraz ratusz miejski w Czerwieńsku.

Gmina Kargowa

- 1) Pałac w Kargowej, będący dawną rezydencją właścicieli miasta - rodziny Unrung, w którego wnętrzu zachowały się barokowe kominki, obok pałacu stoi barokowa oficyna i budynek gospodarczy wszystko otacza park z pierwszej połowy XVII wieku;
- 2) Ratusz w Kargowej, rozbudowany w drugiej połowie XIX wieku z wmurowaną tablicą przypominającą ważne wydarzenie, dzięki któremu Kargowa przeszła do historii. To tutaj garnizon dowodzony przez Kapitana Więckowskiego stawiał zbrojny opór przeciw postanowieniom II rozbioru Polski;
- 3) Kościół poewangelicki w Kargowej zbudowany na początku XIX wieku;
- 4) Kościół parafialny w Kargowej pod wezwaniem św. Wojciecha z końca XIX wieku;
- 5) Kościół filialny w Karszynie (klasycystyczny, z barokowym wnętrzem) zbudowany pod koniec XVIII wieku;
- 6) Pałac neobarokowy w Wojnowie pochodzący z początku XIX wieku.

Gmina Nowogród Bobrzański

⁹⁰ <http://www.muzeum-swidnica.org/index.html> - data dostępu 23.08.2014

- 1) Kościół pod wezwaniem św. Bartłomieja w Nowogrodzie Bobrzańskim, z XII wieku;
- 2) Kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Nowogrodzie Bobrzańskim, z pierwszej połowy XIII wieku;
- 3) Kościół filialny w Białowicach z XV wieku wraz z XVII - wieczną plebanią;
- 4) Dawny zamek (spichlerz) z XVI wieku położony w Białowicach;
- 5) Kościół filialny pod wezwaniem św. Wawrzyńca z XIV wieku w Bogaczowie.

Gmina Sulechów

- 1) Drewniany kościół w Kłępsku z XIV wieku z gotycko-renesansowym wystrojem wnętrza – tryptykowy ołtarz z posągami Madonny z Dzieciątkiem oraz polichromia stropów o tematyce zaczerpniętej ze Starego i Nowego Testamentu;
- 2) Późnogotycki kościół, pałac i kaplica nagrobna z XIX wieku rodziny von Sydon w Kalsku;
- 3) Pałac, park i zabudowa folwarczna w Bukowie z II połowy XIX wieku, prezentujące styl neorenesansowy ;
- 4) Neogotycki ratusz w Sulechowie;
- 5) Późnogotycki kościół parafialny w Sulechowie;
- 6) Barokowa Brama Krośnieńska z 1704 roku w Sulechowie;
- 7) Kamieniczki miejskie przy ul. Okrężnej i Handlowej oraz fragmenty murów obronnych w Sulechowie.

Gmina Świdnica

- 1) Kościół św. Marcina, pochodzący z XIV wieku, zbudowanym z kamienia polnego, jego barokowy ołtarz zdobi przepiękna rzeźbiona figura Madonny z dzieciątkiem, pochodząca z 1735 r.;
- 2) Renesansowy dwór Kietliczów w Świdnicy, zbudowany w pierwszej połowie XVI wieku., według projektu włoskiego Architekta Alberto Antoniego z Turbino;
- 3) Pałac w Drzonowie – obecnie siedziba Lubuskiego Muzeum Wojskowego pochodzi z przełomu XIX wieku.

Gmina Trzebiechów

- 1) Kościół filialny, pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, zbudowany w 1840 roku, na miejscu wcześniejszego XIV – wiecznego, przebudowanego w 1654 r.;
- 2) Zespół pałacowy w Trzebiechowie, w skład którego wchodzi: pałac w stylu rezydencji francuskich, wzniesiony przez ówczesnego właściciela, hrabiego Henryka von Reuss, park dworski w stylu angielskim, położony wokół pałacu na obszarze 12ha, zabytkowa oficyna z początku XIX wieku, dzisiejsza siedziba Urzędu Gminy, dawna ujeżdżalnia – obecnie jedna z najładniejszych hal sportowych w województwie lubuskim;
- 3) neoklasycystyczna świątynia w Trzebiechowie według rysu projektu wielkiego niemieckiego architekta, podróżnika, przyrodnika Karla Fridricha Schinkla który nadzorował projekt wykonany przez Johanna Gottlieba Schloetzera;
- 4) Dawny kompleks sanatoryjny według projektu znanego Maxa Schündlera z dekoracją wnętrza, meblami, sprzętami wszelkimi detalami dekoratorskimi wykonanymi przez twórcę secesji w Europie Henry’ego van de Velde wielkiego belgijskiego projektanta sztuki użytkowej (obecnie znajduje się tu Dom Pomocy Społecznej);
- 5) Kościół w Podlegórzcu wybudowany w stylu neoromańskim z zachowaniem większości kanonów architektonicznych dla stylu romańskiego z jednymi z najpiękniejszych witraży w Diecezji oraz cmentarz z rodzinnym grobowcem książąt Reussów.

Gmina Zabór

- 1) Kościół p.w. Św. Józefa w Zaborze, budowla gotycka powstała na początku wieku, jej fundatorem był książę Johan Georg von Schoneich Carolath;
- 2) zespół pałacowy z parkiem w Zaborze zbudowany w XVII wieku w stylu wczesnobarokowym;
- 3) Pałac w Przytoku zbudowany w latach 1864 –1867, który otacza park o powierzchni 7 ha, rosną w nim rzadkie okazy drzew, wśród nich ponad dwustuletnie pomniki przyrody; obecnie w pałacu ma swoją siedzibę Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy.

Imprezy cykliczne

Powiat zielonogórski aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym regionu poprzez wspieranie i organizację imprez kulturalnych na rzecz dzieci i młodzieży. Jedną z imprez, której jest współorganizatorem wraz z Regionalnym Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze oraz gminnymi ośrodkami kultury z terenu powiatu zielonogórskiego są *Powiatowe prezentacje artystyczne dzieci i młodzieży z cyklu PRO ARTE*. Imprezy te odbywają się w postaci Spotkań Grup Kołędniczych i Jasełkowych, jako Lubuski Dziecięcy i Młodzieżowy Festiwal Piosenki, Lubuski Konkurs Recytatorski, Lubuskiej Gali Teatralnej i Lubuskiej Gali Tanecznej. PRO ARTE wrosło w kulturowy krajobraz regionu i zakorzeniło się w świadomości młodych, utalentowanych wykonawców, rozwijających swoje zainteresowania we wszystkich dziedzinach sztuki, a także ich opiekunów, nauczycieli i instruktorów.

W celu zachowania dziedzictwa kulturowego wsi powiat zielonogórski przy współpracy z gminami od 1999 roku organizuje Dożynki Powiatowe. Dotychczas odbyły się one w: Kargowej (1999, 2010), Nietkowie (2000), Sulechowie (2001, 2008), Świdnicy (2002), Drzonkowie (2003), Babimoście (2004), Kargowej (2005), Czerwieńsku (2006), Ochli (2007), Drzonowie (2009), Brodach (2011) i Bojadłach (2013)⁹¹.

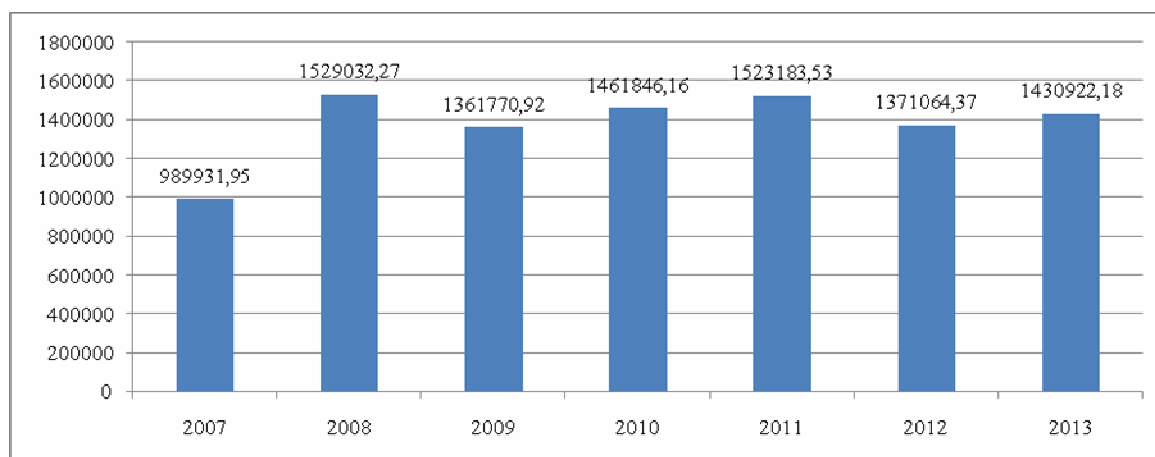
Powiat zielonogórski z dniem 1 stycznia 2015 roku⁹², na mocy porozumienia, przekazuje Miastu Zielona Góra realizację zadania własnego polegającego na prowadzeniu dwóch samorządowych instytucji kultury, czyli Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie oraz Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z siedzibą w Świdnicy.

Dziedzictwo kulturowe jest zasobem nieodnawialnym wymagającym zintensyfikowanej ochrony i świadomego gospodarowania. W 2013 roku wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w budżecie powiatu zielonogórskiego wyniosły 1430922,18 zł, z tego 99,24% przeznaczono na muzea. Wykres 20. prezentuje wysokość nakładów finansowych alokowanych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w latach 2007-2013.

⁹¹ 15 lat Powiatu zielonogórskiego, Biuletyn Starostwa Powiatowego, Zielona Góra 2014.

⁹² § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy, Dz.U. 2014 poz. 1023.

Wykres 20. Wysokość nakładów finansowych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 i 2013 rok.*

W 2013 roku wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego stanowiły jedynie 2,16% wydatków powiatu zielonogórskiego ogółem. W latach 2008-2013 wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego utrzymywały się na niemal takim samym poziomie.

W powiecie zielonogórskim znaczna część zabytków wymaga remontu zabezpieczającego lub remontu kapitalnego. Problemem sektora kultury jest też jej niedoinwestowanie, zwłaszcza jeśli chodzi o wyposażenie i nowoczesne technologie. Istotnym czynnikiem upowszechnienia, a także ochrony kultury jest digitalizacja zasobów i ułatwienie dostępu do nich za pomocą nowych technologii, których kosztu nie jest w stanie sfinansować, w oparciu o posiadane środki, większość instytucji kultury.

Jednym z najszybciej zauważalnych efektów inwestycji w infrastrukturę kultury jest to, że prowadzą do podniesienia atrakcyjności turystycznej miast i regionów. Konsekwencją rozwoju sektorów kultury jest również pojawianie się nowych zawodów i powstawanie nowych miejsc pracy, co wiąże się ze zwiększaniem możliwości inwestycyjnych dla sektora usług i przemysłu.

1.3.5. Bezpieczeństwo i porządek publiczny

Szczególnym dobrem wymagającym ochrony ze strony administracji publicznej jest bezpieczeństwo życia i zdrowia ludzkiego oraz mienia społecznego. Bezpieczeństwo publiczne to podsystem bezpieczeństwa wewnętrznego, którego szeroki zakres dotyczy zarówno organizacji państwowej, jak i pojedynczych osób na danym obszarze administracyjnym, a jego celem jest eliminacja zagrożeń, zapewnienie niezakłóconego funkcjonowania, a także ochrona życia, zdrowia i mienia wszystkim podmiotom tego podsystemu⁹³.

W aspekcie administracyjnym, na poziomie lokalnym, najważniejszymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo publiczne są gmina i powiat. Samorząd lokalny, oprócz działań bezpośrednio wspierających formacje działające na rzecz bezpieczeństwa publicznego (np. finansowanie dodatkowych patroli, zakup radiowozów), może oddziaływać za pomocą

⁹³ M. Lisiecki, B. Kwiatkowska-Basałaj (2000), *Pojęcie bezpieczeństwa oraz prognostyczny model jego zapewnienia*, w: *Zarządzanie bezpieczeństwem*, P. Tyrała (red.), Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków, s. 57-58.

środków projektowych (np. modernizacja oświetlenia miejsc publicznych, kształtowanie bezpiecznych przestrzeni publicznych, budowa infrastruktury drogowej), czy polityki społecznej (np. przeciwdziałanie bezrobociu, promocja i ochrona zdrowia, pomoc społeczna, polityka prorodzinna, kultura i ochrona dóbr kultury, kultura fizyczna i turystyka).

Powiat, jako jednostka samorządu lokalnego ma za zadanie organizować działania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na administrowanym terenie, a także koordynować współdziałanie podległych mu gmin. Ponadto możliwe są przypadki, w których „właściwe organy administracji rządowej mogą nałożyć na powiat obowiązek wykonania określonych czynności w zakresie należącym do zadań powiatu, związanych z usuwaniem bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz z obronnością”⁹⁴.

Powiat odpowiada za zadania publiczne w zakresie bezpieczeństwa obywateli o charakterze ponadgminnym, a także za zapewnienie wykonania zadań i kompetencji kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży. Zadania powiatów obejmują ochronę zdrowia, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochronę przeciwpowodziową i zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom.

Do zadań wykonywanych przez powiat należą również zadania powiatowych służb, inspekcji i straży, które – mimo że znajdują się w pionie administracji rządowej – są realizowane pod zwierzchnictwem starosty⁹⁵.

Bezpieczeństwo i porządek publiczny na terenie powiatu zielonogórskiego zapewnia przede wszystkim Komenda Miejska Policji w Zielonej Górze oraz Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze. Na szczeblu powiatu znajduje się także zasadniczy poziom reagowania kryzysowego – Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego, który realizuje swoje zadania poprzez Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego⁹⁶. Dodatkowo powiat zielonogórski współpracuje z podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo publiczne, w tym z Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w Zielonej Górze⁹⁷, Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego⁹⁸, Powiatowym Lekarzem Weterynarii w Zielonej Górze⁹⁹ oraz służbami leśnymi.

Zagrożenia występujące na terenie powiatu zielonogórskiego

Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego można zdefiniować jako ciąg zdarzeń, które wpływają negatywnie na funkcjonowanie organów administracji lokalnej i regionalnej, jakość życia społeczeństwa, czy środowisko naturalne.

Poziom bezpieczeństwa publicznego jest przede wszystkim wypadkową poziomu i struktury przestępczości oraz poziomu wykrywalności przestępstw. Realnym zagrożeniem dla mieszkańców powiatu zielonogórskiego są także lokalne podtopienia i powodzie.

W 2013 roku na terenie działania Komendy Miejskiej Policji w Zielonej Górze zarejestrowano 6683 przestępstwa. Oznacza to spadek liczby przestępstw stwierdzonych ogółem o 27,6% w stosunku do roku 2011. Od 2007 do 2011 roku liczba stwierdzonych przestępstw nieznacznie wzrastała. Liczba ujawnionych przestępstw w 2013 roku była niższa od zanotowanej w roku 2007 o 15,0%. W 2013 roku wszczęto ogółem 6623 postępowania przygotowawcze w sprawach o przestępstwa, czyli o 314 więcej niż w roku poprzednim (co oznacza wzrost ich liczby o 4,75%).

⁹⁴ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz. U. z 2013 r., poz. 595, 645, z 2014 r., poz. 379, art. 7, ust. 1.

⁹⁵ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz. U. z 2013 r., poz. 595, 645, z 2014 r., poz. 379, art. 4.

⁹⁶ http://www.lubuskie.uw.gov.pl/aktualnosci/wydarzenia/DANE_KONTAKTOWE_POWIATOWYCH_CENTROW_ZARZADZANIA_KRYZYSOWEGO/idn:7209.html, (data dostępu 05.07.2014).

⁹⁷ <http://www.wsse.gorzow.pl/pssezielonagora/?mod=news&cID=337>, (data dostępu 05.07.2014).

⁹⁸ <http://www.bip.pinbzbz.lo.pl/>, (data dostępu 18.08.2014).

⁹⁹ <http://www.piw-zielonagora.4bip.pl/index.php?idg=1&id=19&x=16>, (data dostępu 18.08.2014).

W 2013 roku wykrywalność przestępstw ukształtowała się na poziomie 61,9%. Od 2010 do 2013 roku wskaźnik wykrywalności ogólnej spadł o 9% (Tabela 73.).

Tabela 73. Wykrywalność przestępstw w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013 (w %)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
ogółem	70,9	76,0	72,7	61,9
przestępstwa kryminalne	58,7	63,5	62,3	51,1
przestępstwa gospodarcze	93,2	99,0	92,4	81,3
przestępstwa narkotyczne	93,9	97,9	97,9	81,3
kradzieże	b.d.	38,2	38,4	30,7
kradzieże z włamaniem	b.d.	40,8	28,1	25,2
kradzieże samochodów	b.d.	18,4	31,5	17,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w 2010 i 2011 roku; Sprawozdania Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2012 i 2013, a także informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Do zjawisk stanowiących największe zagrożenie w powiecie zielonogórskim należą przede wszystkim nieprzestrzeganie przepisów ruchu drogowego, przestępstwa kryminalne oraz gospodarcze, a także kradzieże (Tabela 74.).

Tabela 74. Przestępstwa stwierdzone w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	7854	8228	8198	8956	9227	8687	6683
w tym nieletnich	454	338	395	812	1320	1109	161
przestępstwa kryminalne	5476	5011	4996	6003	5925	5870	4617
przestępstwa gospodarcze	849	681	822	1163	1512	1507	916
przestępstwa narkotyczne	665	573	366	640	991	1170	342
kradzieże	1554	1423	1547	1530	1496	1383	1326
kradzieże z włamaniem	934	778	940	1004	991	764	788
kradzieże samochodów	151	187	132	115	125	115	153
bójki i pobicia	95	71	87	100	59	66	56
rozboje i wymuszenia rozbójnicze	178	162	98	219	139	225	78
uszczerbek na zdrowiu	222	196	b.d.	148	132	149	112
przemoc w rodzinie*	624	888	681	702	715	584	612

* Liczba „Niebieskich Kart” sporządzonych przez funkcjonariuszy KMP w Zielonej Górze. Niebieskie Karty to procedura, która obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze za rok 2007 i 2008; Informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego w rejonie działania Komendy Miejskiej Policji w Zielonej Górze w 2009 roku; Informacji Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w 2010 i 2011 roku; Sprawozdania Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2012 i 2013, a także informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Z ogólnej liczby przestępstw popełnionych w 2013 roku, najwięcej było przestępstw o charakterze kryminalnym – 4617. Wykrywalność przestępstw kryminalnych w 2013 roku wyniosła 51,1% i była najniższą od czterech lat. Od 2007 do 2009 roku nastąpił spadek liczby stwierdzonych przestępstw kryminalnych, następnie w 2010 roku zaobserwowano wyraźny wzrost, po czym od 2011 roku liczba ujawnionych przestępstw kryminalnych ponownie

spadła. W 2013 roku liczba stwierdzonych przestępstw kryminalnych była o 15,7% niższa od występującej w roku 2007.

Następną grupą, co do ilości zdarzeń były kradzieże oraz przestępstwa gospodarcze. Odpowiednio – 1326 i 916 zdarzeń, których wykrywalność wynosiła – 30,7% i 81,3%.

W latach 2008-2011 miał miejsce stały wzrost przestępstw popełnionych przez osoby nieletnie. W 2012 roku liczba stwierdzonych czynów nieletnich nieznacznie zmniejszyła się, osiągając wielkość 1109 zdarzeń. W 2013 roku wśród wszystkich ustalonych przestępstw było już tylko 161 zdarzeń z udziałem osób nieletnich (o 85,5% mniej niż w roku poprzednim). W roku 2013 przestępstwa nieletnich stanowiły 2,4% wszystkich stwierdzonych wykroczeń (w roku poprzednim odsetek ten wynosił 9,5%).

Tabela 75. Wskaźnik zagrożenia przestępstwami ogółem na 10 tysięcy mieszkańców w latach 2009-2012

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012
Polska	296	302	304	291
Województwo lubuskie	370	388	406	378
Powiat zielonogórski	895	960	984	919

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2012 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013; Raportu o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2011 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2012; Informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego w rejonie działania Komendy Miejskiej Policji w Zielonej Górze w 2009 roku; Informacji Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w 2010 i 2011 roku; Sprawozdania Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2012, a także informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Średnie zagrożenie przestępstwami ogółem w powiecie zielonogórskim w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w roku 2012 wyniosło 919 i było najniższe w ciągu trzech ostatnich lat. Nie mniej jednak w powiecie zielonogórskim w 2012 roku wskaźnik zagrożenia przestępstwami ogółem w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców był ponad trzykrotnie wyższy niż Polsce. Wskaźnik ten zmieniał się wraz z liczbą przestępstw stwierdzonych ogółem w powiecie zielonogórskim i w 2009 roku wynosił 895, w 2010 roku – 960, w 2011 roku – 984, w 2012 roku – 919, w 2013 roku – 704.

Analiza statystyk wskazuje na względnie wysoki poziom zagrożenia przestępstwami ogółem w powiecie zielonogórskim w stosunku do średnich wartości dla województwa lubuskiego i Polski (Tabela 75.).

Średnie zagrożenie przestępstwami kryminalnymi w powiecie zielonogórskim w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w roku 2012 wyniosło 621 (wskaźnik dla Polski – 2028). Wskaźnik ten w latach 2010-2013 zmalał wraz z liczbą stwierdzonych przestępstw kryminalnych (w 2010 roku wynosił 643, w 2011 roku – 632, w 2012 roku – 621, w 2013 roku – 486). W roku 2013, wraz ze spadkiem ogólnej liczby stwierdzonych przestępstw kryminalnych, wskaźnik zagrożenia przestępstwami kryminalnymi w powiecie zielonogórskim w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców wyraźnie zmniejszył się.

Średnie zagrożenie przestępstwami kradzieży w powiecie zielonogórskim w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w roku 2012 wyniosło 146 (wskaźnik dla Polski – 599). Wskaźnik ten od roku 2009 malał wraz z liczbą stwierdzonych tego typu przestępstw (w 2009 roku wynosił 146, w 2010 roku – 164, w 2011 roku – 160, 2012 roku – 146, 2013 roku – 140). Natomiast średnie zagrożenie kradzieżami z włamaniem w powiecie zielonogórskim w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w roku 2012 wyniosło 81 (wskaźnik dla Polski – 331). Wskaźnik ten utrzymywał się w latach 2009-2011 na podobnym poziomie, następnie spadł w 2012 roku (w 2009 roku wynosił 103, w 2010 roku – 108, w 2011 roku – 106, 2012

roku – 81, 2013 roku – 83). Jednocześnie średnie zagrożenie przestępstwami kradzieży samochodów w powiecie zielonogórskim w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w roku 2012 wyniosło 12 (wskaźnik dla Polski – 42). Wskaźnik ten, podobnie jak liczba stwierdzonych kradzieży aut, utrzymuje się od pięciu lat na podobnym poziomie (w 2009 roku wynosił 14, w 2010 roku – 12, w 2011 roku – 13, 2012 roku – 12, 2013 roku – 16).

Tabela 76. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba wypadków drogowych	148	161	145	135	136	157	139
Liczba wypadków drogowych ze skutkiem śmiertelnym	22	26	25	22	b.d.	22	9
Ranni w wypadkach drogowych	189	223	178	b.d.	b.d.	201	183
Przyczyny wypadków drogowych:							
nieustąpienie pierwszeństwa	36	59	47	50	56	71	b.d.
nieprawidłowe wyprzedzanie	28	26	16	17	12	10	b.d.
nadmierna niebezpieczna prędkość	39	39	53	40	41	37	b.d.
błędy pieszych	26	19	12	15	12	21	b.d.
brak opieki nad dziećmi do lat 7	2	2	2	1	b.d.	b.d.	b.d.
nieuwaga – inne	17	16	15	12	15	18	b.d.
nietrzeźwość sprawców wypadków drogowych	26	18	15	9	15	13	b.d.
zatrzymani kierowcy pod wpływem alkoholu	b.d.	b.d.	1190	1237	1352	1255	b.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze za rok 2007 i 2008; Informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego w rejonie działania Komendy Miejskiej Policji w Zielonej Górze w 2009 roku; Informacji Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w 2010 i 2011 roku; Sprawozdania Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2012 i 2013, a także informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

W latach 2007-2013 liczba wypadków drogowych w powiecie zielonogórskim utrzymuje się na podobnym poziomie (Tabela 77.). W 2012 roku w powiecie zielonogórskim doszło do 157 wypadków drogowych, w których zginęły 22 osoby (w Polsce liczba wypadków w tym roku wyniosła 37 046, zginęło 3 571 osób). W roku 2013, w porównaniu z rokiem 2012, wystąpił spadek liczby wypadków drogowych o 18 zdarzeń, czyli 11,5%, spadek liczby ofiar śmiertelnych o 13 osób, czyli 59,1% i spadek liczby rannych o 18 osób, czyli 8,9%.

Tabela 77. Wypadki drogowe w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013

Gmina	Wypadki				Zabici		Ranni	
	2012	2013	wzrost/ spadek	dynamika	2012	2013	2012	2013
Babimost	8	3	-5	37,5	2	2	9	1
Bojadła	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Czerwieńsk	5	5	0	100,0	1	0	9	9
Kargowa	2	7	5	350,0	0	0	2	10
Nowogród Bobrzański	11	6	-5	54,5	5	0	15	9
Sulechów	18	12	-4	66,7	5	2	23	20
Świdnica	10	8	-2	80,0	3	0	23	14
Trzebiechów	2	1	-1	50,0	0	0	2	1
Zabór	2	0	-2	0,0	0	0	2	0
Zielona Góra	16	23	7	143,8	2	5	24	37
Ogółem	74	65	-7	-	18	9	109	101

Źródło: Sprawozdanie Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2013, a także informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

W 2013 roku nastąpił stosunkowo duży spadek liczby wypadków na terenie gminy Babimost i Nowogród Bobrzański. Niepokojąco natomiast wzrosła liczba zdarzeń w gminie Zielona Góra i Kargowa. Do wypadków ze skutkiem śmiertelnym doszło na terenie trzech gmin.

Najbardziej zagrożonymi trasami w powiecie zielonogórskim, poza miejskimi ulicami, są drogi krajowe: nr S3 relacji Świebodzin – Sulechów – Zielona Góra – Niedoradz, nr 27 relacji Zielona Góra – Nowogród Bobrzański – Żary oraz nr 32 relacji Leśniów – Kargowa. Są to główne trasy komunikacyjne powiatu zielonogórskiego, które charakteryzują się dużym natężeniem ruchu o zróżnicowanej strukturze. W 2013 roku, w porównaniu z rokiem 2012, wyraźnie polepszył się stan bezpieczeństwa na drodze krajowej nr 27 i 32 oraz drodze wojewódzkiej 304. Niepokojąco wzrosła liczba wypadków na drodze krajowej nr S3¹⁰⁰.

Ochrona przeciwpożarowa w powiecie zielonogórskim

System ochrony przeciwpożarowej obejmuje szeroki wachlarz zadań z zakresu ratownictwa (pożary, wypadki komunikacyjne, miejscowe zagrożenia, katastrofy, klęski żywiołowe), ale także profilaktyki, w tym bezpieczeństwo terenów i obiektów oraz propagowania wśród społeczeństwa prawidłowych zachowań w przypadku zagrożeń.

Ochronę przeciwpożarową na terenie powiatu zielonogórskiego zapewnia Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze oraz 41 jednostek ochrony przeciwpożarowej, w tym:

- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Nr 1 Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze,
- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Nr 2 Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze,
- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Sulechowie,

¹⁰⁰ Sprawozdanie Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2013, a także informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego, s. 48-49.

- 17 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
- 21 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych poza Krajowym System Ratowniczo-Gaśniczym,

Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze wraz z Jednostkami Ratowniczo-Gaśniczymi PSP jest organizatorem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (KSRG) na terenie powiatu. System ten uzupełnia łącznie 17 jednostek ochotniczych straży pożarnych włączonych do KSRG. Ponadto na terenie powiatu funkcjonuje 21 jednostek OSP spoza KSRG, które wspomagają działalność ratowniczo-gaśniczą (Tabela 78.).

Tabela 78. Jednostki organizacyjne Ochotniczej Straży Pożarnej w powiecie zielonogórskim (w 2013 roku)

Gmina	OSP włączone do KSRG	OSP poza KSRG
Babimost	Babimost Nowe Kramsko	Podmokle Małe Podmokle Wielkie Stare Kramsko
Bojadła	Bojadła Klenica	–
Czerwieńsk	Czerwieńsk	Leśniów Wlk. Nietkowice Nietków Sycowice
Kargowa	Kargowa	Smolno Wielkie Stary Jaromierz
Nowogród Bobrzański	Nowogród Bobrzański	Dragowina Kaczenice Kotowice Niwiska Urzuty
Sulechów	Kije Mozów	Brody Pomorsko
Świdnica	Koźła Świdnica	Letnica
Trzebiechów	Trzebiechów	Głuchów
Zabór	Zabór	–
Zielona Góra	Przylep Racula Stary Kisielin Zawada	Jarogniewice Ochla Sucha

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2012, 2013.

Jednym z podstawowych elementów oceny operacyjnego zabezpieczenia powiatu, wskazującym na możliwość podjęcia działań, przy większych zdarzeniach jest wskaźnik etatów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Optymalnie powinien się kształtować na poziomie 1, aktualnie w powiecie zielonogórskim wynosi 1,5.

Powiat zielonogórski, ze względu na specyfikę regionu, charakteryzuje się występowaniem szerokiego spektrum zagrożeń. W latach 2007-2013 w powiecie

zielonogórskim liczba niebezpiecznych zdarzeń przekraczała ponad tysiąc rocznie (Tabela 79.). Na terenie powiatu zielonogórskiego w 2013 roku jednostki organizacyjne Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej interweniowały 1004 razy, co w porównaniu z analogicznym okresem roku ubiegłego (1310 zdarzeń) stanowi spadek o 23,4%. W ogólnej liczbie zdarzeń pożary stanowiły 46,9%, a miejscowe zagrożenia – 51,0% . W porównaniu do 2012 roku nastąpił znaczny spadek liczby pożarów o 29,3%, oraz spadek liczby miejscowych zagrożeń o 15,8% (Tabela 79.). Miejscowe zagrożenia zostały skatalogowane w siedmiu podstawowych grupach: zagrożenia chemiczne, budowlane, radiologiczne, ekologiczne, górnicze, terrorystyczne i powodziowe.

Tabela 79. Pożary i miejscowe zagrożenia w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
pożary	620	609	580	429	661	666	471
miejscowe zagrożenia	826	936	508	741	550	608	512
falszywe alarmy	60	56	46	44	30	36	21
ogółem	1506	1601	1134	1214	1214	1310	1004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie ochrony przeciwpożarowej na terenie miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego za 2007 rok; Informacji Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013.

Tabela 80. Działania ratowniczo-gaśnicze w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013

Gmina	2012				2013			
	ogółem	pożary	miejscowe zagrożenia	falszywe alarmy	ogółem	pożary	miejscowe zagrożenia	falszywe alarmy
Babimost	41	9	31	1	23	10	13	0
Bojadła	41	33	7	1	23	11	11	1
Czerwieńsk	204	160	39	5	142	96	46	0
Kargowa	42	16	25	1	34	11	22	1
Nowogród Bobrzański	138	71	65	2	133	77	50	6
Sulechów	438	197	230	11	353	139	209	5
Świdnica	76	20	53	3	48	14	34	0
Trzebiechów	43	24	17	2	31	19	12	0
Zabór	50	25	22	3	27	16	11	0
Zielona Góra	237	111	119	7	190	78	104	8
powiat zielonogórski	1310	666	608	36	1004	471	512	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2012, 2013.

Najwięcej pożarów w powiecie zielonogórskim występuje w rolnictwie, obiektach mieszkalnych, lasach oraz grupie innych obiektów, gdzie dominują pożary śmietników i traw na obszarach nierolniczych. Pożary w ostatniej z wymienionych grup nie powodują znaczących zagrożeń dla życia ludzi i strat finansowych, natomiast oddziałują bardzo niekorzystnie na środowisko naturalne.

W latach 2012-2013 w powiecie zielonogórskim do największej liczby pożarów doszło w obiektach rolniczych. W 2012 roku pożarów w rolnictwie było 311, czyli 27,6% wszystkich tego typu zdarzeń. Natomiast w 2013 roku wystąpiło – 188, czyli 22,8% ogółu zdarzeń. W przypadku pożarów w obiektach rolniczych wpływ na rozmiary zagrożenia pożarowego ma specyfika produkcji rolniczej związana z użytkowaniem dużych ilości materiałów łatwopalnych. Oprócz występowania materiałów palnych podatnych na zapalenie czynnikiem sprzyjającym powstawaniu zarzewi ognia na terenach wiejskich jest relatywnie niska kultura w zakresie bezpieczeństwa pożarowego, objawiająca się m.in. stosowaniem niesprawnych instalacji i urządzeń technicznych oraz pojazdów mechanicznych, a także nieprzestrzeganie zasad bezpiecznego obchodzenia się z otwartym ogniem. Ponadto specyfika infrastrukturalna terenów wiejskich oraz właściwości materiałów używanych w produkcji rolnej sprawiają, że ta grupa obiektów częściej niż inne dotykana jest przez pożary, wywołane wskutek wylądowania atmosferycznego oraz samozapalenia biologicznego lub chemicznego.

W przypadku pożarów budynków mieszkalnych, obok znacznych strat pożarowych oraz komplikacji związanych z utratą lokalu mieszkalnego przez dotkniętą pożarem rodzinę, pojawia się poważny problem bezpieczeństwa zdrowia i życia ludzi. W powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013 w mieszkaniach i budynkach mieszkalnych powstało blisko dwieście pożarów rocznie. Zagrożenie w tej grupie obiektów związane jest głównie z niezachowaniem ostrożności w posługiwaniu się otwartym ogniem oraz niewłaściwą eksploatacją urządzeń i instalacji technicznych, w tym elektrycznych, grzewczych i wentylacyjnych.

Lasy w powiecie zielonogórskim charakteryzują się także wysokim zagrożeniem pożarowym. Wielkość zagrożenia pożarowego lasów, jako pochodna zmian pogodowych oraz intensywności ruchu turystycznego i prac leśnych, jest zmienna w skali roku. Największe zagrożenie występuje wiosną i latem, przy braku opadów atmosferycznych. Obszary o największym zagrożeniu pożarowym sytuują się wzdłuż szlaków komunikacyjnych oraz obiektów infrastruktury turystycznej. Szczególne zagrożenie stanowią tzw. przestrzenne pożary obszarów leśnych. W latach 2012-2013 w powiecie zielonogórskim odnotowano odpowiednio 122 i 77 pożarów w lasach tj. 10,8% i 9,3% wszystkich tego typu zdarzeń.

Tabela 81. Pożary i miejscowe zagrożenia w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013 według rodzaju obiektów

Rodzaj obiektu	2012		2013	
	pożary	miejscowe zagrożenia	pożary	miejscowe zagrożenia
obiekty użyteczności publicznej	10	90	13	65
obiekty mieszkalne	197	371	187	256
obiekty produkcyjne	13	9	12	9
obiekty magazynowe	9	9	8	3
środki transportu	46	211	55	234
lasy	122	12	77	2
uprawy, rolnictwo	311	9	188	4
inne obiekty	418	485	285	428

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2012, 2013.

W 2012 i 2013 roku najczęstszą przyczyną zaistnienia pożarów była nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się otwartym ogniem. W 2012 roku stwierdzono 453 takich przypadków (40,4% ogółu pożarów) i w 2013 roku – 299 (37,6% ogółu pożarów).

Podpalenie było przyczyną 225 pożarów (20,0%) w 2012 roku i 165 (20,7%) w 2013 roku (Tabela 82.).

Tabela 82. Przyczyny pożarów w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013

Wyszczególnienie przyczyn	2012		2013	
	liczba zdarzeń	udział w %	liczba zdarzeń	udział w %
Nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapalki	453	40,4	299	37,6
Nieostrożność osób dorosłych przy wypalaniu pozostałości roślinnych na polach	134	11,9	59	7,4
Nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się substancjami łatwopalnymi i pirotechnicznymi	2	0,2	2	0,3
Nieostrożność osób dorosłych przy prowadzeniu prac pożarowo-niebezpiecznych	2	0,2	4	0,5
Nieostrożność osób dorosłych w pozostałych przypadkach	25	2,2	13	1,6
Nieostrożność osób nieletnich przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapalki	43	3,8	10	1,3
Nieostrożność osób nieletnich przy wypalaniu pozostałości roślinnych na polach	8	0,7	1	0,1
Wady urządzeń i instalacji elektrycznych, w szczególności: przewody, osprzęt oświetlenia, odbiorniki bez urządzeń grzewczych	35	3,1	42	5,3
Nieprawidłowa eksploatacja urządzeń i instalacji elektrycznych	2	0,2	2	0,3
Wady elektrycznych urządzeń grzewczych, w szczególności: piece, grzałki, kuchnie	6	0,5	1	0,1
Wady urządzeń grzewczych na paliwo stałe	20	1,8	15	1,9
Nieprawidłowa eksploatacja urządzeń grzewczych na paliwo stałe	22	2,0	23	2,9
Nieprawidłowa eksploatacja urządzeń grzewczych na paliwo ciekłe	1	0,1	1	0,1
Wady urządzeń grzewczych na paliwo gazowe	-	-	1	0,1
Wady urządzeń mechanicznych	2	0,2	1	0,1
Wady środków transportu	16	1,4	24	3,0
Nieprawidłowa eksploatacja środków transportu	-	-	3	0,4
Samozapalenia biologiczne	-	-	2	0,3
Samozapalenia chemiczne	1	0,1	1	0,1
Wyładowania atmosferyczne	5	0,4	2	0,3
Podpalenia (umyślne), w tym akty terroru	225	20,0	165	20,7
Požary – jako następstwo innych miejscowych zagrożeń	2	0,2	1	0,1
Inne przyczyny	72	6,4	83	10,4
Nieustalone	46	4,1	41	5,2
Ogółem	1122	100	796	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2012, 2013.

W ramach działalności prewencyjnej Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze realizowanych jest szereg czynności kontrolno-rozpoznawczych, mających na celu sprawdzenie oraz poprawę stanu bezpieczeństwa pożarowego w obiektach budowlanych oraz przyległych do nich terenów. Prowadzone są także kontrole i odbiory obiektów na wnioski składane przez inwestorów, ich właścicieli lub zainicjowane na skutek skarg wpływających od osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Stan bezpieczeństwa

pożarowego w najważniejszych grupach obiektów i zakładów podlegających cyklicznym kontrolom ulega z każdym rokiem znacznej poprawie¹⁰¹.

Sytuacja epidemiologiczna w powiecie zielonogórskim

Sytuację epidemiologiczną chorób zakaźnych w powiecie zielonogórskim należy uznać za dobrą. Większość chorób miała niski współczynnik zapadalności. W 2013 roku na obszarze zielonogórskiego powiatu zarejestrowano ogółem 2 997 zachorowań na choroby zakaźne przy wskaźniku zapadalności 3 188,06 obliczonym na 100 tysięcy mieszkańców, tj. o 1706 przypadków więcej w porównaniu do 2012 roku, w którym zarejestrowano 1291 zachorowań (wskaźnik zapadalności 1373,3). Przyczyną wzrostu było głównie zwiększenie zachorowań na grypę – ogółem w 2013 roku wystąpiły 1 432 przypadki (wskaźnik zapadalności 1 523,29), tj. o 1 113 więcej niż w 2012 roku, w którym było 319 zachorowań (wskaźnik zapadalności 339,34).

Tabela 83. Wybrane dane epidemiologiczne dotyczące występowania chorób zakaźnych w powiecie zielonogórskim w latach 2011-2013

Jednostka chorobowa	2011				2012				2013			
	zachorowania		wskaźnik zapadalności*		zachorowania		wskaźnik zapadalności*		zachorowania		wskaźnik zapadalności*	
	powiat	woj. lubuskie	powiat	woj. lubuskie	powiat	woj. lubuskie	powiat	woj. lubuskie	powiat	woj. lubuskie	powiat	woj. lubuskie
AIDS i zakażenia HIV	2	43	2,13	4,25	1	22	1,05	2,18	4	22	4,21	2,15
Salmonellozy – zatrucia pokarmowe	13	133	13,86	13,13	6	121	6,34	11,95	11	135	11,58	13,20
Salmonellozy – zakażenie pozajelitowe	0	2	0	0,20	0	4	0	0,40	0	2	0	0,20
Biegunki ogółem	218	1947	232,53	8568,41	202	1705	213,61	7516,61	219	1870	230,72	8229,55
Krzusiec	0	7	0	0,69	2	23	2,11	2,27	5	19	5,26	1,89
Różyczka	17	254	18,13	25,08	12	117	12,69	11,55	270	2153	284,45	210,44
Nagminne zapalenie przyusznicy (świnka)	9	108	9,6	10,67	5	78	5,28	7,70	10	83	10,53	8,11
Ospa wietrzna	608	6244	648,54	616,65	383	5852	405,02	577,94	526	4452	554,15	435,15
Płonica (szkarlatyna)	74	587	78,93	57,97	124	584	131,13	57,68	180	992	189,63	96,96
Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych – meningokokowe	1	6	1,06	0,59	1	4	1,05	0,40	0	1	0	0,10
Posocznica meningokokowa	0	2	0	0,20	0	2	0	0,20	0	5	0	0,49
Wirusowe zapalenie wątroby – ogółem, w tym	18	198	19,2	19,56	14	174	14,8	17,19	12	179	12,64	17,53
WZW typu A	0	0	0	0	0	1	0	0,10	0	0	0	0
WZW typu B	6	34	6,4	3,36	5	33	5,28	3,26	2	28	2,1	2,74
WZW typu C	12	164	12,8	16,20	9	140	9,51	13,83	10	151	10,53	14,78
Borelioza z Lyme	45	294	48,0	29,04	40	279	42,3	27,55	38	350	40,03	34,21
Grypa – ogółem	753	5826	803,2	576,97	319	2078	337,34	203,09	1432	25444	1508,65	2486,94
w tym: grypa u dzieci (0–14 lat)	189	1913	201,6	1224,06	42	378	44,41	241,87	295	8542	310,79	5465,69
Pokąsania przez zwierzęta podejrzane o wściekliznę – profilaktyka wścieklizny	17	111	18,13	10,96	14	111	14,8	10,96	14	129	14,74	12,61
Gruźlica	13	153	13,86	15,15	14	148	14,8	14,46	18	168	19,96	16,42

* na 100 000 osób

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie bezpieczeństwa sanitarnego i sytuacji epidemiologicznej w województwie lubuskim w roku 2013; Informacja Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Zielonej Górze – Stan sanitarno-higieniczny Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego w 2012 i 2013 roku.*

¹⁰¹ 15 lat Powiatu Zielonogórskiego (2014), Starostwo Powiatowe, Zielona Góra, s. 68.

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia powiatu zielonogórskiego są wody podziemne. W 2013 roku w ewidencji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego znajdowało się 60 urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w tym 47 wodociągów zbiorowego zaopatrzenia w wodę i 13 indywidualnych ujęć wody (Tabela 84.). Wodociągi zbiorowego zaopatrzenia w wodę administrowane były przez 12 przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych. Natomiast w 2012 roku w ewidencji Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Zielonej Górze znajdowały się 73 urządzenia służące do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. W 2012 roku skontrolowano 72 ujęcia wody.

Tabela 84. Urządzenia do zaopatrzenia w wodę i ocena jakości wody w powiecie zielonogórskim w 2013 roku

Rodzaj ujęcia	Liczba ujęć wody objętych nadzorem PPIS		Liczba ludności zaopatrywanej w wodę	
	odpowiadająca wymaganiom	warunkowo odpowiadającą wymaganiom	odpowiadająca wymaganiom	warunkowo odpowiadającą wymaganiom
Wodociągi zbiorowego zaopatrzenia w wodę ogółem	42	5	74 794	9 152
Wodociągi o produkcji (m ³ /d)	≤100	21	2	9 269
	101–1000	20	3	44 952
	1001–10 000	1	0	20 573
Inne podmioty zaopatrujące w wodę	11	2	51	347

Źródło: Informacja Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Zielonej Górze – Stan sanitarno-higieniczny Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego w 2013 roku.

W 2013 roku z wody kontrolowanej jakości korzystało 84 344 mieszkańców powiatu zielonogórskiego. Ze zbiorowego systemu zaopatrzenia w wodę zaopatrywanych było 83 946 ludności, czyli około 99,5%, natomiast 398 osób, tj. 0,5% z indywidualnych ujęć wody. Natomiast w 2012 roku ze zbiorowego systemu zaopatrzenia w wodę korzystało w powiecie zielonogórskim – 84 189 osób (99,6% ogółu mieszkańców). Pozostali mieszkańcy, zaopatrywani byli w wodę z ujęć indywidualnych – 378 osób (0,4%).

Wodę odpowiadającą wymaganiom rozporządzenia Ministra Zdrowia w 2013 roku dostarczano 74 845 osobom, co stanowi 88,7% mieszkańców powiatu, natomiast z wody warunkowo dopuszczonej do spożycia korzystało 9 499 osób, tj. 10,3% . W 2012 roku z wody spełniającej wymagania rozporządzenia Ministra Zdrowia korzystało 76 343 (90,2%) powiatu. Pozostali mieszkańcy powiatu, tj. 8 224 (9,8%) osoby – z wody warunkowo dopuszczonej do spożycia.

W 2012 i 2013 roku w powiecie zielonogórskim nie stwierdzono chorób i zatruc wodozależnych. Przekroczenia parametrów bakteriologicznych miały charakter krótkotrwały i nie spowodowały bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia ludzi. Najczęstszą przyczyną kwestionowania jakości wody w 2013 roku była mętność, natomiast w mniejszym stopniu mangan, żelazo, odczyn i zapach oraz bakterie grupy coli i ogólna liczba mikroorganizmów na agarze odżywczym w 22° C po 72 h.

Przedsiębiorstwa wodociągowe znajdujące się na terenie gmin: Babimost, Bojadła, Trzebiechów i Sulechów dostarczały wodę spełniającą wymagania określone dla wody przeznaczonej do spożycia. Pozostałe przedsiębiorstwa dostarczały wodę kwestionowaną pod względem fizyko-chemicznym lub mikrobiologicznym.

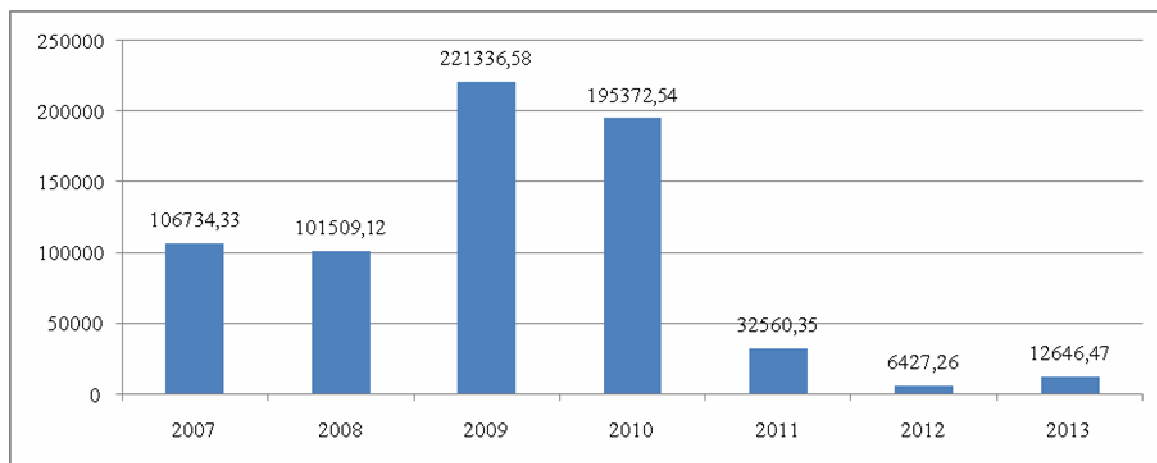
W 2013 roku, na terenie powiatu zielonogórskiego, skontrolowano 16% obiektów użyteczności publicznej znajdujących się w ewidencji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Zielonej Górze. Na podstawie ilości wydanych decyzji administracyjnych, ocenę pozytywną uzyskało 91% skontrolowanych obiektów, natomiast 9 % oceniono jako złe. Najczęstsze uchybienia dotyczyły: braku szafy do oddzielnego przechowywania odzieży osobistej i ochronnej pracowników oraz złego stanu technicznego powierzchni ścian, podłóg i sufitów w pomieszczeniach ogólnodostępnych.

Działania podejmowane na rzecz bezpieczeństwa publicznego w powiecie zielonogórskim

Wszystkie zadania realizowane w samorządzie lokalnym bezpośrednio lub pośrednio oddziałują na poziom bezpieczeństwa publicznego. Samorząd ustawowo zobowiązany jest do ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska.

W 2013 roku wydatki na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w budżecie powiatu zielonogórskiego wyniosły 12646,47 zł i stanowiły jedynie 0,02% wydatków powiatu zielonogórskiego ogółem. Na wykresie 21. zaprezentowano wysokość nakładów finansowych przeznaczonych na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w latach 2007-2013. Od 2011 roku nastąpił wyraźny spadek środków finansowych przeznaczonych w budżecie powiatu na realizację zadań z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Wykres 21. Wysokość nakładów finansowych na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 i 2013 rok.*

Stałym elementem działań realizowanych przez Radę Powiatu Zielonogórskiego w ramach poprawy bezpieczeństwa publicznego jest:

- ocena stanu bezpieczeństwa przeciwpożarowego i zabezpieczenia przeciwpowodziowego powiatu;
- przyjęcie rocznych sprawozdań z działalności Policji, a także informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego;

- przyjęcie rocznych sprawozdań o stanie bezpieczeństwa powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz określenie kierunków działań zmierzających do usunięcia istotnych zagrożeń w tym zakresie;
- rozpatrzenie, przynajmniej raz w roku, informacji wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o stanie środowiska na obszarze powiatu oraz określenie kierunków działań w celu zapewnienia poprawy ochrony środowiska;
- rozpatrzenie, przynajmniej raz w roku, informacji państwowego powiatowego inspektora sanitarnego o stanie bezpieczeństwa sanitarnego powiatu;
- finansowanie Policji i Państwowej Straży Pożarnej – pokrywanie wydatków inwestycyjnych, modernizacyjnych lub remontowych oraz kosztów utrzymania i funkcjonowania jednostek organizacyjnych Policji.

Starosta Powiatu Zielonogórskiego realizuje zadania w zakresie ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli przy pomocy Komisji Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego. Komisja realizuje zadania polegające na dokonywaniu oceny zagrożeń porządku i bezpieczeństwa na terenie powiatu, opiniowaniu pracy Policji, innych powiatowych służb, inspekcji i straży, przygotowaniu projektu powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, opiniowaniu projektów programów współdziałania Policji z innymi jednostkami organizacyjnymi, opiniowaniu projektu budżetu powiatu oraz projektów aktów prawa miejscowego i innych dokumentów w sprawach związanych z wykonywaniem zadań w sferze porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli. Komisja jest przede wszystkim organem opiniodawczy. Starosta, w czasie stanu klęski żywiołowej, kieruje działaniami prowadzonymi na obszarze powiatu w celu zapobieżenia skutkom klęski lub ich usunięcia. Starosta wykonuje także zadania zarządzania kryzysowego za pomocą Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego. Do zadań powiatowego zespołu należy w szczególności¹⁰²: ocena występujących i potencjalnych zagrożeń mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne i prognozowanie tych zagrożeń, przygotowanie propozycji działań i przedstawienie staroście wniosków dotyczących wykonania zmiany lub zaniechania działań ujętych w powiatowym planie zarządzania kryzysowego, przekazywanie do wiadomości publicznej informacji związanych z zagrożeniami, opiniowanie powiatowego planu zarządzania kryzysowego i powiatowego planu ochrony cywilnej. Siedzibą Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w sytuacji zagrożeń jest Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego. Centrum pełni całodobowy dyżur w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego, nadzoruje funkcjonowanie systemu alarmowania i wczesnego ostrzegania ludności, współdziała z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze. Starosta jest też organem właściwym w zakresie wykonywania zadań systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego – organizuje ten system i zapewnia jego ciągłość na obszarze powiatu. Istotnym elementem ochrony bezpieczeństwa publicznego jest krajowy system ratowniczo-gaśniczy, który stanowi ważny instrument służący staroście do realizacji zadań ratowniczych na obszarze powiatu. System ten ma na celu ochronę i ratowanie życia, zdrowia, mienia lub środowiska przez walkę z pożarami, a także innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwo techniczne, chemiczne, ekologiczne i medyczne.

Podstawą efektywności działań podejmowanych na rzecz bezpieczeństwa publicznego w powiecie zielonogórskim jest współpraca samorządu z organizacjami rządowymi i pozarządowymi, jednostkami ratowniczymi i interwencyjnymi oraz ze społecznością lokalną w celu osiągnięcia spójności społecznej, ukształtowania bezpiecznego środowiska zamieszkania i stworzenia przyjaznych przestrzeni publicznych.

¹⁰² 15 lat Powiatu Zielonogórskiego (2014), Starostwo Powiatowe, Zielona Góra, s. 66-67

1.3.6. Aktywność społeczna

Organizacje pozarządowe stanowią istotny element demokracji i społeczeństwa obywatelskiego. Pełnią ważne funkcje w społeczeństwie, gospodarce i polityce. Działania sektora pozarządowego w dużej mierze zależne są od kształtu relacji z administracją publiczną, w szczególności na poziomie lokalnym. Samorząd lokalny jest najważniejszym punktem odniesienia dla działania większości organizacji. Organizacje, nie będąc dostatecznie silne, nie są partnerem dla administracji, zamieniają się więc w petenta niezdolnego ani do zajęcia stabilnej pozycji dostawcy usług, ani pełnienia roli rzecznika interesów lokalnej społeczności¹⁰³. Współpraca pomiędzy administracją publiczną a organizacjami trzeciego sektora może przyjmować finansowy i niefinansowy charakter.

Tabela 85. Formy współpracy administracji publicznej z organizacjami trzeciego sektora

Formy współpracy	
Finansowe	Niefinansowe
Realizacja wspólnego projektu Wspieranie działań społecznie użytecznych Zlecenie realizacji działań własnych Zlecenie realizacji zadań publicznych	Wymiana informacji Praca w radach zatrudnienia Praca nad dokumentami strategicznymi Współpraca przy organizacji szkoleń, imprez Udostępnianie i wspieranie przy nawiązywaniu kontaktów

Źródło: Gosk I., Pyrka A., *Różne formy współpracy z podmiotami ekonomii społecznej*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

W powiecie zielonogórskim funkcjonują organizacje pozarządowe - stowarzyszenia i fundacje, nad którymi nadzór sprawuje Starosta. Działają one w następujących obszarach:

- upowszechniania kultury fizycznej i sportu,
- nauki, edukacji, oświaty i wychowania,
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji,
- pomocy społecznej,
- promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej,
- promocji i organizacji wolontariatu,
- działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ochrony i promocji zdrowia,
- ratownictwa i ochrony ludności,
- wspomagania rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju przedsiębiorczości.

Łącznie liczba organizacji pozarządowych funkcjonujących na analizowanym terenie wynosi 520, co oznacza że na 10 tysięcy mieszkańców powiatu przypada 55 organizacji pozarządowych. Są to:

- 1) fundacje - 16,
- 2) stowarzyszenia - 252,
- 3) kluby sportowe - 81, w tym:
 - uczniowskie kluby sportowe, zarejestrowane w ewidencji Starosty Zielonogórskiego - 13,

¹⁰³ Gosk I., Pyrka A., *Różne formy współpracy z podmiotami ekonomii społecznej*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

- klubu sportowe zarejestrowanych w ewidencji Starosty Zielonogórskiego - 18
- pozostałe kluby sportowe zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym - 50,
- 4) pozostałe stowarzyszenia - 171.

W poszczególnych gminach liczba stowarzyszeń przedstawia się następująco:

- Gmina Babimost - 19
- Gmina Bojadła - 4
- Gmina Czerwieńsk - 23
- Gmina Kargowa - 18
- Gmina Nowogród Bobrzański - 28
- Gmina Sulechów - 54
- Gmina Świdnica - 29
- Gmina Trzebiechów - 2
- Gmina Zabór - 13
- Gmina Zielona Góra - 62¹⁰⁴.

Zakres współpracy powiatu zielonogórskiego z organizacjami pozarządowymi został wyszczególniony w *Rocznym programie współpracy powiatu zielonogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014*. Głównym celem współpracy jest lepsze zaspokajanie potrzeb społecznych oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców powiatu. Jest on realizowany poprzez cele szczegółowe, a zwłaszcza przez:

- 1) określenie priorytetowych zadań publicznych,
- 2) udział organizacji pozarządowych w realizacji tych zadań,
- 3) tworzenie warunków do zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców powiatu,
- 4) podejmowanie wspólnych działań mających na celu podniesienie sprawności funkcjonowania organizacji pozarządowych.

W roku 2014 jako priorytetowe zostały określone zadania z następujących obszarów:

- 1) wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej:
 - a) propagowanie wśród dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych aktywnych form kultury fizycznej,
- 2) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego:
 - a) wspieranie i upowszechnianie wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych w tym koncertów, przeglądów artystycznych, konkursów, wystaw.
- 3) pomoc społeczna:
 - a) prowadzenie ośrodka interwencji kryzysowej,
 - b) prowadzenie ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Współpraca powiatu z organizacjami przyjmuje zarówno formę finansową, jak niefinansową. Spodziewanym efektem współpracy jest wzrost dynamiki i efektywności działań na rzecz społeczności lokalnej¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Dane Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

¹⁰⁵ *Rocznym programie współpracy powiatu zielonogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014*. Uchwała Nr XXXII/287/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 28 listopada 2013 r.

1.4. Sfera gospodarcza

1.4.1. Podmioty gospodarcze

W końcu 2013 roku w powiecie zielonogórskim zarejestrowanych było 9044 podmiotów gospodarki narodowej, tj. 8,2% wszystkich podmiotów w województwie lubuskim (4 miejsce w województwie). W porównaniu do 2009 roku liczba podmiotów wzrosła o 1498, tj. o 19,9%.

W powiecie zielonogórskim w 2013 roku na 1000 ludności przypadało 95,3 podmiotów, czyli poniżej średniej krajowej, która wyniosła 105,7 (w 2009 roku wskaźniki te wyniosły odpowiednio 82,3 i 98,1). W porównaniu do 2009 roku liczba tych podmiotów wzrosła o 130, tj. o 15,8%.

W 2013 roku w porównaniu do 2009 roku we wszystkich powiatach województwa lubuskiego, z wyjątkiem powiatu ślubickiego, wystąpił wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów oraz wzrost liczby podmiotów na 1000 ludności. Należy jednak zaznaczyć, że najwyższy wzrost miał miejsce w powiecie zielonogórskim (Tabela 86.).

Tabela 86. Podmioty gospodarki narodowej w Polsce, w województwie lubuskim oraz w powiatach województwa lubuskiego zarejestrowane w rejestrze REGON w 2009 roku i 2013 roku

Jednostka administracyjna	2009		2013		2013/2009	
	ogółem	na 1000 ludności	ogółem	na 1000 ludności	ogółem	na 1000 ludności
Polska	3742673	98,1	4070259	105,7	108,8	107,7
Województwo lubuskie	101406	100,4	109840	107,5	108,3	107,1
Powiaty						
gorzowski	6336	93,9	7389	105,0	116,6	111,8
międzyrzecki	5722	98,2	6018	102,5	105,2	104,4
ślubicki	5547	119,5	5505	116,3	99,2	97,3
strzelecko-drezdenecki	4167	83,7	4578	90,8	109,9	108,5
sulęciński	2632	74,2	2950	82,5	112,1	111,2
krośnieński	5220	93,0	5564	98,3	106,6	105,7
nowosolski	6536	75,2	7071	80,6	108,2	107,2
świebodziński	5415	96,6	5655	100,0	104,4	103,5
wschowski	3096	79,3	3425	86,9	110,6	109,6
zielonogórski	7546	82,3	9044	95,3	119,9	115,8
żagański	7079	86,7	7425	90,8	104,9	104,7
żarski	9006	91,6	9476	95,6	105,2	104,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Na terenie powiatu zielonogórskiego dominują podmioty należące do sektora prywatnego, które w końcu 2013 roku stanowiły 96,8% (w 2009 roku 96,2%) ogółu zarejestrowanych jednostek. W stosunku do 2009 roku liczba podmiotów sektora prywatnego wzrosła o 1497, tj. o 20,6%. W analizowanym okresie zmniejszył się natomiast udział podmiotów sektora publicznego – z 3,8% w 2009 roku do 3,2% w 2013 roku.

Sektor prywatny gospodarki w powiecie zielonogórskim charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Świadczy o tym znaczna dominacja działalności gospodarczej prowadzonej

przez osoby fizyczne. Ta forma organizacyjno-prawna stanowiła w 2013 roku aż 79% ogółu zarejestrowanych jednostek sektora prywatnego w powiecie. W stosunku do 2009 roku wystąpił wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o 1171 jednostek, tj. o 20,4%.

W rejestrze REGON w końcu 2013 roku na terenie powiatu zielonogórskiego zarejestrowanych było 743 spółek handlowych, co stanowiło 8,2% wszystkich podmiotów w powiecie. W porównaniu do 2009 roku liczba spółek handlowych w powiecie zwiększyła się o 150, tj. o 24,4% (Tabela 87.).

Tabela 87. Podmioty wpisane do rejestru REGON w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2013/ 2009
Ogółem	7546	8100	8271	8676	9044	119,9
Sektor publiczny, w tym:	289	295	298	293	290	100,3
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	141	141	138	134	131	92,9
przedsiębiorstwa państwowe	1	1	1	0	0	0,0
spółki handlowe	4	4	5	6	7	175,0
Sektor prywatny, w tym:	7257	7805	7973	8383	8754	120,6
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	5749	6199	6271	6617	6920	120,4
spółki handlowe	435	473	511	534	576	132,4
spółki handlowe z udziałem zagranicznym	158	165	168	161	160	101,3
spółdzielnie	43	42	42	42	42	97,7
fundacje	9	9	11	12	11	122,2
stowarzyszenia i organizacje społeczne	214	229	255	270	278	129,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (data dostępu 29.06.2014).

Biorąc pod uwagę wielkość podmiotów ze względu na liczbę pracujących, w powiecie zielonogórskim - tak jak w kraju i województwie lubuskim - zdecydowanie przeważają podmioty należące do grupy mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających od 0 do 9 pracowników. W końcu 2013 roku podmioty mikro stanowiły 96,2% ogółu zarejestrowanych w powiecie jednostek. Z kolei podmioty małe o liczbie pracujących 10-49, stanowiły 3,2% zarejestrowanych podmiotów. Znikomy odsetek stanowiły natomiast podmioty średnie, zatrudniające od 50 do 249 pracowników (0,6%) oraz podmioty duże, zatrudniające ponad 250 pracowników, których w powiecie było tylko 5. W latach 2005-2009 struktura ta nie uległa istotnym zmianom.

W porównaniu do 2009 roku w powiecie zielonogórskim wzrosła liczba podmiotów mikro oraz średnich (odpowiednia o 21,5% i 23,3%), spadła natomiast liczba podmiotów małych i dużych (odpowiednio o 14,2% i 50%) (Tabela 88.).

Tabela 88. Podmioty gospodarki narodowej w powiecie zielonogórskim według liczby pracujących w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2013/2009
Ogółem, w tym:	7546	8100	8271	8676	9044	119,9
0-9 pracujących	7156	7703	7871	8324	8697	121,5
10-49	337	338	341	295	289	85,8
50-249	43	49	50	50	53	123,3
205 pracujących i więcej	10	10	9	7	5	50,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Analizując strukturę podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności można zauważyć, że w powiecie zielonogórskim - tak jak w województwie lubuskim i w Polsce - dominują jednostki prowadzące działalność w sekcji: handel; naprawa pojazdów samochodowych, budownictwo i przetwórstwo przemysłowe. W 2013 roku w sekcjach tych zarejestrowanych było odpowiednio 25,4%, 14,2% oraz 9,0% ogółu podmiotów w powiecie. W stosunku do 2009 roku największy wzrost liczby podmiotów odnotowano natomiast w sekcji: górnictwo i wydobywanie (88,9%), informacja i komunikacja (55,7%) oraz edukacja (48,9%). Spadek wystąpił natomiast w 2 sekcjach: administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne oraz rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – odpowiednio o 5,5% i 1,7% (Tabela 89.).

Tabela 89. Struktura branżowa podmiotów gospodarki narodowej w powiecie zielonogórskim według wybranych sekcji PKD w latach 2009-2013

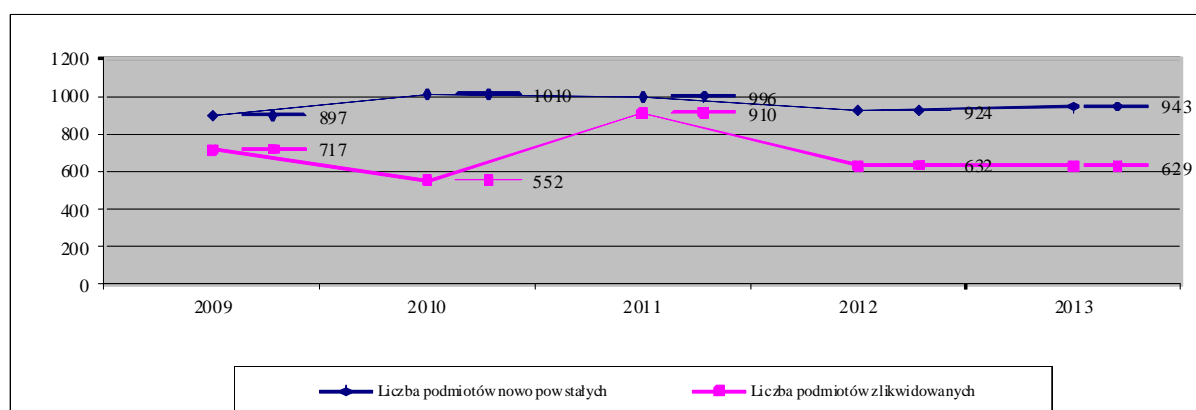
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2013/2009
Ogółem	7546	8100	8271	8676	9044	119,9
Sekcja A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	415	413	409	412	408	98,3
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie)	9	10	12	15	17	188,9
Sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe)	672	732	758	783	811	120,7
Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych)	11	14	14	13	14	127,3
Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją)	28	36	33	36	41	146,4
Sekcja F (Budownictwo)	1042	1123	1144	1240	1284	123,2
Sekcja G (Handel; naprawa pojazdów samochodowych)	2032	2143	2163	2227	2294	112,9
Sekcja H (Transport i gospodarka magazynowa)	544	602	607	637	675	124,1
Sekcja I (Zakwaterowanie i gastronomia)	177	181	181	198	207	116,9
Sekcja J (Informacja i komunikacja)	106	126	142	148	165	155,7
Sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa)	243	245	230	243	250	102,9
Sekcja L (Obsługa rynku nieruchomości)	516	525	547	554	573	111,0
Sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)	464	516	529	570	602	129,7
Sekcja N (Administrowanie i działalność wspierająca)	144	157	158	179	200	138,9
Sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)	55	55	54	52	52	94,5
Sekcja P (Edukacja)	178	213	228	248	265	148,9
Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna)	307	336	362	403	428	139,4
Sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)	150	160	165	162	168	112,0
Sekcja S i T (Pozostała działalność usługowa Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby)	453	513	535	556	590	130,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

W całym analizowanym okresie (2009-2013) w powiecie zielonogórskich liczba podmiotów nowo powstałych była wyższa niż wyrejestrowanych. Mimo spowolnienia gospodarczego, w latach 2009-2010 liczba nowo powstałych podmiotów systematycznie rosła – w 2009 roku do 897 (wzrost o 7,9% w porównaniu do 2008 roku), a w 2010 roku do 1010 (wzrost o 12,6%).

Negatywny wpływ spowolnienia gospodarczego na podmioty powiatu zielonogórskiego był natomiast widoczny w latach 2011-2012, kiedy to nastąpił spadek liczby nowo powstałych podmiotów – w 2011 roku do 996 (spadek o 1,4% w porównaniu do 2010 roku), a w 2012 roku do 924 (spadek o 7,2% w porównaniu do 2011 roku). Ponadto w 2011 roku istotnie wzrosła liczba podmiotów zlikwidowanych (do 910 – wzrost o 64,8% w porównaniu do 2010 roku). Jednak już w kolejnych latach (2012-2013) liczba podmiotów zlikwidowanych istotnie spadła – w 2012 roku do 632 (spadek o 30,5% w porównaniu do 2011 roku), a w 2013 roku do 629 (spadek o 0,5% w porównaniu do 2012 roku). W 2013 roku wystąpił także wzrost liczby podmiotów nowo zarejestrowanych – do 943 (wzrost o 2% w porównaniu do 2012 roku) (Wykres 22.).

Wykres 22. Liczba przedsiębiorstw nowo powstałych i zlikwidowanych w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Z dostępnych danych wynika, że w analizowanym okresie (2009-2013) w powiecie zielonogórskim najczęściej firm powstaje w sekcji handel, naprawa pojazdów samochodowych. W latach 2009-2013 ich liczba stanowiła około 44-46% wszystkich nowo powstałych podmiotów. Jednocześnie w sekcjach tych zlikwidowano największą liczbę podmiotów – około 48-55% (Tabela 90.).

Tabela 90. Zmiany liczby podmiotów w sektorach gospodarki w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009		2010		2011		2012		2013	
	W	N	W	N	W	N	W	N	W	N
W- podmioty wyrejestrowane N – podmioty nowo zarejestrowane										
Ogółem	717	897	552	1010	910	996	632	924	629	943
Sekcja A	33	32	18	21	34	43	14	27	18	30
Sekcja B	0	1	0	1	1	3	0	3	0	2
Sekcja C	49	51	49	89	63	75	55	64	54	67
Sekcja D	1	2	0	3	0	1	3	2	0	4
Sekcja E	6	3	1	4	5	3	0	2	1	4
Sekcja F	101	156	117	185	186	191	108	180	133	189
Sekcja G	225	245	185	260	271	267	194	232	181	233
Sekcja H	81	64	34	82	88	85	51	76	55	85
Sekcja I	18	23	19	33	30	28	27	34	21	25
Sekcja J	7	21	9	21	9	20	21	27	9	26
Sekcja K	43	51	38	40	48	32	26	38	26	32
Sekcja L	5	50	8	20	8	27	8	13	4	21
Sekcja M	62	60	21	69	48	56	29	61	30	55
Sekcja N	14	16	11	22	29	23	11	28	21	38
Sekcja O	0	-	0	-	1	-	2	-	0	-
Sekcja P	13	19	4	30	8	19	18	34	19	30
Sekcja Q	14	28	6	31	21	39	20	41	17	27
Sekcja R	13	6	5	11	10	14	10	9	5	11
Sekcja S i T	32	69	27	88	50	70	35	53	35	64

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie zielonogórskim jest zróżnicowana z uwagi na lokalizację terytorialną. W 2013 roku najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w gminie miejsko-wiejskiej Sulechów, ponad 29,1% wszystkich podmiotów w powiecie (w 2009 roku – 31,7%) oraz w gminie wiejskiej Zielona Góra - ponad 27,2% (w 2009 roku – 25,4%). Należy zauważyć, że liczba zarejestrowanych podmiotów jest wprost proporcjonalna do liczby ludności na terenie gminy. Stąd w gminie Bojadła, która charakteryzuje się najmniejszą liczbą ludności, również liczba podmiotów jest najmniejsza i w 2013 roku wyniosła około 2,1% ogólnej liczby podmiotów w powiecie (w 2009 roku – 2,3%).

We wszystkich gminach powiatu zielonogórskiego znaczną większość podmiotów gospodarczych stanowią podmioty sektora prywatnego, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W 2013 roku najwięcej przedsiębiorców będących osobami fizycznymi znajdowało się w gminie Zielona Góra (29,5%) oraz w gminie Sulechów (27,3%). W stosunku do 2009 roku największy wzrost tych podmiotów miał miejsce w gminach: Zabór (37,4%), Świdnica (34,3%) oraz Nowogród Bobrzański (30,5%). Najmniejszy wzrost wystąpił w gminie Bojadła i Babimost – odpowiednio 9,5% i 9,7%.

W 2013 roku najwięcej spółek handlowych zarejestrowanych było w gminie Sulechów, około 30,9% wszystkich spółek handlowych w powiecie oraz w gminie Zielona Góra (29,7%). W porównaniu do 2009 roku największy wzrost tych podmiotów wystąpił w

gminach: Babimost (122,2%), Trzebiechów (111,1%) oraz Zabór (87,5%). Najmniejszy wzrost wystąpił natomiast w gminie Nowogród Bobrzański (12,5%) (Tabela 91.).

Tabela 91. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w gminach powiatu zielonogórskiego w 2009 roku i 2013 roku

Jednostka administracyjna	2009				2013				2013/2009			
	Ogółem	w tym			Ogółem	w tym			Ogółem	w tym		
		Spółki handlowe		osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą		Spółki handlowe		osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą		Spółki handlowe		osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
		ogółem	z kapitałem zagranicznym			ogółem	z kapitałem zagranicznym			ogółem	z kapitałem zagranicznym	
Gminy miejsko-wiejskie												
Babimost	447	9	6	330	507	20	6	362	113,4	222,2	100,0	109,7
Czerwieńsk	637	36	13	461	740	46	12	536	116,2	127,8	92,3	116,3
Kargowa	475	26	5	365	534	34	7	408	112,4	130,8	140,0	111,8
Nowogród Bobrzański	543	32	14	394	683	36	14	514	125,8	112,5	100,0	130,5
Sulechów	2393	147	47	1713	2636	180	48	1890	110,2	122,4	102,1	110,3
Gminy wiejskie												
Bojadła	175	6	5	137	189	10	5	150	108,0	166,7	100,0	109,5
Świdnica	512	34	11	408	690	50	8	548	134,8	147,1	72,7	134,3
Trzebiechów	174	9	5	137	219	19	7	170	125,9	211,1	140,0	124,1
Zabór	274	8	3	219	381	15	4	301	139,1	187,5	133,3	137,4
Zielona Góra	1916	132	49	1585	2465	173	49	2041	128,7	131,1	100,0	128,8
Łącznie w powiecie	7546	439	158	5749	9044	583	160	6920	119,9	132,8	101,3	120,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

1.4.2. Rolnictwo i leśnictwo

Rolnictwo

Z analizy wyników Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku - pierwszego spisu realizowanego od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej - wynika, że w czerwcu 2010 roku ogólna liczba gospodarstw rolnych w powiecie zielonogórskim wynosiła 5904 (o łącznej powierzchni 49342,01 ha) i stanowiła 13,6% ogólnej liczby gospodarstw w województwie lubuskim.

Analiza struktury gospodarstw rolnych na terenie powiatu wskazuje na ich duże rozdrobnienie, co związane jest ze znacznym, wynoszącym 78,9% udziałem gospodarstw małych, o powierzchni do 5 ha. Na terenie powiatu występuje 490 średnich gospodarstw o powierzchni od 5 do 10 ha, co wynosi 8,3% ogółu gospodarstw. Grupę gospodarstw 10-15 ha reprezentuje 217 gospodarstw, co stanowi 3,7% ich ogólnej liczby. Natomiast liczba gospodarstw wielkoobszarowych o powierzchni powyżej 15 ha kształtuje się nieco ponad 9% ogółu gospodarstw (Tabela 92.).

Tabela 92. Liczba gospodarstw rolnych w 2010 roku

	Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych w ha				
		≤1	1-5	5-10	10-15	≥15
		szt.				
Polska	2277613	715008	861791	351742	152343	196729
Województwo lubuskie	43281	19517	12326	4359	2259	4820
Powiat zielonogórski	5904	3032	1623	490	217	542
Gminy miejsko-wiejskie						
Babimost	400	132	84	35	38	111
Czerwieńsk	561	326	147	38	10	40
Kargowa	322	155	65	27	19	56
Nowogród Bobrzański	799	396	275	69	19	40
Sulechów	727	206	305	87	44	85
Gminy wiejskie						
Bojadła	292	137	81	28	11	35
Świdnica	862	520	227	53	21	41
Trzebiechów	354	180	80	34	24	36
Zabór	408	254	87	30	7	30
Zielona Góra	1178	725	272	89	24	68
		%				
Polska	100,0	31,4	37,8	15,4	6,7	8,6
Województwo lubuskie	100,0	45,1	28,5	10,1	5,2	11,1
Powiat zielonogórski	100,0	51,4	27,5	8,3	3,7	9,2
Gminy miejsko-wiejskie						
Babimost	100,0	33,0	21,0	8,8	9,5	27,8
Czerwieńsk	100,0	58,1	26,2	6,8	1,8	7,1
Kargowa	100,0	48,1	20,2	8,4	5,9	17,4
Nowogród Bobrzański	100,0	49,6	34,4	8,6	2,4	5,0
Sulechów	100,0	28,3	42,0	12,0	6,1	11,7
Gminy wiejskie						
Bojadła	100,0	46,9	27,7	9,6	3,8	12,0
Świdnica	100,0	60,3	26,3	6,1	2,4	4,8
Trzebiechów	100,0	50,8	22,6	9,6	6,8	10,2
Zabór	100,0	62,3	21,3	7,4	1,7	7,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 09.09.2014).

Przeciętna wielkość gospodarstwa w powiecie zielonogórskim wynosi 8,4 ha i jest nieco wyższa niż w Polsce (7,9 ha), ale mniejsza niż w województwie lubuskim (12,2 ha). Najwyższą przeciętną wielkością charakteryzują się gospodarstwa z gmin miejsko-wiejskich tj. Babimost, Kargowa i Sulechów oraz z gminy wiejskiej – Bojadła, najniższą zaś gospodarstwa z gminy miejsko-wiejskiej Nowogród Bobrzański oraz z gmin wiejskich tj. Zabór i Zielona Góra (Tabela 93.).

Tabela 93. Powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 roku

	Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych w ha				
		≤ 1	1-5	5-10	10-15	≥ 15
ha						
Polska	18069778,28	540942,68	2744876,02	2944178,07	2103169,15	9736612,36
Województwo lubuskie	526033,15	11875,94	39178,43	36693,10	30089,33	408196,35
Powiat zielonogórski	49342,01	1880,41	4355,46	3954,14	2860,24	36291,76
Gminy miejsko-wiejskie						
Babimost	5857,39	86,38	242,00	385,64	555,18	4588,19
Czerwieńsk	4126,39	195,24	370,21	282,54	116,67	3161,73
Kargowa	4291,51	111,85	201,61	207,11	253,12	3517,82
Nowogród Bobrzański	4120,07	242,84	694,10	535,47	242,77	2404,89
Sulechów	9681,37	150,84	818,30	706,70	559,67	7445,86
Gminy wiejskie						
Bojadła	3755,56	65,99	187,23	222,84	151,27	3128,23
Świdnica	5253,35	508,99	611,58	422,54	264,79	3445,45
Trzebiechów	3209,85	89,32	220,16	286,55	328,01	2285,81
Zabór	2234,36	97,09	268,47	232,01	97,55	1539,24
Zielona Góra	6812,16	331,87	741,80	672,74	291,21	4774,54
Średnia powierzchnia gospodarstw w ha						
Polska	7,9	0,8	3,2	8,4	13,8	49,5
Województwo lubuskie	12,2	0,6	3,2	8,4	13,3	84,7
Powiat zielonogórski	8,4	0,6	2,7	8,1	13,2	67,0
Gminy miejsko-wiejskie						
Babimost	14,6	0,7	2,9	11,0	14,6	41,3
Czerwieńsk	7,4	0,6	2,5	7,4	11,7	79,0
Kargowa	13,3	0,7	3,1	7,7	13,3	62,8
Nowogród Bobrzański	5,2	0,6	2,5	7,8	12,8	60,1
Sulechów	13,3	0,7	2,7	8,1	12,7	87,6
Gminy wiejskie						
Bojadła	12,9	0,5	2,3	8,0	13,8	89,4
Świdnica	6,1	1,0	2,7	8,0	12,6	84,0
Trzebiechów	9,1	0,5	2,8	8,4	13,7	63,5
Zabór	5,5	0,4	3,1	7,7	13,9	51,3
Zielona Góra	5,8	0,5	2,7	7,6	12,1	70,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 09.09.2014).

Grunty rolne w powiecie zielonogórskim stanowią 49342,01 ha co stanowi ponad połowę ogólnej powierzchni powiatu (55,2%). Największy odsetek gruntów stanowią użytki rolne – 91,8%. Z kolei lasy i grunty leśne oraz pozostałe grunty stanowią odpowiednio 4,3% oraz 3,9%.

Gminami, które wskazują na największy udział procentowy użytków rolnych w strukturze zagospodarowania terenu, są Bojadła i Sulechów gdzie udział użytków rolnych do powierzchni obszaru gminy wynosi odpowiednio 96,9% i 95,6%. Natomiast najmniejszym udziałem gruntów rolnych charakteryzuje się Gmina Babimost – 85,7% i Świdnica – 87,8% (Tabela 94.).

Tabela 94. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych

	Grunty ogółem	Użytki rolne		Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		ogółem	w dobrej kulturze		
	ha				
Polska	18069778,28	15502974,83	14603243,85	1293538,97	1273264,48
Województwo lubuskie	526033,15	464247,77	420956,08	30808,49	30976,90
Powiat zielonogórski	49342,01	45315,98	41385,44	2115,72	1910,30
Gminy miejsko-wiejskie					
Babimost	5857,39	5019,68	4973,31	555,63	282,08
Czerwieńsk	4126,39	3877,55	3596,56	108,89	139,95
Kargowa	4291,51	4017,56	3946,57	154,50	119,45
Nowogród Bobrzański	4120,07	3812,73	3342,52	78,69	228,65
Sulechów	9681,37	9256,29	8770,38	143,24	281,84
Gminy wiejskie					
Bojadła	3755,56	3638,67	3572,64	44,16	72,73
Świdnica	5253,35	4610,35	3341,23	374,37	268,63
Trzebiechów	3209,85	2959,07	2747,50	122,76	128,02
Zabór	2234,36	2039,91	1790,21	71,08	123,36
Zielona Góra	6812,16	6084,18	5304,53	462,39	265,59
%					
Polska	100,0	85,8	80,8	7,2	7,0
Województwo lubuskie	100,0	88,3	80,0	5,9	5,9
Powiat zielonogórski	100,0	91,8	83,9	4,3	3,9
Gminy miejsko-wiejskie					
Babimost	100,0	85,7	84,9	9,5	4,8
Czerwieńsk	100,0	94,0	87,2	2,6	3,4
Kargowa	100,0	93,6	92,0	3,6	2,8
Nowogród Bobrzański	100,0	92,5	81,1	1,9	5,5
Sulechów	100,0	95,6	90,6	1,5	2,9
Gminy wiejskie					
Bojadła	100,0	96,9	95,1	1,2	1,9
Świdnica	100,0	87,8	63,6	7,1	5,1
Trzebiechów	100,0	92,2	85,6	3,8	4,0
Zabór	100,0	91,3	80,1	3,2	5,5
Zielona Góra	100,0	89,3	77,9	6,8	3,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 09.09.2014).

Leśnictwo

Według regionalizacji przyrodniczo - leśnej Polski¹⁰⁶ obszar lasów w powiecie zielonogórskim leży w zasięgu III Krainy Wielkopolsko-Pomorskiej, w której występuje pełny układ nizinnych typów siedliskowych lasu.

Powiat zielonogórski jest regionem o dużej lesistości. Średnia lesistość powiatu wynosi 50,2% i jest nieco wyższa niż przeciętna w województwie lubuskim (49,2%) oraz

¹⁰⁶ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 marca 2004 r. w sprawie wykazu, obszarów i mapy regionów pochodzenia leśnego materiału podstawowego, Dz.U. Nr 67, poz. 621.

znacznie wyższa niż przeciętna w kraju (29,4%). Grunty leśne zajmują powierzchnię 81085,56 ha, z tego:

- 79160, 26 ha stanowią grunty leśne publiczne (97,6%),
- 1925,3 ha stanowią grunty leśne prywatne (2,4%) (Tabela 95.).

Tabela 95. Powierzchnia gruntów leśnych w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem (ha)	80742,5	80818,3	80966,0	81084,8	81085,5
Lesistość (%)	49,9	50,0	50,1	50,2	50,2
Grunty leśne publiczne ogółem (ha)	79097,9	79153,5	79173,6	79166,3	79160,2
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa (ha)	79005,4	79058,4	79078,5	79064,6	79060,5
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych (ha)	78742,4	78739,4	78777,5	78797,6	78811,8
Grunty leśne prywatne	1644,6	1664,8	1792,4	1918,5	1925,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 19.09.2014).

Największym zarządcą gruntów leśnych na terenie powiatu zielonogórskiego jest Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych (RDLP) w Zielonej Górze, która obejmuje swym zasięgiem 78811,81 ha gruntów leśnych publicznych Skarbu Państwa położonych na terenie powiatu. Obszar powiatu znajduje się w granicach 8 nadleśnictw podległych RDLP w Zielonej Górze: Babimost, Krzystkowice, Przytok, Sława Śląska, Sulechów, Wolsztyn, Zielona Góra.

Rozmieszczenie lasów na terenie powiatu jest nierównomierne. Najwięcej, bo ponad 20% wszystkich lasów powiatu, znajduje się na terenie gminy Nowogród Bobrzański. Najwyższymi wskaźnikami lesistości wykazują się gminy położone w obrębie Borów Zielonogórskich: Świdnica (61,4%), Nowogród Bobrzański (60,9%) oraz Zielona Góra (56,2%). Najmniejszą powierzchnię lasów (2,6%) i najniższy wskaźnik lesistości (25,5%) charakteryzuje gminę Trzebiechów.

Lasy prywatne zajmują powierzchnię 1925,3 ha, co stanowią 2,4% wszystkich lasów powiatu. Największą powierzchnię lasów prywatnych (715,3ha) oraz największy ich udział w powierzchni lasów ogółem (ponad 20%) posiada gmina Babimost. Stan lasów w gminach z terenu powiatu zielonogórskiego przedstawia tabela 96.

Tabela 96. Powierzchnia gruntów leśnych oraz powierzchnia lasów w gminach powiatu zielonogórskim w 2013 roku

Jednostka administracyjna	Grunty leśne ogółem (ha)	Lasy (ha)			Lesistość (%)
		ogółem	publiczne	prywatne	
Gminy miejsko-wiejskie					
Babimost	3530,18	3465,66	2750,36	715,30	37,4
Czerwieńsk	10346,29	10047,35	9936,65	110,70	51,6
Kargowa	6509,72	6297,25	6122,55	174,70	49,0
Nowogród Bobrzański	16298,7	15825,96	15712,96	113,00	60,9
Sulechów	9531,34	9260,82	9127,02	133,80	39,1
Gminy wiejskie					
Bojadła	4999,56	4853,46	4805,56	47,90	47,5
Świdnica	10249,18	9880,48	9760,48	120,00	61,4
Trzebiechów	2119,36	2066,49	1972,39	94,10	25,5

Zabór	4780,77	4660,01	4572,61	87,40	49,9
Zielona Góra	12720,46	12366,54	12038,14	328,40	56,2
Łącznie w powiecie	81085,56	78724,02	76798,72	1925,30	50,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 19.09.2014).

1.4.3. Turystyka

Powiat zielonogórski dysponuje znaczącym potencjałem turystycznym. O atrakcyjności turystycznej powiatu decydują przede wszystkim walory naturalne, kulturowe, dostępność komunikacyjna i infrastruktura turystyczna.

Obiekty noclegowe, a także gastronomiczne tworzą podstawowe składowe zagospodarowania turystycznego. Występowanie obiektów wchodzących w skład bazy noclegowej stanowi niezbędny czynnik umożliwiający rozwój turystyki na danym obszarze.

Tabela 97. Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013

Wyszczególnienie	2007*	2008*	2009**	2010**	2011**	2012**	2013***
Turystyczne obiekty noclegowe (liczba)	13	17	15	17	16	18	18
Miejsca noclegowe	729	1136	754	865	741	807	815
Miejsca noclegowe na 1000 ludności	8,1	12,5	8,2	9,3	7,9	8,5	8,6
Dynamika liczby miejsc noclegowych (rok poprzedni = 100)	107,0	122,0	89,9	113,0	79,8	107,5	103,3
Udzielone noclegi	69035	71919	63974	71511	62186	55674	56079
w tym zagraniczni turyści	11787	10209	8972	8589	10200	11711	11629
Udzielone noclegi na 1000 ludności	766,7	793,1	700,2	768,6	665,1	592,2	592,1
Korzystający z noclegów	32979	33623	30524	31507	29550	29467	30307
w tym zagraniczni turyści	7458	6082	5816	5341	6972	9275	9250
Korzystający z noclegów na 1000 ludności	366,3	370,8	334,1	338,7	316,1	313,5	320,0
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (w %)**	b.d.	b.d.	b.d.	26,8	24,7	23,6	22,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

* Turystyka w województwie lubuskim w 2007 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2008, s. 11; Turystyka w województwie lubuskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2009, s. 10;

** Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2010, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2010; Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2011, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2011; Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2012, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012; Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2013, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013;

*** Bank Danych Lokalnych

Na koniec 2013 roku w powiecie zielonogórskim funkcjonowało 18 obiektów świadczących usługi noclegowe, tj. 5,9% wszystkich obiektów zbiorowego zakwaterowania w województwie lubuskim¹⁰⁷, z czego 14 to obiekty całoroczne (77,8%). Liczba ta w latach 2007-2013 utrzymuje się na względnie tym samym poziomie. Łącznie w powiecie zielonogórskim dostępnych jest 815 miejsc noclegowych, z czego 76,4% to miejsca dostępne

¹⁰⁷ Turystyka w województwie lubuskim w 2013 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, s. 3.

przez cały rok. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych jest stosunkowo niski i w 2013 roku wyniósł 22,8%, w porównaniu z rokiem 2010 był niższy o 4,0%.

Na przestrzeni lat 2007-2013 liczba miejsc noclegowych wzrosła o 11,8%, natomiast liczba korzystających z noclegów spadła o 8,1%. W powiecie zielonogórskim zauważa się relatywnie niski wskaźnik liczby korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1000 ludności. W 2013 roku wyniósł 320,0, wobec średniej wartości dla województwa lubuskiego – 599,4 i kraju – 607,9. Najlepszym rokiem pod względem korzystających z noclegów oraz oferowanych miejsc noclegowych był rok 2008, kiedy liczba korzystających wynosiła 370,8 na 1000 ludności, a oferowanych miejsc było 12,5 na 1000 ludności. Najgorszym rokiem, pod względem korzystających z noclegów był rok 2012, kiedy liczba korzystających wynosiła 313,5 na 1000 ludności. W 2011 roku liczba oferowanych miejsc noclegowych była najniższa i wynosiła 7,9 na 1000 ludności.

Istotnym elementem płynącym ze współpracy transgranicznej i międzynarodowej są zagraniczni turyści odwiedzający powiat zielonogórski. W okresie 2007-2013 liczba ta wzrosła o 24,0%. W 2013 roku w powiecie zielonogórskim z noclegów korzystało 9250 turystów zagranicznych.

Dane te świadczą zarówno o wzroście zainteresowania turystów ofertą wypoczynku dostępną w powiecie zielonogórskim, jak również o wzroście zainteresowania branżą turystyczną wśród lokalnych przedsiębiorców, którzy inwestują w nowe miejsca noclegowe. Baza noclegowa turystyki powiatu zielonogórskiego obejmowała w 2012 roku 8 obiektów hotelowych (2 hotele, 2 motele, 4 inne obiekty hotelowe) oraz 10 pozostałych obiektów zbiorowego zakwaterowania (1 schronisko młodzieżowe, 2 ośrodki, 1 ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy, 1 zespół domków turystycznych, 2 pozostałe obiekty niesklasyfikowane). Najwięcej obiektów noclegowych znajdowało się na terenie gminy Zielona Góra – 16,7% ogólnej liczby obiektów w powiecie (Tabela 98.). W relacji do 2006 roku liczba turystycznych obiektów noclegowych zwiększyła się o 38,5%.

Tabela 98. Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w powiecie zielonogórskim według rodzajów obiektów i gmin

Wyszczególnienie A – obiekty B – miejsca noclegowe C – korzystający z noclegów D – udzielone noclegi	2006				2009				2012			
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
Hotele	3	241	18548	46982	3	239	15539	28221	2	182	9049	18331
	Sulechów, Zielona Góra				Sulechów, Zielona Góra				Sulechów, Zielona Góra			
Motele	1	42	5250	19307	2	92	6778	1516	2	82	9939	9939
	Sulechów				Sulechów				Sulechów			
Pensjonaty	1	18	1519		–	–	–	–	–	–	–	–
	Sulechów				–				–			
Inne obiekty hotelowe	1	45	1451		4	128	3190	8645	4	145	4518	7475
	Zabór				Babimost, Czerwieńsk, Kargowa Zabór				Babimost, Czerwieńsk, Kargowa Zabór			
Schroniska młodzieżowe	2	76	1371		1	46	453	1369	1	48	547	1335
	Babimost, Zabór				Zabór				Zabór			
Ośrodki wczasowe	1	112	703		1	112	837	5353	2	142	817	3908
	Kargowa				Kargowa				Kargowa			
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	1	52	238		1	27	530	1242	1	39	396	1146
	Nowogród Bobrzański				Nowogród Bobrzański				Nowogród Bobrzański			
Zespoły domków turystycznych	1	95	2752		1	76	2506	9720	1	77	2978	11116
	Zielona Góra				Zielona Góra				Zielona Góra			

Kempingi	1	300	9		-	-	-	-	1	30	8	26
	Zielona Góra				-				Zielona Góra			
Ośrodki wycieczki sobotnio-niedzielnego	1	20	89		-	-	-	-	-	-	-	-
	Kargowa				-				-			
Pozostałe niesklasyfikowane	-	-	-	-	2	34	691	2646	2	42	1165	2172
	-				Kargowa, Zielona Góra				Kargowa, Zielona Góra			
Pokoje gościnne/kwatery prywatne	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10	30	102
	-				-				Nowogród Bobrzański			
Kwatery agroturystyczne	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10	20	124
	-				-				Bojadła			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Turystyka w województwie lubuskim w 2006 r., 2009 r., 2012 r.* Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra.

Ocenę stopnia rozwoju funkcji turystycznej na obszarze powiatu zielonogórskiego przeprowadzono z wykorzystaniem wskaźników charakteryzujących zarówno stopień zagospodarowania turystycznego, jak również intensywność ruchu turystycznego (Tabela 99.).

Tabela 99. Wskaźniki funkcji turystycznej w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013 według gmin

Jednostka terytorialna	Miejsca noclegowe		Korzystający z noclegów		Udzielone noclegi		Wskaźniki									
							Baretje'a i Deferta		Charvata		Schneidera		Deferta		gęstości bazy noclegowej	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Babimost	50	50	2289	2510	3042	3885	0,8	0,8	48,1	61,3	36,2	39,6	24,6	26,9	0,5	0,5
Bojadła	10	10	20	31	124	142	0,3	0,3	3,7	4,2	0,6	0,9	0,2	0,3	0,1	0,1
Czerwieńsk	23	23	328	383	1291	1776	0,2	0,2	12,9	17,7	3,3	3,8	1,7	2,0	0,1	0,1
Kargowa	191	189	1428	1401	5850	5805	3,3	3,2	100,3	99,3	24,5	24,0	11,0	10,9	1,5	1,5
Nowogród Bobrzański	49	47	426	459	1248	1020	0,5	0,5	13,2	10,8	4,5	4,8	1,6	1,8	0,2	0,2
Sulechów	215	215	1685 5	1779 7	2390 4	2340 0	0,8	0,8	89,3	87,9	63,0	66,9	71,1	75,0	0,9	0,9
Świdnica	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trzebiechów	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zabór	91	91	1934	2314	3274	5771	2,3	2,3	82,9	144,4	50,0	57,9	20,8	24,9	1,0	1,0
Zielona Góra	178	190	6187	5412	1694 1	1428 0	0,9	1,0	88,2	73,0	32,2	27,7	28,2	24,7	0,8	0,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 09.06.2014).

Wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a i Deferta (wskaźniki funkcji turystycznej miejscowości) jest miernikiem zagospodarowania turystycznego i charakteryzuje stopień rozwoju bazy noclegowej. Wyraża się on liczbą turystycznych miejsc noclegowych przypadających na 100 mieszkańców miejscowości turystycznej. Najwyższe wartości wskaźnika Baretje'a i Deferta zaobserwować można, zarówno w 2012 i 2013 roku, jedynie w gminie Kargowa (odpowiednio 3,3 i 3,2) i Zabór (2,3 i 2,3). Są to gminy w powiecie zielonogórskim najliczniej wyposażone w turystyczne miejsca noclegowe w odniesieniu do

liczby mieszkańców obszaru. W ramach interpretacji wskaźnika Baretje'a-Deferta w skali M. Boyer należy zauważyć, że jego wartość, we wszystkich gminach powiatu zielonogórskiego, oscyluje poniżej 4, co oznacza, że aktywność turystyczna praktycznie nie istnieje.

Analizując wskaźnik Charvata, który jest miarą określającą liczbę udzielonych noclegów przypadających na 100 mieszkańców obszaru – pozwala ocenić intensywność ruchu turystycznego, jaka występuje na badanym obszarze – należy stwierdzić, że spośród gmin powiatu zielonogórskiego największe wartości tego wskaźnika w 2012 i 2013 roku uzyskały: Kargowa (100,3 i 99,3), Zabór (82,9 i 144,4), Sulechów (89,3 i 87,9) oraz Zielona Góra (88,2 i 73,0).

Kolejną miarą rozwoju funkcji turystycznej jest wskaźnik Schneidera, który wyraża liczbę turystów korzystających z noclegów przypadających na 100 stałych mieszkańców obszaru. Najwyższe wartości wskaźnika intensywności ruchu turystycznego Schneidera odnotowano, zarówno w 2012 i 2013 roku, w gminie Sulechów (odpowiednio 63,0 i 66,9) i Zabór (50,0 i 57,9). Analizując wskaźnik Schneidera należy uznać, że gminy w powiecie zielonogórskim nie należą do obszarów dobrze rozwiniętych turystycznie, ponieważ wskaźnik ten nie osiąga poziomu 500.

Wskaźnik funkcji turystycznej Deferta to miara pozwalająca ocenić zatłoczenie (gęstość populacji) badanego obszaru, gdyż dostarcza informacji o liczbie turystów przypadających na 1 km² obszaru. Interpretując wskaźnik Deferta – najwyższą wartości osiągnęła, zarówno w 2012 i 2013 roku, gmina Sulechów (odpowiednio 71,1 i 75,0), następnie gminy Zielona Góra (28,2 i 24,7) oraz Zabór (20,8 i 24,9).

Miarą stosowaną w ocenie poziomu zagospodarowania turystycznego jest także wskaźnik gęstości bazy noclegowej. Określa on liczbę miejsc noclegowych zaoferowanych turystom przypadających na 1 km² powierzchni obszaru. W 2012 roku średnia wartość dla kraju wynosiła 1,95 miejsca noclegowego na 1 km² powierzchni.

Rozmieszczenie bazy noclegowej w powiecie zielonogórskim jest nierównomierne. W powiecie zielonogórskim w 2013 roku na 1 km² przypadało 0,5 miejsc noclegowych. Najwyższymi wartościami wskaźnika gęstości bazy noclegowej wyróżniały się gminy Kargowa i Zabór (na 1 km² przypadało odpowiednio 1,5 i 1,0 miejsc noclegowych). Natomiast najniższą gęstością miejsc charakteryzowały się gminy Bojadła (0,1) i Czerwieńsk (0,1).

W 2013 roku w wyróżniających się pod względem bazy noclegowej gminach Kargowa i Zabór z noclegów skorzystało łącznie 3715 turystów, którzy stanowili 12,2% ogółu turystów korzystających z noclegów w powiecie zielonogórskim. W obiektach noclegowych zlokalizowanych w tych gminach udzielono łącznie 11576 noclegów (tj. 20,6% ogółu noclegów udzielonych w powiecie zielonogórskim).

O turystycznej atrakcyjności danego regionu świadczy również stopień wykorzystania miejsc noclegowych mierzony stosunkiem liczby udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych. W 2013 roku wskaźnik ten dla gminy Sulechów wyniósł 29,8%, w gminie Zielona Góra – 24,7%¹⁰⁸.

Zasoby przyrodnicze powiatu zielonogórskiego skłaniają do aktywnego wypoczynku, m.in. do uprawiania turystyki pieszej oraz różnych form turystyki kwalifikowanej, tj. rowerowej, kajakowej, jeździeckiej, łowieckiej oraz aeroturystyki.

Wśród tras turystycznych powiatu zielonogórskiego na szczególną uwagę zasługują szlaki piesze oraz Nordic Walking. Według danych Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoobrazowego¹⁰⁹ w powiecie zielonogórskim znajduje się 17 pieszych szlaków turystycznych o łącznej długości blisko 296,9 km (Tabela 100.).

¹⁰⁸ Dane Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze, dla pozostałych gmin powiatu zielonogórskiego, ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej, dane nie mogą być ujawnione.

¹⁰⁹ <http://szlaki.pttk.pl/lubuskie/lubuskie.html>, (data dostępu 27.08.2014).

Tabela 100. Szlaki piesze w powiecie zielonogórskim

Nazwa	Kolor	Trasa	Długość (w km)	Gmina
Szlak łącznikowy (czarny)	czarny	Czerwieńsk – Wysokie – Pomorsko – Brody – kanał Ołobocki – Nietkowiec – Szklarka Radnicka	22,5	Czerwieńsk Sulechów
Doliną Odry	żółty	Bytom Odrzański – Nowa Sól – Zabór – Krępa – Czerwieńsk – Ciemnice – Krosno Odrzańskie	17	Czerwieńsk Zabór Zielona Góra
Od Bobru do Odry – odcinek 2 im. 50 lecia PTTK	czarny	Góra Wilkanowska – Zielona Góra – Zagórze – Płoty – Czerwieńsk	24,0	Czerwieńsk Zielona Góra
Historyczny Szlak Bitewny	czerwony	Sulechów (Brzezie) – Kalsk – Kije (Łochowo) – Głogusz – Kije – Mozów – Nowy Świat – Cigacice – Laskowo – Pomorsko	41	Sulechów
Szlak łącznikowy (żółty)	żółty	Kalsk – Niekarzyn – Głogusz – Pałk – Cząbry	19	Sulechów
Szlak Mistrza ołtarza z Gościszowic	żółty	Sulechów – Krężoły – leśniczówka Klemsko – Kłępsk – Stare Kramsko – Wojnowo	15	Sulechów
Szlak Południowy Mozów	czarny	Mozów – Sulechów – Kruszyna – Obłotne – sosna „Waligóra”	10,5	Sulechów
Szlak Pomników Przyrody	zielony	Sulechów – kamień „Runiczny” – Łęgowo – Buków – leśniczówka Klemsko – sosna „Waligóra”	44	Sulechów
Szlak łącznikowy (niebieski)	niebieski	Podlegórz – Szlak Pomników Przyrody	3	Sulechów Trzebiechów
Od Bobru do Odry – odcinek 1	czarny	Góra Wilkanowska – Podgórzycze	b.d.	Świdnica
Mała Pętla Zielonogórska	zielony	Zielona Góra – Drzonków – Jędrzychów – Skansen w Ochli – Góra Wilkanowska – Zielona Góra	28,0	Świdnica Zielona Góra
Rezerwatów Przyrody Duża Pętla Zielonogórska – odcinek 1	niebieski	Zielona Góra Dworzec PKP – Schronisko PTSM – leśniczówka Stary Kisielin (ośrodek sanatoryjny dla dziko żyjących zwierząt) – Przytok – Łaz – Zabór – Jezioro Liwno – Proczki – Miłsko	22,5	Zabór Zielona Góra
Rezerwatów Przyrody Duża Pętla Zielonogórska – odcinek 2	niebieski	Miłsko – Dąbrowa – Rezerwat Bukowa Góra – Bobrowniki – Otyń – Rezerwat Bażantarnia – Niedoradz PKP	21,3	Zabór Zielona Góra
Rezerwatów Przyrody Duża Pętla Zielonogórska – odcinek 3	niebieski	Zielona Góra Amfiteatr – Wzgórza Piastowskie – Wieża Wilkanowska – Ochla – Rezerwat Zimna Woda – Zatonie – Park Wiejski Zatonie – Niedoradz PKP	8,5	Zielona Góra
Szlak Czerwony	czerwony	Bytom Odrzański – Kozuchów – Broniszów – Zielona Góra – Drzonków – Zabór – Babimost – Zbąszynek – Miedzichowo	całkowita długość 188,5 na terenie gminy Zielona Góra – 1,0	Zielona Góra
Szlak Miejski	zielony	Zielona Góra – Drzonków – Zielona Góra	10,8	Zielona Góra
Trasą kolejki	żółty	Zielona Góra – Broniszów	8,8	Zielona Góra

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://szlaki.pttk.pl/lubuskie/lubuskie.html>, data dostępu 27.08.2014; <http://www.sulechow.pl/index.php?id=322&lng=pl#>, data dostępu 27.08.2014;

Na terenie Wału Zielonogórskiego wyznaczono 17 tras Nordic Walking, o łącznej długości blisko 271,0 km (Tabela 101.).

Tabela 101. Szlaki Nordic Walking na Wale Zielonogórskim

Nazwa	Kolor	Rodzaj trasy	Trasa	Długość (w km)
Augusta Wilhelma Hansa Von Schierstaed	czerwony	historyczna	Leśniów Mały – Laski – Leśniów Mały	13
Do Cesarskiego Dębu	zielony	historyczna	Wieś Mielno – Dąb Napoleon	18
Do Lasu Odrzańskiego	czerwony	przyrodnicza	Łężycza – Las Odrzański - Łężycza	20
Do Lotniska	niebieski	krajobrazowa	Łężycza – Lotnisko Przylep - Łężycza	17
Do Łęgowskiego Lasu	czarny	przyrodnicza	Zalew na Ochłą – Rezerwat Zimna Woda – Zalew na Ochłą	14
Do Muzeum Wojskowego	niebieski	historyczna	Buchałów – Drzonów – Buchałów	14
Do Pałacu w Przytoku	zielony	historyczna	Zielona Góra – Przytok – Zielona Góra	18
Do Rezerwatu Zimna Woda	niebieski	przyrodnicza	Drzonków – Rezerwat Zimna Woda – Drzonków	12
Etno i Archeo	niebieski	historyczna	Skansen – Świdnica – Skansen	14
Łądogrodu Skandynawskiego	czarny	krajobrazowa	Sudoł – Czerwieńsk – Sudoł	14
Leśnego Runa	niebieski	przyrodnicza	Leśniów Mały – Sudoł – Leśniów Mały	15
Mały Kanion	niebieski	przyrodnicza	Czerwieńsk – Czerwieńsk Urząd Gminy – Czerwieńsk	20
Militarny	czerwony	historyczna	Czerwieńsk – Drzonów – Czerwieńsk	28
Na Glinianki	czerwony	krajobrazowa	Słone – Zielona Góra – Słone	17
Ośmiu Tysięcy Zabytków	żółty	historyczna	Zalew na Ochłą – Skansen – Zalew nad Ochłą	8
Siódme Miasto Rothenburgów	zielony	historyczna	Łężycza – Czerwieńsk – Łężycza	12
Trasa Północna	zielony	krajobrazowa	Zielona Góra – Lotnisko Przylep – Zielona Góra	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Lubuskie szlaki Nordic Walking na Wale Zielonogórskim, Łuku Mużakowa i w Trójkącie Sakralnym, LOTUR, <http://www.lotur.eu/news/show/327>, (data dostępu 27.08.2014); <http://krainanordicwalking.wordpress.com/szlaki-nordic-walking/>, (data dostępu 27.08.2014).

Powiat zielonogórski zapewnia także warunki do uprawiania kolarstwa i turystyki rowerowej. Na terenie powiatu zielonogórskiego znajdują się trasy rowerowe o łącznej długości 543,2 km. Ścieżki rowerowe na obszarze powiatu pełnią nie tylko funkcje rekreacyjne, ale również komunikacyjne.

Tabela 102. Ścieżki rowerowe w powiecie zielonogórskim

Gmina	Trasa	Długość (w km)
Babimost	Babimost – Leśniki – Linie – Wojnowo – Stare Kramsko – Kolesin – Nowe Kramsko – Babimost	25,0
Babimost	Babimost – Zdzisław – Podmokle Wielkie – Podmokle Małe – Laski Dolne – Babimost	11,0
Babimost	Babimost – Laski – Nowe Kramsko – Kolesin – Janowiec – Klepsk – Stare Kramsko – Wojnowo – Kuligowo – Babimost	27,0
Kargowa	Kargowa – Linie – Leśniki – Babimost – Nowe Kramsko – Kolesin – Stare Kramsko – Chwalim – Kargowa	38
Kargowa	Kargowa – Kopanica – Mała Wieś – Wąchabno – Linie – Kargowa	15
Kargowa	Kargowa – Linie – Leśniki – Babimost – Kuligowo – Wojnowo – Linie – Kargowa	28
Nowogród Bobrzański	Krosno Odrzańskie – Szprotawa	97,6
Sulechów	Historyczny szlak bitewny – Sulechów (Brzezcie) – Kalsk – Kije (Łochowo) – Głogusz – Mozów – Nowy Świat – Cigacice – Laskowo – Pomorsko	41,0
Świdnica Nowogród Bobrzański	Zielona Góra – Podgórzycze	35,4
Zabór	Nowa Sól – Bobrowniki – Zabór – Miłsko – Bojadła – Pyrnik – Lipiny – Nowa Sól	47,0
Zielona Góra	Nowa Sól – Zakęcie – Ługi – Książ Śląski – Zatonie – Ochla – rezerwat przyrody	50,3

	„Zimna Woda” – Drzonków – Niodradz – rezerwat przyrody „Bazantarnia” – Zakęcie	
Czerwieńsk	Brody – Bródki – Nietkowice – Będów – Radnica	15
Czerwieńsk	Wójciki – Dobrzęcin – Laski – Ciemnice	20
Bojadła	Bojadła – Karczemka – Przewóz – Belcze	16
Zielona Góra Świdnica	Szlak trzech muzeów Zielona Góra – Świdnica – Buchałów – Drzonów – Słone – Zielona Góra	44
Zielona Góra Zabór	Szlak winnic Zielona Góra – Przytok – Zabór – Proczki – Czarna – Ługowo – Stary Kisielin – Zielona Góra	38
Zielona Góra Czerwieńsk	Szlak północny Zielona Góra – Przylep – Zagórze – Czerwieńsk – Krępa – Zawada – Zielona Góra	41
Zielona Góra	Szlak zielonogórska Wenecja Zielona Góra – Łochowo – Barcikowiczki – Barcikowice – Czasław – Ługi – Sucha – Drzonków – Zielona Góra	51,50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.ziemialubuska.pl/15,5,.,html>, (data dostępu 27.08.2014); http://www.regionkozla.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=112:turystyka-rowerowa&Itemid=116, (data dostępu 27.08.2014); <http://powiat-zielonogorski.pl/pl/Turystyka/Sciezki-rowerowe>, (data dostępu 27.08.2014).

Uzupełnieniem oferty turystyczno-rekreacyjnej są także ścieżki przyrodniczo-edukacyjne.

Tabela 103. Ścieżki przyrodniczo-edukacyjne w powiecie zielonogórski

Nadleśnictwo	Nazwa ścieżki	Opis
Nadleśnictwo Krzystkowice	„Krzystkowice”	Ścieżka usytuowana jest поблизу Nowogrodu Bobrzańskiego na terenie Leśnictwa Krzystkowice, została utworzona w 1998 roku. Długość ścieżki wynosi 2,5 km (spacer trwa ok. 2,5 godz.). Na tym odcinku usytuowanych zostało 16 punktów tematycznych, ukazujących las w różnych ujęciach. Ścieżka przybliża szeroko rozumianą gospodarkę leśną. Ścieżka została wyposażona w szereg elementów dydaktycznych i rekreacyjnych. Trasa ścieżki przebiega przez ambonę łowiecką, leśniczówkę, budki legowe i drzewa dziuplaste oraz źródłisko.
	„Dolina Szyszyny”	Ścieżka znajduje się na terenie Leśnictwa Biedzychowice w pobliżu miejscowości Biedzychowice, została utworzona w 2002 roku. Na długości 1,9 km (czas przemarszu wynosi ok. 2 godz.) zlokalizowano 5 odpowiednio wyposażonych punktów tematycznych. Przebiega wzdłuż rzeki Szyszyny i wpleciona jest żółty szlak turystyczny Lubsko- Gorzupia Dolna. Osobliwością ścieżki są pomniki przyrody oraz rzadkie gatunki roślin, na trasie znajduje się grodzisko kultury łużyckiej z VIII wieku.
Nadleśnictwo Sulechów	„Do Waligóry”	Ścieżka powstała w 1998 roku. Trasa ścieżki została wytyczona na terenie Leśnictwa Klemsko i prowadzi od zjazdu z drogi krajowej Sulechów-Poznań w kierunku leśniczówki na skraju wsi Klepsk. Całkowita długość trasy wynosi 3,4 km. Ścieżkę można zwiedzać pieszo, rowerem, indywidualnie lub w zorganizowanych grupach. Pieszce przejście całej trasy zajmuje od 1,5 do 2 godzin. Ścieżka zawiera 18 stanowisk tematycznych. Największą atrakcją turystyczną ścieżki jest pomnik przyrody „Waligóra” – imponujący okaz sosny zwyczajnej o obwodzie 625 cm, wiek 170 lat, wysokość 17 m, uznana za najgrubszą sosnę w Polsce, rośnie na wysokość początku ścieżki.
	„Nad Jabłonną”	Ścieżka została wytyczona na granicy leśnictw Brody i Stary Dwór. Biegnie wzdłuż rzeczki Jabłonna. Swoim przebiegiem tworzy zamknięty obwód o długości ok. 5 km z początkiem i zakończeniem przy leśniczówce w osadzie Laskowo (czas przemarszu wynosi ok. 3-4 godz.). Trasa ścieżki prowadzi leśnymi drogami gruntowymi i przeznaczona jest dla turystów pieszych i rowerzystów. Atrakcją turystyczną ścieżki są: wydymowe wzgórze widokowe „Łysa Góra” (82 m n.p.m.) z panoramą okolic i Zielonej Góry, grupa starych pomnikowych dębów, stawy pokopalniane stanowiące bogaty świat wodny flory i fauny.
	„Przez Rezerwat Radowice”	Szlak ścieżki o długości 5,0 km wytyczono w 2000 roku (czas przemarszu wynosi ok. 3-4 godz.). Początek ścieżki znajduje się przy stawach na wschód o wsi Obłotne. Ścieżka ma charakter pieszego szlaku turystycznego ze względu na nierówności terenu. Trasa ścieżki przebiega m.in. przez leśno-krajobrazowy rezerwat „Radowice”, liczne źródłiska, potoki w głębokich wąwozach, okazałe drzewa, w tym pomniki przyrody, starodrzewia z udziałem buka, dębu, sosny, daglezi i modrzewia oraz nieczynną zwirownię.
	„Zakątki Karszyna”	Trasa ścieżki ma kształt pętli o długości ok. 3,6 km – zaczyna się i kończy przy leśniczówce (czas przemarszu to ok. 2 godz.). Jest to ścieżka o charakterze szlaku turystycznego, można ją zwiedzać pieszo, rowerem, indywidualnie lub w zorganizowanych grupach. Na ścieżce znajduje się pomnik przyrody „Długosz Królewski”, drzewostany różnowiekowe i wielogatunkowe.
Nadleśnictwo	„Laski”	Ścieżka wytyczona jest na terenie rezerwatu „Laski”. Długość ścieżki wynosi 2 km, a czas przejścia ok. 1,5 godziny. Na trasie zlokalizowano 10 przystanków tematycznych z tablicami

Babimost		informacyjnymi. Ścieżka prowadzi przez rezerwat utworzony dla ochrony naturalnego lasu liściastego.
Nadleśnictwo Przytok	„Kisielin”	Ścieżka przy leśniczówce w Starym Kisielinie, powstała w 1996 roku. Prowadzi od leśniczówki w Starym Kisielinie do okolic wsi Przytok (Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Przytoku). Ścieżka została podzielona na trzy warianty trasy. Pierwszy to szlak pieszy dla młodszych grup wiekowych o długości ok. 2 km (czas przejścia ok. 0,5 godz.), drugi – szlak pieszy dla starszych grup wiekowych o długości ok. 4 km (czas przejścia ok. 1 godz.) i trzeci – to trasa rowerowa o długości 7,5 km (czas przejazdu ok 0,5 godz.). Ścieżka przedstawia aspekty pracy leśnika oraz budowę i funkcje lasu. Dodatkowo prezentuje zabytki architektury wsi Przytok. Trasa ścieżki obejmuje 24 przystanki tematyczne, które charakteryzują gospodarkę leśną i walory przyrodnicze okolicznych lasów. Ścieżka przebiega m.in. przez leśniczówkę, mrowiska, punkt monitoringu technicznego powietrza, wieżę obserwacyjną przeciwpożarową. Integralną częścią ścieżki są umieszczone przy leśniczówce: punkt dydaktyczny, wystawa sprzętu leśnego, Sanatorium dla Zwierząt Dziko Żyjących oraz mini arboretum z ozdobnymi gatunkami drzew i krzewów.
Nadleśnictwo Przytok	„Las Odrzański – perła Nadleśnictwa Przytok”	Ścieżka znajduje się na terenie Nadleśnictwa Przytok, na północ od wsi Krępa, została utworzona w 2010 roku. Długość ścieżki wynosi 3 km. Jest to szlak pieszy i rowerowy. Czas przejścia pieszo wynosi ok. 2 godz., przejazd rowerem zajmuje ok. 0,5 godz. Na trasie zlokalizowano 11 stanowisk z tablicami informacyjnymi. Główną atrakcją szlaku jest „Las Odrzański” usytuowany w rozległej dolinie rzecznej. Ścieżka prezentuje przyrodę dolin rzecznych w połączeniu z lokalną historią.
Nadleśnictwo Zielona Góra	„Do Wieży”	Ścieżka prowadzi dwoma niezależnymi szlakami do zabytkowej, murowanej Wieży Wilkanowskiej przeciwpożarowej, zbudowanej na Kosowej Górze. Jeden ze szlaków ścieżki rozpoczyna się w pobliżu siedziby Nadleśnictwa Zielona Góra, drugi – Amfiteatru w Zielonej Górze. Oba szlaki mają łącznie około 5 km długości. Na trasach obu ścieżek rozmieszczono tablice edukacyjne zawierające informacje dotyczące różnych zagadnień związanych z przyrodą i gospodarką leśną. Integralną częścią ścieżki jest plac edukacyjny z wiatą oraz mini arboretum z kolekcją drzew.
Gmina Czerwieńsk	„Leśna”	Ścieżka o długości 5 km, z 8 przystankami, oznaczona tablicami informacyjnymi. Ścieżka prowadzi od cmentarza w Czerwieńsku, lasem do ciek wodnego Strużyna (kładka dla pieszych), na cmentarz poniemiecki w Płotach i dalej wzdłuż ciek Łącza w stronę parku za Komisariatem Policji w Czerwieńsku.
Gmina Bojadła		Ścieżka o długości 16 km, podzielona jest na trzy etapy. Pierwszy etap prowadzi z Bojadł do Karczemki, drugi – z Karczemki do Przewozu i trzeci – z Przewozu do Bełcza. Na Odrze, na odcinku Lubiąż – Trzebiechów, znajduje się szlak kajakowy.

Źródło: Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów otrzymanych od Nadleśnictwa Krzystkowiec, Nadleśnictwa Sulechów, Nadleśnictwa Babimost, Nadleśnictwa Przytok i Nadleśnictwa Zielona Góra.

Podstawą rozwoju turystyki jeździeckiej na obszarze powiatu zielonogórskiego są ośrodki jazdy konnej. W powiecie, tego rodzaju obiekty, znajdują się m.in. w Drzonkowie, Ochli, Przylepie. Inne działają przy gospodarstwach agroturystycznych, pensjonatach, hotelach i zajazdach. Istotnym atutem jest ich lokalizacja – na terenach słabo zurbanizowanych o wysokich walorach krajobrazowych. Ośrodki oferują szeroki wachlarz usług: począwszy od nauki jazdy konnej, przez rozmaite imprezy plenerowe (rajdy i obozy konne), zajęcia dla zaawansowanych (tory krosowe, skoki przez przeszkody) i hipoterapię. Uwarunkowania przyrodnicze powiatu zielonogórskiego sprzyjają rozwojowi różnych form turystyki wodnej. Rozległa sieć jezior i rzek stwarza dogodne warunki do uprawiania zwłaszcza turystyki kajakowej.

Specyficzną formą turystyki w powiecie zielonogórskim jest aoturystyka. Lubuskim ośrodkiem turystyki lotniczej jest Przylep (położony w powiecie zielonogórskim) z lotniskiem i siedzibą Aeroklubu Ziemi Lubuskiej¹¹⁰, w ramach którego funkcjonują sekcje: szybowcowa, spadochronowa, modelarska, balonowa i paralotniowa oraz świadczone są usługi lotnicze, szkoleniowe, a także hotelarskie i gastronomiczne.

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze stanowią istotne czynniki stymulujące rozwój sektora turystyki, mającego duże znaczenie dla gospodarki powiatu zielonogórskiego. Potencjał turystyczny powiatu nie jest jednak w pełni wykorzystywany, a oferta turystyczna nie wszędzie odpowiada najnowszym trendom, które charakteryzują się większym popytem

¹¹⁰ <http://www.azl.pl/start.html#>

na usługi Spa&Wellness oraz wzrostem zainteresowania turystyką weekendową i kwalifikowaną.

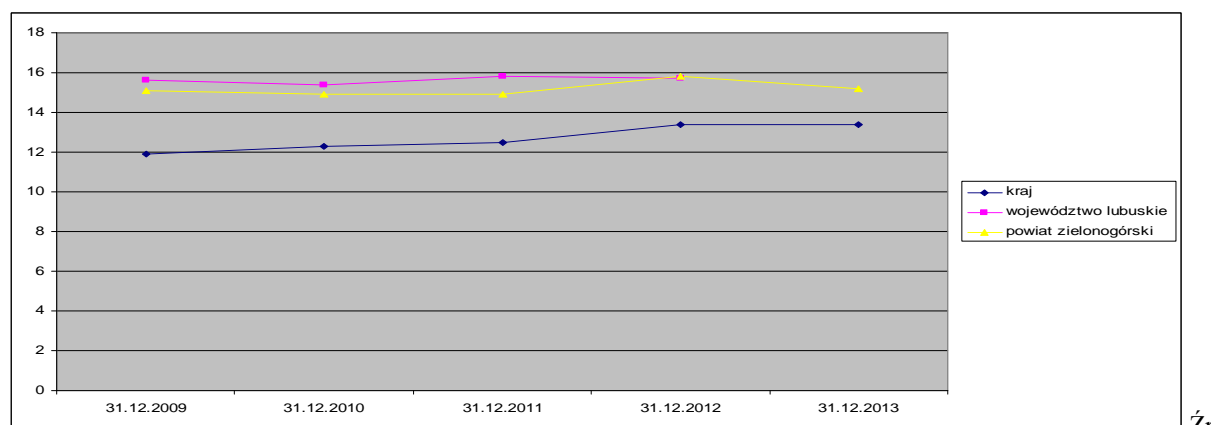
Badanie rozwoju funkcji turystycznej na obszarze gmin powiatu zielonogórskiego wykazało, że żadna gmina nie posiada jej w pełni rozwiniętej. Wyraźnie widoczne jest to na przykładzie wskaźnika Bretje'a-Deferta. Najbliżej osiągnięcia tego stanu pozostają gminy Kargowa oraz Zabór, natomiast w zdecydowanej większości gmin proces rozwoju funkcji turystycznej jeszcze się nie rozpoczął.

Barierą pełnego wykorzystania atrakcji turystycznych powiatu zielonogórskiego jest niedostatecznie rozwinięta baza turystyczna. Szczególnej uwagi wymaga stworzenie jednolitego systemu informacji turystycznej, zwiększenie liczby miejsc noclegowych oraz zdecydowane podniesienie standardu zaplecza turystycznego. Szersze wykorzystanie potencjału turystycznego, przez poszerzenie oferty turystycznej o usługi zdrowotne przyczyni się do zwiększenia udziału turystyki w gospodarce powiatu. Natomiast brak działań w tym zakresie spowoduje peryferyzację terenów predysponowanych do rozwoju turystyki. W niewystarczającym zakresie podejmowane są wspólne działania o zasięgu ponadlokalnym. Zbyt rzadko wykorzystywane są innowacyjne rozwiązania, takie jak np. e-marketing.

1.4.4. Bezrobocie na rynku pracy

W 2013 roku stopa bezrobocia w powiecie zielonogórskim wynosiła 15,2%. Oznacza to, że na analizowanym obszarze była ona niższa o 0,5 punktu procentowego w stosunku do województwa lubuskiego (15,7%), natomiast w doniesieniu do sytuacji w kraju (13,4%) była wyższa o 2,3 punkty procentowe i relacja ta kształtowała się korzystniej niż w 2012. Rozważając sytuację powiatu zielonogórskiego w odniesieniu do województwa należy zauważyć, że wskaźnik stopy bezrobocia kształtował się korzystniej, z wyjątkiem roku 2012, kiedy to stopa bezrobocia była taka sama jak w województwie (Wykres 23.).

Wykres 23. Stopa bezrobocia w powiecie zielonogórskim, województwie lubuskim i kraju w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Stopa bezrobocia w powiecie zielonogórskim kształtowała się w latach 2009-2013 na podobnym poziomie, co województwa lubuskiego, największą różnicę stwierdzono w 2008 roku. Należy zauważyć, że stopa bezrobocia w powiecie była jednak znacząco wyższa w porównaniu do stopy bezrobocia krajowego: w roku 2008 o 1 punkt; w 2009 roku przewyższała poziom krajowy o 3,2 punktu procentowego; w roku 2010 o 2,6 punktu, natomiast w roku 2011 i 2012 o 2,4 i w 2013 roku o 1,8 punktu procentowego.

W roku 2013 roku wystąpił spadek liczby bezrobotnych o 5% w stosunku do roku poprzedniego, był to pozytywny sygnał w odniesieniu do lat 2011- 2012 oraz roku 2009, kiedy to zauważono wzrost liczby bezrobotnych. Należy jednak zwrócić uwagę, że nominalnie liczba bezrobotnych w 2013 roku była większa niż w poszczególnych latach 2011 - 2009 (Tabela 104.).

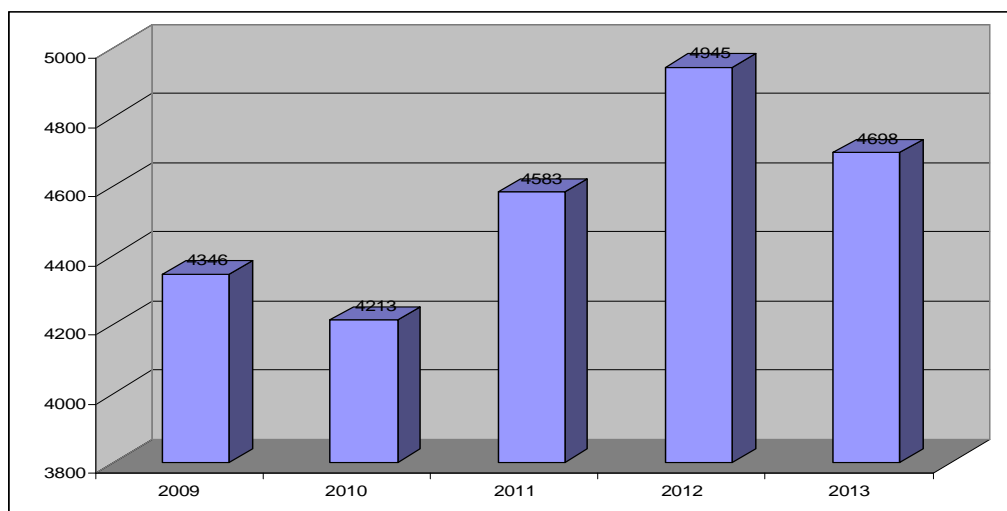
Tabela 104. Bezrobotni w powiecie zielonogórskim w latach 2013-2009

Wyszczególnienie	2013	2012	2011	2010	2009
Stopa bezrobocia (w %)	15,2	15,8	14,9	14,9	15,1
Liczba bezrobotnych (w liczbach)	4698	4945	4583	4213	4346
wzrost(+)/ spadek (-) w danym roku	-247	362	370	-133	2292
wzrost(+)/ spadek (-) w stosunku do roku poprzedniego (%)	-5	7,9	8,8	-3,1	52,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

W latach 2009, 2011 oraz 2012 obserwować można było tendencję wzrostową, jeżeli chodzi o liczbę bezrobotnych powiatu zielonogórskiego, zarejestrowanych w ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze. W roku 2010 liczba bezrobotnych kształtowała się na poziomie 4213 osób, w 2011 roku wzrosła do 4583 osób, czyli o blisko 8,8% w porównaniu z rokiem ubiegłym. W 2012 roku liczba bezrobotnych także wzrosła – dynamika wzrostu bezrobocia wyniosła 107,9%. Natomiast w 2013 roku wystąpił spadek liczby bezrobotnych o ok. 5% (Wykres 24.).

Wykres 24. Liczba bezrobotnych powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Analizując strukturę bezrobocia w powiecie zielonogórskim w roku 2013 zauważa się spadek ogólnej liczby bezrobotnych w stosunku do 2012, a wzrost w stosunku do 2011. W roku 2013 wyraźne pogorszenie sytuacji odnotowano w kategorii osób długotrwale bezrobotnych. W odniesieniu do stanu na koniec roku poprzedniego obserwuje się wzrost liczby bezrobotnych w tej grupie o 186 osób. Ogólnie stwierdzono wzrost rejestracji osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy - wzrost o 66 osób w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego, co było efektem m.in. zapowiadanych wcześniej przez pracodawców zwolnień grupowych (Tabela 105.).

Tabela 105. Struktura bezrobotnych w ujęciu ilościowym na terenie powiatu zielonogórskiego w latach 2011-2013 i dynamika zmian

Ogółem	2011	2012	dynamika 2012/2011 (w %)	2013	spadek- /wzrost +	dynamika 2013/2012 (w %)
	4583	4945	108	4698	-247	95
kobiety	2596	2635	102	2561	-74	97
mieszkańcy wsi	2961	3237	109	3068	-169	95
z prawem do zasiłku	735	933	127	603	-330	65
zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	53	224	423	290	66	129
osoby do 12 miesięcy po ukończeniu szkoły	292	269	92	272	3	101
młodzież do 25 roku życia	958	940	98	822	-118	87
powyżej 50 roku życia	984	1123	114	1137	14	101

długotrwale bezrobotni	1903	1979	104	2165	186	109
bez kwalifikacji zawodowych	1444	1576	109	1409	-167	89
bez doświadczenia zawodowego	1423	1314	92	1202	-112	91
niepełnosprawni	357	306	86	325	19	106

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Analizując udział poszczególnych grup bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w roku 2013 w stosunku do roku 2012 można zauważyć niepokojące zjawiska, takie jak: procentowy wzrost długotrwale bezrobotnych (wzrost o 6%), procentowy wzrost udziału zwolnień z przyczyn zakładu pracy (wzrost o 1%), procentowy wzrost udziału osób bezrobotnych do 12 miesięcy po ukończeniu szkoły (wzrost o 1%), procentowy wzrost bezrobotnych powyżej 50 roku życia (wzrost o 1%) oraz wzrost udziału osób bezrobotnych w grupie niepełnosprawnych (wzrost o 1%) (Tabela 106.).

Tabela 106. Udział poszczególnych bezrobotnych według kategorii w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiecie zielonogórskim w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
ogółem liczba bezrobotnych	4583	4945	4698
Kobiety	2596	2635	2561
% udział w ogólnej liczbie	57	53	55
mieszkańcy wsi	2961	3237	3068
% udział w ogólnej liczbie	65	65	65
z prawem do zasiłku	735	933	603
% udział w ogólnej liczbie	16	19	13
zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	53	224	290
% udział w ogólnej liczbie	1	5	6
osoby do 12 miesięcy po ukończeniu szkoły	292	269	272
% udział w ogólnej liczbie	6	5	6
młodzież do 25 roku życia	958	940	822
% udział w ogólnej liczbie	21	19	17
powyżej 50 roku życia	984	1123	1137
% udział w ogólnej liczbie	21	23	24
długotrwale bezrobotni	1903	1979	2165
% udział w ogólnej liczbie	42	40	46
bez kwalifikacji zawodowych	1444	1576	1409
% udział w ogólnej liczbie	32	32	30
bez doświadczenia zawodowego	1423	1314	1202
% udział w ogólnej liczbie	31	27	26
niepełnosprawni	357	306	325
% udział w ogólnej liczbie	8	6	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Problem bezrobocia dotyczy przede wszystkim osób z niższym wykształceniem (Tabela 107.).

Tabela 107. Bezrobotni według poziomu wykształcenia w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013

Poziom wykształcenia	2010	2011	2012	2013
w liczbach				
Wyższe	359	452	485	475
Policealne i średnie zawodowe	878	970	973	984
Średnie ogólnokształcące	299	344	369	398
Zasadnicze zawodowe	1282	1403	1658	1487
Gimnazjalne i poniżej	1395	1414	1460	1354
Razem	4213	4583	4945	4698
w %				
Wyższe	8,5	9,9	9,8	10,1
Policealne i średnie zawodowe	20,8	21,2	19,7	20,9
Średnie ogólnokształcące	7,1	7,5	7,5	8,5
Zasadnicze zawodowe	30,4	30,6	33,5	31,7
Gimnazjalne i poniżej	33,1	30,9	29,5	28,8
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

Dwie najliczniejsze grupy wśród bezrobotnych stanowiły osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe. W roku 2010 udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynosił 30,4% wszystkich bezrobotnych. W 2011 roku wskaźnik ten wzrósł o 0,2 punktu procentowego, a w roku 2012 o kolejne 3,1 punktu procentowego, natomiast w 2013 roku liczba bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym zmalała do poziomu 31,7% ogółu. Nieco inaczej kształtuje się udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, bowiem wskaźnik udziału w badanym okresie maleje z 33,1% do 28,8%.

Najmniejszą populację bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym oraz wyższym. Niepokojące jest, że w badanym okresie wskaźniki te wzrastają: np. udziału osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym wzrasta w 2013 roku o 1,4 punktu procentowego w odniesieniu do roku 2010, a udziału osób z wykształceniem wyższym o 1,6% w tym samym okresie. Mała zmienność wskaźnika cechuje bezrobotnych legitymujących się wykształceniem policealnym i średnim zawodowym i przez cały ten okres oscyluje wokół jednej piątej populacji bezrobotnych, a ściślej między 19,7% a 21,2%.

Analizując strukturę bezrobotnych wg wykształcenia i płci można zauważyć wzrost liczby bezrobotnych kobiet, legitymujących się dyplomami wyższych uczelni (Tabela 108.). W okresie 2010-2013 liczba bezrobotnych kobiet z wykształceniem wyższym wzrosła o 78 osób. Niepokojący jest także fakt, że w roku 2013 w porównaniu do roku poprzedniego wzrosła liczba bezrobotnych kobiet z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (o 30 osób) oraz średnim ogólnokształcącym (o 26 osób). Pozytywnym zjawiskiem jest zmniejszenie w grupie bezrobotnych kobiet z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w latach 2011-2013 (51 osób) oraz z zasadniczym zawodowym w 2013 (98 osób). Negatywnym jest fakt, że liczba bezrobotnych mężczyzn z wykształceniem średnim ogólnokształcącym w okresie 2010-2013 wzrosła o 32 osoby. W 2013 roku w stosunku do roku poprzedniego zmalała liczba bezrobotnych mężczyzn z wykształceniem wyższym (o 25 osób), policealnym i średnim zawodowym (o 19 osób), zasadniczym zawodowym (o 73 osoby) oraz gimnazjalnym i poniżej (o 59 osób).

Tabela 108. Struktura bezrobotnych według płci i wykształcenia w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013

Wyszczególnienie		wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
2010	kobiety	256	552	213	604	673
	mężczyźni	103	326	86	678	722
2011	kobiety	317	629	255	715	680
	mężczyźni	135	341	89	688	734
2012	kobiety	319	603	254	783	676
	mężczyźni	166	370	115	875	784
2013	kobiety	334	633	280	685	629
	mężczyźni	141	351	118	802	725

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

Na terenie powiatu zielonogórskiego bezrobotni zamieszkujący obszary wiejskie stanowili w 2013 roku 65,3% ogółu bezrobotnych, pozostali to mieszkańcy miast (Tabela 109.). Tak duże dysproporcje wynikają z zaszłości historycznych oraz niemożliwości inteligentnego rozwoju regionu.

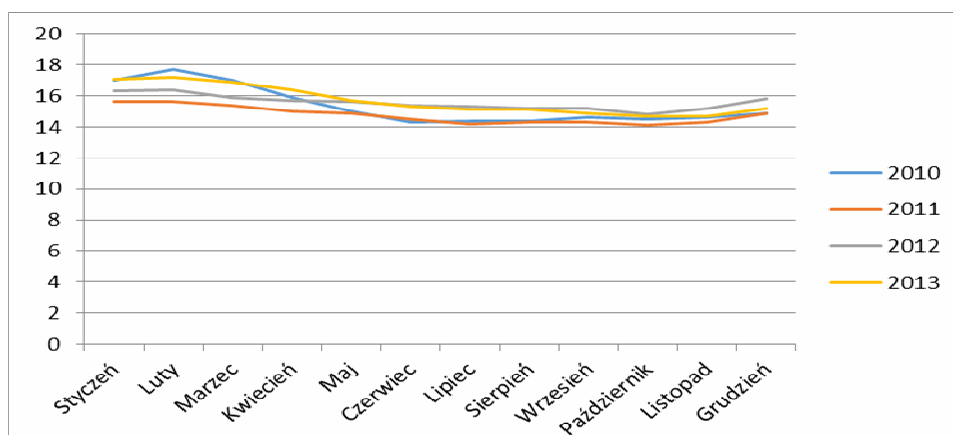
Tabela 109. Strukturę bezrobotnych według miejsca zamieszkania (dane za 2013 rok)

Obszar	Mieszkańcy miast		Mieszkańcy wsi	
	Liczba	udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)	Liczba	udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
Powiat zielonogórski	1.630	34,7	3.068	65,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

W przekroju poszczególnych miesięcy zmiany sytuacji na rynku pracy w latach 2009-2013 miały charakter dość regularny (Wykres 25.). Można zaobserwować zjawisko sezonowości, polegające na wzmożeniu rejestracji bezrobotnych w pewnych okresach roku. Drugi i czwarty kwartał każdego roku charakteryzował się spadkiem liczby bezrobotnych. Taka cykliczność wynika z ożywienia działalności gospodarczej. Miesiące wiosenne i letnie to czas, w którym pojawia się praca sezonowa, zwłaszcza w budownictwie, rolnictwie czy turystyce. Natomiast na początku każdego badanego roku oraz w ostatnim kwartale obserwowano wzrost liczby bezrobotnych, co wynika z dopływu na rynek pracy absolwentów, a także z kończących się prac sezonowych. Do ewidencji bezrobotnych trafiały także osoby, które traciły zatrudnienie z końcem roku.

Wykres 25. Stopa bezrobocia w poszczególnych miesiącach w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Wahania w liczbie bezrobotnych spowodowane są napływem i odpływem ludności z kategorii bezrobocia. Poniżej przedstawione zostało to zjawisko w odniesieniu do bezrobotnych powiatu zielonogórskiego z rejestru Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze w latach 2010-2013.

Tabela 110. Napływy i odpływy bezrobotnych w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013

Okres	Napływ	Odpływ	wzrost/spadek w porównaniu do roku ubiegłego
2010	8 753	8 886	-133
2011	7666	7296	370
2012	7 874	7 512	362
2013	7 597	7 844	-247

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Zestawiając dane dotyczące napływu osób bezrobotnych z odpływem (wyłączenie z ewidencji) zauważyć można, iż liczba osób bezrobotnych spadła w 2013 w powiecie ziemskim – o 247 osób. Należy zauważyć, że w poprzednich dwóch latach występowało odwrotne zjawisko. Niestety wśród powodów wyłączeń bezrobotnych z ewidencji PUP przeważało niepotwierdzenie gotowości do podjęcia pracy – było tak w przypadku co trzeciego wyrejestrowanego, podjęcie pracy w tym pracy niesubsydiowanej było już motywem znacznie rzadszym. Może to oznaczać, że rzeczywisty stan osób pozostających bez pracy nie uległ znacznej poprawie.

Powiat zielonogórski na tle innych powiatów województwa lubuskiego

Analizując sytuację powiatu zielonogórskiego na tle innych powiatów w województwie lubuskim można zaobserwować, że na koniec grudnia 2013 roku najwyższą stopę bezrobocia stwierdzono w powiatach: nowosolskim – 26,0%, strzelecko-drezdeneckim oraz żagańskim – 25,4%, krośnieńskim – 23,9%. Najniższą stopą bezrobocia wyróżniły się powiaty: zielonogórski (grodzki) – 7,8%, gorzowski (grodzki) – 8,6%, gorzowski (ziemski) – 12,9%. Jak już wspomniano w powiecie zielonogórskim stopa bezrobocia kształtowała się poniżej wskaźnika obliczonego dla województwa (15,7%), zjawisko to miało miejsce również w powiatach: gorzowskim (grodzkim) – 8,6%, gorzowskim (ziemskim) – 12,9%, ślubickim –

13,1%, sulęcińskim – 15,3%, świebodzińskim – 13,1%, zielonogórskim (grodzkim) – 7,8%. W pozostałych powiatach stopa bezrobocia przekroczyła wartość średniej wojewódzkiej. Największy spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych miał miejsce w powiatach: gorzowskim (grodzkim) – 6,7%, wschowskim – 6,4%, zielonogórskim (grodzkim) – 6,1%. Największy wzrost zarejestrowano w powiecie gorzowskim (ziemskim) – 5,8%, oraz świebodzińskim - 5,7%.

Uwzględniając liczbę bezrobotnych powiat zielonogórski w 2013 roku znalazł się na 7 miejscu wśród wszystkich powiatów województwa lubuskiego, poprawiając tym samym swoją pozycję w stosunku do roku 2012 (Tabela 111.).

Tabela 111. Pozycja powiatów pod względem liczby bezrobotnych (od największej do najmniejszej)

Wyszczególnienie	IX 2012	IX 2013	Zmiana pozycji ("-" niżej; "+" wyżej)
nowosolski	1	1	0
żarski	2	2	0
żagański	3	3	0
międzyrzecki	8	4	4
Gorzów Wielkopolski	4	5	-1
strzelecko-drezdenecki	7	6	1
zielonogórski ziemski	6	7	-1
Zielona Góra	5	8	-3
krośnieński	9	9	0
świebodziński	11	10	1
gorzowski ziemski	10	11	-1
wschowski	12	12	0
słubicki	13	13	0
sulęciński	14	14	0

Źródło: *Podobieństwa i różnice na powiatowych rynkach pracy województwa lubuskiego*, WUP Zielona Góra 2013.

Biorąc pod uwagę rozmiar napływu do bezrobocia i odpływu z bezrobocia, w okresie październik 2012 roku – wrzesień 2013 roku, według powiatów stwierdzono, że ich największa skala wystąpiła w powiatach: gorzowskim grodzkim (łącznie 10,5% całego napływu do bezrobocia oraz 10,7% całego odpływu z bezrobocia w województwie), żagańskim (odpowiednio 10,0% i 10,1%) oraz żarskim (po 10,0%). Powiat zielonogórski znalazł się na piątym miejscu wśród wszystkich powiatów województwa lubuskiego (Tabela 112.).

Tabela 112. Rozmiar napływu i odpływu bezrobotnych według powiatów województwa lubuskiego (od X 2012 roku do IX 2013 roku)

Wyszczególnienie	Napływ (w %)	Odpływ (w %)
Gorzów Wielkopolski	10,5	10,7
gorzowski ziemski	6,0	5,9
krośnieński	6,6	6,6
międzyrzecki	7,0	6,4
nowosolski	9,3	9,4
słubicki	4,3	4,2

strzelecko-drezdenecki	7,0	6,8
sulęciński	3,9	3,8
świebodziński	4,8	4,5
wschowski	4,1	4,1
Zielona Góra	8,6	9,1
zielonogórski ziemski	8,1	8,3
żagański	10,0	10,1
żarski	10,0	10,0
Razem	100,0	100,0

Źródło: *Podobieństwa i różnice na powiatowych rynkach pracy województwa lubuskiego*, WUP Zielona Góra 2013.

Analizując sytuację powiatu zielonogórskiego na tle innych powiatów województwa lubuskiego zauważa się, że na koniec 2013 roku, liczba osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy w powiecie wynosiła 290 osób, co stanowiło przeszło 6,2% ogółu, natomiast największy odsetek osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy, w stosunku do ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, wystąpiło w powiecie świebodzińskim – 11,1% a najmniejszy w nowosolskim (2,9%). W większości powiatów województwa lubuskiego zauważono w 2013 roku spadek udziału procentowego osób z prawem do zasiłku, w stosunku do ogółu bezrobotnych (Tabela 113.).

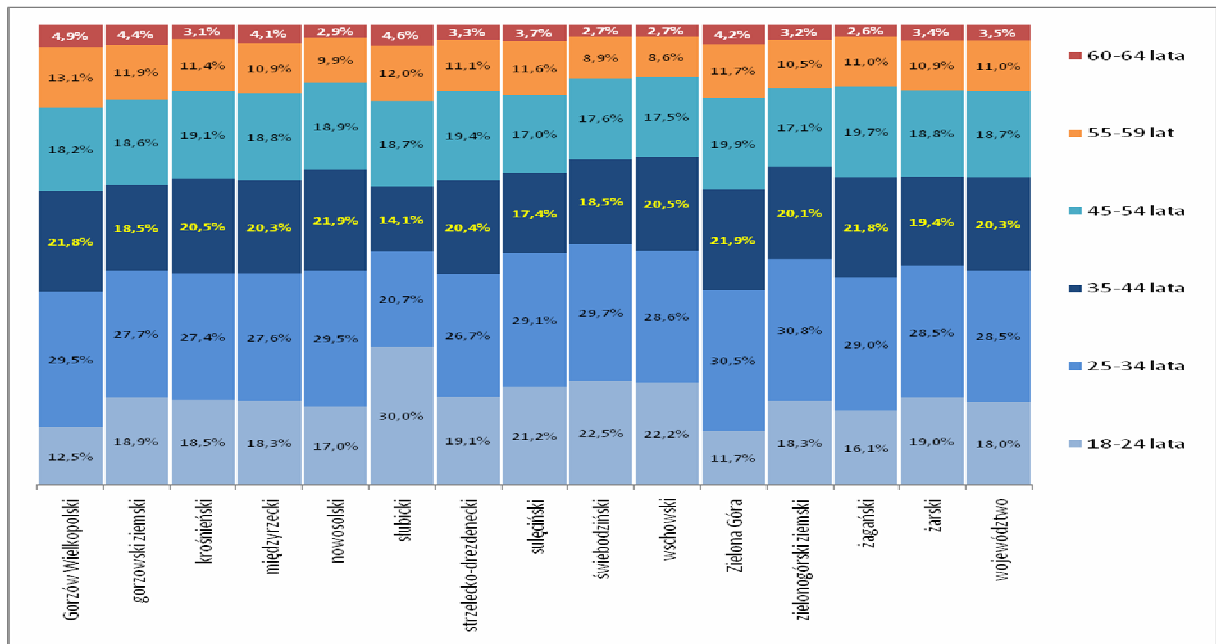
Tabela 113. Udział osób bezrobotnych z prawem do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiatach województwa lubuskiego w latach 2011-2013

Powiaty	2011		2012		2013	
	Liczba bezrobotnych z prawem do zasiłku	Udział w stosunku do ogółu bezrobotnych (w %)	Liczba bezrobotnych z prawem do zasiłku	Udział w stosunku do ogółu bezrobotnych (w %)	Liczba bezrobotnych z prawem do zasiłku	Udział w stosunku do ogółu bezrobotnych (w %)
Gorzów Wlkp. ziemski	554	17,8	520	17,2	500	15,7%
Krosno Odrzańskie	877	20,1	945	21,6	744	17,5
Międzyrzecz	920	20,1	1.079	22,1	1075	21,1
Nowa Sól	1.364	19,6	1.495	20,5	1335	17,7
Słubice	552	23,4	335	15,6	297	14,1
Strzelce Krajeńskie	923	19,9	1.026	20,9	833	17,4
Sulęcín	370	21,3	361	19,5	272	15,3%
Świebodzin	457	19,4	639	21,6	507	16,2
Wschowa	363	16,1	362	14,8	241	10,5
Zielona Góra ziemski	739	16,1	933	18,9	603	12,8
Żagań	1.161	19,3	1.248	21,3	1032	17,2
Żary	1.443	24,2	942	16,0	559	10,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Na terenie powiatu zielonogórskiego stwierdzono w 2013 roku największy udział osób bezrobotnych w wieku 25-34 lata (30,8% ogółu zarejestrowanych w tym powiecie), najmniejszy zaś osób w wieku 45-54 (17,1% ogółu zarejestrowanych w tym powiecie). Struktura bezrobocia według wieku w powiecie zielonogórskim jest najbardziej zbliżona do powiatu żarskiego (Wykres 26).

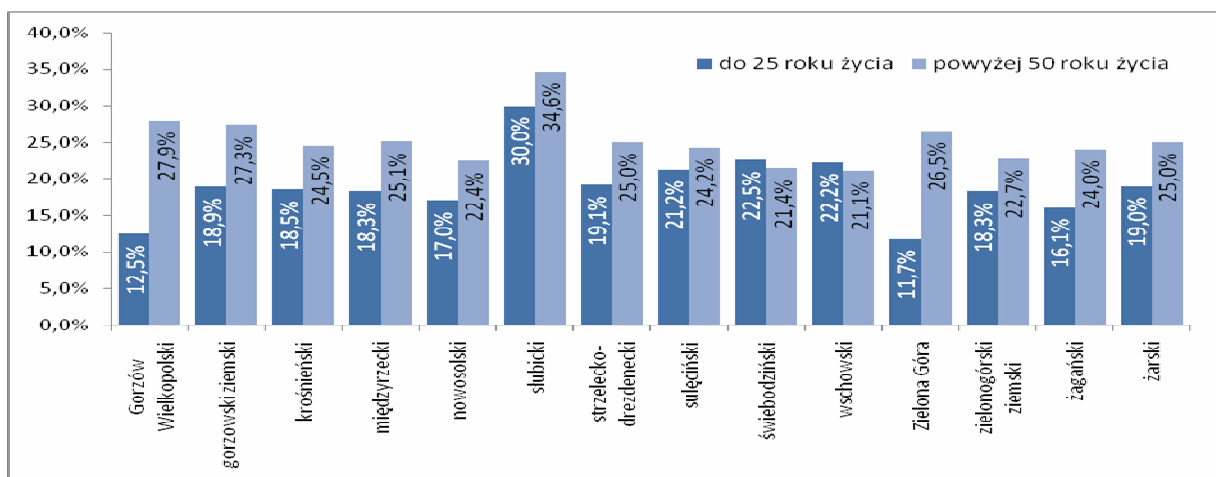
Wykres 26. Struktura bezrobotnych według wieku w poszczególnych powiatach – stan na koniec września 2013 roku

Źródło: Podobieństwa i różnice na powiatowych rynkach pracy województwa lubuskiego, WUP Zielona Góra 2013.

Największy odsetek osób w wieku 18-24 lata wystąpił w powiecie ślubickim (30,0% ogółu zarejestrowanych w tym powiecie), najmniejszy zaś w powiatach zielonogórskim grodzkim (11,7%) i gorzowskim grodzkim (12,5%). Natomiast największy odsetek osób powyżej 50 roku życia zarejestrowano w powiecie ślubickim (34,6% ogółu zarejestrowanych w tym powiecie), natomiast w powiecie zielonogórskim był jeden z niższych w województwem (22,7%) (Wykres 27.).

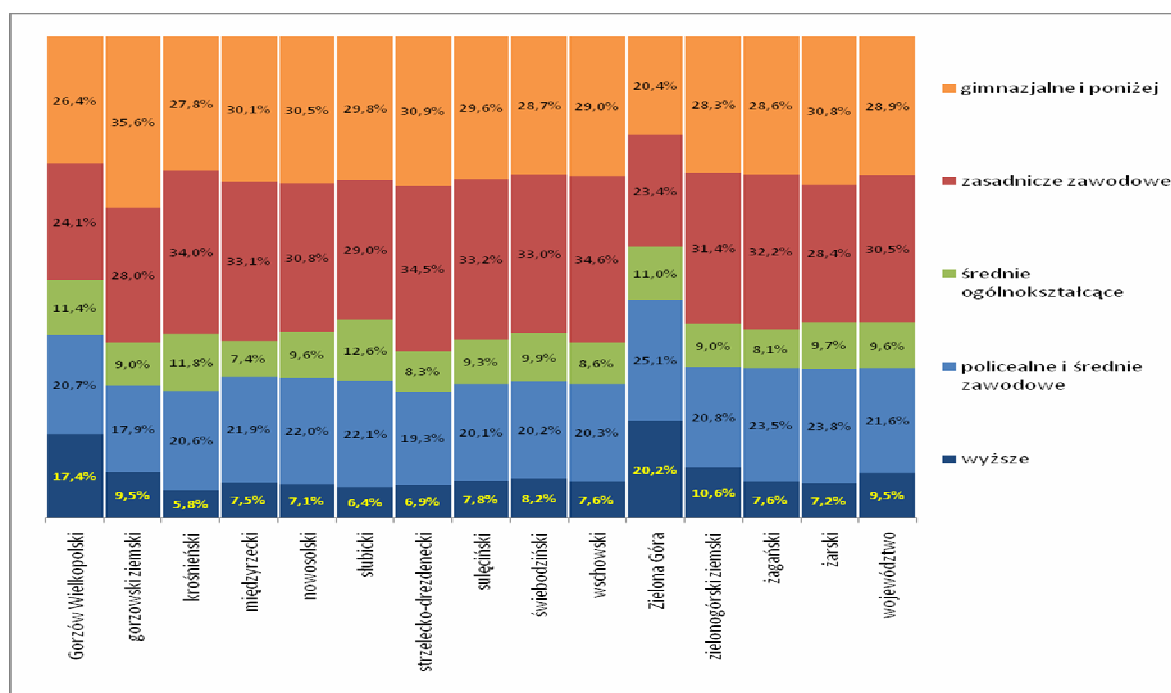
Wykres 27. Odsetek bezrobotnych do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia według powiatów – stan na koniec września 2013 roku

Źródło: Podobieństwa i różnice na powiatowych rynkach pracy województwa lubuskiego, WUP Zielona Góra 2013.

Największy udział osób bezrobotnych z wyższym wykształceniem wystąpił w powiatach: zielonogórskim grodzkim (20,2%) oraz gorzowskim grodzkim (17,4%), najmniejszy w powiecie krośnieńskim (5,8%), natomiast w powiecie zielonogórskim udział ten wynosił – 10,6%. W przypadku osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym ich największy odsetek był w powiecie zielonogórskim grodzkim (25,1%), żarskim (23,8%) i żagańskim (23,5%) natomiast w badanym powiecie wynosił 20,8%. Największy udział osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym wystąpił w powiecie ślubickim (12,6%) i krośnieńskim (11,8%), najmniejszy natomiast w międzyrzeckim (7,4%) i żagańskim (8,1%). Najwięcej osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym było w powiatach: wschowskim (34,6%), strzelecko-drezdeneckim (34,5%) i krośnieńskim (34,0%), najmniejszy – zielonogórskim grodzkim (23,4%) i gorzowskim grodzkim (24,1%). W przypadku wykształcenia gimnazjalnego i poniżej największy udział był w powiecie gorzowskim ziemskim (35,6%), a najmniejszy w powiecie zielonogórskim grodzkim (20,4%) (Wykres 28.).

Wykres 28. Struktura bezrobotnych według wykształcenia według powiatów – stan na koniec września 2013 roku

Źródło: *Podobieństwa i różnice na powiatowych rynkach pracy województwa lubuskiego*, WUP Zielona Góra 2013.

Rozważając sytuację powiatu zielonogórskiego na tle innych w województwie zauważamy, że ma on stosunkowo duży udział (5,8%) w ogólnej liczbie bezrobotnych osób pozostających bez pracy w okresie 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki. Większy udział wystąpił jedynie w powiatach wschowskim (7,2%) oraz sulęcińskim (6,2%) (Tabela 114.).

Tabela 114. Liczba bezrobotnych w okresie 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki, na koniec 2013 roku, według powiatów województwa lubuskiego

Powiaty	Bezrobotni ogółem	w tym w okresie 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki	
		liczba	Udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
Gorzów Wlkp.(ziemski)	3.194	173	5,4
Krosno Odrzańskie	4.248	186	4,4
Międzyrzecz	5.085	200	3,9
Nowa Sól	7.539	328	4,4
Słubice	2.110	71	3,4
Strzelce Krajeńskie	4.777	200	4,2
Sulęcín	1.782	111	6,2
Świebodzin	3.124	156	5,0
Wschowa	2.285	164	7,2
Zielona Góra (ziemski)	4.698	272	5,8
Żagań	5.986	291	4,9
Żary	5.547	292	5,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Sytuacja na rynku pracy w poszczególnych gminach powiatu zielonogórskiego

Sytuacja pod względem bezrobocia w poszczególnych gminach powiatu zielonogórskiego miała charakter zróżnicowany, zależało to w dużej mierze od specyfiki lokalnego rynku pracy. W roku 2013 stwierdzono największy spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Świdnica, a wzrost w gminie Trzebiechów (Tabela 115.).

Tabela 115. Wielkość bezrobocia i jego zmiany w gminach powiatu zielonogórskiego w latach 2011-2013

Nazwa	Liczba bezrobotnych		Wzrost/spadek(-) (XII 2012 r./XII 2011 r.) (w %)	Liczba bezrobotnych		Wzrost/spadek(-) (XII 2013 r./XII 2012 r.) (w %)
	XII 2011 r.	XII 2012 r.		XII 2012 r.	XII 2013 r.	
Babimost	160	200	25,0	200	215	7,5
Bojadła	217	223	2,8	223	236	5,8
Czerwieńsk	602	582	-3,3	582	534	-8,2
Kargowa	249	279	12,0	279	280	0,4
Nowogród Bobrzański	541	617	14,0	617	548	-11,2
Sulechów	1.360	1.462	7,5	1.462	1.459	-0,2
Świdnica	236	300	27,1	300	237	-21
Trzebiechów	163	181	11,0	181	205	13,3
Zabór	200	225	12,5	225	216	-4,0
Zielona Góra	855	876	2,5	876	768	-12,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze

Analizując sytuację w poszczególnych gminach należy zauważyć, że największy udział kobiet bezrobotnych w ogólnej liczbie jest w gminie Babimost, stanowią one 64% ogółu bezrobotnych. W gminie tej też wystąpił również największy udział w grupie bezrobotnych w wieku do 25 lat (26% ogółu bezrobotnych w gminie). Z kolei największy udział bezrobotnych z prawem do zasiłku jest na terenie gminy Zabór, stanowią oni 19%

bezrobotnych. W gminie Świdnica zauważono największy udział osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (27% ogółu). W gminie Bojadła obserwujemy największy udział osób długotrwale bezrobotnych, które stanowią ponad połowę zarejestrowanych (52% ogółu). W gminie te tej zarejestrowano również największy w powiecie udział procentowy osób bezrobotnych bez kwalifikacji (Tabela 116.).

Tabela 116. Sytuacja na rynku pracy w gminach powiatu zielonogórskiego (stan na 31.12.2013)

NAZWA GMINY	Bezrobotni		Bezrobotni z prawem do zasiłku		Bezrobotni do 25 roku życia		Bezrobotni powyżej 50 roku życia		Długotrwale bezrobotni		Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych	
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Kobiety
Babimost	215	137	21	9	56	37	47	21	104	76	59	38
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		64	10		26		22		48		27	
Bojadła	236	124	32	14	42	23	61	26	122	72	87	49
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		53	14		18		26		52		37	
Czerwieńsk	534	282	71	33	96	54	108	32	240	134	182	95
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		53	13		18		20		45		34	
Kargowa	280	172	27	17	57	40	67	27	133	78	92	54
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		61	10		20		24		48		33	
Nowogród Bobrz.	548	284	66	33	106	59	119	44	244	131	168	94
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		52	12		19		22		45		31	
Sulechów	1459	778	197	94	244	139	383	146	677	387	385	233
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		53	14		17		26		46		26	
Świdnica	237	133	34	14	32	19	63	25	111	67	74	45
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		56	14		14		27		47		31	
Trzebiechów	205	102	15	6	49	28	44	14	91	57	67	34
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		50	7		24		21		44		33	
Zabór	216	118	41	25	34	22	57	25	93	46	76	43
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		55	19		16		26		43		35	
Zielona Góra	768	431	99	58	106	65	188	83	350	202	219	132
% udział w ogólnej liczbie bezrobotnych		56	13		14		24		46		29	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Tabela 117. Poziom bezrobocie w gminach powiatu zielonogórskiego w latach 2010-2013

Wyszczególnienie gmin	liczba bezrobotnych na dzień 31 grudnia				Dynamika (w %)
	2010	2011	2012	2013	2013/2010
Babimost	158	160	200	215	136,1
Bojadła	163	217	223	236	144,8
Czerwieńsk	594	602	582	534	89,9
Kargowa	211	249	279	280	132,7
Nowogród Bobrzański	503	541	617	548	108,9
Sulechów	1128	1360	1462	1459	129,3
Świdnica	274	236	300	237	86,5
Trzebiechów	155	163	181	205	132,3
Zabór	199	200	225	216	108,5
Zielona Góra	828	855	876	768	92,8
Razem	4213	4583	4945	4698	111,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Skutki bezrobocia i sposoby ich eliminacji na terenie powiatu zielonogórskiego

Zadania samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy realizowane są przez powiatowe urzędy pracy. Do zadań tych zaliczyć można m.in.¹¹¹:

- Opracowanie i realizacja programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy stanowiącego część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, o której mowa w odrębnych przepisach;
- Pozyskiwanie i gospodarowanie środkami finansowymi na realizację zadań z zakresu aktywizacji lokalnego rynku pracy; udzielanie informacji o możliwościach i zakresie pomocy określonej w ustawie; udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;
- Udzielanie pomocy pracodawcom w pozyskiwaniu pracowników przez pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe;
- Kierowanie bezrobotnych do realizatora działań aktywizacyjnych, któremu marszałek województwa zlecił wykonanie działań aktywizacyjnych;
- Realizacja zadań związanych z KFS, w szczególności udzielanie pomocy pracodawcom poprzez finansowanie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawcy;
- Rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy;
- Ustalanie profili pomocy dla bezrobotnych;
- Inicjowanie, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy;
- Inicjowanie, organizowanie i finansowanie szkoleń i przygotowania zawodowego dorosłych;
- Opracowywanie badań, analiz i sprawozdań, w tym prowadzenie monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych, oraz dokonywanie ocen dotyczących rynku pracy na potrzeby powiatowej rady rynku pracy oraz organów zatrudnienia;
- Inicjowanie i realizowanie przedsięwzięć mających na celu rozwiązanie lub złagodzenie problemów związanych z planowanymi zwolnieniami grup pracowników z przyczyn dotyczących zakładu pracy;

¹¹¹ Ustawa z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 674 ze zm.)

- Współdziałanie z powiatowymi radami rynku pracy w zakresie promocji zatrudnienia oraz wykorzystania środków Funduszu Pracy;
- Współpraca z gminami w zakresie upowszechniania ofert pracy i informacji o usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych, stażach, organizacji robót publicznych oraz prac społecznie użytecznych, realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w art. 62a, oraz zatrudnienia socjalnego na podstawie przepisów o zatrudnieniu socjalnym;
- Współpraca z wojewódzkimi urzędami pracy w zakresie świadczenia podstawowych usług rynku pracy, w tym w opracowywaniu i aktualizacji informacji zawodowych;
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia;
- Wydawanie decyzji w zakresie przewidzianym prawem
- Realizowanie zadań wynikających z koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego państw, o których mowa w art. 1 ust. 3 pkt 2 lit. a–c, oraz państw, z którymi Rzeczpospolita Polska zawarła dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym, w zakresie świadczeń dla bezrobotnych, w tym realizowanie decyzji, o których mowa w art. 8a;
- Realizowanie zadań wynikających z prawa swobodnego przepływu pracowników między państwami, o których mowa w art. 1 ust. 3 pkt 2 lit. a-c;
- Realizowanie zadań związanych z międzynarodowym przepływem pracowników, wynikających z odrębnych przepisów, umów międzynarodowych i innych porozumień zawartych z partnerami zagranicznymi;
- Badanie i analizowanie sytuacji na lokalnym rynku pracy w związku z postępowaniem o wydanie zezwolenia na pracę cudzoziemca lub postępowaniem o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy, o którym mowa w art. 114 i art. 127 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- Realizowanie zadań związanych z podejmowaniem przez cudzoziemców pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- Organizowanie i finansowanie szkoleń pracowników powiatowego urzędu pracy;
- Opracowywanie i realizowanie indywidualnych planów działania;
- Realizowanie projektów w zakresie promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych, wynikających z programów operacyjnych współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Pracy;
- Inicjowanie i realizowanie badań i analiz wykorzystywanych w działaniach prowadzonych przez urzędy pracy;
- Organizacja i realizowanie programów specjalnych;
- Realizowanie programów regionalnych na podstawie porozumienia zawartego z wojewódzkim urzędem pracy;
- Przetwarzanie informacji o bezrobotnych, poszukujących pracy i cudzoziemcach zamierzających wykonywać lub wykonujących pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- Współpraca z ministrem właściwym do spraw pracy w zakresie tworzenia rejestrów centralnych na podstawie art. 4 ust. 4;
- Inicjowanie i realizowanie projektów pilotażowych.

Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze oferuje osobom bezrobotnym pasywne i aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. W okresie 2009-2013 aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu były przede wszystkim: staże, studia podyplomowe, szkolenia i

pożyczki szkoleniowe, prace interwencyjne, roboty publiczne, jednorazowe środki na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, refundacja pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska oraz prace społecznie użyteczne.

Tabela 118. Środki Funduszu Pracy przeznaczone na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
w tys. Złotych				
prace interwencyjne	1 247,01	1 203,40	1 233,35	1 237,60
roboty publiczne	3 791,62	1 421,82	1 518,76	2 085,41
staże	8 664,89	3 224,74	5 286,53	9 088,34
studia podyplomowe	114,34	33,50	1,01	15,04
szkolenia	1 293,65	718,67	763,93	771,80
jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	2 408,99	909,06	1 379,77	1 678,96
refundacja pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego	2 365,52	368,52	848,92	771,73
prace społecznie użyteczne	181,09	106,37	110,84	93,95
Inne	48,79	36,20	37,40	59,54
RAZEM	20 115,89	8 022,26	11 180,52	15 802,39
w odsetkach (w %)				
prace interwencyjne	6,2	15,0	11,0	7,8
roboty publiczne	18,8	17,7	13,6	13,2
staże	43,1	40,2	47,3	57,5
studia podyplomowe	0,6	0,4	0,0	0,1
szkolenia	6,4	9,0	6,8	4,9
jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	12,0	11,3	12,3	10,6
refundacja pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego	11,8	4,6	7,6	4,9
prace społecznie użyteczne	0,9	1,3	1,0	0,6
Inne	0,2	0,5	0,3	0,4
RAZEM	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze.

Na terenie powiatu zielonogórskiego realizowane były m.in. następujące programy i projekty:

- 1) projekt systemowy „Ścieżka aktywności zawodowej”, obejmujący swoim zasięgiem obszar powiatu zielonogórskiego ziemskiego i miasta Zielona Góra. realizowany był w latach 2008-2014, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Jego celem było zwiększenie szans na uzyskanie zatrudnienia, dostosowywanie kwalifikacji i umiejętności do oczekiwań rynku pracy, wzrost mobilności i elastyczności zawodowej oraz nabycie doświadczenia zawodowego. Bezrobotni, będący beneficjentami projektu uczestniczyli m.in. w takich formach wsparcia, jak: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, staże, szkolenia oraz jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej;

- 2) program skierowany do młodych bezrobotnych do 30 roku życia, którego celem było zwiększenie szans na znalezienie pracy, uruchamianie nowych stanowisk pracy, pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej. Aby cele te mogły być realizowane podejmowane były takie przedsięwzięcia jak: pośrednictwo pracy, staże, dotacja na uruchomienie działalności gospodarczej, refundacja pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego, szkolenia, prace interwencyjne oraz roboty publiczne. Program ten wykonywany był od sierpnia 2012 do końca lutego 2013 jako program „Praca-kluczem do sukcesu” i finansowany był z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Realizacja projektu obejmowała m.in. takie działania jak: staże, szkolenia, dotacje na działalność gospodarczą, roboty publiczne i prace interwencyjne. Działania zawarte w programie pozwoliły na znaczne zapobieganie wykluczeniu społecznemu wśród młodych bezrobotnych;
- 3) Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze aktywizował również osoby po 50 roku życia w ramach programu, który umożliwił bezrobotnym uczestnikom skorzystania z takich form wsparcia, jak: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, staże, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, refundacje pracodawcom kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy, szkolenia, prace interwencyjne oraz roboty publiczne. Program ten finansowany był z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej i realizowany był od sierpnia 2012 roku do lutego 2013 roku.
- 4) W 2011 roku Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze urzeczywistnił program pomocy dla bezrobotnych, którzy zamieszkiwali tereny dotknięte powodzią z 2010 roku. W ramach tego programu bezrobotni mieli możliwość zatrudnienia w ramach robót publicznych, polegających przede wszystkim na usuwaniu skutków powodzi. Projekt finansowany był z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej i był realizowany od czerwca do grudnia 2011 roku. W jego ramach wydatkowano łącznie 127 613,84 złotych i objęto nim 15 osób bezrobotnych. Program aktywizacji niósł za sobą korzyści przede wszystkim dla osób bezrobotnych, które zyskały szansę na powrót na rynek pracy, ale także korzyści dla poszkodowanych w powodzi, bowiem otrzymali oni pomoc, polegającą na usuwaniu skutków klęski żywiołowej;
- 5) W bardzo trudnej sytuacji na rynku pracy znajdują się osoby, które zostały zwolnione z przyczyn niedotyczących pracowników. Zwolnienia takie mogą być związane z niesprzyjającą koniunkturą gospodarczą lub niewypłacalnością pracodawców. Dla osób, które znalazły się w takiej sytuacji przeznaczony był program aktywizacji, realizowany w roku 2010, 2012 oraz 2013 i finansowany z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Program ten miał na celu wsparcie osób bezrobotnych zwolnionych z powodów niedotyczących pracowników, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zielonej Górze oraz włączenie do aktywności zawodowej i utrzymanie przy tej aktywności, a także przeciwdziałanie negatywnym skutkom zwolnień. W 2010 roku w programie tym ujęto takie formy pomocy jak: staże, dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej oraz refundacja pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego. W roku 2012 uzupełniono ten program także o szkolenia dla osób bezrobotnych oraz dodatkowe wsparcie w postaci poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy, które ułatwiły kontakt bezrobotnych z potencjalnymi pracodawcami oraz pozwoliły bezrobotnym na zdobycie wiedzy w zakresie planowania przyszłej kariery zawodowej. W 2013 roku osoby zwolnione z przyczyn niedotyczących pracowników, w ramach tego programu, dodatkowo mogły korzystać także z robót publicznych.

Aktywne formy pomocy przewidziane w programie przyczyniły się do zwiększenia szans na zatrudnienie, a także samozatrudnienia osób zwolnionych z pracy z powodów niedotyczących pracowników.

Obszary planowanych działań Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze na rok 2014

Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze prowadzi systematyczne działania, ujęte w oddzielnych planach, w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych oraz przeciwdziałania skutkom tego zjawiska. Adresatami wsparcia w ramach aktywnych form są przede wszystkim osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy¹¹². W ramach programów przeciwdziałania bezrobociu w 2014 roku Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze będzie realizował w miarę posiadanych środków m.in. następujące formy aktywizacji:

- prace interwencyjne,
- roboty publiczne,
- staże,
- szkolenia,
- jednorazowe środki na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej (dotacje dla bezrobotnych),
- refundacje kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy (dla pracodawców),
- prace społecznie użyteczne,
- zatrudnienie wspierane,
- zwrot kosztów opieki nad dzieckiem lub dziećmi do lat 7,
- zwrot kosztów badań lekarskich (zwykłe),
- zwrot kosztów dojazdów (zwykłe),
- stypendia za okres nauki,
- programy specjalne,
- studia podyplomowe,
- pożyczki szkoleniowe,
- przygotowanie zawodowe dorosłych.

Tabela 119. Zamierzenia Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze do wykonania w 2014 roku w zakresie zwiększenia równowagi na rynku pracy

1. Aktywizacja zawodowa bezrobotnych i poszukujących pracy
<ul style="list-style-type: none"> - Udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy przez pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe oraz pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy; - Opracowywanie i realizacja indywidualnych planów działania; - Pomoc osobom bezrobotnym i poszukującym pracy poprzez różnego rodzaju formy wsparcia, w tym <i>formy zatrudnieniowe</i> (np. prace interwencyjne, środki na podjęcie działalności gospodarczej, środki na doposażenie lub wyposażenie miejsc pracy) oraz <i>formy szkoleniowe</i> (np. staże, szkolenia, studia podyplomowe); - Realizacja projektów w zakresie promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji zawodowej bezrobotnych, wynikających z programów operacyjnych współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Pracy; - Opracowanie i realizowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej.
2. Poprawa dostępu do zatrudnienia, wspieranie aktywności zawodowej oraz przeciwdziałanie skutkom zwolnień grupowych
<ul style="list-style-type: none"> - Świadczenie usług doradczych, pośrednictwa pracy, przekwalifikowania lub podniesienia kwalifikacji oraz subsydiowanie zatrudnienia, - Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy, - Wspieranie nowopowstałych i istniejących firm w zakresie tworzenia miejsc pracy, - Tworzenie i realizacja projektów i programów poprawiających zasoby miejsc pracy, w tym programów na rzecz osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. - Współpraca z pracodawcami zamierzającymi przeprowadzić zwolnienia grupowe (ustalanie form pomocy dla zwalnianych pracowników)
3. Dostosowywanie kwalifikacji kadr do potrzeb rynku pracy
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój usług w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowe,

¹¹² Ustawa z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 674 ze zm.)

<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja szkoleń osób bezrobotnych i poszukujących pracy, • Tworzenie i realizacja projektów wspierających dostosowywanie kwalifikacji kadr do potrzeb rynku pracy.
4. Wyrównywanie szans na rynku pracy
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój poradnictwa zawodowego; - Dostosowywanie poradnictwa zawodowego do indywidualnych potrzeb osób poszukujących pracy i osób bezrobotnych; - Ograniczanie barier i zachowań dyskryminacyjnych wobec osób z grup podwyższonego ryzyka; - Promocja innowacyjnych form zatrudniania, preferujących osoby z grup ryzyka; - Wspieranie aktywizacji zawodowej poprzez programy mające na celu skierowanie pomocy do grup ryzyka.
5. Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich
<ul style="list-style-type: none"> - Realizacja programów przyczyniających się do aktywizacji zawodowej osób z obszarów wiejskich, poprawy zdolności do zatrudnienia oraz rozwoju usług aktywizacyjnych, - Rozwój dialogu i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na poziomie lokalnym, - Wspieranie lokalnych inicjatyw informacyjnych, szkoleniowych i doradczych, promujących aktywizację zawodową na poziomie lokalnym.
6. Zwiększenie atrakcyjności finansowej pracy i edukacji dla osób bezrobotnych
<ul style="list-style-type: none"> - Promowanie możliwości, jakie daje ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (art. 48) w postaci dotatku aktywizacyjnego, - Promowanie możliwości uzyskania dofinansowania kosztów kontynuowania nauki oraz kosztów studiów podyplomowych.
7. Zwiększanie efektywności działań służb zatrudnienia
<ul style="list-style-type: none"> - Diagnozowanie potrzeb lokalnego rynku pracy oraz identyfikacja planów rozwojowych lokalnych pracodawców poprzez monitoring zawodów i specjalności; - Zwiększanie efektywności aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu poprzez analizowanie rodzaju potrzeb rynku pracy na poszczególne formy i adekwatne zabezpieczenie środków na ten rodzaj form; - Rozwój współpracy z partnerami rynku pracy; - Podnoszenie jakości działań poprzez podwyższanie kwalifikacji zawodowych w ramach szkoleń kadry PUP w Zielonej Górze.

Źródło: Plan działań Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze na rok 2014.

Uwaga w związku z nowelizacją Ustawy z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 674 ze zm.) niektóre z obszarów aktywizacji osób bezrobotnych ulegną zmianie.

Nowe formy aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych to:

- grant na telepracę;
- świadczenie aktywizacyjne;
- wsparcie zatrudnienia młodych pracowników;
- wsparcie pracodawców zatrudniających bezrobotnych w wieku 50 PLUS;
- bon stażowy;
- bon zatrudnieniowy;
- bon szkoleniowy;
- bon na zasiedlenie.

Tabela 120. Planowany podział środków Funduszu Pracy i EFS na realizację programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2014 roku

Wyszczególnienie	Kwota (w tys. zł)
Ogółem	3 543, 80
Prace interwencyjne	1 000, 00
Roboty publiczne	700, 00
Staże	1 000, 00
Studia podyplomowe	20, 00
Szkolenia	180, 00
Pożyczki szkoleniowe	5, 00
Jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej	200, 00
Refundacja wyposażenia lub doposażenia nowych miejsc pracy dla pracodawców	200, 00
Prace społecznie użyteczne	100, 00
Zatrudnienie wspierane	22, 00
Koszty opieki nad dziećmi	10, 00
Koszty badań lekarskich (zwykłe)	3, 00
Koszty dojazdów (zwykłe)	1, 00
Stypendia za okres nauki	10, 30
Przygotowanie zawodowe dorosłych	10, 00
Programy specjalne	80, 00
Refundacja składek ZUS	-
Składki na ubezpieczenie społeczne rolników	2, 50
Projekt systemowy „Ścieżka aktywności zawodowej” Poddziałanie - 6.1.3 współfinansowany ze środków EFS	8 634, 70
Staże	6 044, 30
Szkolenia	1 120, 40
Jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej	1 470, 00
Ogółem	12 178, 50

Źródło: Plan działań Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze na rok 2014.

1.5. System zarządzania powiatem

1.5.1. Administracja

Samorząd Powiatu Zielonogórskiego działa na podstawie ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 roku¹¹³, a także na podstawie uchwały Nr XIV/121/2011 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 29 grudnia 2011 roku w sprawie uchwalenia Statutu Powiatu Zielonogórskiego oraz uchwały nr XXIV/216/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 21 grudnia 2012 roku w sprawie uchwalenia zmian w Statucie Powiatu Zielonogórskiego.

Powiat wykonuje swoje zadania za pośrednictwem organów powiatu: pochodzącą z wyborów Radą Powiatu oraz powoływanym przez Radę Zarządem Powiatu (organ wykonawczy) ze Starostą Powiatu Zielonogórskiego, jako jego przewodniczącym.

Rada Powiatu jest organem stanowiącym i kontrolnym powiatu. Kadencja rady trwa 4 lata, licząc od dnia wyborów. Radni są wybierani w wyborach bezpośrednich. W skład Rady Powiatu Zielonogórskiego IV kadencji 2010-2014 wchodzi: Przewodniczący, 2 Wiceprzewodniczących i 18 radnych. W skład Zarządu Powiatu Zielonogórskiego wchodzi: Starosta Zielonogórski, Wicestarosta, Etatowy Członek Zarządu oraz 2 Członków Zarządu.

Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie¹¹⁴:

- edukacji publicznej,
- promocji i ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej,
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- polityki prorodzinnej,
- wspierania osób niepełnosprawnych,
- transportu zbiorowego i dróg publicznych,
- kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- kultury fizycznej i turystyki,
- geodezji, kartografii i katastru,
- gospodarki nieruchomościami,
- administracji architektoniczno-budowlanej,
- gospodarki wodnej,
- ochrony środowiska i przyrody,
- rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,
- ochrony przeciwpowodziowej, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
- przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy,
- ochrony praw konsumenta
- utrzymania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- obronności,
- promocji powiatu,

¹¹³ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz. U. z 2013 r., poz. 595 z późn. zm.

¹¹⁴ Art. 4 ust.1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz. U. z 2013 r., poz. 595 z późn. zm.

- współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów,
- działalności w zakresie telekomunikacji.

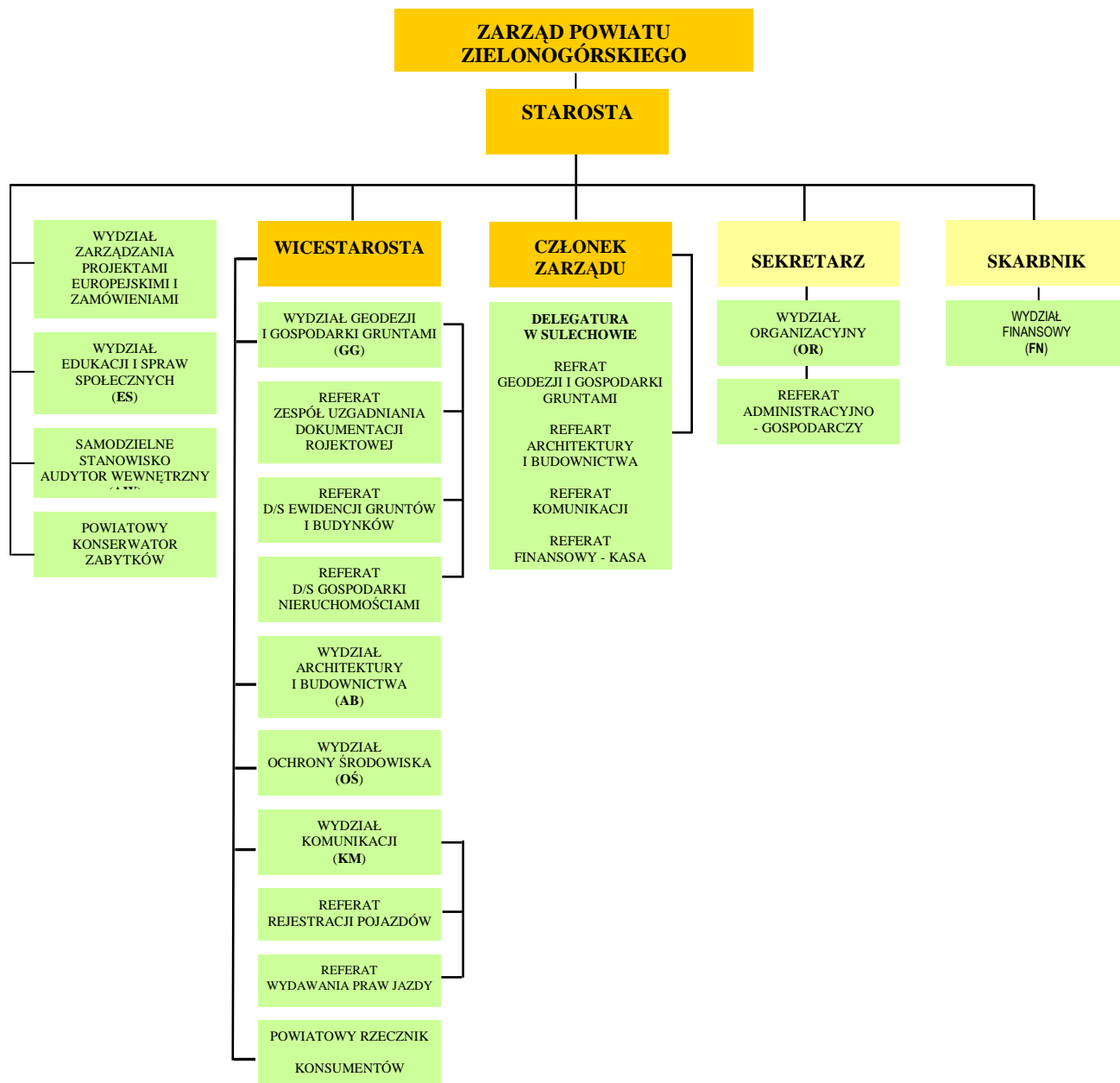
W skład Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze wchodzi następujące komórki organizacyjne¹¹⁵:

- Starosta,
- Wicestarosta,
- Etatowy Członek Zarządu,
- Sekretarz Powiatu,
- Skarbnik Powiatu,
- Wydziały: Organizacyjny, Finansowy, Edukacji i Spraw Społecznych, Geodezji i Gospodarki Gruntami, Architektury i Budownictwa, Ochrony Środowiska, Komunikacji, Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówieniami Publicznymi,
- Samodzielne stanowiska pracy: Powiatowy Rzecznik Konsumentów, Powiatowy Konserwator Zabytków, Audytor wewnętrzny,
- Delegatura w Sulechowie – Referaty: Wydziału Geodezji i Gospodarki Gruntami, Wydziału Architektury i Budownictwa, Wydziału Komunikacji, Wydziału Finansowego – Kasa.

Zakres zadań Starosty, Wicestarosty, Sekretarza Powiatu, Skarbnika Powiatu i Etatowego Członka Zarządu oraz podział zadań pomiędzy Wydziałami i podstawowe zakresy działania Wydziałów określa Regulamin organizacyjny Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

¹¹⁵ Uchwała Nr VIII/65/2011 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 26 maja 2011 r. z późniejszymi zmianami w sprawie uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze; Uchwała Nr XXIV/214/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie zmiany uchwały dotyczącej uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

Rysunek 3. Schemat organizacyjny Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze

Źródło: Załącznik do Uchwały Nr XXIV/216/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie zmiany uchwały dotyczącej uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.

Powiat ma możliwość tworzenia jednostek organizacyjnych, które powołuje w celu wykonywania zadań powiatu. Do jednostek tych na obszarze powiatu zielonogórskiego należą:

- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Sulechowie,
- Szpital Rehabilitacyjno - Leczniczy dla Dzieci SP ZOZ w Wojnowie,
- Zespół Szkół Specjalnych w Wojnowie przy Szpitalu Rehabilitacyjno - Leczniczym dla Dzieci SP ZOZ w Wojnowie,

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sulechowie z Filią w Zielonej Górze,
- Dom Pomocy Społecznej w Trzebiechowie,
- Powiatowy Zielonogórski Zarząd Dróg ,
- Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej z Delegaturą w Sulechowie,
- Liceum Ogólnokształcące w Sulechowie,
- Liceum Ogólnokształcące w Czerwieńsku,
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. gen. Władysława Sikorskiego w Sulechowie,
- Zespół Szkół Specjalnych im. Kawalerów Maltańskich w Zaborze przy Centrum Leczenia Dzieci i Młodzieży,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Sulechowie,
- Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Przytoku,
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Przytoku,
- Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie oraz Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze¹¹⁶.

Poza wyżej wymienionych jednostkami powiat ma do dyspozycji powiatowe służby, inspekcje i straże tj. Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze, Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Zielonej Górze, Komenda Miejska PSP w Zielonej Górze, Komenda Miejska Policji w Zielonej Górze, Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Zielonej Górze.

W 2014 roku powiat zielonogórski utworzył z powiatami: gorzowskim, krośnieńskim, międzyrzeckim, nowosolskim, ślubickim, strzelecko-drezdeneckim, sulęcińskim, świebodzińskim, wschowskim i żarskim Związek Powiatów Lubuskich¹¹⁷. Do zadań Związku należy:

- 1) kompleksowa modernizacja danych ewidencji gruntów i budynków oraz opracowanie baz danych numerycznej mapy ewidencyjnej (EGiB) w celu wymiany tych danych pomiędzy ewidencją gruntów i budynków, a innymi rejestrami publicznymi za pośrednictwem teleinformatycznego zintegrowanego systemu informacji o nieruchomościach (ZSIN),
- 2) utworzenie lub przekształcenie dotychczasowej mapy zasadniczej do baz danych numerycznej obiektowej mapy zasadniczej,
- 3) cyfryzacja zbiorów państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego oraz udostępnianie ich poprzez portal internetowy uprawnionym podmiotom oraz udostępnianie publiczne ogólnych danych ewidencyjnych poprzez GEOPORTAL,
- 4) założenie bazy danych geodezyjnej sieci uzbrojenia terenu (GESUT).

¹¹⁶ Z dniem 1 stycznia 2015 roku powiat zielonogórski przekazał, na mocy porozumienia, Miastu Zielona Góra realizację zadania własnego polegającego na prowadzeniu dwóch samorządowych instytucji kultury, czyli Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie oraz Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Świdnicy - § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy, Dz.U. 2014 poz. 1023.

¹¹⁷ Uchwały Nr XXXVI/326/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 14 maja 2014 roku w sprawie utworzenia Związku Powiatów Lubuskich.

1.5.2. Gospodarka finansowa

Gospodarka finansowa powiatu zielonogórskiego jest jawna. Zakres realizacji przedsięwzięć podejmowanych przez powiat zależy w znacznym stopniu od jego dochodów oraz możliwości inwestycyjnych. Szczegółową analizę danych statystycznych dotyczących gospodarki finansowej powiatu zielonogórskiego w ostatnich 5 latach przedstawiają poniższe tabele.

W 2013 roku dochody powiatu zielonogórskiego wyniosły prawie 68 mln zł i były o 0,5% wyższe niż w 2009 roku. Wzrost dochodów wystąpił 7 z 12 lubuskich powiatów, w tym w powiecie zielonogórskim. Wydatki powiatu zielonogórskiego wyniosły w 2013 roku ponad 66,2 mln zł i były o 8,6% niższe niż w 2009 roku. Największy udział w wydatkach powiatów ogółem w województwie lubuskim miał powiat żarski (13,4%), nowosolski (11,2%) oraz zielonogórski (9,7%) (Tabela 121.).

Tabela 121. Dochody i wydatki budżetów powiatów w Polsce i w województwie lubuskim w 2009 i 2013 roku

Wyszczególnienie	2009		2013		2013/2009	
	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Dochody ogółem	Wydatki ogółem
	tys. zł				%	
Polska	20084494,5	21155788,3	23077562,6	22916546,0	114,9	108,3
Województwo lubuskie	672810,3	716438,9	698885,1	682675,3	103,9	95,3
Powiaty						
gorzowski	56175,7	50700,0	49937,5	51561,4	88,9	101,7
międzyrzecki	56978,6	64456,1	69612,9	63880,7	122,2	99,1
słubicki	52361,8	56638,2	43066,3	41134,8	82,2	72,6
strzelecko-drezdenecki	39745,9	44909,2	41558,2	39416,4	104,6	87,8
sulęciński	40637,2	46359,7	40515,4	43835,7	99,7	94,6
krośnieński	49533,3	51045,9	55037,3	52490,7	111,1	102,8
nowosolski	69297,3	73186,8	76873,0	76210,1	110,9	104,1
świebodziński	57119,2	63073,3	55004,6	55710,8	96,3	88,3
wschowski	33625,2	32564,0	37800,9	37340,9	112,4	114,7
zielonogórski	67613,7	72448,8	67985,4	66216,1	100,5	91,4
żagański	69635,4	74737,2	65707,4	63671,7	94,4	85,2
żarski	80087,0	86319,8	95785,9	91205,8	119,6	105,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Wzrost dochodów powiatu zielonogórskiego w 2013 roku w relacji do 2009 roku (o 0,5%) przy spadku wydatków (o 8,6%) skutkowało poprawą wyniku budżetu powiatu, który wyniósł w 2013 roku 1769,4 tys. zł (wobec minus 4835,1 tys. zł w 2009 roku). W odniesieniu do lat poprzednich, w 2013 roku relacja wyniku do dochodu budżetu powiatu zielonogórskiego uległa poprawie i po raz pierwszy od 4 lat była dodatnia - wyniosła 2,6% (wobec minus 7,1% w 2009 roku) (Tabela 122.).

Tabela 122. Wynik finansowy budżetów powiatów w Polsce i w województwie lubuskim w latach 2009-2013, deficyt (-), nadwyżka (+) (w tys. zł)

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	-1071293,8	-1329896,3	-507199,1	46379,4	161016,5
Województwo lubuskie	-43628,6	-66466,7	-15111,3	10034,3	16209,8
Powiaty					
gorzowski	5475,6	-10793,7	-5463,1	3226,0	-1623,9
międzyrzecki	-7477,5	1636,6	-2625,2	692,8	5732,2
Słubicki	-4276,4	-4392,5	-3652,1	407,2	1931,6
strzelecko-drezdenecki	-5163,2	-6487,5	-1158,9	1636,5	2141,8
sulęciński	-5722,5	-2012,5	4748,8	-1021,8	-3320,30
krośnieński	-1512,5	-4026,4	-5741,0	3469,4	2546,6
nowosolski	-3889,5	-10889,9	-5212,4	2555,9	662,9
świebodziński	-5954,0	-8527,6	4921,3	2297,3	-706,3
wschowski	1061,2	-2764,8	-2249,3	-1017,5	460,0
zielonogórski	-4835,1	-8627,8	-1622,1	-641,7	1769,4
żagański	-5101,8	-2103,6	2540,4	1000,4	2035,7
żarski	-6232,8	-7476,7	402,3	-2570,0	4580,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody powiatu zielonogórskiego wyniosły w 2013 roku 717,91 zł, tj. o 3,0% mniej niż w 2009 roku i o 20% mniej niż średnio w powiatach w województwie lubuskim i w Polsce. Poniżej wartości średniej w województwie lubuskim i w Polsce kształtowały się dochody w 5 z 12 lubuskich powiatów, w tym najniższe były w powiecie gorzowskim (711,43 zł) oraz w powiecie zielonogórskiego (717,91 zł) (Tabela 123.).

Wydatki powiatu zielonogórskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w 2013 roku 699,23 zł i były o 11,8% niższe niż w 2009 roku. W powiecie zielonogórskim wydatki te kształtują się na relatywnie niskim poziomie - w 2013 roku w powiecie zielonogórskim odnotowano najniższe wydatki na mieszkańca spośród wszystkich powiatów województwa lubuskiego. Były one o 20,2% niższe niż średnio w powiatach w województwie lubuskim oraz o 21,2% niższe niż średnio w powiatach w Polsce (Tabela 123.).

Tabela 123. Dochody i wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca w Polsce i w województwie lubuskim w 2009 roku i 2013 roku

Powiat	2009		2013		2013/2009	
	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca
	zł				%	
Polska	788,57	830,63	893,47	887,23	113,3	106,8
Województwo lubuskie	877,29	934,18	897,45	876,64	102,3	93,8
Powiaty						
gorzowski	837,47	755,84	711,43	734,57	84,9	97,2
międzyrzecki	978,71	1107,15	1185,24	1087,65	121,1	98,2
słubicki	1123,43	1215,18	910,17	869,34	81,0	71,5
strzelecko-drezdenecki	795,94	899,33	822,14	779,77	103,3	86,7
sulęciński	1147,13	1308,67	1133,71	1226,62	98,8	93,7
krośnieński	881,61	908,53	972,65	927,64	110,3	102,1

Powiat	2009		2013		2013/2009	
	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca
nowosolski	797,71	842,49	875,23	867,68	109,7	103,0
świebodziński	1018,66	1124,84	971,98	984,46	95,4	87,5
wschowski	861,50	834,31	958,44	946,78	111,3	113,5
zielonogórski	740,06	792,99	717,91	699,23	97,0	88,2
żagański	851,76	914,16	801,91	777,06	94,1	85,0
żarski	814,12	877,47	966,29	920,08	118,7	104,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Dochody budżetu powiatu

Dochody własne powiatu zielonogórskiego w 2013 roku wyniosły 26 840 tys. zł, co stanowiło 39,5% ogółu dochodów powiatu. W analizowanym okresie systematycznie zwiększał się udział dochodów własnych w dochodach ogółem – w 2013 roku wzrósł w porównaniu do 2009 roku o 7,8 p. proc. W ramach dochodów własnych powiatu, w latach 2009-2013, największy udział w dochodach ogółem miały wpływy z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych. Ponadto w analizowanym okresie udział ten systematycznie zwiększał się – w 2013 roku wzrósł w porównaniu z 2009 o 5 p. proc. (Tabela 124.)

Dotacje dla powiatu zielonogórskiego w 2013 roku wyniosły łącznie 14 307,4 tys. zł i po raz pierwszy od 3 lat były wyższe niż w roku poprzednim (o 5,7%), jednak w porównaniu do 2009 roku były niższe o 33,4%. W analizowanym okresie systematycznie zmniejszał się udział dotacji w strukturze dochodów osiągniętych przez powiat zielonogórski. W 2009 roku udział ten wynosił 31,9%, w 2011 roku – 22,2%, a w 2013 roku - 21%. Spadek wskaźnika udziału dotacji w dochodach ogółem był spowodowany systematycznym obniżaniem się dotacji §§ 200, 620, które w 2013 roku były o 93,5% niższe niż 2009 roku. W latach 2009-2013 większość dotacji stanowiły dotacje celowe – około 18-20% ogółu dochodów powiatu (Tabela 124.).

Subwencja ogólna dla powiatu zielonogórskiego w 2013 roku wyniosła 26837,9 tys. zł, tj. o 2% więcej niż w roku poprzednim i o 8,8% więcej niż w 2009 roku. W analizowanym okresie subwencja ogólna stanowiła około 37-41% ogółu dochodów powiatu. W ramach subwencji ogólnej, największy udział w dochodach ogółem miała część oświatowa subwencji (średnio 31,5%), następnie część wyrównawcza (średnio 4,5%) i część równoważąca (średnio 2,4%) (Tabela 124.).

Tabela 124. Dochody budżetu powiatu zielonogórskiego według rodzajów w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	tys. zł				
Dochody ogółem	67613,7	64512,9	68252,3	66250,5	67985,4
Dochody własne, w tym:	21414,6	23112,5	25083,0	26394,2	26840,0
podatek dochodowy od osób fizycznych	10669,3	11016,2	12313,8	13753,4	14117,9
podatek dochodowy od osób prawnych	605,6	477,4	416,8	423,8	520,3
dochody z majątku	1246,3	736,2	914,9	1142,4	748,4
pozostałe dochody	8893,4	10882,7	11437,5	11074,6	11453,4
Dotacje, w tym:	21538,5	16697,9	15147,7	13540,6	14307,4
celowe	12313,9	11998,5	13408,7	12871,2	13702,4

dotacje §§ 200, 620	9224,6	4699,4	1739,0	669,4	605,0					
Subwencja ogólna, w tym:	24660,5	24702,5	28021,6	26315,6	26837,9					
oświatowa	20037,8	20333,3	21419,7	21667,7	22099,7					
wyrównawcza	3033,4	2643,0	3353,0	2896,8	3100,4					
równoważąca	1407,3	1726,2	1420,2	1718,1	1607,3					
Dynamika, struktura dochodów (%)										
Wyszczególnienie	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100
Dochody ogółem	116,0	100,0	95,4	100,0	105,8	100,0	97,1	100,0	102,6	100,0
Dochody własne, w tym:	83,9	31,7	107,9	35,8	108,5	36,8	105,2	39,8	101,7	39,5
podatek dochodowy od osób fizycznych	93,5	15,8	103,3	17,1	111,8	18,0	111,7	20,8	102,7	20,8
podatek dochodowy od osób prawnych	49,6	0,9	78,8	0,7	87,3	0,6	101,7	0,6	122,8	0,8
dochody z majątku	153,2	1,8	59,1	1,1	124,3	1,3	124,9	1,7	65,5	1,1
pozostałe dochody	73,6	13,2	122,4	16,9	105,1	16,8	96,8	16,7	103,4	16,8
Dotacje, w tym:	-	31,9	77,5	25,9	90,7	22,2	89,4	20,4	105,7	21,0
celowe	128,4	18,2	97,4	18,6	111,8	19,6	96,0	19,4	106,5	20,2
dotacje §§ 200, 620	-	13,6	50,9	7,3	37,0	2,5	38,5	1,0	90,4	0,9
Subwencja ogólna, w tym:	106,3	36,5	100,2	38,3	113,4	41,1	93,9	39,7	102,0	39,5
oświatowa	104,6	29,6	101,5	31,5	105,3	31,4	101,2	32,7	102,0	32,5
wyrównawcza	103,5	4,5	87,1	4,1	126,9	4,9	86,4	4,4	107,0	4,6
równoważąca	127,6	2,1	122,7	2,7	82,3	2,1	121,0	2,6	93,6	2,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Dochody budżetu powiatu według działów

W strukturze działowej dochodów budżetu powiatu zielonogórskiego najwięcej środków wpływa w dziale różne rozliczenia, dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem, pomoc społeczna oraz ochrona zdrowia. W 2013 roku w pozostałych działach dochody nie przekroczyły 16% ogółu dochodów budżetu powiatu, w tym w dziale pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej stanowiły 5,2%, rolnictwo i łowiectwo - 3,2%, działalność usługowa – 2,4%, administracja publiczna 1,6%, gospodarka mieszkaniowa 1,1%. Spośród działów o największym udziale w strukturze dochodów powiatu zielonogórskiego najwyższy wzrost dochodów wystąpił w działach: dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem (o 10,9%), pomoc społeczna (o 4,5%), różne rozliczenia (o 4,1%) (Tabela 125).

Tabela 125. Dochody budżetu powiatu zielonogórskiego według działów w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	tys. zł				
Rolnictwo i łowiectwo	171,8	35,0	49,1	598,9	2165,4
Leśnictwo	212,6	164,4	168,6	175,9	182,4
Transport i łączność	1191,2	1683,0	1555,6	594,1	272,6
Gospodarka mieszkaniowa	1076,6	396,7	755,5	853,2	727,0
Działalność usługowa	695,8	744,6	1516,7	1622,0	1652,1
Administracja publiczna	1389,0	1462,5	1350,1	1286,1	1092,5
Bezpieczeństwo publiczne i	111,8	6,8	3,5	4,7	5,0

ochrona przeciwpożarowa										
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych ¹⁾	13650,5	14107,6	15403,4	16831,6	17637,0					
Różne rozliczenia	25456,2	24926,6	28139,6	26526,0	26945,0					
Oświata i wychowanie	1396,4	621,5	874,4	359,1	492,3					
Ochrona zdrowia	11341,1	8853,7	6342,5	5627,7	5783,6					
Pomoc społeczna	5819,8	6098,8	6247,4	6519,7	6951,5					
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	3992,9	4138,1	4932,1	4433,0	3508,0					
Edukacyjna opieka wychowawcza	325,0	316,9	356,3	359,7	365,3					
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,0	827,1	440,3	456,7	203,2					
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	30,0	104,2	115,0	0,0	0,0					
Dynamika, struktura dochodów (%)										
Wyszczególnienie	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100	rok poprzedni = 100	dochody ogółem = 100
Rolnictwo i łowiectwo	132,8	0,3	20,4	0,1	140,3	0,1	1220	0,9	361,6	3,2
Leśnictwo	105,9	0,3	77,3	0,3	102,6	0,2	104,3	0,3	103,7	0,3
Transport i łączność	104,5	1,8	141,3	2,6	92,4	2,3	38,2	0,9	45,9	0,4
Gospodarka mieszkaniowa	237,3	1,6	36,8	0,6	190,4	1,1	112,9	1,3	85,2	1,1
Działalność usługowa	62,3	1,0	107,0	1,2	203,7	2,2	106,9	2,4	101,9	2,4
Administracja publiczna	59,3	2,1	105,3	2,3	92,3	2,0	95,3	1,9	84,9	1,6
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	580,6	0,2	6,1	0,0	51,5	0,0	134,3	0,0	106,4	0,0
Dochody od osób prawnych, od osób fiz. ... ¹⁾	89,3	20,2	103,3	21,9	109,2	22,6	109,3	25,4	104,8	25,9
Różne rozliczenia	106,8	37,6	97,9	38,6	112,9	41,2	94,3	40,0	101,6	39,6
Oświata i wychowanie	336,0	2,1	44,5	1,0	140,7	1,3	41,1	0,5	137,1	0,7
Ochrona zdrowia	429,1	16,8	78,1	13,7	71,6	9,3	88,7	8,5	102,8	8,5
Pomoc społeczna	98,4	8,6	104,8	9,5	102,4	9,2	104,4	9,8	106,6	10,2
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	104,3	5,9	103,6	6,4	119,2	7,2	89,9	6,7	79,1	5,2
Edukacyjna opieka wychowawcza	51,1	0,5	97,5	0,5	112,4	0,5	101,0	0,5	101,6	0,5
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	-	0,0		1,3	53,2	0,6	103,7	0,7	44,5	0,3
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	8,6	0,0	347,3	0,2	110,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0

¹⁾ Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Wydatki budżetu powiatu

Wydatki bieżące powiatu zielonogórskiego w 2013 roku wyniosły 63891,4 tys. zł, co stanowiło 96,5% ogółu wydatków powiatu. W analizowanym okresie systematycznie zwiększał się udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem – w 2013 roku wskaźnik ten wzrósł w porównaniu do 2009 roku o 20,3 p. proc. W ramach wydatków bieżących powiatu, w latach 2009-2013, największy udział w wydatkach ogółem miały wynagrodzenia. Ponadto w analizowanym okresie udział ten systematycznie zwiększał się – w 2013 roku wzrósł w porównaniu z 2009 rokiem o 9,2 p. proc. (Tabela 126.).

Wydatki majątkowe o charakterze inwestycyjnym w 2013 roku wyniosły 2324,6 tys. zł, co stanowiło 3,5% ogółu wydatków powiatu. W analizowanym okresie systematycznie zmniejszał się udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem – w 2013 roku wskaźnik ten obniżył się w porównaniu do 2009 roku o 20,3 p. proc. O ile w 2009 roku wydatki inwestycyjne stanowiły 23,8% wydatków ogółem, to w 2011 roku wskaźnik ten obniżył się do poziomu 10,6%, a w 2013 roku wyniósł już tylko 3,5%. (Tabela 126.).

Tabela 126. Wydatki budżetu powiatu zielonogórskiego według rodzajów w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013					
	w tys. zł									
Wydatki ogółem	72448,8	73140,7	69874,4	66892,3	66216,1					
Wydatki majątkowe	17277,5	15058,9	7400,9	3303,1	2324,6					
w tym:										
inwestycyjne	17277,5	15058,9	7400,9	3303,1	2324,6					
Wydatki bieżące	55171,2	58081,8	62473,5	63589,1	63891,4					
w tym:										
dotacje	4380,6	4911,7	5643,6	5987,8	5604,9					
świadczenia na rzecz osób fizycznych	3744,3	2790,5	2845,4	3205,5	3380,2					
wynagrodzenia	24477,2	26075,8	28470,6	28711,0	28466,0					
wydatki na obsługę długu	447,9	889,6	1259,5	1602,2	1359,9					
Dynamika, struktura wydatków (%)										
	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100
Wydatki ogółem	129,0	100,0	101,0	100,0	95,5	100,0	95,7	100,0	99,0	100,0
Wydatki majątkowe	608,7	23,8	87,2	20,6	49,1	10,6	44,6	4,9	70,4	3,5
w tym:										
inwestycyjne	608,7	23,8	87,2	20,6	49,1	10,6	44,6	4,9	70,4	3,5
Wydatki bieżące	103,5	76,2	105,3	79,4	107,6	89,4	101,8	95,1	100,5	96,5
w tym:										
dotacje	121,3	6,0	112,1	6,7	114,9	8,1	106,1	9,0	93,6	8,5
świadczenia na rzecz osób fizycznych	133,9	5,2	74,5	3,8	102,0	4,1	112,7	4,8	105,5	5,1
wynagrodzenia	107,0	33,8	106,5	35,7	109,2	40,7	100,8	42,9	99,1	43,0
wydatki na obsługę długu	65,8	0,6	198,6	1,2	141,6	1,8	127,2	2,4	84,9	2,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

Wydatki budżetu powiatu według działów

W strukturze działowej wydatków budżetu powiatu zielonogórskiego najwięcej wydatków jest realizowanych w działach: oświata i wychowanie, pomoc społeczna, administracja publiczna, ochrona zdrowia, edukacyjna opieka wychowawcza, pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej. W 2013 roku w pozostałych działach wydatki nie przekroczyły 17% ogółu wydatków budżetu powiatu, w tym w dziale transport i łączność stanowiły 5,1%, rolnictwo i łowiectwo - 3,3%, działalność usługowa – 2,3%, kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 2,2%, obsługa długu publicznego – 2,1%.

Tabela 127. Wydatki budżetu powiatu zielonogórskiego według działów w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013					
Rolnictwo i łowiectwo	171,8	35,0	49,1	598,9	2165,4					
Leśnictwo	216,3	216,1	191,4	195,0	197,9					
Transport i łączność	6750,8	7121,2	9427,2	5686,2	3401,2					
Gospodarka mieszkaniowa	117,1	139,3	238,0	244,1	348,7					
Działalność usługowa	695,8	675,1	1512,3	1550,6	1540,3					
Administracja publiczna	9013,9	8869,3	8923,2	8116,2	8086,2					
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	221,3	195,4	32,6	6,4	12,6					
Obsługa długu publicznego	447,9	889,6	1259,5	1602,2	1359,9					
Różne rozliczenia	0	0,5	2,5	42,1	378,2					
Oświata i wychowanie	16984,1	17170,8	16734,2	16992,0	17019,6					
Ochrona zdrowia	15497,8	13876,6	5749,0	5662,7	5803,7					
Pomoc społeczna	10900,6	11433,0	12582,6	13306,3	13319,6					
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	4830,3	5389,7	5630,6	5882,7	5097,6					
Edukacyjna opieka wychowawcza	4426,7	4845,6	5263,1	5102,4	5742,8					
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0	576,4	701,9	514,1	292,4					
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1361,8	1461,8	1523,2	1371,0	1430,9					
Kultura fizyczna ¹⁾	59,6	219,8	51,6	17,0	16,5					
Dynamika, struktura wydatków (%)										
	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	wydatki ogółem = 100	rok poprzedni = 100	Wydatki ogółem = 100
Rolnictwo i łowiectwo	132,8	0,2	20,4	0,0	140,3	0,1	1219,8	0,9	361,6	3,3
Leśnictwo	104,6	0,3	99,9	0,3	88,6	0,3	101,9	0,3	101,5	0,3
Transport i łączność	124,4	9,3	105,5	9,7	132,4	13,5	60,3	8,5	59,8	5,1
Gospodarka mieszkaniowa	45,1	0,2	119,0	0,2	170,9	0,3	102,6	0,4	142,9	0,5
Działalność usługowa	62,3	1,0	97,0	0,9	224,0	2,2	102,5	2,3	99,3	2,3
Administracja publiczna	104,5	12,4	98,4	12,1	100,6	12,8	91,0	12,1	99,6	12,2
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	218,0	0,3	88,3	0,3	16,7	0,0	19,6	0,0	196,9	0,0
Obsługa długu publicznego	65,8	0,6	198,6	1,2	141,6	1,8	127,2	2,4	84,9	2,1
Różne rozliczenia	-	0,0	-	0,0	500,0	0,0	1684,0	0,1	898,3	0,6
Oświata i wychowanie	105,2	23,4	101,1	23,5	97,5	23,9	101,5	25,4	100,2	25,7
Ochrona zdrowia	554,5	21,4	89,5	19,0	41,4	8,2	98,5	8,5	102,5	8,8
Pomoc społeczna	102,0	15,0	104,9	15,6	110,1	18,0	105,8	19,9	100,1	20,1
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	112,0	6,7	111,6	7,4	104,5	8,1	104,5	8,8	86,7	7,7
Edukacyjna opieka wychowawcza	107,9	6,1	109,5	6,6	108,6	7,5	96,9	7,6	112,6	8,7
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	-	0,0	-	0,8	121,8	1,0	73,2	0,8	56,9	0,4
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	89,1	1,9	107,3	2,0	104,2	2,2	90,0	2,0	104,4	2,2
Kultura fizyczna ¹⁾	105,1	0,1	368,8	0,3	23,5	0,1	32,9	0,0	97,1	0,0

¹⁾ W latach 2009-2010 nazwa działu brzmiała „Kultura fizyczna i sport”.

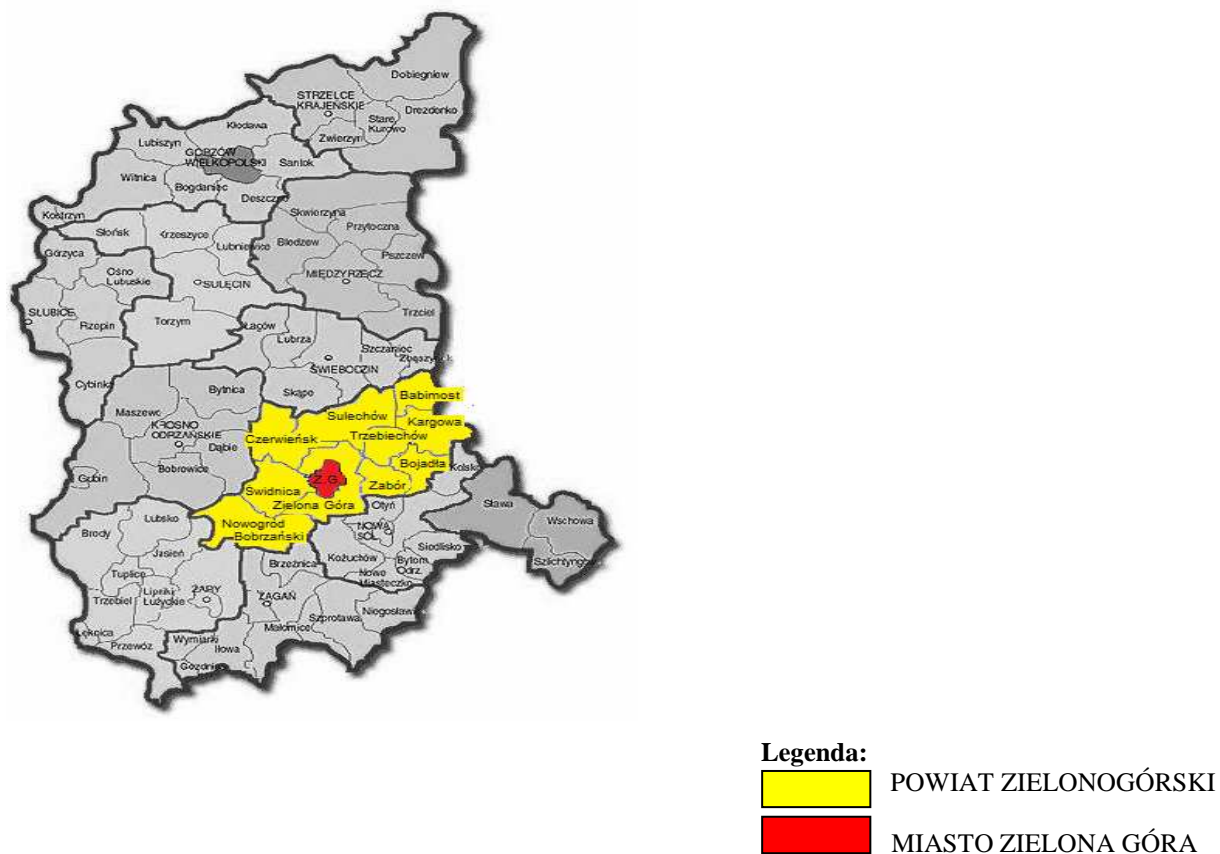
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 29.06.2014).

1.5.3. Zmiana granic powiatu zielonogórskiego

1 stycznia 1999 roku weszła w życie reforma administracyjna¹¹⁸, zgodnie z którą terytorium Polski zostało podzielone na 16 województw¹¹⁹, 308 (od stycznia 2003 roku - 314) powiatów ziemskich¹²⁰ oraz na 2489 (od 1 stycznia 2010 roku - 2479) gmin. W wyniku tej reformy powstało obecne województwo lubuskie¹²¹, które zostało podzielone na 13 (od 2002 roku – 14) powiatów, w tym 2 grodzkie (Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski) oraz 11 (od 2002 roku – 12) ziemskich (gorzowski, międzyrzecki, ślubicki, strzelecko-drezdenecki, sulęciński, krośnieński, nowosolski, świebodziński, wschowski, zielonogórski, żagański, żarski).

Największym powiatem województwa jest powiat zielonogórski (powierzchnia powiatu - 1569,72 km²). W centrum powiatu położone jest miasto Zielona Góra, jako wydzielony powiat grodzki, oddzielna jednostka administracyjna. Powiat zielonogórski jest tak zwanym „powiatem obwarzankowym” dla Zielonej Góry. W skład powiatu wchodzi 10 gmin: Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów, Zabór oraz największa gmina – Zielona Góra (Rysunek 4.).

Rysunek 4. Granice powiatu zielonogórskiego w latach 1999-2014

Źródło: Opracowanie własne.

¹¹⁸ Ustawa o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. 1998.96.603; Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie utworzenia powiatów, Dz.U. 1998.103.652

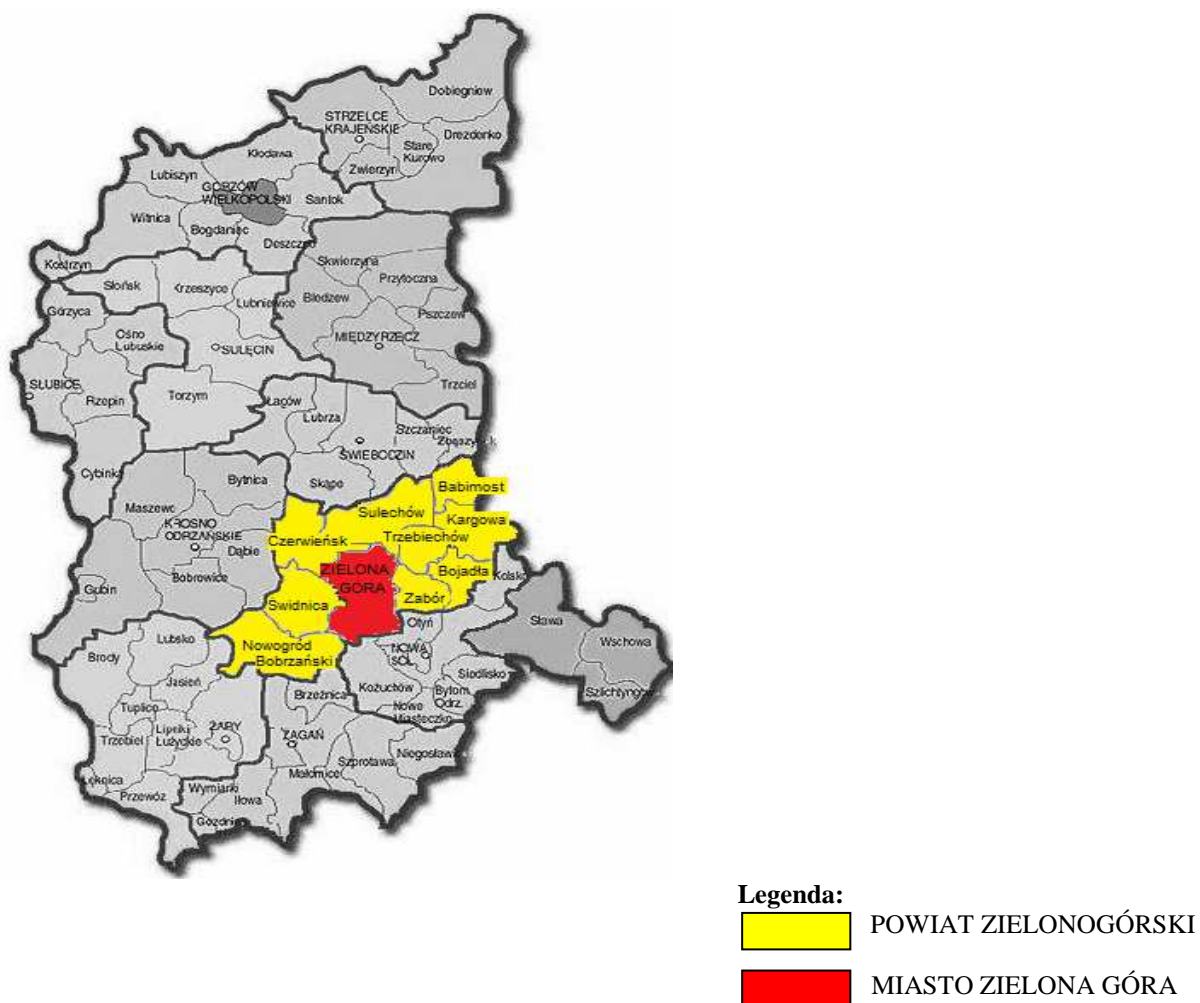
¹¹⁹ W latach 1975-1998 było 49 województw.

¹²⁰ W latach 1975-1998 nie było powiatów, a istniejące do roku 1975 działały w ramach jednolitej władzy państwowej.

¹²¹ Województwo lubuskie powstało z połączenia większości gmin dwóch dawnych województw: zielonogórskiego i gorzowskiego oraz niewielkiej części (2 gminy) leszczyńskiego.

1 stycznia 2015 roku zmieniają się granice powiatu zielonogórskiego. Zgodnie z § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy¹²², z dniem 1 stycznia 2015 r. w województwie lubuskim łączy się miasto na prawach powiatu Zielona Góra z gminą Zielona Góra w powiecie zielonogórskim. Natomiast zgodnie z rozporządzeniem z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie ustalenia granic powiatu zielonogórskiego¹²³, z dniem 1 stycznia 2015 r. w województwie lubuskim ustala się granice powiatu zielonogórskiego z siedzibą władz w Zielonej Górze, który obejmuje gminy: Babimost, Bojadła, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów i Zabór (Rysunek 5.).

Rysunek 5. Granice powiatu zielonogórskiego od 1 stycznia 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne.

Połączenie gminy wiejskiej Zielona Góra z miastem Zielona Góra będzie miało poważne konsekwencje dla powiatu zielonogórskiego. Gmina Zielona Góra jest bowiem

¹²² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy, Dz.U. poz. 1023.

¹²³ Rozporządzenie z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie ustalenia granic powiatu zielonogórskiego, Dz.U. 1020.

jedną z największych i najbogatszych gmin w powiecie zielonogórskim. Podstawowe dane charakteryzujące powiat zielonogórski przed i po wyłączeniu gminy Zielona Góra z obszaru powiatu przedstawia tabela 128.

Tabela 128. Powiat zielonogórski przed i po wyłączeniu gminy Zielona Góra z obszaru powiatu (stan na dzień 31.12.2013 r.) – wybrane dane

Wyszczególnienie	Powiat zielonogórski wraz z gminą Zielona Góra	Pozycja w województwie	Powiat zielonogórski bez gminy Zielona Góra	Pozycja w województwie	Zmiana %
Miejscowości podstawowe (łącznie z miastami)	150	3	133	4	-11,3
Sołectwa	123	2	105	3	-14,6
Powierzchnia (m ²)	1569	1	1350	4	-14,0
Powierzchnia gruntów komunalnych (ha)	4791,3	3	3884,3	5	-18,9
Liczba ludności	94 919	2	75363	4	-20,6
Bezrobotni zarejestrowani	4698	6	3929	7	-16,4
Pracujący	16347	2	12781	3	-21,8
Powierzchnia gruntów leśnych (ha)	81085,56	2	68365,1	5	-15,7
Podmioty gospodarki narodowej	9044	2	6579	6	-27,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, (<http://stat.gov.pl>, data dostępu 20.10.2014).

Negatywne skutki połączenia gminy Zielona Góra z miastem Zielona Góra będą widoczne m.in. w budżecie powiatu zielonogórskiego. Podstawowe źródła dochodów bieżących, które powiat straci w wyniku połączenia gminy z miastem to (dane na dzień 31.12.2012 roku)¹²⁴:

- 1) udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych – 4 647 558 zł,
- 2) dochody z tytułu sprzedaży usług o charakterze geodezyjnym i kartograficznym – 297 946 zł,
- 3) wpływy z opłaty komunikacyjnej – 500 000 zł,
- 4) dochody z tytułu administrowania nieruchomości Skarbu Państwa oddanych w użytkowanie wieczyste – 81 165 zł,
- 5) dochody z tytułu zajęcia pasa drogowego – 41 820 zł,
- 6) udziały w podatku dochodowym od osób prawnych – 19 196 zł.

W sytuacji połączenia gminy Zielona Góra z miastem powiat straci z wyżej wymienionych tytułów kwotę 5 587 685 zł, co stanowi aż 8,6% wykonanych przez powiat w 2012 roku dochodów bieżących (65 162 013,78 zł).

Połączenie gminy z miastem oznacza, że w budżecie powiatu ulegną zmniejszeniu wydatki bieżące w łącznej kwocie 415.000,00 zł, co stanowi 0,66% wykonanych wydatków bieżących powiatu zielonogórskiego za 2012 roku (63 589 108 zł), będą to przede wszystkim wydatki związane z bieżącym utrzymaniem dróg powiatowych na terenie gminy Zielona Góra.

Reasumując, w wyniku połączenia gminy z miastem, powiat rocznie zaoszczędzi na wydatkach bieżących kwotę 415.000,00 zł, ale aż 5 587 685 zł rocznie straci dochodów bieżących. Utrata dochodów bieżących w każdym roku o kwotę 5 587 685 zł stanowi

¹²⁴ E. Dwojak, *Konsekwencje dla Powiatu Zielonogórskiego wynikające z połączenia Gminy Zielona Góra z Miastem*, 6 grudnia 2013 r.

potencjalne zagrożenie dla powiatu zielonogórskiego, który jak każdy samorząd posiada konkretne, wieloletnie zobowiązania wynikające z zaciągniętych kredytów długoterminowych oraz emisji obligacji komunalnych.

Biorąc pod uwagę powyższe negatywne konsekwencje dla powiatu zielonogórskiego Rada Miasta Zielona Góra przyjęła w dniu 8 lipca 2014 r. deklarację w sprawie rekompensaty utraconych dochodów własnych powiatu zielonogórskiego¹²⁵, w której wyraziła wolę rekompensaty utraconych dochodów własnych powiatu poprzez:

- 1) przejęcie od dnia 1 stycznia 2015 r. od powiatu zielonogórskiego dwóch samorządowych instytucji kultury: Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie oraz Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Świdnicy¹²⁶;
- 2) przekazania od 1 stycznia 2015 r. oraz w następnych latach budżetowych, w formie dotacji celowej, dla powiatu środków finansowych zapewniających pełne finansowanie zadań realizowanych w ciągu roku budżetowego przez Powiatowy Urząd Pracy;
- 3) udzielenie w 2015 r. oraz w latach następnych dla powiatu pomocy finansowej w formie dotacji celowej w wysokości 1 mln zł na realizację bieżących zadań własnych powiatu obecnie wykonywanych na terenie Gminy Zielona Góra przez jednostki organizacyjne powiatu tj. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej¹²⁷;
- 4) przejęcie 6 merytorycznych pracowników Starostwa Powiatowego, którzy obecnie wykonują zadania z zakresu geodezji, kartografii, budownictwa i komunikacji bezpośrednio związane z obsługą petentów z terenu Gminy Zielona Góra;
- 5) udzielenie powiatowi pomocy finansowej w formie dotacji celowej w kwocie 5 mln zł z przeznaczeniem na sfinansowanie inwestycji na drogach powiatowych¹²⁸;
- 6) przejęcie zarządzania drogą powiatową nr 1187F od granicy Miasta Zielona Góra do mostu w Cigacicach (włącznie z mostem) w trybie porozumienia między zarządcami, tj. Prezydentem Miasta Zielona Góra a Zarządem Powiatu Zielonogórskiego. Koszty zarządzania ponosiła będzie Miasto¹²⁹.

Ponadto w dniu 30 września 2014 roku Rada Miasta Zielona Góra przyjęła deklarację w sprawie przekazania powiatowi zielonogórskiemu realizacji zadań administracji geodezyjnej i kartograficznej¹³⁰.

Zapoczątkowany w 2012 roku proces połączenia miasta Zielona Góra i gminy Zielona Góra był przedmiotem licznych debat, konsultacji społecznych i badań opinii publicznej. Od 2012 roku prowadzono kampanię, która miała przekonać mieszkańców gminy wiejskiej Zielona Góra do idei połączenia. Dążąc do wytyczonego celu powołano specjalną strukturę

¹²⁵ Deklaracja nr LXIX.4.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie rekompensaty utraconych dochodów własnych powiatu zielonogórskiego.

¹²⁶ Uchwała Nr LXIX.609.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie wyrażenia woli przejęcia zadań Powiatu Zielonogórskiego; Uchwała Nr XXXVIII/343/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie przekazania Miastu Zielona Góra realizacji zadań własnych powiatu; Uchwała Nr LXXIII.657.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 30 września 2014 r. w sprawie przyjęcia realizacji zadania prowadzenia samorządowych instytucji kultury.

¹²⁷ Uchwała Nr LXIX.608.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej innym jednostkom samorządu terytorialnego.

¹²⁸ Uchwała Nr LXIX.608.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej innym jednostkom samorządu terytorialnego.

¹²⁹ Uchwała nr LXIX.609.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie wyrażenia woli przejęcia zadań Powiatu Zielonogórskiego; Uchwała Nr XXXVIII/343/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie przekazania Miastu Zielona Góra realizacji zadań własnych powiatu; Uchwała Nr LXXIII.658.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 30 września 2014 r. w sprawie przyjęcia przez Miasto Zielona Góra prowadzenia zadania Powiatu Zielonogórskiego.

¹³⁰ Deklaracja nr LXXIII.8.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 30 września 2014 r. w sprawie przekazania Powiatowi Zielonogórskiemu realizacji zadań administracji geodezyjnej i kartograficznej.

instytucjonalną planującą połączenie, a w 2013 roku przedstawiono 2 projekty dokumentu „Kontrakt Zielonogórski”, który przedstawiał zasady, na jakich dokona się połączenie gmin. Część mieszkańców, polityków oraz środowisk samorządowych wyrażała jednak stanowczy sprzeciw wobec zamiaru wyłączenia gminy Zielona Góra z obszaru powiatu zielonogórskiego¹³¹. Połączenie miasta Zielona Góra i gminy Zielona Góra w jeden samorząd terytorialny nastąpi 1 stycznia 2015 roku. W tej sytuacji należy podjąć wszelkie działania, aby połączenie to było szansą na powiększenie potencjału i możliwości rozwojowych zarówno miast Zielona Góra, jak i powiatu zielonogórskiego.

¹³¹ Np. Stanowisko Nr 5 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 23 maja 2013 r. w sprawie wyłączenia Gminy Zielona Góra z obszaru Powiatu Zielonogórskiego.

2. Analiza uwarunkowań rozwoju powiatu zielonogórskiego

2.1. Uwarunkowania rozwoju o charakterze wewnętrznym

PRZESTRZEŃ, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECZNICZNA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Korzystne położenie – bliskość do granicy zachodniej i centralne położenie w województwie lubuskim	Zły stan techniczny infrastruktury drogowej
Wysoka jakość środowiska przyrodniczego – brak obszarów zdegradowanych	Niedostateczna przepustowość sieci infrastruktury transportowej
Rosnąca powierzchnia terenów skanalizowanych i odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	Niewystarczająca liczba i zły stan obiektów mostowych
Wystarczająca liczba składowisk śmieci i rozbudowa systemu unieszkodliwiania odpadów	Brak spójnych rozwiązań instytucjonalnych w zakresie gospodarki przestrzennej powiatu
Wysoki stopień odzysku odpadów	Niewystarczające uzbrojenie terenów w sieć wodociągową i kanalizacyjną
Budowa i modernizacja infrastruktury drogowej w ramach partnerstwa publiczno-publicznego (gmina-powiat)	Niedostatecznie rozwinięta sieć gazowa
	Zły stan urządzeń melioracyjnych na terenie powiatu
	Niski stopień retencji wodnej
	Niedostatecznie uregulowane rzeki
	Niski poziom wykorzystania odnawialnych i alternatywnych źródeł energii
	Brak pełnego pokrycia siecią światłowodową terenu powiatu
	Brak koncepcji wykorzystania walorów naturalnych posiadanych przez powiat
	Zanieczyszczenie obszarów leśnych (dzikie wysypiska śmieci)
	Brak aktualnego powiatowego programu ochrony środowiska
	Występowanie dysproporcji rozwojowych między miastami a terenami wiejskimi w powiecie

SFERA SPOŁECZNA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Edukacja publiczna	
Dobrze rozwinięta sieć szkół ponadgimnazjalnych	Niewystarczające wyposażenie szkół w sprzęt naukowy i dydaktyczny
Dobra infrastruktura szkolnictwa i przedszkoli	Niewystarczająca współpraca szkół z pracodawcami i przedsiębiorcami
Szeroka oferta edukacyjna	Brak umów z firmami na realizację innowacyjnych kierunków kształcenia zawodowego (klasy patronackie)
Wysoki poziom kształcenia	Brak systemu orientacji zawodowej (doradztwa zawodowego) na poziomie gimnazjum
Stosowanie metody EWD	Niewystarczająca liczba szkoleń skierowanych do nauczycieli, w tym w miejscu zatrudnienia
Dopasowywanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy	
Dobre przygotowanie merytoryczne i pedagogiczne kadry nauczycielskiej	
Profesjonalna, wielospecjalistyczna pomoc psychologiczno-pedagogiczna gwarantująca wyrównanie szans edukacyjnych	
Pozyskiwanie środków unijnych na rozwój oświaty	
Funkcjonowanie na terenie powiatu uczelni wyższej	
Pomoc społeczna i jej kontekst	
Istniejące dokumenty: 1) Program Budowania Lokalnego Systemu Opieki nad Dziećmi i Rodziną w Powiecie Zielonogórskim na lata 2008-2015, 2) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Zielonogórskim na lata 2011-2015, 3) Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Zielonogórskim w latach 2014-2020, 4) Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2012-2015, 5) Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2013 – 2015	Niewystarczająca współpraca pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej, służbą zdrowia, policją, prokuraturą, strażą pożarną, strażą miejską i wieloma innymi instytucjami, które przez współpracę mogłyby zwiększyć efektywność wspólnych działań
Wykwalifikowana i doksztalająca się kadra zajmująca się problemami społecznymi	Braki kadrowe (m.in. psychologa, mediatora oraz terapeuty uzależnień) w placówkach zajmujących się problemami pomocy społecznej
Funkcjonowanie rodzinnej pieczy zastępczej	Zbyt mała liczba rodzin zastępczych

Aktywizująca działalność Powiatowego Urzędu Pracy	Brak lokali mieszkalnych dla usamodzielnionych wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych, jak również rodzin zastępczych
Aktywne pozyskiwanie środków zewnętrznych w obszarze pomocy społecznej	Znaczna liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych na terenie innych powiatów
	Brak ośrodka interwencji kryzysowej
	Wysokie koszty opieki społecznej
Ochrona zdrowia	
Pozytywny wizerunek Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sulechowie oraz Szpitala Rehabilitacyjno-Leczniczego dla Dzieci w Wojnowie	Zbyt słaby dostęp mieszkańców powiatu do diagnostyki i opieki specjalistycznej
Przebudowa i remont Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sulechowie oraz Szpitala Rehabilitacyjno-Leczniczego dla Dzieci w Wojnowie	Nadmierne obciążenie lekarzy podstawowej opieki, zwłaszcza na terenach wiejskich
	Wskaźnik zatrudnienia personelu medycznego na 10 tys. ludności znacznie niższy niż średnia w województwie
	Niska aktywność powiatu zielonogórskiego w realizacji celów operacyjnych Narodowego Programu Zdrowia (w 2012 r. powiat zrealizował jedynie 4 z 15 celów)
	Brak aktualnego programu ochrony i profilaktyki zdrowia dla powiatu zielonogórskiego (dotychczasowy obejmował ramy czasowe 2007-2013)
	Niedostateczne pozaszpitalne wsparcie specjalistyczne osób dotkniętych chorobami nowotworowymi (np. psycholog)
Bezpieczeństwo i porządek publiczny	
Wysoki poziom przygotowania i wyposażenia jednostek straży pożarnej do działań ratowniczych – powstanie nowoczesnej bazy lokalowej dla PSP	Niski poziom bezpieczeństwa publicznego – wysoki wskaźnik zagrożenia przestępstwami
Optymalne – do możliwości finansowo-technicznych – rozmieszczenie sieci jednostek ochrony przeciwpożarowej	Zły stan techniczny infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej – niewystarczająca liczba i pojemność zbiorników retencyjnych oraz powierzchnia obszarów zalewowych
Pełne rozpoznanie istniejących zagrożeń w wyniku szeroko prowadzonej działalności kontrolno-rozpoznawczej	Niewystarczający monitoring miejsc publicznych
Sprawnie funkcjonujący system KSRG	Niezadawalający stopień wyposażenia OSP
Zintegrowany system zarządzania kryzysowego –	

funkcjonowanie Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego	
System wczesnego ostrzegania przeciwpowodziowego umożliwiający zabezpieczenie przed skutkami powodzi	
Działania edukacyjne na rzecz bezpieczeństwa publicznego	

SFERA GOSPODARCZA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Gospodarka, rolnictwo, leśnictwo	
Rozwijająca się przedsiębiorczość na terenie powiatu	Brak Specjalnej Strefy Ekonomicznej
Aktywnie działające gospodarstwa agroturystyczne	Zbyt mało inwestycji, małe zainteresowanie kapitału zagranicznego terenem
Zaplecze surowcowe dla przemysłu drzewnego w postaci dużej liczby lasów	Zbyt mała liczba dużych przedsiębiorstw
Wysoki potencjał powiatu dla rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE)	Brak silnych ośrodków przemysłowych - słabo rozwinięty przemysł
Dogodne położenie powiatu - w centrum województwa z dostępem do dróg krajowych	Brak programu rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości
Port lotniczy w Babimoście	Wysoki wskaźnik bezrobocia i słabe generowanie nowych miejsc pracy
Funkcjonowanie Lokalnych Grup Działania	Brak rozpoznawalnego produktu
Dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku	Brak promocji lokalnych liderów gospodarki i „Marki powiatowej”
Atrakcyjność inwestycyjna związana z dogodnym położeniem oraz wolnymi terenami do zagospodarowania	Brak przetwórstwa rolno-spożywczego
	Brak zorganizowanego lokalnego handlu (brak targowiska)
	Brak programu rozwoju rolnictwa i terenów wiejskich
	Brak rolnych grup producenckich (truskawki, szparagi, borówka amerykańska, pszczelarstwo itp.)
Turystyka	
Dobre warunki naturalne dla rozwoju turystyki i agroturystyki	Zbyt małe wykorzystanie walorów historycznych i przyrodniczych dla celów turystyki
Wytyczone i oznakowane szlaki piesze i rowerowe	Nierównomiernie rozwinięta infrastruktura turystyczna
Liczne atrakcje turystyczne, w tym bogata oferta kulturowa o znaczeniu ponadlokalnym	Niski standard usług turystycznych, w tym agroturystycznych (brak certyfikacji)

Walory historyczne i zabytkowe	Niezadawalający stan zachowania obiektów zabytkowych
Rozwinięta infrastruktura sportowa	Niewystarczająco rozwinięta sieć ścieżek rowerowych

SYSTEM ZARZĄDZANIA POWIATEM

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Wysokie wykorzystanie środków unijnych	Niewystarczająca promocja powiatu – brak spójnego systemu promocji powiatu
Wykwalifikowana kadra w jednostkach organizacyjnych powiatu	Zbyt małe korzystanie z usług z e-urzędu
Współpraca samorządu powiatu z innymi samorządami w kraju i za granicą	Niewystarczająca współpraca między wydziałami w Starostwie Powiatowym oraz jednostkami organizacyjnymi
Aktywna działalność organizacji pozarządowych	Brak wspólnej – pomiędzy gminami a powiatem – oferty: inwestycyjnej, promocyjnej, turystycznej
Zdefiniowane zasady współpracy samorządu powiatu z organizacjami pozarządowymi	

2.2 Uwarunkowania rozwoju o charakterze zewnętrznym

PRZESTRZEŃ, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECZNICZNA	
SZANSE	ZAGROŻENIA
Nowa perspektywa funduszy europejskich na lata 2014-2020	Wzrastające natężenie ruchu drogowego
Planowane inwestycje w ramach „Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na drogach powiatowych Powiatu Zielonogórskiego”	Zanieczyszczenie środowiska wpływające na obniżenie jakości zasobów naturalnych
Wzrost dostępności komunikacyjnej powiatu dzięki budowie i modernizacji drogi S3	Degradacja naturalnej rzeźby terenu spowodowana działalnością rolniczą i gospodarczą
Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii	Zagrożenia naturalne, w tym w szczególności związane ze skutkami powodzi
Występowanie surowców naturalnych	Niska świadomość ekologiczna ludności oraz niedostateczna wiedza na temat zagrożeń naturalnych
Wdrożenie technologii przyjaznych środowisku	Brak konsekwentnej realizacji Programu dla Odry
Polityka UE w zakresie gospodarki wodno-ściekowej preferująca zrównoważony rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej	Trudności w pozyskiwaniu funduszy z zewnętrznych źródeł finansowania
Wdrażanie europejskich wymogów w zakresie gospodarki odpadami	

SFERA SPOŁECZNA	
SZANSE	ZAGROŻENIA
Edukacja publiczna	
Wzrost zapotrzebowania na usługi edukacyjne, dostosowujące profil kształcenia do potrzeb rynku pracy	Spadek przyrostu naturalnego i starzenie się społeczeństwa
Rosnąca świadomość młodzieży w kierunku kształcenia powiązanego z kwalifikacjami zawodowymi	Migracja młodzieży gimnazjalnej do Zielonej Góry
Rozwój oferty edukacyjnej szkolnictwa na poziomie ponadgimnazjalnym	Zbyt małe zainteresowanie kontynuacją nauki w szkołach zawodowych
Rozwój szkolnictwa zawodowego dla niepełnosprawnych (programy UE)	Niewystarczające środki finansowe na szkolnictwo, w tym m.in. na pomoce dydaktyczne konieczne przy realizacji nowych kierunków kształcenia zawodowego, stypendia
Dodatni przyrost naturalny	Wysoka pozycja konkurencyjna ośrodków naukowych i kulturalnych poza regionem
Możliwość pozyskiwania środków finansowych na rozwój oświaty z funduszy europejskich w	Brak rozwiązań systemowych na poziomie krajowym w zakresie wspólnego kreowania

latach 2014-2020	oferty edukacji zawodowej i technicznej pomiędzy pracodawcami a sektorem edukacyjnym
Pomoc społeczna i jej kontekst	
Obniżający się i korzystniejszy niż w województwie procentowy udział osób w wieku produkcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku	Rosnące wskaźniki obciążania demograficznego
Współpraca sektora publicznego z organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwiązywania problemów społecznych	Wysoki wskaźnik osób niepełnosprawnych w odniesieniu do średniej krajowej
Możliwość pozyskiwania funduszy europejskich na rozwiązywanie problemów społecznych	Wzrost liczby niepełnosprawnych dzieci z orzeczeniem prawnym na terenie powiatu zielonogórskiego
	Zmiana modelu rodziny - spadek liczby zawieranych związków małżeńskich oraz coraz większa liczba dzieci rodzących się w związkach nieformalnych
	Wyższy niż średnia w województwie i kraju procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z opieki społecznej
	Wysoki wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem
	Negatywne tendencje demograficzne (starzenie się społeczeństwa, spadek liczby urodzeń)
	Niekorzystny wskaźnik zagrożenia niską intensywnością pracy w województwie lubuskim
	Nasilające się patologie oraz niezaradność życiowa niektórych grup społecznych - „uzależnienie” od pomocy społecznej
	Uprzedzenia i stereotypy wobec osób niepełnosprawnych
Ochrona zdrowia	
Objęcie pomocą i opieką osób starszych i z chorobą Alzheimera	Niekorzystna sytuacja demograficzna
Programy edukacji zdrowotnej	Brak systemowych rozwiązań w obszarze ochrony zdrowia
Możliwość poprawy stanu zdrowia mieszkańców, dzięki poprawie jakości usług medycznych i realizacji programów profilaktyk zdrowia obejmujących nie tylko grupy wiekowe tzw. podwyższonego ryzyka	Znacznie niższa – w odniesieniu do średniej krajowej – średnia życia kobiet i mężczyzn
Promocja i ochrona zdrowia kobiet w różnych grupach wiekowych, szczególnie w kierunku raka piersi i szyjki macicy	Wysoki wskaźnik zgonów wśród mieszanek powiatu zielonogórskiego z przyczyny raka szyjki macicy (41 pozycja wśród 380 powiatów)

Uruchomienie kierunku lekarskiego na Uniwersytecie Zielonogórskim	Negatywny wpływ zanieczyszczonego środowiska na stan zdrowia ludności
	Wzrost zachorowań na tzw. choroby cywilizacyjne
	Zwiększające się potrzeby w obszarze pomocy społecznej i zdrowotnej w związku ze starzeniem się ludności
	Niekorzystne kontrakty zawierane z Narodowym Funduszem Zdrowia
Bezpieczeństwo i porządek publiczny	
Rozwój nowych technologii ostrzegania przed zagrożeniami	Zagrożenie pożarowe i powodziowe
Rozszerzenie współpracy w obszarze bezpieczeństwa, w tym także współpracy transgranicznej	Duże obciążenie ruchem układu drogowego
Realizacja inwestycji w dziedzinie infrastruktury przeciwpowodziowej	Wysoki poziom zagrożenia wypadkowego w transporcie drogowym
Łatwość pozyskiwania kadr do pracy w policji	Ograniczenie przewozów kolejowych
	Zbyt liberalne przepisy prawa karnego
	Nowe formy przestępczości gospodarczej i internetowej

SFERA GOSPODARCZA	
SZANSE	ZAGROŻENIA
Gospodarka, rolnictwo, leśnictwo	
Utworzenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej	Wysokie i ukryte bezrobocie (przede wszystkim na wsi)
Rozwój instytucji wspierających przedsiębiorczość	Wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy)
Korzystne położenie powiatu	Wzrost liczby bezrobotnych z wyższym wykształceniem
Współpraca transgraniczna	Emigracja ludzi młodych
Rozwój przetwórstwa i przemysłu rolnego	Brak dobrze funkcjonujących instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości
Gospodarstwa ekologiczne i agroturystyka	Bariery prawno-organizacyjne w rozwoju przedsiębiorczości
Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii – produkcja gatunków energetycznych	Fiskalizm państwa – trudne warunki dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości
Nowoczesne technologie np. w budownictwie – pasywne domy	Brak współpracy między przedsiębiorcami
Rozwój portu lotniczego w Babimoście	Niska skłonność pracodawców do zatrudniania ludności w wieku poprodukcyjnym

Uprzemysłowienie rolnictwa	Zjawisko „szarej strefy”
Wsparcie finansowe UE	Zmniejszenie środków na wspólną politykę rolną i rozwój obszarów wiejskich
	Oslabienie koniunktury gospodarczej w Polsce i UE (kryzys)
Turystyka	
Wykorzystanie unikatowych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki	
Wykorzystanie rzek i jezior do celów turystycznych i rekreacyjnych	
Rozwój nowych form turystyki oraz usług turystycznych związanych np. ze starzeniem się populacji	

SYSTEM ZARZĄDZANIA POWIATEM	
SZANSE	ZAGROŻENIA
Aktywnie działające organizacje pozarządowe	Niekorzystny system finansowania samorządów powiatowych
Funkcjonowanie Związków Gmin, Lokalnych Grup Działania	Brak wyposażenia powiatu w majątek własny, który mógłby stanowić istotne źródło jego dochodów
Rozwój współpracy z innymi powiatami	Włączenie Gminy Zielona Góra do miasta
Rozwój kontaktów międzynarodowych	System organizacyjno-prawny utrudniający funkcjonowanie administracji i pogłębiający biurokrację
Możliwość włączenia się w krajowe i regionalne programy promocji	
Zmiana ustawy o dochodach JST – zwiększenie udziału w podatkach	
Środki finansowe UE	

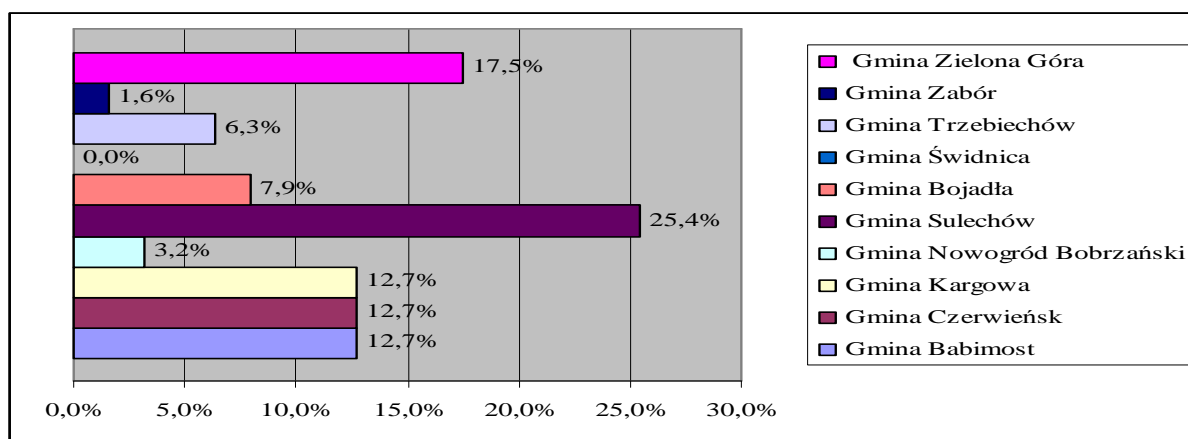
3. Główne problemy i wyzwania rozwoju powiatu – raport z badań ankietowych mieszkańców powiatu

W celu zbadania opinii mieszkańców na temat warunków i jakości życia w powiecie zielonogórskim, przeprowadzono badania ankietowe. Narzędziem badawczym był autorski ustrukturyzowany kwestionariusz ankiety. Podstawę przygotowania kwestionariusza stanowiły wyniki diagnozy stanu powiatu zielonogórskiego oraz wyniki przeprowadzonych warsztatów, które pozwoliły wypracować założenia oraz określić wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju powiatu zielonogórskiego. Badania ankietowe przeprowadzono metodą CAWI (*Computer-Assisted Web Interview* – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW).

Charakterystyka próby badawczej

W badaniu ankietowym wzięło udział 64 mieszkańców powiatu zielonogórskiego. Z tego najwięcej pochodziło z gminy Sulechów (25,4%), najmniej z gminy Zabór (1,6%), natomiast żaden respondent nie był mieszkańcem gminy Świdnica. Udział procentowy respondentów przedstawia poniższy wykres (Wykres 29.).

Wykres 29. Miejsce zamieszkania ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)

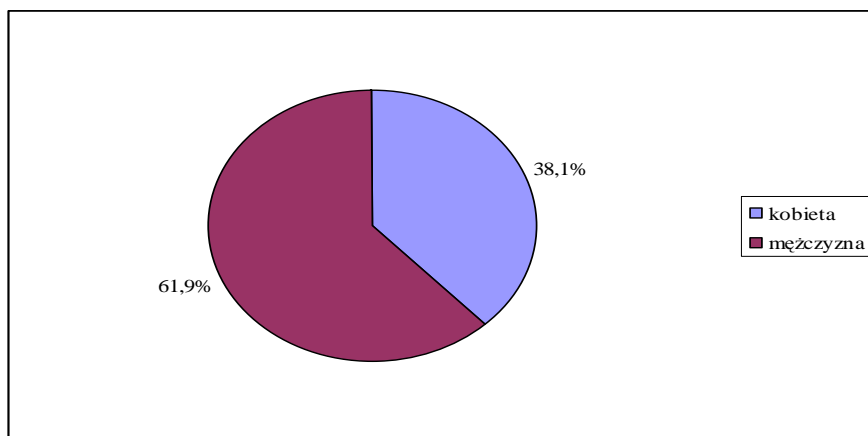

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość respondentów mieszka na terenie powiatu ponad 10 lat (95%). W badaniu wzięło udział jedynie 3,3% osób, które są mieszkańcami powiatu w przedziale od 5 do 10 lat oraz 1,7% osób, które mieszkają poniżej 1 roku.

Większość ankietowanych to mężczyźni – 61,9%. Kobiety stanowiły 38,1% ogółu badanych (Wykres 30.).

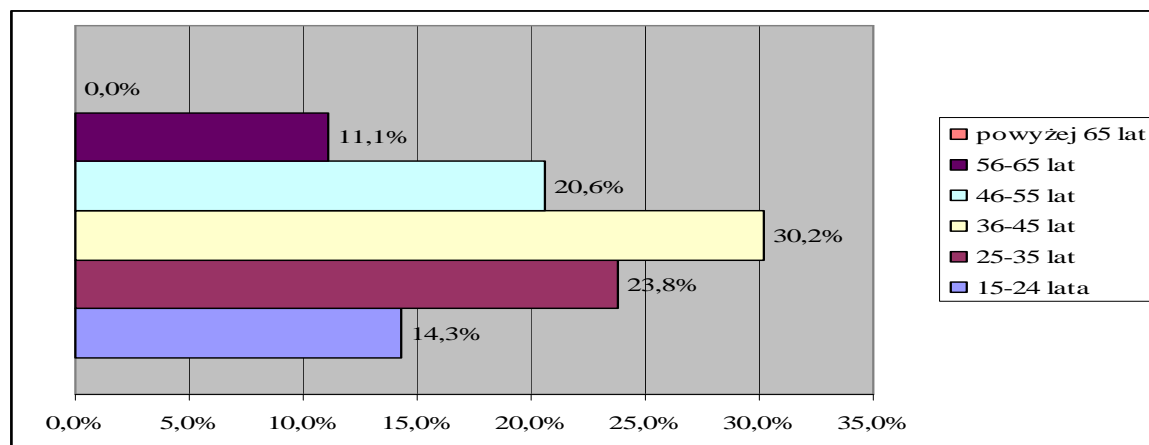
Wykres 30. Płeć ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)

Źródło: opracowanie własne.

W grupie badanych mieszkańców powiatu zielonogórskiego 38,1% stanowili ludzie młodzi - w wieku 15-24 lata (14,3%) oraz 25-35 lat (23,8%). Największą grupą badanych były osoby w średnim wieku (50,8%) – w wieku 36-45 lat (30,2%) oraz 46-55 lat (20,6%). Z kolei osoby starsze (56 lat i więcej) to - 11,1% badanych (Wykres 31.).

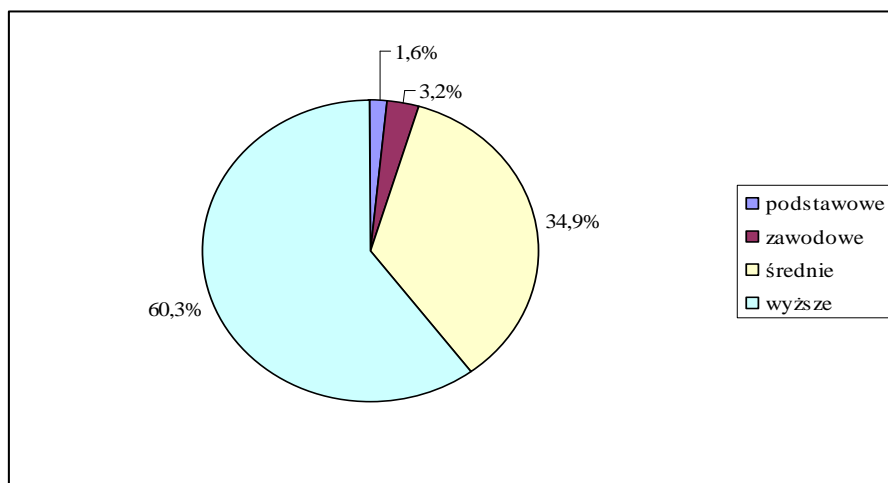
Wykres 31. Wiek ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)

Źródło: opracowanie własne.

Wśród ankietowanych przeważają osoby z wyższym wykształceniem (60,3%). Osoby posiadające średnie wykształcenie stanowią 34,9% badanych. Najmniej liczną grupą były osoby z wykształceniem zawodowym (3,2%) i podstawowym (1,6%) (Wykres 32.).

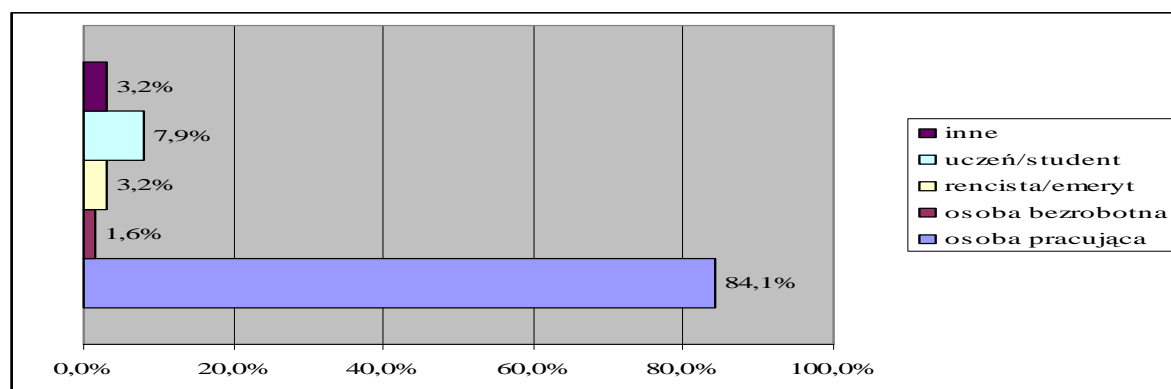
Wykres 32. Wykształcenie ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)

Źródło: opracowanie własne.

Wśród respondentów zdecydowaną większość stanowiły osoby pracujące (84,1%). W badaniu wzięło udział jedynie 7,9% uczniów/studentów, 3,2% rencistów/emerytów oraz 1,6% bezrobotnych (Wykres 33.).

Wykres 33. Aktywność zawodowa ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)

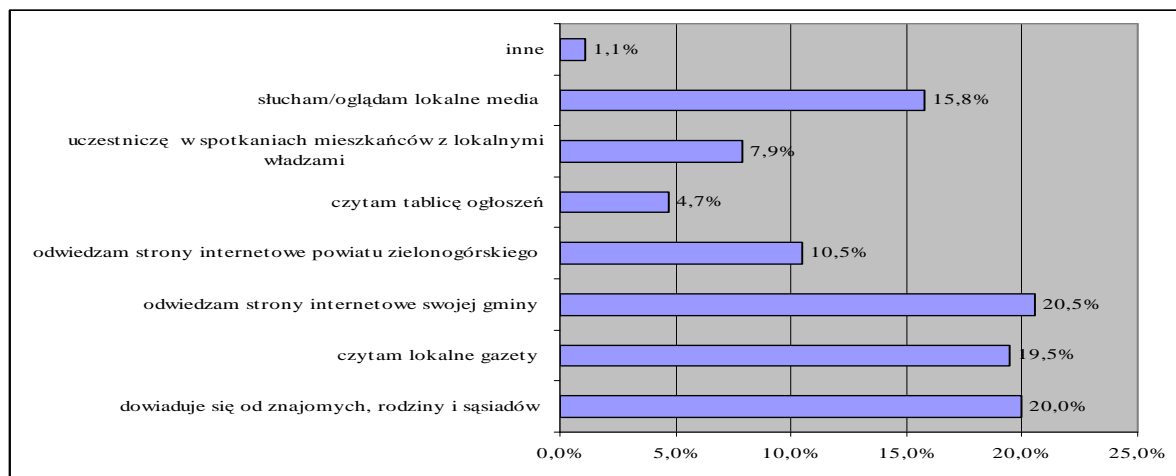

Źródło: opracowanie własne.

Źródła informacji o ważnych wydarzeniach w powiecie

Informacje o ważnych wydarzeniach, które mają miejsce na terenie powiatu, mieszkańcy pozyskują z różnych źródeł. Najbardziej popularnymi są strony internetowe gminy, informacje przekazywane przez znajomych, rodzinę, sąsiadów, lokalne gazety (Wykres 34.).

Wykres 34. Źródła informacji o ważnych wydarzeniach w powiecie zielonogórskim pozyskiwanych przez respondentów (%)

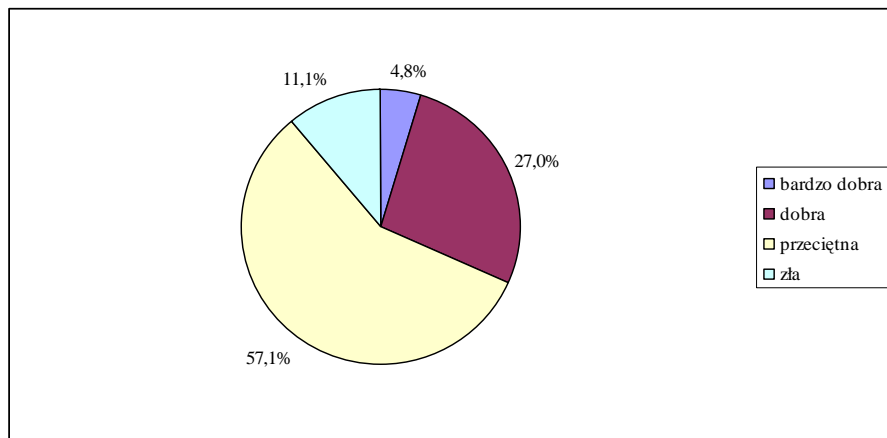

Źródło: opracowanie własne.

Jakość życia w powiecie

Mieszkańcy powiatu zielonogórskiego są średnio zadowoleni z życia w swoim powiecie. Ponad połowa badanych (57,1%) uważa, że jakość życia jest tutaj przeciętna. Ale 27% respondentów ocenia ją jako dobrą, a tylko 5% jako bardzo dobrą. Ponad 11% źle ocenia powiat jako miejsce do życia (Wykres 35.).

Wykres 35. Jakość życia w powiecie zielonogórskim (respondenci ogółem = 100%)

Źródło: opracowanie własne.

Ocena działań w realizacji celów strategii

Prawie wszyscy badani mieszkańcy powiatu (96,8%) uważają, że istnieje wiele barier i problemów, które mają negatywny wpływ na rozwój powiatu zielonogórskiego.

Respondentom przedstawiono zestaw sposobów działań w realizacji poszczególnych celów strategii powiatu zielonogórskiego z prośbą o określenie stopnia ważności dotyczących:

- infrastruktury, ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego,
- gospodarki, edukacji i rynku pracy,
- ochrony zdrowia i pomocy społecznej,
- ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego oraz turystyki,
- systemu zarządzania powiatem.

W ramach pierwszej grupy problemowej „infrastruktura, ochrona środowiska i bezpieczeństwo publiczne” za najistotniejsze działania uznano:

- remonty i budowę dróg,
- poprawę infrastruktury drogowej (parkingi, chodniki, oświetlenie),
- zagospodarowanie przestrzenne rzek i jezior na terenie powiatu,
- podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego przeciwpożarowego i w ruchu drogowym,
- poprawę stanu środowiska naturalnego – efektywne wykorzystanie zasobów (Tabela 129.).

Tabela 129. Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie infrastruktury, ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego (%)

Wyszczególnienie	bardzo ważne	ważne	mało ważne	nieważne	nie mam zdania
	%				
Remonty i budowa dróg	65,1	25,4	7,9	0,0	1,6
Poprawa infrastruktury drogowej (parkingi, chodniki, oświetlenie)	57,1	38,1	1,6	0,0	3,2
Wzrost liczby połączeń komunikacji publicznej	35,0	31,7	30,0	0,0	3,3
Poprawa standardu usług komunikacji publicznej	22,2	41,3	23,8	0,0	12,7
Rozbudowa i odnowa sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej	36,5	33,3	14,3	4,8	11,1
Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii	30,2	34,9	17,5	9,5	7,9
Uregulowanie gospodarki odpadami	27,0	44,4	17,5	3,2	7,9
Rozbudowa sieci informatycznej (Internet)	34,9	33,3	15,9	3,2	12,7
Poprawa stanu środowiska naturalnego – efektywne wykorzystanie zasobów	38,1	34,9	15,9	3,2	7,9
Zagospodarowanie przestrzenne rzek i jezior na terenie powiatu	42,8	38,1	14,3	3,2	1,6
Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego przeciwpożarowego i w ruchu drogowym	41,3	33,3	11,1	6,4	7,9
Działania edukacyjne i informacyjne związane z podniesieniem poziomu bezpieczeństwa	27,0	36,5	17,5	12,7	6,3
Współpraca na rzecz bezpieczeństwa publicznego	31,8	33,3	15,9	9,5	9,5
Inne	12,7	3,2	3,2	0,0	80,9

Źródło: opracowanie własne.

W ramach grupy problemowej „gospodarka, edukacja i rynek pracy” za najistotniejsze działania uznano:

- przyciąganie inwestorów/przedsiębiorców tworzących miejsca pracy,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- pozyskanie środków z zewnątrz na rozwój gospodarczy,

- zatrzymanie młodych i dobrze wykształconych mieszkańców,
- aktywizację bezrobotnych (Tabela 130.).

Tabela 130. Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie gospodarki, edukacji i rynku pracy (%)

Wyszczególnienie	bardzo ważne	ważne	mało ważne	nieważne	nie mam zdania
	%				
Przygotowanie terenów pod inwestycje gospodarcze	49,2	36,5	4,8	1,6	7,9
Przyciąganie inwestorów/przedsiębiorców tworzących miejsca pracy	69,8	19,1	3,2	1,6	6,3
Powstanie specjalnej strefy ekonomicznej	46,0	28,6	9,5	4,8	11,1
Pozyskanie środków z zewnątrz na rozwój gospodarczy	60,3	30,2	1,6	1,6	6,3
Tworzenie warunków współpracy podmiotów biznesowych	34,9	49,2	0,0	6,4	9,5
Wspieranie rozwoju lokalnych przedsiębiorstw	50,8	31,7	4,8	4,8	7,9
Wspieranie tworzenia nowych firm przez mieszkańców	46,0	34,9	6,4	1,6	11,1
Wspieranie rozwoju rolnictwa	39,7	27,0	11,1	12,7	9,5
Wspieranie rozwoju punktów handlowo-usług	28,6	31,8	20,6	7,9	11,1
Wspieranie rozwoju przemysłu rolno-spożywczego	31,7	42,9	9,5	4,8	11,1
Zwiększenie oferty edukacyjnej szkół	23,8	30,2	19,0	9,5	17,5
Dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy	36,5	42,9	9,5	3,2	7,9
Zatrzymanie młodych i dobrze wykształconych mieszkańców	60,3	27,0	6,3	1,6	4,8
Budowa i modernizacja szkół ponadgimnazjalnych i innych placówek oświatowych	27,0	31,7	17,5	9,5	14,3
Tworzenie nowych miejsc pracy	66,7	23,8	1,6	3,2	4,7
Aktywizacja bezrobotnych	55,5	33,3	1,6	4,8	4,8
Inne	7,9	1,6	1,6	1,6	87,3

Źródło: opracowanie własne.

W ramach grupy problemowej „ochrona zdrowia i pomoc społeczna” za najistotniejsze działania uznano:

- poprawę dostępu mieszkańców powiatu zielonogórskiego do lekarzy specjalistów oraz badań specjalistycznych,
- uruchomienie programów profilaktyki dotyczących chorób nowotworowych,
- zwiększenie zakresu usług medycznych realizowanych na terenie powiatu,
- uruchomienie programów profilaktyki dotyczących chorób układu krążenia,
- wspieranie rodziny w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi (Tabela 131).

Tabela 131. Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej (%)

Wyszczególnienie	bardzo ważne	ważne	mało ważne	nieważne	nie mam zdania
	%				
Poprawa dostępu mieszkańców powiatu zielonogórskiego do lekarzy specjalistów oraz badań specjalistycznych	74,6	20,6	1,6	0,0	3,2
Zwiększenie zakresu usług medycznych realizowanych na terenie powiatu	66,7	23,8	4,7	0,0	4,8
Uruchomienie programów profilaktyki dotyczących chorób nowotworowych	68,3	20,6	6,3	1,6	3,2
Uruchomienie programów profilaktyki dotyczących chorób układu krążenia	58,7	28,6	4,7	3,2	4,8
Uruchomienie programów profilaktyki dotyczących uzależnień	34,9	38,1	15,9	4,8	6,3
Wprowadzenie programów, obejmujących różne grupy wiekowe, promujących zdrowy tryb życia, zmniejszających ryzyko chorób cywilizacyjnych	33,3	30,2	25,4	6,3	4,8
Wspieranie rodziny w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi	47,6	23,8	19,1	1,6	7,9
Wspieranie aktywności zawodowej i społecznej osób starszych, co umożliwi wykorzystanie ich potencjału	31,8	39,7	19,0	3,2	6,3
Rozwój różnych form pomocy społecznej	28,6	31,8	20,6	6,3	12,7
Wspieranie osób wykluczonych społecznie, dotkniętych i zagrożonych ubóstwem, dysfunkcją lub przeżywających trudności	31,7	41,3	17,5	6,3	3,2
Poprawa jakości wsparcia udzielanego osobom niepełnosprawnym i zagrożonym marginalizacją	34,9	41,3	11,1	3,2	9,5
Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych oraz starszych	42,9	38,1	9,5	3,2	6,3
Poprawa współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się sprawami społecznymi: kultury, turystyki, sportu oraz zdrowia	44,4	31,8	11,1	4,8	7,9
Inne	7,9	1,6	1,6	0,0	88,9

Zródło: opracowanie własne.

W ramach grupy problemowej „ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz turystyka” za najistotniejsze działania uznano:

- stworzenie produktu turystycznego łączącego w sobie wszystkie atrakcje turystyczne powiatu,
- pełniejsze zagospodarowanie i udostępnienie obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu,
- poprawę bazy turystycznej i rekreacyjno-wypoczynkowej na terenie powiatu (Tabela 132.).

Tabela 132. Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego oraz turystyki (%)

Wyszczególnienie	bardzo ważne	ważne	mało ważne	nieważne	nie mam zdania
	%				
Poprawa bazy turystycznej i rekreacyjno-wypoczynkowej na terenie powiatu	23,8	47,6	14,3	3,2	11,1
Podniesienie standardu usług turystycznych, w tym agroturystycznych	25,4	39,7	19,0	4,8	11,1
Pełniejsze zagospodarowanie i udostępnienie obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu	28,6	42,9	17,4	1,6	9,5
Stworzenie produktu turystycznego łączącego w sobie wszystkie atrakcje turystyczne powiatu	30,2	39,7	17,5	4,7	7,9
Zwiększenie liczby imprez kulturalnych organizowanych na terenie powiatu	19,1	38,1	22,2	7,9	12,7
Zwiększenie promocji walorów turystycznych powiatu	22,2	39,7	22,2	6,4	9,5
Tworzenie produktów regionalnych	17,5	47,6	14,3	9,5	11,1
Inne	4,7	1,6	1,6	1,6	90,5

Źródło: opracowanie własne.

W ramach grupy problemowej „system zarządzania powiatem” za najistotniejsze działanie uznano „aktywne i skuteczne aplikowanie przez powiat o środki zewnętrzne, w tym dostępne fundusze unijne”. Kolejne miejsce w hierarchii ważności działań zajęły:

- wzrost aktywności mieszkańców w życiu społecznym i obywatelskim,
- poprawa jakości obsługi klientów w Starostwie Powiatowym oraz w jednostkach organizacyjnych powiatu (Tabela 133).

Tabela 133. Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie systemu zarządzania powiatem (%)

Wyszczególnienie	bardzo ważne	ważne	mało ważne	nieważne	nie mam zdania
	%				
Wzrost aktywności mieszkańców w życiu społecznym i obywatelskim	38,1	39,7	6,3	4,8	11,1
Promocja walorów lokalnych powiatu na zewnątrz	27,0	42,9	20,6	6,3	3,2
Poprawa jakości obsługi klientów w Starostwie Powiatowym oraz w jednostkach organizacyjnych powiatu	30,2	36,5	20,6	1,6	11,1
Aktywne i skuteczne aplikowanie przez powiat o środki zewnętrzne, w tym dostępne fundusze unijne	61,9	22,2	7,9	1,6	6,4
Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych	30,2	33,3	17,5	9,5	9,5
Rozwój współpracy z samorządami partnerskimi	28,6	38,1	9,5	12,7	11,1
Inne	3,2	1,6	1,6	4,7	88,9

Źródło: opracowanie własne.

Według ankietowanych istnieje wiele barier i problemów, które mają negatywny wpływ na rozwój powiatu zielonogórskiego. Dlatego też należy podjąć wiele działań w różnych obszarach funkcjonowania powiatu, które wpłyną na poprawę warunków i jakości życia mieszkańców.

Bibliografia

1. 15 lat Powiatu zielonogórskiego, Biuletyn Starostwa Powiatowego, Zielona Góra 2014.
2. Batóg B., Batóg J., Mojsiewicz M., Wawrzyniak K., Statystyczny system oceny stopnia realizacji strategii, „Wiadomości Statystyczne” nr 12, 2012.
3. Broł R., Planowanie strategiczne rozwoju regionalnego i lokalnego, „Zeszyty Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości” nr 11 (1), 2008.
4. Deklaracja nr LXIX.4.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie rekompensaty utraconych dochodów własnych powiatu zielonogórskiego.
5. Dwojak E., Konsekwencje dla Powiatu Zielonogórskiego wynikające z połączenia Gminy Zielona Góra z Miastem, 6 grudnia 2013.
6. Gosk I., Pyrka A., Różne formy współpracy z podmiotami ekonomii społecznej, Fundacja Inicjatyw Społeczno-ekonomicznych, Warszawa 2008.
7. Informacja Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2013.
8. Informacja Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2012.
9. Informacja Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2011.
10. Informacja Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2010.
11. Informacja Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2009.
12. Informacja Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej o stanie bezpieczeństwa miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za rok 2008.
13. Informacja Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w 2011 roku.
14. Informacja Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w 2010 roku.
15. Informacja o stanie ochrony przeciwpożarowej na terenie miasta Zielona Góra i powiatu zielonogórskiego za 2007 rok.
16. Informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze za rok 2008.
17. Informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze za rok 2007.
18. Informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego w rejonie działania Komendy Miejskiej Policji w Zielonej Górze w 2009 roku.
19. Informacja o wynikach kontroli – Organizacja ruchu na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2014.
20. Informacji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Zielonej Górze – Stan sanitarno-higieniczny Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego w 2013 roku.
21. Informacji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Zielonej Górze – Stan sanitarno-higieniczny Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego w 2012 roku.

22. Kogut-Jaworska M., Opracowanie i aktualizacja strategii rozwoju województwa w kontekście nowych zasad prowadzenia polityki rozwoju, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług” nr 77 (683), 2011.
23. Kotler Ph., Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola, Rebis Dom Wydawniczy, Warszawa 2008.
24. Kozłowski W., Zarządzanie gminnymi inwestycjami infrastrukturalnymi, Difin, Warszawa, 2012.
25. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014.
26. Lisiecki M., Kwiatkowska-Basałaj B., Pojęcie bezpieczeństwa oraz prognostyczny model jego zapewnienia, w: Zarządzanie bezpieczeństwem, P. Tyrała (red.), Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 2000.
27. Lubuskie szlaki Nordic Walking na Wale Zielonogórskim, Łuku Mużakowa i w Trójkącie Sakralnym, LOTUR, <http://www.lotur.eu/news/show/327>, data dostępu 27.08.2014.
28. Ludność i gospodarstwa domowe w województwie lubuskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.
29. Materiały ze spotkania, Rozmowy o zdrowiu w powiatach, Wydział Zdrowia Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, 2014.
30. Monitoring jakości wód podziemnych województwa lubuskiego w 2012 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012.
31. Monitoring pól elektromagnetycznych na terenie województwa lubuskiego w 2013 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, <http://www.zgora.pios.gov.pl/wp-content/uploads/2014/07/2014.07.22-pem-na-stron%C4%99-za-20131.pdf>, data dostępu 2.09.2014.
32. Obwieszczenie Wojewody Lubuskiego z dnia 1 kwietnia 2014 r. w sprawie zmiany statutu Zielonogórskiego Związku Gmin, Dziennik Urzędowy Województwa Lubuskiego, Gorzów Wielkopolski, dnia 7 kwietnia 2014 r., poz. 860.
33. Ocena zabezpieczenia opieki zdrowotnej w województwie lubuskim - poziom powiatów, Konwent Starostów i Wicestarostów Lubuskich, Świebodzin 2014.
34. Oceny stanu jednolitych części wód jeziornych na obszarze województwa lubuskiego w latach 2010-2012, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, <http://www.zgora.pios.gov.pl/ocena-stanu-jednolitych-czesci-wod-jeziornych-na-obszarze-woj-lubuskiego-w-latach-2010-2012/>, data dostępu 29.08.2014.
35. Oceny stanu jednolitych części wód rzecznych na obszarze województwa lubuskiego w latach 2010-2012, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, <http://www.zgora.pios.gov.pl/ocena-stanu-jednolitych-czesci-wod-rzecznych-na-obszarze-woj-lubuskiego-w-latach-2010-2012/>, data dostępu 29.08.2014.
36. Ochrona środowiska 2013, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.
37. Ochrona środowiska w województwie lubuskim w latach 2009-2011, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012.
38. Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013, GUS, Warszawa 2013.
39. Pająk K., Rola samorządu terytorialnego w kształtowaniu rozwoju lokalnego, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.
40. Parki Krajobrazowe Województwa Lubuskiego, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014, <http://bip.gorzow.rdos.gov.pl/rejestr-form-ochrony-przyrody>, data dostępu 26.08.2014.
41. Pięcioletnia ocena jakości powietrza na obszarze województwa lubuskiego, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2014, <http://www.zgora.pios.gov.pl/wp-content/uploads/2014/06/OP-2014.06.30.pdf>, data dostępu 2.09.2014.

42. Plan działań Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze na rok 2014.
43. Podobieństwa i różnice na powiatowych rynkach pracy województwa lubuskiego, WUP Zielona Góra 2013.
44. Portrety powiatów i gmin województwa lubuskiego w 2012 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.
45. Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2013-2015.
46. Program aktywności lokalnej w powiecie zielonogórskim na lata 2014-2020.
47. Program budowania lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w powiecie zielonogórski na lata 2008-2015.
48. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie zielonogórskim 2014-2020.
49. Program ochrony środowiska przed hałasem dla odcinków dróg województwa lubuskiego, Załącznik do uchwały Nr XXXV/394/13 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 18 marca 2013 r., Zielona Góra 2013.
50. Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie na lata 2012-2015.
51. Program Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku. Cz. I audytowo-analityczna, Zielona Góra 2014.
52. Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na drogach Powiatu Zielonogórskiego, <http://bip.powiat-zielonogorski.pl/?a=5265>, data dostępu 17.09.2014.
53. Raport o stanie bezpieczeństwa sanitarnego i sytuacji epidemiologicznej w województwie lubuskim w roku 2013.
54. Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2011 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2012.
55. Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2012 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2013.
56. Regulamin organizacyjny Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie im. Jana Pawła II w Zielonej Górze przyjęty Uchwałą 188/2012 z dnia 28.03.2012r. przez Zarząd Powiatu Zielonogórskiego.
57. Rejestr obszarów chronionego krajobrazu województwa lubuskiego, stan na 21 marca 2014 r., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014, <http://bip.gorzow.rdos.gov.pl/rejestr-form-ochrony-przyrody>, data dostępu 26.08.2014.
58. Rejestr rezerwatów przyrody województwa lubuskiego, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014, <http://bip.gorzow.rdos.gov.pl/rejestr-form-ochrony-przyrody>, data dostępu 26.08.2014.
59. Rejestr użytków ekologicznych województwa lubuskiego, stan na 8 sierpnia 2014 r., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., <http://bip.gorzow.rdos.gov.pl/rejestr-form-ochrony-przyrody>, data dostępu 20.08.2014.
60. Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Zielonogórskiego Związku Gmin za rok 2013, Zielonogórski Związek Gmin, Zielona Góra 2014.
61. Roczne sprawozdanie z działalności SP ZOZ Sulechów za lata 2009-2013.
62. Rocznik Statystyczny Województwa Lubuskiego, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.
63. Rocznym programie współpracy powiatu zielonogórskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2014. Uchwała nr XXXII/287/2013 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 28 listopada 2013 r.

64. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy, Dz.U. 2014 poz. 1023.
65. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 marca 2004 r. w sprawie wykazu, obszarów i mapy regionów pochodzenia leśnego materiału podstawowego, Dz.U. Nr 67, poz. 621.
66. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie utworzenia powiatów, Dz.U. 1998.103.652.
67. Skoczylas W., Mierniki monitorowania celów i zadań jednostek samorządu terytorialnego, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, rynki, ubezpieczenia” nr 42 (669), 2011.
68. Sprawozdanie Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2013, a także informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.
69. Sprawozdanie Komendanta Miejskiego Policji w Zielonej Górze z działalności za rok 2012, a także informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.
70. Sprawozdanie z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Zielonej Górze z lata 2009-2013.
71. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2007 rok.
72. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2008 rok.
73. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2009 rok.
74. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2010 rok.
75. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2011 rok.
76. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2012 rok.
77. Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetowych Powiatu Zielonogórskiego za 2013 rok.
78. Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2011-2012, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.
79. Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2011-2012, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, http://www.zgora.pios.gov.pl/wp-content/uploads/2013/11/Raport_2013b.pdf, data dostępu 2.09.2014.
80. Stanowisko nr 5 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 23 maja 2013 r. w sprawie wyłączenia Gminy Zielona Góra z obszaru Powiatu Zielonogórski.
81. Statut Związku Międzygminnego „EKO-PRZYSZŁOŚĆ”, Dziennik Urzędowy Województwa Lubuskiego, Gorzów Wielkopolski, dnia 18 lipca 2012 r., poz. 1454.
82. Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego, Załącznik 1 Analiza stanu istniejącego systemów energetycznych, 2013.
83. Strategia polityki społecznej województwa lubuskiego na lata 2014-2020, uchwała nr XLVI/542/14 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 24 marca 2014 roku.
84. Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie zielonogórskim na lata 2011-2015.
85. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Załącznik do Uchwały nr XXXXII/319/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r., Zielona Góra 2012.

86. Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania, B. Wojtyniak, P. Goryński, B. Moskalewicz (red.), Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2012.
87. Turystyka w województwie lubuskim w 2006 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2007.
88. Turystyka w województwie lubuskim w 2007 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2008.
89. Turystyka w województwie lubuskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2009.
90. Turystyka w województwie lubuskim w 2009 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2010.
91. Turystyka w województwie lubuskim w 2012 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.
92. Turystyka w województwie lubuskim w 2013 r., Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.
93. Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS, GUS, Warszawa 2013.
94. Uchwała nr LXIX.608.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej innym jednostkom samorządu terytorialnego.
95. Uchwała nr LXIX.609.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie wyrażenia woli przejęcia zadań Powiatu Zielonogórskiego.
96. Uchwała nr LXXIII.657.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 30 września 2014 r. w sprawie przyjęcia realizacji zadania prowadzenia samorządowych instytucji kultury.
97. Uchwała nr LXXIII.658.2014 Rady Miasta Zielona Góra z dnia 30 września 2014 r. w sprawie przyjęcia przez Miasto Zielona Góra prowadzenia zadania Powiatu Zielonogórskiego.
98. Uchwała nr VIII/65/2011 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 26 maja 2011 r. z późniejszymi zmianami w sprawie uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.
99. Uchwała nr XLV/246/14 Rady Gminy Świdnica z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie wystąpienia z Zielonogórskiego Związku Gmin.
100. Uchwała nr XLV/246/14 Rady Gminy Świdnica z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie wystąpienia z Zielonogórskiego Związku Gmin.
101. Uchwała Nr XXIV/214/2012 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie zmiany uchwały dotyczącej uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze.
102. Uchwała nr XXVIII/298/14 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie wystąpienia z Zielonogórskiego Związku Gmin.
103. Uchwała nr XXX/281/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 10 września 2012 r. w sprawie wykonania Planu gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku.
104. Uchwała nr XXXIII/351/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 grudnia 2012 r. zmieniającą uchwałę w sprawie wykonania Planu gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku.
105. Uchwała Nr XXXIX/358/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 11 września 2014 r. w sprawie przyjęcia „Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na drogach Powiatu Zielonogórskiego”.
106. Uchwała Nr XXXVIII/343/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie przekazania Miastu Zielona Góra realizacji zadań własnych powiatu.
107. Uchwały Nr XXXVI/326/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 14 maja 2014 roku w sprawie utworzenia Związku Powiatów Lubuskich.

108. Ustawa o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. 1998.96.603.
109. Ustawa z 19.08.2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 205, poz. 1206.
110. Ustawa z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. z 2013 r. poz. 674 ze zm.
111. Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, Dz. U. z 2013 r., poz. 260, 843, 1446, 1543, z 2014 r., poz. 659, art. 6a.
112. Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, Dz. U. z 2013 r., poz. 260, 843, 1446, 1543, z 2014 r., poz. 659.
113. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.I.2008.164.1027 j. t.
114. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz. U. z 2013 r., poz. 595, 645, z 2014 r., poz. 379.
115. Wakuła M., Rola samorządu terytorialnego w zarządzaniu rozwojem lokalnym, „Optimum. Studia Ekonomiczne” nr 2 (42), 2009.
116. Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2008, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2008.
117. Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2009, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2009.
118. Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2010, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2010.
119. Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2011, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2011.
120. Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2012, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2012.
121. Województwo lubuskie – podregiony, powiaty, gminy 2013, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013.
122. Wojtyniak B., Rabczenko D., Pokarowski P., Poznańska A., Stokwiszewski J., Atlas umieralności ludności Polski w latach 1999-2001 i 2008-2010.
123. Wołowicz T., Reško D., Strategia rozwoju gminy jako narzędzie zarządzania zmianą gospodarczą, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Seria Ekonomia” nr 5 (2), 2012.
124. Wołowicz T., Reško D., Strategia rozwoju gminy jako narzędzie zarządzania zmianą gospodarczą, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Seria Ekonomia” nr 5 (2), 2012.
125. Wykonanie map akustycznych dla dróg krajowych na terenie województwa zachodniopomorskiego i lubuskiego (zadanie 4), Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Warszawa 2012, https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/c/czesc-tekstowa_11742/ZACHODNIOPOMORSKIE.pdf
126. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa lubuskiego w 2012 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2013, <http://www.zgora.pios.gov.pl/wp-content/uploads/2013/06/2013-06-21-Ha%C5%82as-2012-tekst-na-stron%C4%992.pdf>, data dostępu 1.09.2014.
127. Wystąpienie pokontrolne, IB-III.431.1.3.2014.TKus, Wojewoda Lubuski, Gorzów Wlkp., dnia 29 lipca 2014 roku.
128. Wystąpienie pokontrolne, IB-III.431.1.30.2012.TKus, Wojewoda Lubuski, Gorzów Wlkp., dnia 31 grudnia 2012 roku.

129. Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXVII/336/2014 Rady Powiatu Zielonogórskiego z dnia 30 czerwca 2014 r. w sprawie zmiany w „Planie Rozwoju Lokalnego Powiatu Zielonogórskiego na lata 2008-2015”.

Netografia:

1. <http://bip.powiat-zielonogorski.pl/?a=5265>
2. <http://bip.powiat-zielonogorski.pl/?c=738>.
3. <http://krainanordicwalking.wordpress.com/szlaki-nordic-walking/>.
4. <http://powiat-zielonogorski.pl/pl/Powiat/Powiatowe-jednostki-organizacyjne/Lubuskie-Muzeum-Wojskowe-w-Zielonej-Gorze-z-siedziba-w-Drzonowie>.
5. <http://powiat-zielonogorski.pl/pl/Powiat/Powiatowe-jednostki-organizacyjne/Muzeum-Archeologiczne-Srodkowego-Nadodrza-z-siedziba-w-Swidnicy>.
6. <http://powiat-zielonogorski.pl/pl/Turystyka/Sciezki-rowerowe>.
7. <http://stat.gov.pl>
8. <http://szlaki.pttk.pl/lubuskie/lubuskie.html>.
9. <http://szlaki.pttk.pl/lubuskie/lubuskie.html>.
10. http://www.arr.gov.pl/data/02004/rejestr_biogazowni_rolniczych_04092014.pdf.
<http://www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html>.
11. http://www.arr.gov.pl/data/02004/rejestr_biogazowni_rolniczych_04092014.pdf (stan na dzień 4.09.2014 r.).
12. <http://www.atlas.pzh.gov.pl>
13. <http://www.azl.pl/start.html>
14. <http://www.bip.pinbzg.lo.pl/>.
15. <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=151>.
16. <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=152>.
17. <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=224>.
18. <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=225>.
19. <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=246>.
20. <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=246>.
21. <http://www.bip.pzzd.zgo.pl/index.php?id=265>.
22. <http://www.ko-gorzow.edu.pl>.
23. <http://www.losulechow.pl/o-nas/rekrutacja>.
24. http://www.lubuskie.uw.gov.pl/aktualnosci/wydarzenia/DANE_KONTAKTOWE_POWIATOWYCH_CENTROW_ZARZADZANIA_KRYZYSOWEGO/idn:7209.html.
25. http://www.lubuskie.uw.gov.pl/aktualnosci/wydarzenia/DANE_KONTAKTOWE_POWIATOWYCH_CENTROW_ZARZADZANIA_KRYZYSOWEGO/idn:7209.html.
26. <http://www.muzeum.drzonow.eu/>.
27. <http://www.muzeum-swidnica.org/index.html>.
28. <http://www.piw-zielonagora.4bip.pl/index.php?idg=1&id=19&x=16>.
29. http://www.regionkozla.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=112:turystyka-rowerowa&Itemid=116.
30. <http://www.szpitalwojnowo.republika.pl/>.
31. <http://www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html>.
32. <http://www.wsse.gorzow.pl/pssezielonagora/?mod=news&cID=337>.
33. <http://www.ziemialubuska.pl/15,5,,.html>.
34. <http://www.zpkwl.gorzow.pl/index.php/parki-krajobrazowe/gryzynski-park-krajobrazowy>.
35. <http://zielonagora.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/powiaty/warunki-zycia-1210>.

Spis tabel

Tabela 1.	Charakterystyka powiatu zielonogórskiego na tle województwa lubuskiego w latach 2009-2013	70
Tabela 2.	Liczba mieszkańców jednostek terytorialnych powiatu zielonogórskiego w latach 2009 – 2013	73
Tabela 3.	Charakterystyka gminy Babimost w latach 2009-2013	73
Tabela 4.	Charakterystyka gminy Bojadła	75
Tabela 5.	Charakterystyka gminy Czerwieńsk w latach 2009-2013	76
Tabela 6.	Charakterystyka gminy Kargowa w latach 2009-2013	77
Tabela 7.	Charakterystyka gminy Nowogród Bobrzański	78
Tabela 8.	Charakterystyka gminy Sulechów	80
Tabela 9.	Charakterystyka gminy Świdnica	81
Tabela 10.	Charakterystyka gminy Trzebiechów	82
Tabela 11.	Charakterystyka gminy Zabór	83
Tabela 12.	Charakterystyka gminy Zielona Góra	85
Tabela 13.	Prognozy demograficzne do roku 2035 dla powiatu zielonogórskiego (w obecnej strukturze)	86
Tabela 14.	Obszary prawnie chronione w powiecie zielonogórskim	87
Tabela 15.	Udział obszarów chronionych i lasów w powierzchni województwa lubuskiego według powiatów	88
Tabela 16.	Park krajobrazowy oraz rezerваты przyrody na obszarze powiatu zielonogórskiego	89
Tabela 17.	Obszary chronionego krajobrazu w powiecie zielonogórskim (stan na 21.03.2014 r.)	91
Tabela 18.	Klasyfikacja potencjału ekologicznego i chemicznego rzek w powiecie zielonogórskim w 2012 roku	92
Tabela 19.	Klasyfikacja potencjału ekologicznego i chemicznego jezior w powiecie zielonogórskim w 2012 roku	93
Tabela 20.	Klasyfikacja jakości wód podziemnych w powiecie zielonogórskim w 2012 roku	94
Tabela 21.	Tereny zieleni w powiecie zielonogórskim w 2013 roku	94
Tabela 22.	Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	95
Tabela 23.	Drogi wojewódzkie na terenie powiatu zielonogórskiego	98
Tabela 24.	Drogi powiatowe w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	99
Tabela 25.	Pojazdy samochodowe zarejestrowane w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	100
Tabela 26.	Remonty i modernizacje dróg powiatowych w latach 2009-2013	102
Tabela 27.	Budowa i remont chodników przy drogach powiatowych w latach 2010-2013	103
Tabela 28.	Inwestycje drogowe zaplanowane i zrealizowane przez powiat zielonogórski w partnerstwie w latach 2011-2014	104
Tabela 29.	Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	109
Tabela 30.	Odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	110
Tabela 31.	Planowane elektrownie wiatrowe, wodne, biogazownie i elektrociepłownie na terenie	111

powiatu zielonogórskiego (stan na dzień 16.04.2013 r.)

Tabela 32.	Wodociągi i kanalizacja w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	112
Tabela 33.	Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012 według gmin	113
Tabela 34.	Połączenia wodociągowe i kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012 według gmin	113
Tabela 35.	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012 według gmin	114
Tabela 36.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	114
Tabela 37.	Ścieki przemysłowe i komunalne oraz ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	115
Tabela 38.	Odpady wytworzone i nagromadzone oraz teren ich składowania w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	116
Tabela 39.	Wykaz publicznych szkół ponadgimnazjalnych na terenie powiatu zielonogórskiego w latach 2008-2014	119
Tabela 40.	Liczba uczniów w jednostkach oświatowych prowadzonych przez powiat zielonogórski oraz w szkołach niepublicznych działających na terenie powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2014	120
Tabela 41.	Liczba uczniów i oddziałów w powiatowych jednostkach oświatowych w latach 2009-2014	122
Tabela 42.	Nabór do klas pierwszych w szkołach prowadzonych przez Powiat Zielonogórski w latach 2009-2013	122
Tabela 43.	Kadra pedagogiczna wg awansu zawodowego w szkołach prowadzonych przez powiat zielonogórski w latach 2009-2014	123
Tabela 44.	Działalność Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Sulechowie z filią w Zielonej Górze	124
Tabela 45.	Wynagrodzenie w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013	126
Tabela 46.	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w województwie lubuskim w latach 2009-2012	127
Tabela 47.	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)	127
Tabela 48.	Struktura udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie w latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)	128
Tabela 49.	Kwoty świadczeń oraz zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)	128
Tabela 50.	Rodziny i dzieci otrzymujące zasiłki rodzinne w latach 2009-2012 (Polska, województwo lubuskie, powiat zielonogórski)	129
Tabela 51.	Gospodarstwa domowe poszczególnych gmin powiatu zielonogórskiego korzystające z pomocy społecznej	129
Tabela 52.	Osoby niepełnosprawne w roku 2002 i 2011 w województwie oraz powiecie zielonogórskim	130
Tabela 53.	Osoby niepełnosprawne według płci i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011 (województwo lubuskie oraz powiat zielonogórski)	130
Tabela 54.	Osoby niepełnosprawne wskaźnik na 1000 osób (dane za 2011 rok)	131
Tabela 55.	Osoby niepełnosprawne według kategorii niepełnosprawności, płci oraz miejsca zamieszkania (2011 rok)	132

Tabela 56.	Podstawowe informacje o PCPR	136
Tabela 57.	Wartość środków na realizację zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (w zł)	137
Tabela 58.	Informacja o wykorzystanych środkach PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2009-2013	138
Tabela 59.	Liczba dzieci objętych pomocą przez PCPR	138
Tabela 60.	Pieczna zastępcza w powiecie zielonogórskim w 2013 roku	139
Tabela 61.	Wartość świadczeń socjalnych przyznawanych w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013 (w zł)	139
Tabela 62.	Informacja o wydanych orzeczeniach o niepełnosprawności w powiecie Zielonogórskim w latach 2009-2013	141
Tabela 63.	Dzieci przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poza terenem powiatu w latach 2009-2013	142
Tabela 64.	Wybrane dane demograficzne dla województwa lubuskiego i powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2013	143
Tabela 65.	Wskaźniki umieralności mieszkańców powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2011 (kobiety i mężczyźni razem)	144
Tabela 66.	Przyczyny hospitalizacji mieszkańców powiatu zielonogórskiego	146
Tabela 67.	Liczba pracowników medycznych posiadających prawo wykonywania zawodu medycznego na rok 2012 według województw	148
Tabela 68.	Personel medyczny uprawniony do wykonywania zawodu w przeliczeniu na 10 tys. Ludności w Polsce, województwie lubuskim oraz powiecie zielonogórskim	148
Tabela 69.	Opieka szpitalna na terenie Polski i województwa lubuskiego w latach 2009-2013	149
Tabela 70.	Dostępność punktów aptecznych w latach 2009 -2013 na terenie Polski, województwa lubuskiego i powiatu zielonogórskiego	150
Tabela 71.	Cele operacyjne dotyczące czynników ryzyka i działań w zakresie promocji zdrowia realizowanych przez powiat zielonogórski i gminy wchodzące w jego strukturę (dane za 2012 rok)	152
Tabela 72.	Muzea w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2012	154
Tabela 73.	Wykrywalność przestępstw w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013 (w %)	161
Tabela 74.	Przestępstwa stwierdzone w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013	161
Tabela 75.	Wskaźnik zagrożenia przestępstwami ogółem na 10 tysięcy mieszkańców w latach 2009-2012	162
Tabela 76.	Bezpieczeństwo w ruchu drogowym w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013	163
Tabela 77.	Wypadki drogowe w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013	163
Tabela 78.	Jednostki organizacyjne Ochotniczej Straży Pożarnej w powiecie zielonogórskim (w 2013 roku)	165
Tabela 79.	Pożary i miejscowe zagrożenia w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013	166
Tabela 80.	Działania ratowniczo-gaśnicze w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013	166
Tabela 81.	Pożary i miejscowe zagrożenia w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013 według rodzaju obiektów	167
Tabela 82.	Przyczyny pożarów w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013	168
Tabela 83.	Wybrane dane epidemiologiczne dotyczące występowania chorób zakaźnych w powiecie zielonogórskim w latach 2011-2013	169
Tabela 84.	Urządzenia do zaopatrzenia w wodę i ocena jakości wody w powiecie zielonogórskim w 2013 roku	170

Tabela 85.	Formy współpracy administracji publicznej z organizacjami trzeciego sektora	173
Tabela 86.	Podmioty gospodarki narodowej w Polsce, w województwie lubuskim oraz w powiatach województwa lubuskiego zarejestrowane w rejestrze REGON w 2009 roku i 2013 roku	175
Tabela 87.	Podmioty wpisane do rejestru REGON w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013	176
Tabela 88.	Podmioty gospodarki narodowej w powiecie zielonogórskim według liczby pracujących w latach 2009-2013	177
Tabela 89.	Struktura branżowa podmiotów gospodarki narodowej w powiecie zielonogórskim według wybranych sekcji PKD w latach 2009-2013	177
Tabela 90.	Zmiany liczby podmiotów w sektorach gospodarki w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013	179
Tabela 91.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w gminach powiatu zielonogórskiego w 2009 roku i 2013 roku	180
Tabela 92.	Liczba gospodarstw rolnych w 2010 roku	181
Tabela 93.	Powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 roku	182
Tabela 94.	Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych	183
Tabela 95.	Powierzchnia gruntów leśnych w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013	184
Tabela 96.	Powierzchnia gruntów leśnych oraz powierzchnia lasów w gminach powiatu zielonogórskim w 2013 roku	184
Tabela 97.	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013	185
Tabela 98.	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w powiecie zielonogórskim według rodzajów obiektów i gmin	186
Tabela 99.	Wskaźniki funkcji turystycznej w powiecie zielonogórskim w latach 2012-2013 według gmin	187
Tabela 100.	Szlaki piesze w powiecie zielonogórskim	189
Tabela 101.	Szlaki Nordic Walking na Wale Zielonogórskim	190
Tabela 102.	Ścieżki rowerowe w powiecie zielonogórskim	190
Tabela 103.	Ścieżki przyrodniczo-edukacyjne w powiecie zielonogórski	191
Tabela 104.	Bezrobotni w powiecie zielonogórskim w latach 2013-2009	194
Tabela 105.	Struktura bezrobotnych w ujęciu ilościowym na terenie powiatu zielonogórskiego w latach 2011-2013 i dynamika zmian	195
Tabela 106.	Udział poszczególnych bezrobotnych według kategorii w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiecie zielonogórskim w latach 2011-2013	196
Tabela 107.	Bezrobotni według poziomu wykształcenia w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013	197
Tabela 108.	Struktura bezrobotnych według płci i wykształcenia w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013	198
Tabela 109.	Strukturę bezrobotnych według miejsca zamieszkania (dane za 2013 rok)	198
Tabela 110.	Napływy i odpływy bezrobotnych w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013	199
Tabela 111.	Pozycja powiatów pod względem liczby bezrobotnych (od największej do najmniejszej)	200
Tabela 112.	Rozmiar napływu i odpływu bezrobotnych według powiatów województwa lubuskiego (od X 2012 roku do IX 2013 roku)	200
Tabela 113.	Udział osób bezrobotnych z prawem do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiatach województwa lubuskiego w latach 2011-2013	201
Tabela 114.	Liczba bezrobotnych w okresie 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki, na koniec 2013	203

roku, według powiatów województwa lubuskiego

Tabela 115.	Wielkość bezrobocia i jego zmiany w gminach powiatu zielonogórskiego w latach 2011-2013	204
Tabela 116.	Sytuacja na rynku pracy w gminach powiatu zielonogórskiego (stan na 31.12.2013)	205
Tabela 117.	Poziom bezrobocia w gminach powiatu zielonogórskiego w latach 2010-2013	206
Tabela 118.	Środki Funduszu Pracy przeznaczone na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze w latach 2010-2013	208
Tabela 119.	Zamierzenia Powiatowego Urzędu Pracy w Zielonej Górze do wykonania w 2014 roku w zakresie zwiększenia równowagi na rynku pracy	210
Tabela 120.	Planowany podział środków Funduszu Pracy i EFS na realizację programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2014 roku	211
Tabela 121.	Dochody i wydatki budżetów powiatów w Polsce i w województwie lubuskim w 2009 i 2013 roku	217
Tabela 122.	Wynik finansowy budżetów powiatów w Polsce i w województwie lubuskim w latach 2009-2013, deficyt (-), nadwyżka (+) (w tys. zł)	218
Tabela 123.	Dochody i wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca w Polsce i w województwie lubuskim w 2009 roku i 2013 roku	218
Tabela 124.	Dochody budżetu powiatu zielonogórskiego według rodzajów w latach 2009-2013	219
Tabela 125.	Dochody budżetu powiatu zielonogórskiego według działów w latach 2009-2013	220
Tabela 126.	Wydatki budżetu powiatu zielonogórskiego według rodzajów w latach 2009-2013	222
Tabela 127.	Wydatki budżetu powiatu zielonogórskiego według działów w latach 2009-2013	223
Tabela 128.	Powiat zielonogórski przed i po wyłączeniu gminy Zielona Góra z obszaru powiatu (stan na dzień 31.12.2013 r.) – wybrane dane	226
Tabela 129.	Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie infrastruktury, ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego (%)	242
Tabela 130.	Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie gospodarki, edukacji i rynku pracy (%)	243
Tabela 131.	Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej (%)	244
Tabela 132.	Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego oraz turystyki (%)	245
Tabela 133.	Najważniejsze działania w powiecie zielonogórskim w zakresie w zakresie systemu zarządzania powiatem (%)	245

Spis wykresów

Wykres 1.	Struktura wiekowa mieszkańców powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2013 (dane na dzień 31.12)	72
Wykres 2.	Struktura aktywności zawodowej mieszkańców powiatu zielonogórskiego oraz województwa lubuskiego w latach 2009 – 2013 (w %)	72
Wykres 3.	Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Babimost w latach 2009 – 2013 (w %)	74
Wykres 4.	Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Bojadła w latach 2009-2013 (w %)	75
Wykres 5.	Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Czerwieńsk w latach 2009-2013	77
Wykres 6.	Wykres 6. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Kargowa w latach 2009–2013 (w %)	78
Wykres 7.	Wykres 7. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Nowogród Bobrzański w latach 2009-2013 (w %)	79
Wykres 8.	Wykres 8. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Sulechów w latach 2009-2013 (w %)	80
Wykres 9.	Wykres 9. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Świdnica w latach 2009-2013 (w %)	82
Wykres 10.	Wykres 10. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Trzebiechów w latach 2009-2013 (w %)	83
Wykres 11.	Wykres 11. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Zabór w latach 2009-2013 (w %)	84
Wykres 12.	Wykres 12. Struktura aktywności zawodowej mieszkańców gminy Zielona Góra w latach 2009-2013 (w %)	85
Wykres 13.	Wykres 13. Wysokość nakładów finansowych na inwestycje drogowe w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)	108
Wykres 14.	Wykres 14. Wysokość nakładów finansowych na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)	117
Wykres 15.	Wykres 15. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na pomoc społeczną oraz pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w latach 2009-2013 (w zł)	134
Wykres 16.	Wykres 16. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na jednego mieszkańca na pomoc społeczną w latach 2009-2013	134
Wykres 17.	Wykres 17. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na ochronę zdrowia w latach 2009-2013 (w zł)	147
Wykres 18.	Wykres 17. Wydatki poniesione przez powiat zielonogórski na ochronę zdrowia w latach 2009-2013 (w zł)	147
Wykres 19.	Wykres 19. Profilaktyczne badania lekarskie dzieci i młodzieży na terenie województwa i powiatu w 2012 (% objętej populacji)	154
Wykres 20.	Wykres 20. Wysokość nakładów finansowych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)	159
Wykres 21.	Wykres 21. Wysokość nakładów finansowych na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w powiecie zielonogórskim w latach 2007-2013 (w zł)	171
Wykres 22.	Wykres 22. Liczba przedsiębiorstw nowo powstałych i zlikwidowanych w powiecie zielonogórskim w latach 2009-2013	178
Wykres 23.	Wykres 23. Stopa bezrobocia w powiecie zielonogórskim, województwie lubuskim i kraju w latach 2009-2013	194

Wykres 24.	Liczba bezrobotnych powiatu zielonogórskiego w latach 2009-2013	195
Wykres 25.	Stopa bezrobocia w poszczególnych miesiącach w powiecie zielonogórskim w latach 2010-2013	199
Wykres 26.	Struktura bezrobotnych według wieku w poszczególnych powiatach – stan na koniec września 2013 roku	202
Wykres 27.	Odsetek bezrobotnych do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia według powiatów – stan na koniec września 2013 roku	202
Wykres 28.	Struktura bezrobotnych według wykształcenia według powiatów – stan na koniec września 2013 roku	203
Wykres 29.	Miejsce zamieszkania ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)	238
Wykres 30.	Płeć ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)	239
Wykres 31.	Wiek ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)	239
Wykres 32.	Wykształcenie ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)	240
Wykres 33.	Aktywność zawodowa ankietowanych (respondenci ogółem = 100%)	240
Wykres 34.	Źródła informacji o ważnych wydarzeniach mających miejsce na terenie powiatu zielonogórskiego (%)	241
Wykres 35.	Jakość życia w powiecie zielonogórskim (respondenci ogółem = 100%)	241

Spis rysunków

Rysunek 1.	Mapa powiatu zielonogórskiego	70
Rysunek 2.	Układ drogowy w powiecie zielonogórskim	99
Rysunek 3.	Schemat organizacyjny Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze	215
Rysunek 4.	Granice powiatu zielonogórskiego w latach 1999-2014	224
Rysunek 5.	Granice powiatu zielonogórskiego od 1 stycznia 2015 roku	225

Załączniki

**Komitet Sterujący do prac nad
Strategią rozwoju powiatu zielonogórskiego na lata 2015-2022
powołany Zarządzeniem Starosty Zielonogórskiego nr 34/2014
z dnia 3 czerwca 2014 roku**

Nazwisko i imię	Pełniona funkcja
Kostek Robert	przewodniczący, odpowiedzialny za informacje z zakresu inwestycji
Seremak Ewa	z-ca przewodniczącego, odpowiedzialna za sprawy organizacyjno-prawne
Łopińska-Gorczyca Aldona	sekretarz
Dwojak Edyta	członek, odpowiedzialna za informacje dotyczące budżetu i finansów
Staszak Izabela	członek, odpowiedzialna za informacje dotyczące bezpieczeństwa publicznego
Podsiadły Irena	członek, odpowiedzialna za informacje dotyczące opieki zdrowotnej, oświaty, zasobów dziedzictwa kulturowego
Kwiecień Stanisław	członek, odpowiedzialny za informacje dotyczące rolnictwa, leśnictwa, gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami i zasobów naturalnych
Gołębska Anna	członek, odpowiedzialna za informacje dotyczące pomocy społecznej
Szeląg Agnieszka	członek, odpowiedzialna za informacje dotyczące pomocy społecznej
Jaszkiewicz Marek	członek, odpowiedzialny za informacje dotyczące transportu
Stelmasik Agnieszka	członek, odpowiedzialna za informacje dotyczące dróg
Radzyc Zdzisław	członek, odpowiedzialny za informacje dotyczące zagospodarowania przestrzennego
Radziusz Irena	członek, odpowiedzialna za informacje dotyczące rynku pracy

**Lista uczestników warsztatów poprzedzających opracowanie
Strategii rozwoju powiatu zielonogórskiego na lata 2015-2020**

Lp.	Nazwisko i imię	Jednostka organizacyjna	01.07.14	02.07.14	07.07.14
1.	Andrasiak Mirosław	Urząd Miejski w Sulechowie	+		
2.	Andruszkiewicz Danuta	Urząd Miejski w Sulechowie Wydział Budownictwa i Zamówień Publicznych	+		
3.	Barczyński Jacek	Urząd Gminy w Zielonej Górze			+
4.	Błoszyk Czesław	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Lokalnego – Wojnowo (gmina Kargowa)	+		
5.	Bobin Eugeniusz	Stowarzyszenie Zwyczajne „Ranczo” – Dobroszów Mały (gmina Nowogród Bobrzański)	+		
6.	Bugała Marek	Nadleśnictwo Krzystkowice		+	
7.	Chudzińska Barbara	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze			+
8.	Dragan Anna	Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska Urząd Miejski w Sulechowie	+		
9.	Dwojak Edyta	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze	+	+	
10.	Dziedzic Piotr	Lubuskie Muzeum Wojskowe w Drzonowie			+
11.	Fabiś Jerzy	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze	+	+	+
12.	Gołębska Anna	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zielonej Górze			+
13.	Henrykowska Beata	Liceum Ogólnokształcące w Sulechowie			+
14.	Iwanus Piotr	Urząd Gminy i Miasta w Czerwieńsku	+		
15.	Jaskulski Adam	Urząd Gminy w Świdnicy	+		
16.	Jaskiewicz Marek	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze Wydział Komunikacji	+		
17.	Jaz Arisa	Urząd Gminy w Świdnicy	+		
18.	Juszczak Anna	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zielonej Górze			+
19.	Klim Leszek	Komunalny Zakład Gospodarczy Gminy Zielona Góra w Zawadzie	+		

Lp.	Nazwisko i imię	Jednostka organizacyjna	01.07.14	02.07.14	07.07.14
20.	Kostek Robert	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze	+	+	+
21.	Kowalonek Nina	Powiatowy Urząd Pracy w Zielonej Górze			+
22.	Kubat-Fafula Małgorzata	Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zielonej Górze	+		+
23.	Kucuń Beata	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Sulechowie			+
24.	Kustos Artur	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Sulechowie			+
25.	Łazicki Edwin	Rada Powiatu Zielonogórskiego			+
26.	Łopińska-Gorczyca Aldona	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze	+	+	+
27.	Łukomski Waldemar	Gmina Trzebiechów	+		
28.	Makarewicz Edward	Ziel-Bruk w Płotach			+
29.	Nowakowska- Szczepeńska Agnieszka	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zielonej Górze			+
30.	Patalan-Misiaszek Iwona	Nadleśnictwo Sulechów	+	+	
31.	Persowska Edyta	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zielonej Górze			+
32.	Płońska Grażyna	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Przytoku			+
33.	Podsiadły Irena	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze			+
34.	Rebelski Włodzimierz	Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Świdnicy			+
35.	Rozynek Jerzy	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Sulechowie			+
36.	Semkło Dariusz	Nadleśnictwo Sulechów	+		+
37.	Seremak Ewa	Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze	+		+
38.	Smolińska Stanisława	Sulechowskie Stowarzyszenie AMAZONEK w Sulechowie			+
39.	Stelmasik Agnieszka	Powiatowy Zielonogórski Zarząd Dróg w Górzycowie	+		

Lp.	Nazwisko i imię	Jednostka organizacyjna	01.07.14	02.07.14	07.07.14
40.	Surman Grzegorz	Nadleśnictwo Krzystkowice	+		
41.	Szyjka Edward	Urząd Miejski w Sulechowie		+	
42.	Wróblewska Brygida	Kargowski Uniwersytet Trzeciego Wieku			+
43.	Zabłocka Danuta	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zielonej Górze			+
44.	Zelisko Mirosław	Liceum Ogólnokształcące w Czerwieńsku			+
45.	Zygmunt Tomasz	Urząd Miejski Sulechów Wydział Spraw Społecznych, Oświaty, Kultury i Sportu			+

Użytki ekologiczne w powiecie zielonogórskim

Gmina	Użytki ekologiczne	Data utworzenia	Powierzchnia (w ha)	Miejscowość i numer działki	Opis lokalizacji	Obowiązująca podstawa prawna
Bojadła	Bagno Lisie	03.05.2002 r.	1,25	Klenica, 262/1L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Klenica oddz. 262j	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Przy Dębach	03.05.2002 r.	3,10	Bojadła, 252 L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Klenica oddz. 252b	
	Kacze Doły	03.05.2002 r.	1,17	Bojadła, 304/1 L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Klenica oddz. 304 b,c,d	
	Wyspa	03.05.2002 r.	2,05	Bojadła, 235/7 L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Bojadła oddz. 235t	
	Cypel	03.05.2002 r.	6,70	Bojadła, 248/1 L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Bojadła oddz. 248k	
	Łuk Wodny	03.05.2002 r.	3,91	Klenica, 299 L 300 L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Klenica oddz. 299b, 300c	
Babimost	Bagna Kuligowskie	03.05.2002 r.	7,99	Nowe Kramsko, 74/3 L 74/2 L	Obszar położony pomiędzy rzeką Gniła Obra (Leniwa Obra) a Starorzeczem II	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
Czerwieńsk	Międzywale II	03.05.2002 r.	78,36	Laski, 342, 343, 344/1, 344/2, 344/3, 346	Obszar położony na północ od miejscowości Laski w zakolu rzeki Odry	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Międzywale	03.05.2002 r.	7,12	Bródki, 285/4 L	Obszar położony na południowy wschód od m. Bródki w niedalekiej odległości od Odry	
	Leśny Wodopój	03.05.2002 r.	1,91	Bródki, 265/3 L	Obszar położony około 1 km na północny wschód od m. Bródki	
	Bagno Obozowe	03.05.2002 r.	8,59	Będów, 151	Obszar położony na północny zachód od m. Będów w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora Słodkiego	
	Bagno Śródłakowe	03.05.2002 r.	1,81	Będów, 158/3	Obszar położony około 1,5 km na zachód od m. Będów	
	Bagienko Przy Wale	03.05.2002 r.	2,42	Nietkowice, 231/6	Obszar położony około 2,5 km na południowy zachód od m. Nietkowice	
	Dołeczek	03.05.2002 r.	0,48	Nietkowice, 229/4	Obszar położony około 2 km na zachód od m.	

					Nietkowice w kierunku Odry	
	Trzciny	03.05.2002 r.	8,33	Nietkowice, 229/2	Obszar położony około 2 km na zachód od m. Nietkowice w kierunku Odry	
	Lisia Góra	03.05.2002 r.	3,98	Nietkowice, 231/6, 230/2	Obszar położony około 2 km na zachód od m. Nietkowice w bliskiej odległości Odry	
	Moczary Przy Wałach	03.05.2002 r.	6,57	Będów, 223/4	Obszar położony na zachód od m. Będów w zakolu rzeki Odry	
	Bagna Nad Gryżynką	03.05.2002 r.	3,10	Będów, 81/2, 154/1, 153	Obszar położony na północny zachód od m. Będów, działki otaczają jezioro Kościelne	
	Dolina Gryzynki	03.05.2002 r.	3,00	Będów, 154/1	Obszar położony na północny zachód od m. Będów, działka znajduje się przy jeziorze Kościelnym	
	Zarośla	03.05.2002 r.	1,81	Będów, 160/1	Obszar położony na północ od m. Będów, na południe od jeziora Kościelnego	
	Na Krańcu	03.05.2002 r.	2,19	Będów, 160/1	Obszar położony na północ od m. Będów, na południe od jeziora Kościelnego	
	Pętla Odry III	03.05.2002 r.	17,38	Wysokie, 11/2, 12, 25/1, 26	Obszar położony na północny wschód od m. Wysokie, teren na Starej Odrze	
	Grzędzawisko	10.05.2014 r.	0,9858	Wysokie, 16/3	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Dąbrowa oddz. 16n	Uchwała nr XXVIII/290/14 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych na terenie gminy Czerwieńsk (Dz. U. Woj. Lub. Z dnia 23.04.2014 r., poz. 937)
	Międzywale III	10.05.2014 r.	13,2900	Wysokie, 13/5, 14/3	Nadleśnictwo Przytok oddz. 13a, 13b, 13d, 14a, obręb Przytok	
Kargowa	Diabli Dołek	03.05.2002 r.	1,34	Obra Dolna, 170	Obszar położony około 500 m od m. Obra Dolna w kierunku południowym	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Otulina Długosza	03.05.2002 r.	1,00	Kargowa, 58	Obszar położony około 500 m od leśniczówki w kierunku południowym w pobliżu stacji myśliwskiej	
	Bagno Duże Liny	03.05.2002 r.	30,29	Wojnowo, 146/1, 147	Obszar rozciąga się od zachodniego brzegu jeziora Liny w kierunku wsi Wojnowo	
Nowogród Bobrzański	Przymoście	03.05.2002 r.	4,37	Wysoka, 188/1L	Nadleśnictwo Krzystkowice, Leśnictwo Wysoka oddz. 188g	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Zakole Bobru	03.05.2002 r.	0,88	Nowogród, 20/2L	Nadleśnictwo Krzystkowice, Leśnictwo	

					Krzystkowice oddz. 20Ac	
	Kacza Ostoja	03.05.2002 r.	8,91	Klepina, 7/1L	Nadleśnictwo Krzystkowice, Leśnictwo Kotowice oddz. 7f	
	Zakole	03.05.2002 r.	5,33	Łagoda, 126L	Nadleśnictwo Krzystkowice, Leśnictwo Łagoda oddz. 126a	
Sulechów	Tragiczna Polana	03.05.2002 r.	2,38	Mozów, 237L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Stary Dwór oddz. 237j	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Wertepy	03.05.2002 r.	46,30	Mozów, 284/3L, 294/1L, 293/L, 294/3L, 300L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Nowy Świat oddz. 284h, 293c, 294d, 300f	
	Nad Jabłonią	03.05.2002 r.	9,65	Głogusz, 64/5L, 69/2L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Mazów oddz. 64b, 69c	
	W Dolinie Jabłonnej	03.05.2002 r.	14,60	Głogusz, 61/4L, 61/5L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Mazów oddz. 61b,c,d,i,t	
	Nad Sulechówką	03.05.2002 r.	1,93	Mozów, 269/1L, 282/5L, 283/5L, 269/3L, 283/7L, 282/7L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Nowy Świat oddz. 282c,d,h, 283i,j	
	Bagna Przy Odrze	03.05.2002 r.	19,27	Mozów, 260/1L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Mazów oddz. 260k,f	
	Błotne Dolki	03.05.2002 r.	2,24	Pomorsko, 243/3L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Mazów oddz. 243k,i,m	
	Dolina Słomki	03.05.2002 r.	1,72	Brody, 199/2L	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Brody oddz. 199c	
	Bagno Buków	03.05.2002 r.	2,28	Buków, 242/2L, 247/2L, 248/1L	Nadleśnictwo Babimost, Leśnictwo Buków oddz. 242k, 247g, 248a	
	Użytek Ekologiczny – Zadrzewienie Śródpolne	12.09.1995 r.	0,66	Brzezie k. Sulechowa, 26/1	Obszar położony na zachód od lewostronnej części m. Brzezie k. Sulechowa	
	Użytek Ekologiczny – Stanowisko Listery Jajowatej	16.06.1998 r.	0,48	Kruszyna, 10/27	Obszar położony około 0,5 km od m. Sulechów	Uchwała Nr XXXVIII/358/98 Rady Miejskiej w Sulechowie z dnia 16 czerwca 1998 r. (niepublikowana)
	Kotewka	11.06.2014 r.	0,4248	Cigacice, 61/6, 61/7	Obszar położony w obrębie m. Cigacice, w pobliżu m. Leśna Góra, Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Wielkoblota oddz. 61i, 61l	Uchwała nr 0007.426.2014 Rady Miejskiej w Sulechowie z dnia 20 maja 2014 r. (Dz. U. Woj. Lub. Nr z 27.05.2014, poz. 1103)

Świdnica	Dereniówka	03.05.2002 r.	0,66	Słone, 872	Nadleśnictwo Zielona Góra, Leśnictwo Buchałów oddz. 872m	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Dober	03.05.2002 r.	0,92	Lipno, 812	Nadleśnictwo Zielona Góra, Leśnictwo Drzonów oddz. 812k	
Trzebiechów	Dzicze Szuwały	03.05.2002 r.	1,94	Trzebiechów, 275/2	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Klenica oddz. 274d	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Bagno Rybne z Lusterkiem	03.05.2002 r.	18,54	Trzebiechów, 274/1	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Klenica oddz. 288a,b,c,f	
	Przy Wale	03.05.2002 r.	26,71	Głuchów, 312/1, 313/1, 314/1	Nadleśnictwo Sulechów, Leśnictwo Klenica oddz. 314a	
Zabór	Ostoja	03.05.2002 r.	0,82	Przytok, 66/5	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Wieloblota oddz. 66h	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Tarnawa	03.05.2002 r.	1,86	Tarnawa, 66/5	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Zabór oddz. 2h	
	Zaborskie Bagna	03.05.2002 r.	11,66	Zabór, 37/14, 38	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Zabór oddz. 37g, 38c	
	Wieloblota	25.07.2014 r.	8,1627	Łaz, 165,166	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Wieloblota oddz. 165f, 166c	Uchwała nr XXXIV.235.2014 Rady Gminy Zabór z dnia 25 czerwca 2014 r. (Dz. U. Woj. Lub. z dnia 10.07.2014 r., poz. 1420)
	Ostoja Ptactwa	25.07.2014 r.	9,0817	Zabór, 49/13	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Zabór oddz. 49f	
	Trzęślica	25.07.2014 r.	0,8177	Tarnawa, 8/3	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Zabór oddz. 8o	
	Trzęsawisko	25.07.2014 r.	1,2810	Tarnawa, 1/1	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Zabór oddz. 1f	
	Łąki	25.07.2014 r.	0,5473	Czarna, 114/11, 114/10	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Czarna oddz. 114b, 114c	
	Dąbrowskie Łąki	25.07.2014 r.	1,2900	Dąbrowa, 244	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Bobrowniki oddz. 116h	
	Nadorzańskie Łąki	25.07.2014 r.	2,4246	Przytok, 522	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Wieloblota oddz. 61m, 61n	
Uroczysko	25.07.2014 r.	0,5700	Tarnawa, 2	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Zabór oddz. 2k		
Zielona Góra	Pętla Odry I	03.05.2002 r.	11,01	Krepa, 5/2, 6/2	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Dąbrowa oddz. 6f, 5o	Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego Nr 5 z 2002 r. w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych (Dz. U. Woj. Lub. Nr 44, poz. 554)
	Pętla Odry II	03.05.2002 r.	3,59	Krepa, 9/2, 24/1	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Dąbrowa oddz. 9k, 24d	
	Pętla Odry IV	03.05.2002 r.	10,25	Krepa, 3/2	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Dąbrowa oddz. 3c	

	Remiza	03.05.2002 r.	3,50	Zawada, 51/3, 51/4	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Przytok oddz. 51k,l	
	Konwalie	03.05.2002 r.	0,90	Krepa, 352/3	Nadleśnictwo Zielona Góra, Leśnictwo Łężyce oddz. 352a	
	Bagno Michała	01.03.2007 r.	7,35	Barcikowice, 61/1	Nadleśnictwo Nowa Sól, obręb leśny Kozuchów oddz. 14f,g,h,i	Uchwała nr V/56 Rady Gminy Zielona Góra z dnia 1.03.2007 (Dz. U. Woj. Lub. Nr 34, poz. 554 z dn. 12.04.2007)
	Babrzysko	14.05.2014 r.	0,6825	Krepa, 3/2	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Dąbrowa oddz. 3f	Uchwała nr L.399.2014 Rady Gminy Zielona Góra z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Babrzysko” (Dz. U. Woj. Lub. z dnia 29 kwietnia 2014 r., poz. 958)
	Ługowskie Łąki	14.05.2014 r.	1,0200	Ługowo, 167/6	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Racula oddz. 167n, 167o	Uchwała nr L.401.2014 Rady Gminy Zielona Góra z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Ługowskie Łąki” (Dz. U. Woj. Lub. z dnia 29 kwietnia 2014 r., poz. 960)
	Trzciniowisko	14.05.2014 r.	1,2966	Krepa, 8/1	Nadleśnictwo Przytok, Leśnictwo Dąbrowa oddz. 8k	Uchwała nr L.400.2014 Rady Gminy Zielona Góra z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Trzciniowisko” (Dz. U. Woj. Lub. z dnia 29 kwietnia 2014 r., poz. 959)

Źródło: Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rejestru użytków ekologicznych województwa lubuskiego, stan na 8 sierpnia 2014 r., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2014, <http://bip.gorzow.rdos.gov.pl/rejestr-form-ochrony-przyrody>, data dostępu 26.08.2014.

Załącznik 4.

**Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w powiecie zielonogórskim
(stan na 30 czerwca 2014 roku)**

Gmina	Miejscowość	Zabytki nieruchome	Nr rejestracji
Babimost	Babimost	kościół parafialny p.w. św. Wawrzyńca, 1730	47 (KOK-I-18/54) z 10.06.1954
		kaplica cmentarna p.w. św. Jacka, XVIII/XIX	1928 z 21.04.1971
		ratusz, 1 poł. XIX	1929 z 21.04.1971
		dom, ul. Kościelna 3, drewniany, 1 poł. XIX	1930 z 21.04.1971
	Kolesin	dwór, 1 poł. XVIII	1942 z 21.04.1971
	Nowe Kramsko	zespół kościelny i plebański: - kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, 1769 - cmentarz przykościelny - ogrodzenie - plebania, pocz. XIX - budynek gospodarczy, k. XIX - kuźnia, ob. garaż, pocz. XX - ogród plebański	L-127/A z 22.01.2004
		wiatrak koźlak, drewniany	3169 z 19.06.1980 (brak decyzji w NID)
	Podmokle Małe	wiatrak koźlak, 1854, <i>przeniesiony do skansenu z Potrzebowa, gm. Wijewo, woj. wielkopolskie</i>	L-454/A z 10.04.1990
Stare Kramsko	dzwonnica wiejska, drewniana, XIX	1948 z 21.04.1971	
Bojadła	Bojadła	kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki parafii p.w. św. Teresy, szach., 1757	1931 z 21.04.1971
		plebania, XVIII/XIX	2932 z 21.04.1971
		zespół pałacowy, 1 poł. XVIII: - pałac - 2 oficyny - 2 kordegardy - park	205 z 20.03.1961
	Klenica	kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP, 1 poł. XIX	L-650/A z 21.04.1971
		zespół pałacowy, k. XVIII, 2 poł. XIX: - pałac myśliwski - budynek gospodarczy	3244 z 9.06.1992
		park	3181 z 3.08.1981
		Dom Gościnny jezuitów („pałac”)	1940 z 21.04.1971
	Pyrnik	dzwonnica wiejska, szach., 2 poł. XIX	1946 z 21.04.1971
Czerwieńsk	Będów	kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki parafii filia p.w. Świętej Trójcy, 1882	3291 z 21.02.1994
		cmentarz przykościelny	3291 z 21.02.1994
	Czerwieńsk	kościół ewangelicki, obecnie magazyn (?), ul. Zielonogórska 5, poł. XIX	3330 z 1.12.1995
		budynki folwarczne, XVII-XIX: - obora i stajnia - chlewnia	1748 z 16.03.1965
	Laski	park pałacowy, XIX	55 z 29.04.1955
		oranżeria, pocz. XIX	L-502/A z 29.04.1971
	Leśniów Wielki	kościół filia p.w. Wniebowzięcia NMP, XIV, XVII, XIX	60 z 23.07.1955

		kaplica grobowa, 1714	516 z 30.05.1963
		gorzelnia, obecnie dom mieszkalny, 1714	1762 z 16.03.1965
		wiatrak koźlak, XVIII/XIX	302 z 19.04.1961
	Nietkowice	stajnia i obora w d. zespole dworskim, XIX	1770 z 16.03.1965
	Nietków	kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki filia p.w. Wniebowstąpienia Pana Jezusa, 1866-67	L-343/A z 24.08.2009
		oranżeria pałacowa, XVIII	520 z 30.05.1963
		park pałacowy, poł. XVIII	54 z 29.04.1955
Sycowice	park -arboretum, k. XIX	3363 z 31.12.1998	
	kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki filia p.w. św. Józefa, szach., poł. XVIII, XIX	525 z 30.05.1963	
Kargowa	Kargowa	miasto	67 z 16.04.1956 oraz 3030 z 20.07.1978 i z 17.04.1997
		zbór ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki filia p.w. św. Maksymiliana Kolbe, ul. Górna 2,1801-05	L-169/A z 28.06.2005
		ratusz, XIX	544 z 30.05.1963
		zespół pałacowy, XVIII:	
		- pałac	1004 z 20.03.1964
		- spichlerz	1936 z 21.04.1971
		- oficyna	1937 z 21.04.1971
		- park	3199 z 27.12.1983
		dom, ul. 27 Stycznia 4, szach., XVIII	1015 z 20.03.1964
		dom, ul. 27 Stycznia 5b, XVIII	1016 z 20.03.1964
		dom, ul. 27 Stycznia 11, szach., ok. 1800	1020 z 20.03.1964
		dom, ul. 27 Stycznia 12, szach., ok. 1800	1021 z 20.03.1964
		dom, ul. 27 Stycznia 14, szach., ok. 1800	1022 z 20.03.1964
		dom, ul. 27 Stycznia 15, szach., ok. 1800	1023 z 20.03.1964
		dom, ul. 27 Stycznia 16, szach., ok. 1800	1017 z 20.03.1964
	dom, ul. 27 Stycznia 18, szach.-mur., 1 poł. XIX	1024 z 20.03.1964	
	dom, ul. 27 Stycznia 19, szach.-mur., 1 poł. XIX	1025 z 20.03.1964	
	dom, ul. 27 Stycznia 36, szach.-mur., pocz. XIX, 2 poł. XIX	1018 z 20.03.1964	
	Karszyn	kościół fil. p.w. św. Jadwigi, 1792, 1922	1939 z 21.04.1971
	Smolno Małe	młyn wodny, pocz. XIX	1947 z 21.04.1971
	Smolno Wielkie	kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki parafia p.w. Chrystusa Króla, 1854	L-470/A z 6.12.2011
	Stary Jaromierz	dom nr 58, drewniany, pocz. XIX	3144 z 3.12.1979
		dom na skraju wsi, drewniany, pocz. XIX	3143 z 3.12.1979
	Wojnowo	zespół pałacowy i folwarczny, 1 poł. XIX - pałac - park - gorzelnia - spichrz - budynek gospodarczy, drewniany	3280 z 6.07.1993:
			- spichlerz, obecnie kaplica p.w. MB Częstochowskiej, drewniany
Nowogród Bobrzański	Białowice	kościół fil. p.w. Najświętszego Serca Jezusa, XV/XVI	311 z 2.05.1961
		plebania, 1765	489 z 20.05.1963
		zamek, obecnie spichlerz, XVI, XVIII	2132 z 2.05.1963

	Bogaczów	kościół fil. p.w. św. Wawrzyńca, XV, 1619	300 z 19.04.1961
		zespół dworski, XVII-XIX:	
		- dwór	20 z 14.07.1950 oraz 3034 z 26.07.1978
		- park	22 z 15.07.1950
	Dobroszów Wielki	dwór, 1789	1750 z 16.03.1965
	Dragowina	kościół par. p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, XV, XVII	120 z 16.07.1958
		plebania, XVII	2033 z 29.04.1971
	Kamionka	dzwonnica kościelna, drewniany., 2 poł. XVIII	L-419/A z 13.01.2011
		dwór, XVII (?), 1850	L-345/A z 30.09.2009
	Kotowice	kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki filia p.w. MB Szkaplerznej, 1840	1757 z 16.03.1965
		spichlerz dworski, 2 poł. XVIII	1758 z 16.03.1965
	Niwiska	kościół filia p.w. św. Katarzyny, XIII/XIV, 1766	304 z 19.04.1961
		kościół ewangelicki, obecnie ruina, ul. Szkolna, 1 poł. XIX	L-225/A z 12.09.2006
		zespół pałacowy i folwarczny, XVIII, XIX:	
		- pałac,	305 z 19.04.1961
		- park,	3225 z 8.12.1986
		- folwark: obora, gorzelnia, piwnica, lodownia, oficyna mieszkalna	2043 z 29.04.1971
	Nowogród Bobrzański	kościół par. p.w. Wniebowzięcia NMP, XV, XVII, 2 poł. XIX, nr rej.:	107 z 16.07.1958
			plebania, k. XVII
		kościół fil. p.w. św. Bartłomieja, XIII/XIV, 1712-1720	106 z 16.07.1958
		cmentarz przykościelny	106 z 16.07.1958
		dom, ul. Kościuszki 13, ok. 1800	1777 z 16.03.1965
		dom, ul. Kościuszki 15, 1 poł. XIX	1775 z 16.03.1965
dom, ul. Kościuszki 18, XVIII		1771 z 16.03.1965	
dom, ul. Kościuszki 19, 1734		1769 z 16.03.1965	
dom, ul. Majowa 3, k. XVIII		1773 z 16.03.1965	
willa, ul. Młyńska 7, 1902		L-268/A z 26.05.2009	
dom, Rynek 6, ok. 1800		1779 z 16.03.1965	
dom, Rynek 7, 1 poł. XIX		1780 z 16.03.1965	
dom, Rynek 8, ok. 1800		1781 z 16.03.1965	
dom, Rynek 20 (d.9), XVIII/XIX		L-623/A z 16.03.1965	
Podgórze		kościół (ruina), XIV, XVII	522 z 30.05.1963 i z 16.03.1965
Przybymierz	kościół fil. p.w. Wniebowzięcia NMP, XV, XVII	119 z 16.07.1958 oraz 2046 z 29.04.1971	
	dwór, XVIII/XIX	2048 z 29.04.1971	
Skibice	kościół fil. p.w. św. Marcina, XIV, XVIII	2049 z 29.04.1971	
Wysoka	kościół fil. p.w. Podwyższenia Krzyża, XV, XIX	2051 z 29.04.1971	
Sulechów	Buków	zespół pałacowy i folwarczny, 1 poł. XIX:	
		- pałac	3174 z 3.08.1981
- park			
Kalsk	kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki, mur.-drewn., pocz. XVI, 1826	206 z 20.03.1961 oraz 596 z 20.06.1963	
		pałac, XVII/XVIII, 2 poł. XIX, XX	3015 z 6.04.1978

	Klepsk	zespół d. kościoła ewangelickiego: - kościół, obecnie rzymsko-katolicki filia p.w. Nawiedzenia NMP, szach. - drewn.-mur., XVI-XVIII, - kaplica grobowa rodziny Philipsborn, 1915 - d. cmentarz z aleją lipową, XVI-XX - ogrodzenie z bramami, mur., XVI, pocz. XX	L-366/A z 12.06.1953, z 20.03.1961 i z 8.02.2010
	Kreżoły	gołębnik w zagrodzie nr 47, drewn., XIX (<i>nie istnieje</i>)	3194 z 21.10.1982
	Kruszyna	pałac, 1 poł. XIX	1943 z 21.04.1971
		dwór (rządówka), 1816	1944 z 21.04.1971
	Łęgowo	zespół pałacowy i folwarczny: - pałac - oficyna (nr 54/55) - czworak, szach. (nr 49/50) - folwark : lamus, szach., stodoła i dom (nr 52), 2 obory, dom (nr 53), stajnia, stodoła, spichrz	A-3192 z 21.10.1982 i z 1.12.2009
	Mozów	oficyna dworska, pocz. XIX	1945 z 21.04.1971
	Okunin	dwór, ok. 1800	213 z 27.03.1961
	Pomorsko	zespół pałacowy, XVIII-XX - pałac - oficyna - dom obok bramy wjazdowej - park	3193 z 21.10.1982
	Sulechów	miasto	27 z 4.06.1955, 58 z 7.11.1957 oraz 2164 z 31.01.1975
		kościół par. p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, XIV-XVII	209 z 27.03.1961
		plebania, XVIII	547 z 30.05.1963 i z 20.03.1964
		zbór kalwiński, ob. Dom Kultury, 2 poł. XVIII, 1959	210 z 27.07.1961
		zamek z wieżą, ul. Wielkopolska 2, XV-XVIII	548 z 30.05.1963
		mury obronne, 2 poł. XIV, XVI	146 z 20.03.1961 oraz 1950 z 21.04.1971
		brama Krośnieńska, 1704	146 z 20.03.1961 oraz 1950 z 21.04.1971
		ratusz, XVIII, XIX	64 z 15.10.1955
		aleja lipowa, przy drodze Sulechów –Kreżoły, 2 poł. XIX	2160 z 1.06.1974
		aleja lipowo-klonowo-kasztanowcowa, przy drodze Sulechów – Skąpe, XIX/XX	L-278/A z 22.02.2008
		dom, ul. Armii Krajowej 1, XIX/XX	2973 z 11.03.1977
		dom, ul. Armii Krajowej 1a, XIX/XX	2974 z 11.03.1977 (niezidentyfikowany)
		dom, ul. Armii Krajowej 7, XIX/XX	L-180/Az 11.03.1977
		dom, ul. Armii Krajowej 21, pocz. XIX, pocz. XX	2326 z 12.07.1976 (nie istnieje)
		dom, ul. Armii Krajowej 23 (d.22/23), XIX/XX	L-636/A z 11.03.1977
		dom, ul. Armii Krajowej 25/26, XIX/XX	2977 z 11.03.1977
	zespół szkolny „Pedagogium”, ul. Armii Krajowej 46-51, 1733, 1 poł. XIX: - gimnazjum „Pedagogium”, ob. Wyższa Szkoła Administracji, ul. Armii Krajowej 51 - szkoła, ob. ośrodek szkolno-wychowawczy, ul. Armii Krajowej 50 - internat, ob. dom studenta, ul. Armii Krajowej 48 - sala gimnastyczna, ul. Armii Krajowej 46 - dom mieszkalny, ul. Armii Krajowej 46 - park szkolny, XIX	L-34 z 5.01.20012979 z 11.03.1977	

	dom, ul. Armii Krajowej 56, XIX/XX	2980 z 11.03.1977
	dom, ul. Armii Krajowej 57, XIX/XX	2981 z 11.03.1977
	dom, ul. Armii Krajowej 59, XIX/XX	L-221/A z 11.03.1977
	dom, ul. Armii Krajowej 61, XIX/XX	2983 z 11.03.1977
	dom, ul. Armii Krajowej 62, XIX/XX	2514 z 21.11.1976 oraz 2984 z 4.04.1977
	dom, ul. Armii Krajowej 67, XIX/XX	2327 z 12.07.1976
	dom, ul. Armii Krajowej 74, XIX/XX	2985 z 11.03.1977
	dom, ul. Armii Krajowej 75, XIX/XX	2328 z 12.07.1976
	dom, ul. Brama Piastowska 1, 1 poł. XIX	1012 z 20.03.1964
	dom, ul. Handlowa 5, XVIII	L-179/A z 20.03.1964
	dom, ul. Łukasiewicza 12, XIX/XX	2986 z 11.03.1977
	dom, ul. Łukasiewicza 13, XIX/XX	2987 z 11.03.1977
	dom, ul. Łukasiewicza 14, XIX/XX	2988 z 11.03.1977
	dom, al. Niepodległości 2, XIX/XX (nie istnieje)	2315 z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 9, XIX/XX	2316 z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 10, XIX/XX	L-498/A z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 11, XIX/XX	2318 z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 15, XIX/XX	2319 z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 16, XIX/XX	2320 z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 25, XIX/XX	2321 z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 28, XIX/XX	2538 z 11.03.1977
	dom, al. Niepodległości 29, XIX/XX	2539 z 11.03.1977
	willa, al. Niepodległości 30, XIX/XX	L-527/A z 11.03.1977 i z 1.09.1992
	budynek gospodarczy	L-527/A z 11.03.1977 i z 1.09.1992
	ogród	L-527/A z 11.03.1977 i z 1.09.1992
	dom, al. Niepodległości 35, XIX/XX	2323 z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 42, XIX/XX	L-579/A z 12.07.1976
	dom, al. Niepodległości 43, XIX/XX	L-216/A z 12.07.1976
	dom, ul. Okrężna 4, XVIII	549 z 30.05.1963
	dom, ul. Okrężna 13, XVIII/XIX	1014 z 20.03.1964
	dom, ul. Okrężna 14, 1 ćw. XIX	1009 z 20.03.1964
	dom, pl. Ratuszowy 7, 2 poł. XIX	L-28 z 6.02.2000
	dom, ul. Sikorskiego 5, XIX/XX	2541 z 11.03.1977
	dom, ul. Sikorskiego 8, XIX/XX	2542 z 11.03.1977
	dom, ul. Sikorskiego 9, XIX/XX	2543 z 11.03.1977
	dom, ul. Sikorskiego 10, XIX/XX	2544 z 11.03.1977
	kamienica, ul. Sikorskiego 20, XIX/XX	L-310/A z 4.03.2009
	dom, ul. Sikorskiego 21, XIX/XX	2545 z 11.03.1977
	dom, ul. Sikorskiego 22, XIX/XX	2629 z 11.03.1977
	dom, ul. Sikorskiego 25, XIX/XX	.: L-602/A z 11.03.1977
	dom, ul. 30 Stycznia 6, XIX/XX	3000 z 11.03.1977
	dom, ul. 30 Stycznia 21, XIX/XX	3001 z 11.03.1977

		dom, ul. 30 Stycznia 24, XIX/XX	3003 z 11.03.1977
		dom, ul. 30 Stycznia 27, XIX/XX	3004 z 11.03.1977
		dom, ul. 30 Stycznia 31, XIX/XX	3005 z 11.03.1977 (nie istnieje)
		dom, ul. 30 Stycznia 35, XIX/XX	3006 z 11.03.1977
		dom, ul. 30 Stycznia 39, XIX/XX	3007 z 11.03.1977
		dom, ul. 30 Stycznia (niezidentyfikowany), XIX/XX	3002 z 11.03.1977
		dom, ul. Szkolna 5, szach., XVIII	1010 z 20.03.1964
		dom, ul. Świerczewskiego 2, XIX/XX	2989 z 11.03.1977
		dom, ul. Świerczewskiego 3, XIX/XX	2990 z 11.03.1977
		dom, ul. Świerczewskiego 11, 2 poł. XIX	2917 z 12.04.1977
		dom, ul. Świerczewskiego 14, XIX/XX	2991 z 11.03.1977
		dom, ul. Świerczewskiego 16/17	2329 z 12.07.1976
		dom, ul. Świerczewskiego 24, XIX/XX	2992 z 11.03.1977
		dom, ul. Świerczewskiego 25, XIX/XX	2330 z 12.07.1976
		dom, ul. Świerczewskiego 27, XIX/XX	2993 z 11.03.1977
		dom, ul. Wielkopolska 4, XIX/XX	2994 z 11.03.1977
		dom, ul. Zwycięstwa 15, XIX/XX	2331 z 12.07.1976
		dom, ul. Zwycięstwa 21a, XIX/XX	L-459/A z 12.07.1976
		dom, ul. Zwycięstwa 25, XIX/XX	2995 z 11.03.1977
		dom, ul. Zwycięstwa 32, XIX/XX	2996 z 11.03.1977
		dom, ul. Żeromskiego 12, XIX/XX	2314 z 12.07.1976
		dom, ul. Żeromskiego 28, XIX/XX	2313 z 12.07.1976
		dom, ul. Żeromskiego 33, XIX/XX	2312 z 12.07.1976
		dom, ul. Żeromskiego 34, XIX/XX	2311 z 12.07.1976
		dom, ul. Żeromskiego 35, XIX/XX	2310 z 12.07.1976
		dom, ul. Żeromskiego 39, XIX/XX	2537 z 4.04.1977
		dom, ul. Żwirki i Wigury 7, XIX/XX	2997 z 11.03.1977
		dom, ul. Żwirki i Wigury 8, XIX/XX	2998 z 11.03.1977
		dom, ul. Żwirki i Wigury 10, XIX/XX	2999 z 11.03.1977
		wieża ciśnień, ul. 31 Stycznia, k. XIX	2287 z 2.08.1976
Świdnica	Drzonów	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. p.w. św. Mikołaja, 1 poł. XIX	2035 z 29.04.1971
		zespół pałacowy, pocz. XIX:	
		- pałac	2036 z 29.04.1971
		- park	3273 z 19.03.1993
	Kozła	kościół par. p.w. św. Jadwigi, XV, XVI, XIX	1759 z 16.03.1965
		dwór, mur.-szach., 1710, 1870	1760 z 16.03.1965
	Letnica	kościół fil. p.w. św. Szymona i Judy, XVI/XVI	301 z 19.04.1961
		kościół ewangelicki, ob. magazyn (?), 1819	517 z 30.04.1963 i z 16.03.1965
		dwór (pałacyk), XVII, XVIII, 1867	518 z 30.04.1963 i z 16.03.1965
	Lipno	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. p.w. MB Częstochowskiej, szach., 1842	519 z 30.05.1993 i z 16.03.1965
		plebania, 2 poł. XVIII	519 z 30.05.1993 i z 16.03.1965
	Świdnica	kościół par. p.w. św. Marcina, XIV, XVI, XIX	307 z 19.04.1961
		kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. p.w. MB Królowej Polski, k.	1784 z 16.04.1965

		XVIII, XIX		
		zespół pałacowy, ul. Długa 27, 1607, XIX:		
		- pałac	308 z 19.04.1961	
		- park	3274 z 19.03.1993	
		- stajnia	1785 z 16.03.1965	
		- chlewnia	1785 z 16.03.1965	
		park dworski (II), 2 poł. XIX	3186 z 3.09.1981	
		willa, ul. Długa 15, 1800, 1860, nr rej.:	L-146/A z 28.06.2004	
		ogród	L-146/A z 28.06.2004	
Trzebiechów	Podlegórz	- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. par. p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, 1876-1902	L-259/A z 4.09.2007	
	Swarzynice	- dzwonnica wiejska, 1889	L-635/A z 21.01.2014	
		- dom nr 74, 1820	1949 z 21.04.1971	
	Trzebiechów	- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. par. p.w. Wniebowzięcia NMP, 1 poł. XIX	L-77/A z 11.08.1998	
		- aleja dębowa, wzdłuż drogi do Ostrzyc, k. XIX	L-482/A z 6.03.2012	
		- aleja dębowa, wzdłuż drogi po wschodniej stronie parku, XIX	L-485/A z 13.04.2012	
		- zespół pałacowy, 2 poł. XIX: - pałac - 2 oficyny - park	212 z 27.03.1961	
		- zespół sanatoryjny, ul. Sulechowska 1, 1903-1905: - sanatorium (budynek główny) - budynek administracyjny - łącznik (galeria) - dom mieszkalny z portiernią - stolarnia - wiata - garaże - świniarania, ob. warsztaty - kostnica - park - ogrodzenie z bramą	L-106/A z 3.08.1981 i z 1.08.2003	
		Zabór	Milsko	- kościół fil. p.w. św. Jadwigi, XVIII, k. XIX
		Przytok	- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. Wniebowzięcia NMP, XVIII/XIX	523 z 30.05.1963 i z 16.03.1965
	- zespół pałacowy, 2 poł. XVIII, XIX: - pałac - brama wjazdowa - czworak - park		3183 z 3.03.1981	
	- zespół zamkowy: - zamek (pałac), 1677, 1745, 1957		25 z 17.07.1951	
	Zabór	- folwark, nr rej.: - 3 oficyny - oficyna, ob. szkoła - stajnia, ob. hotel - kostnica - szklarnia - 2 budynki gospodarcze	25 z 17.07.1951 i z 9.03.2001	
		- park	24 z 17.07.1951	

Zielona Góra	Drzonków	- dwór (nr 32a), XVIII/XIX	2034 z 29.04.1971
		- dom nr 56, XIX	1752 z 16.03.1965
	Jarogniewice	- kościół ewangelicki, ob. fil. rzym.-kat. p.w. św. Antoniego, mur.-szach., 1749-1750, 1857	1423 z 2.02.1965
		- plebania, 1 poł. XIX	1425 z 2.02.1965
		- szkoła, ob. dom nr 28, 1 poł. XIX	L-574/A z z 2.02.1965
	Jeleniów	- dzwonnica, XIX, drewniana	1753 z 16.03.1965
		- kostnica, XVIII/XIX	1754 z 16.03.1965
		- dwór, XVIII, XIX	515 z 30.05.1963 i z 30.05.1965
	Kietpin	- pałac, XVIII	2037 z 29.04.1971
	Krępa	- fabryka tektury, XIX/XX: - budynek produkcyjny główny - magazyn i kotłownia - magazyn makulatury i stolarnia - magazyn i szatnia - budynek mieszkalno-biurowy - budynek mieszkalno-magazynowy - budynek gospodarczy	1996 z 15.04.1971 oraz 1996 z 19.05.1992
		- młyn wodny	1761 z 16.03.1965
	Łężyca	- kaplica cmentarna z dzwonnica, drewniana, 1727	1763 z 16.03.1965
		- dom nr 4, szach., XVIII/XIX	1764 z 16.03.1965
		- dom nr 56	1766 z 16.03.1965
		- dom nr 75, 1 poł. XIX	2041 z 29.04.1971
		- dom nr 83, szach., k. XVIII	1765 z 16.03.1965
		- dom nr 85, szach., 1868	1767 z 16.03.1965
	Ługowo	- dom nr 11	1768 z 16.03.1965
	Nowy Kisielin	- dzwonnica, 1840	2039 z 29.04.1971
		- pałac, XVII/XVIII	2038 z 29.04.1971
	Ochla	- kościół fil. p.w. Wszystkich Świętych, murowano-drewniany, 1 poł. XIV, XVII-XVIII	306 z 19.04.1961
		- pałac (I), XVII	2044 z 19.04.1961
		- zespół pałacowy i folwarczny (II), XVIII-XIX:	
		- pałac	2045 z 29.04.1961
		- 2 oficyny	2045 z 29.04.1961
		- folwark: - 3 domy mieszkalne - 4 budynki gospodarcze - remiza strażacka - park	3327 z 24.07.1995
		- leśniczówka i teren skansenu	2090 z 26.11.1971
	Racula	- kościół par. p.w. św. Mikołaja, XIV, XVIII	34 z 13.06.1953
		- dzwonnica, drewniana	524 z 30.05.1963
	Stary Kisielin	- zespół pałacowy, XVIII, XIX: - pałac - park	L—595/A z 21.12.1992
- stajnia		1755 z 16.03.1965	

	Sucha	- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. p.w. św. Marcina, 1821	1786 z 16.03.1965
	Zatonie	- ruina kościoła, 2 poł. XIV	1992 z 29.01.1974
		- kościół ewangelicki, ob. rzym.kat. fil. p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej, 1765, 1865-66	L-184/A z 7.11.2005
		- zespół pałacowy: - ruina pałacu, 1689, 1850 - ruina oranżerii, XVIII/XIX - czworak, 1 poł. XIX	1787 z 16.03.1965
		- park, poł. XVIII, XIX	1747 z 16.03.1965 i z 15.02.2007
		- dom nr 47, k. XVIII	1788 z 16.03.1965

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wykazu zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków – stan na 30 czerwca 2014 r., http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/, dostęp: 23.08.2014.

Wieloletni Plan Inwestycyjny Powiatu Zielonogórskiego